



## Diplomová práce

# Současná interpretace slovenské historie v letech 1918-1992 v českém vzdělávacím prostoru

<i>Studijní program:</i>	N0114A300106 Učitelství pro střední školy a 2. stupeň základních škol
<i>Studijní obory:</i>	Český jazyk a literatura Dějepis
<i>Autor práce:</i>	<b>Bc. Dalimil Hota</b>
<i>Vedoucí práce:</i>	Mgr. Iva Vachková, Ph.D. Muzeum hlavního města Prahy

Liberec 2023



## Zadání diplomové práce

# Současná interpretace slovenské historie v letech 1918-1992 v českém vzdělávacím prostoru

<i>Jméno a příjmení:</i>	<b>Bc. Dalimil Hota</b>
<i>Osobní číslo:</i>	P21000919
<i>Studijní program:</i>	N0114A300106 Učitelství pro střední školy a 2. stupeň základních škol
<i>Specializace:</i>	Český jazyk a literatura Dějepis
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

### Zásady pro vypracování:

Cílem práce je komparace pojetí slovenské historie mezi léty 1918-1992 v současném českém vzdělávacím prostoru. Práce bude vycházet z detailní analýzy učebnic pro základní a střední školy. V druhé části se pak práce bude zabývat analýzou konkrétní výuky, v níž se požadované téma probírá.

*Rozsah grafických prací:*

*Rozsah pracovní zprávy:*

*Forma zpracování práce:*

tištěná/elektronická

*Jazyk práce:*

čeština

### **Seznam odborné literatury:**

RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Vydání ve Vyšehradu druhé. Praha: Vyšehrad, 2015, 677 s. ISBN

978-80-7429-631-4.

KOVÁČ,

Dušan. *Dějiny Slovenska*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 434 s. ISBN

978-80-7422-053-1.

*Vedoucí práce:*

Mgr. Iva Vachková, Ph.D.

Muzeum hlavního města Prahy

*Datum zadání práce:*

6. dubna 2022

*Předpokládaný termín odevzdání:* 28. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.  
děkan

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.  
vedoucí katedry

V Liberci dne 6. dubna 2022

## Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

## **Poděkování**

Největší poděkování patří vedoucí mé práce Mgr. MgA. Ivě Vachkové, Ph.D. za rady a připomínky, ale především za nadstandardní přístup při konzultacích.

Nesmírně důležitá pro mě byla podpora všech, kteří mi byli nápomocní nejen po dobu psaní práce, ale i po dobu studia. Výslovné poděkování patří především mé rodině a všem kamarádům, speciálně Janu Kopeckému, Eduardu Hégrovi, Michaele Šäfrové a Martinu Niemczykovi. Studia by byla složitá i bez spolupráce s oborovými spolužáky. Zde bych chtěl poděkovat Janě Kalenské. Za doporučení vedoucí mé práce a za inspirativní hodiny během magisterských studií pak patří poděkování PhDr. Milanu Ducháčkovi Ph.D.

## **Anotace**

Diplomová práce zkoumá, jak se interpretuje slovenská historie z let 1918-1992 v českém vzdělávacím prostoru. Práce v první fázi analyzuje a komparuje tři učebnice pro druhý stupeň i pro střední školy. V druhé fázi pak pomocí dotazníkového šetření zkoumá situaci v reálné výuce jak na základních, tak i na středních školách.

## **Klíčová slova**

Didaktika – analýza – komparace – interpretace – dotazníkové šetření – učebnice – reálná výuka – dějepis – slovenská historie – Československo

## **Annotation**

The diploma thesis examines how Slovak history from 1918-1992 is interpreted in the Czech educational space. The work in the first phase analyzes and compares three textbooks for the second grade and for secondary schools. In the second phase, using a questionnaire survey, the situation in real teaching in both primary and secondary schools will be investigated.

## **Key words**

Didactics – analysis – comparison – interpretation – questionnaire survey – textbook – real teaching – history – Slovak history – Czechoslovakia

## Obsah

Seznam tabulek.....	5
Seznam obrázků.....	7
Seznam zkratk.....	10
Úvod .....	11
1. Představení jednotlivých učebnic.....	17
2. Slovensko jako nepodstatná část nového státu?.....	19
2.1. Analýza slovenské prvorepublikové problematiky ve vybraných učebnicích.....	19
2.2. Komparace učebnic a našeho vymezení dle RVP - Čechoslovakismus jako stěžejní učivo na základních školách? .....	34
3. Slovensko od získání autonomie, přes vznik samostatného státu až k opětovnému připojení k Československu.....	50
3.1. Analýza slovenské problematiky od získání autonomie po konec světové války – Slovensko jakožto spojenec Německa? .....	50
3.2. Komparace učebnic a našeho vymezení dle RVP – transport slovenských Židů jakožto jedno ze stěžejních témat?.....	67
4. Malý akcent na padesátá léta? Slovensko a počátky komunistického režimu .....	85
4.1. Analýza slovenské problematiky v letech 1945-1968 ve vybraných učebnicích	85
4.2. Komparace učebnic a našeho vymezení dle RVP – opomíjení přelomu padesátých a šedesátých let na Slovensku? .....	101
5. Smutek kvůli osamostatnění méně podstatné části společného státu? .....	120
5.1. Analýza slovenské historie od počátku normalizace po rozdělení společného státu ve vybraných učebnicích .....	120
5.2. Komparace učebnic a našeho vymezení dle RVP – nezájem o období normalizace na Slovensku? .....	133
6. Výzkum reálné výuky .....	148
6.1. Výzkumné otázky .....	148
6.2. Výzkumný vzorek.....	149

6.3. Dílčí výsledky šetření .....	149
6.4. Souhrnné výsledky šetření .....	173
Závěr .....	176
Seznam pramenů a literatury .....	179



## Seznam tabulek

Tabulka 1: shoda s našim vymezením dle RVP - "výkladová" část (1918-1938).....	39
Tabulka 2: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP– „výkladová“ část (1918-1938).....	42
Tabulka 3: shoda s našim vymezením dle RVP – otázky (1918-1938) .....	43
Tabulka 4: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – otázky (1918-1938) .....	45
Tabulka 5: shoda s našim vymezením dle RVP – mimovýkladové složky (1918-1938)	46
Tabulka 6: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – mimovýkladové složky (1918-1938).....	48
Tabulka 7: Shoda s našim vymezením dle RVP – „výkladová“ část (1938-1945).....	73
Tabulka 8: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP- „výkladová“ část (1938-1945).....	75
Tabulka 9: shoda s našim vymezením dle RVP – otázky (1938-1945) .....	77
Tabulka 10: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – otázky (1938-1945).....	79
Tabulka 11: shoda s našim vymezením dle RVP – mimovýkladové složky (1938-1945) .....	81
Tabulka 12: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – mimovýkladové složky (1938-1945).....	83
Tabulka 13: shoda s našim vymezením dle RVP – „výkladová“ část (1945-1968).....	107
Tabulka 14: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP- „výkladová“ část (1945-1968).....	109
Tabulka 15: shoda s našim vymezením dle RVP – otázky (1945-1968) .....	111
Tabulka 16: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – otázky (1945-1968).....	113
Tabulka 17: shoda s našim vymezením dle RVP – mimovýkladové složky (1945-1968) .....	115
Tabulka 18: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – mimovýkladové složky (1945-1968).....	118
Tabulka 19: Shoda s našim vymezením dle RVP – „výkladová“ část (1968-1992)....	137
Tabulka 20: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP - „výkladová“ část (1968-1992).....	139

Tabulka 21: shoda s našim vymezením dle RVP – otázky (1968-1992) .....	141
Tabulka 22: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – otázky (1968-1992).....	142
Tabulka 23: shoda s našim vymezením dle RVP – mimovýkladové složky (1968-1992) .....	144
Tabulka 24: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – mimovýkladové složky (1968-1992) .....	146
Tabulka 25: odpovědi pěti respondentů na základní škole (využívané učebnice 1918-1992).....	150
Tabulka 26: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (využívané učebnice 1918-1992).....	151
Tabulka 27: odpovědi pěti respondentů na základní škole (mimovýkladové složky 1918-1992).....	151
Tabulka 28: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (mimovýkladové složky 1918-1992).....	153
Tabulka 29: odpovědi pěti respondentů na základní škole (vazba na RVP 1918-1992) .....	155
Tabulka 30: Odpovědi čtyř respondentů na střední škole (vazba na RVP 1918-1992)	157
Tabulka 31: odpovědi pěti respondentů na základní škole (počet vyučovacích hodin 1918-1992) .....	159
Tabulka 32: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (počet vyučovacích hodin 1918-1992).....	160
Tabulka 33: odpovědi pěti respondentů na základní škole (výkladové položky 1918-1992).....	162
Tabulka 34: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (výkladové složky 1918-1992) .....	164
Tabulka 35: odpovědi pěti respondentů na základní škole (hodnoty a postoje 1918-1992).....	169
Tabulka 36: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (hodnoty a postoje 1918-1992) .....	172

## Seznam obrázků

Obrázek 1: úloha s velkým státním znakem (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 36).	
Obrázek 2: úloha s malým státním znakem (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 36).....	20
Obrázek 3: Graf a mapa národnostního složení v Československu (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 38) .....	23
Obrázek 4: vyobrazení u kapitoly Slovensko a Podkarpatská Rus (VÁLKOVÁ 2016, s. 39), obrázek 5: totéž (VÁLKOVÁ 2016, s. 39).....	24
Obrázek 6: úloha s mapou rozvrstvení národností v habsburské monarchii před první světovou válkou (převzato: ÚSTR 2022, s. 14) .....	26
Obrázek 7: národnostní mapa z roku 1930 (převzato: ÚSTR 2022, s. 16) .....	27
Obrázek 8: maďarští vojáci na Slovensku (převzato: ČURDA — DVOŘÁK 2014, s. 28) .....	29
Obrázek 9: hranice první republiky (převzato: ČURDA — DVOŘÁK 2014, s. 15).....	31
Obrázek 10: mapa národnostního složení Československa (převzato: ČURDA— DVOŘÁK 2014, s. 40) .....	33
Obrázek 11: Podobizna Andreje Hlinky společně s úlohou o klerofašismu (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 43) .....	52
Obrázek 12: československé územní ztráty v roce 1938 (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 47).....	52
Obrázek 13: podobizna Josefa Tisa (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 48) .....	53
Obrázek 14: mapa územních změn v Evropě mezi léty 1939-1941 (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 57) .....	55
Obrázek 15: podobizna Jozefa Gabčíka (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 85) .....	56
Obrázek 16: Josef Tiso se zdviženou pravicí (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 87) .....	57
Obrázek 17: časová osa v badatelské učebnici (převzato: ÚSTR 2022, s. 32-33) .....	58
Obrázek 18: Jozef Tiso (převzato: ČURDA — DVOŘÁK 2014, s. 68).....	61
Obrázek 19: změny československého území v důsledku Mnichovské dohody (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 41) .....	62
Obrázek 20: německá tažení na počátku války (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 72).....	63
Obrázek 21: Protektorát Čechy a Morava (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 72) .....	64

Obrázek 22: mapa evropské a severoafrické válečné situace v letech 1943-1945 (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 74).....	66
Obrázek 23: slovenští partyzáni (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 92).....	67
Obrázek 24: poválečná mapa Evropy (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 93).....	86
Obrázek 25: tabulka výsledku parlamentních voleb v roce 1946 (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 125).....	87
Obrázek 26: Salayův obraz (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 146).....	89
Obrázek 27: Alexandr Dubček a Ludvík Svoboda po zvolení do čelních pozic v roce 1968 (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 135).....	90
Obrázek 28: Ukázka z Českého století. Stojící muž filmový představitel Klementa Gottwalda (Jiří Vyorálek), nejbliže po jeho levici filmový představitel Júliuse Ďuriše (Martin Veliký) (převzato: ÚSTR 2022, s. 59).....	92
Obrázek 29: časová osa (převzato: ÚSTR 2022, s. 59).....	92
Obrázek 30: demonstrant s transparentem Dubčeka v listopadu 1989 (převzato: ÚSTR 2022, s. 70).....	93
Obrázek 31: ukázka z pořadu Věc veřejná (převzato: Ukázka z dokumentu Věc veřejná, in: dějepis21 [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <a href="https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/vec-verejna/">https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/vec-verejna/</a> ).....	94
Obrázek 32: Július Ďuriš a čeští zemědělci v Sudetech (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 106).....	96
Obrázek 33: mapa československých pracovních táborů a věznic v 50. letech (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 98).....	98
Obrázek 34: vrcholní českoslovenští komunisté v listopadu 1969. Vpravo Alexander Dubček (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131).....	99
Obrázek 35: mapa invaze sovětských vojsk (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 101).....	101
Obrázek 36: Gustav Husák a Leonid Brežněv (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 139)..	122
Obrázek 37: současná vlajka a současný znak Slovenska (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 142).....	123
Obrázek 38: Husákovo zvolení do čela KSČ na časové ose (převzato: ÚSTR 2022, s. 88).....	124
Obrázek 39: aktér listopadových událostí požadující Dubčekův návrat (převzato: ÚSTR 2022, s. 95).....	124
Obrázek 40: umělecká instalace Dalibora Bači (převzato: ÚSTR 2022, s. 98).....	125

Obrázek 41: mapa územních změn v českých zemích a na Slovensku mezi léty 1867-1993 (převzato: ÚSTR 2022, s. 98).....	125
Obrázek 42: ukázky z ankety zabývající se vztahy mezi Čechy a Slováky z roku 1968 v učebnici (převzato: ÚSTR 2022, s. 99) .....	126
Obrázek 43: úkol s anketou o vztazích mezi Čechy a Slováky v digitální podobě (převzato: Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968, in: dejepis21 [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <a href="https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/">https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/</a> ).....	126
Obrázek 44: tabulka výzkumu názorů veřejnosti na vzájemné vztahy Čechů a Slováků z roku 1992 (převzato: ÚSTR 2022, s. 99).....	127
Obrázek 45: karikatura v HistoryLabu pojednávající o rozpadu Československa (převzato: Proč se rozpadlo Československo?, in: HistoryLab [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <a href="https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265">https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265</a> ),	
obrázek 46: ukázka článku z Lidových novin v HistoryLabu (převzato: Proč se rozpadlo Československo?, in: HistoryLab [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <a href="https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265">https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265</a> ).....	128
Obrázek 47: tabulka výzkumu představ Čechů o Česích a Slovácích v devadesátých letech (převzato: ÚSTR 2022, s. 99), obrázek 48: karikatura věnující se rozpadu Československa (převzato: ÚSTR 2022, s. 99).....	129
Obrázek 49: Václav Klaus s Vladimírem Mečiarom při rozdělování společného státu (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159).....	132
Obrázek 50: mapa administrativního členění obou států po rozdělení v roce 1993 (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 150).....	132

## **Seznam zkratk**

RVP ZV – Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělání

RVP G – Rámcový vzdělávací plán pro gymnázia

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

## Úvod

V první části se naše práce zaměří na učebnice v českém vzdělávacím prostoru. Učebnice má dvě nezastupitelné funkce. Pro žáky slouží jako prostředek k osvojování učiva. Pro učitele slouží jako odrazový můstek při plánování výuky, neboť učebnice transformuje vědecké poznatky do podoby sdělitelné žákům.<sup>1</sup> Nejen didaktika, ale i historická věda by proto toto edukační médium rozhodně neměla opomíjet.<sup>2</sup> I proto nalezneme řadu výzkumů, jež se problematice učebnic věnují. V zahraničí se učebnicím věnoval například Mikk, ale také Zujev.<sup>3</sup> Mikk vyzdvihuje nezastupitelnou roli učebnice v každodenním vyučování. Autor dokonce uvádí, že ve vyspělých zemích se s učebnicí pracuje i více než polovinu vyučovací hodiny.<sup>4</sup> Zujev pak zdůrazňuje, že učebnice mají důležitou funkci při výchově mládeže. Dle Zujeva proto již v 70. letech prudce vzrostl zájem o jejich výzkum.<sup>5</sup> V českém prostředí se učebnicím věnoval kromě Průchy například Klapko, Maňák, Lepil, ale také Knecht. Autoři se shodují v tom, že učebnice tvoří nedílnou součást výuky.<sup>6</sup> Maňák tvrdí, že „dobrá učebnice je a vždy bude důležitý a v mnohém nezastupitelný prostředek pro vzdělávání a sebevzdělávání.“<sup>7</sup> Knecht zase zdůrazňuje, že učebnice patří mezi pevnou součást výuky na všech typech a stupních škol.<sup>8</sup> Lepil vyzdvihuje to, že učebnice jakožto výukový materiál má nejdelší historii. Zároveň však dodává, že učebnice má ve výuce své nezastupitelné místo i v době digitalizace.<sup>9</sup> I Klapko vyzdvihuje nenahraditelnost učebnice ve výuce, a to jak pro žáky, tak i pro učitele.<sup>10</sup>

Dějepisným učebnicím se pak věnovala například Průchová. Autorka vyzdvihuje především důležitost obrazového materiálu ve výuce. Dle Průchové obrazový materiál

---

<sup>1</sup> PRŮCHA, Jan: *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno, Paido 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-49-4, s. 11-19; LEPIL, Oldřich: *Teorie a praxe tvorby výukových materiálů*. Olomouc, Univerzita Palackého 2010. ISBN 978-802-4424-897.

<sup>2</sup> PRŮCHA 1998, s. 19.

<sup>3</sup> MIKK, Jaan: *Textbook: Research and Writing*. Frankfurt nad Mohanem, 2000; ZUJEV, Dmitrij Dmitrijevič: *Ako tvorit učebnice*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1986.

<sup>4</sup> MIKK 2000.

<sup>5</sup> ZUJEV 1986, s. 7.

<sup>6</sup> KLAPKO, Dušan – MAŇÁK, Josef, et al.: *Učebnice pod lupou*, 4. sv. Brno, Paido 2006. ISBN 80-7315-124-3; KNECHT, Petr – MAŇÁK, Josef, et al: *Hodnocení učebnic*. Brno, Paido 2007. ISBN 978-80-7315-148-5; LEPIL 2010; PRŮCHA 1998.

<sup>7</sup> KLAPKO – MAŇÁK 2006, s. 7

<sup>8</sup> KNECHT – MAŇÁK 2006, s. 7.

<sup>9</sup> LEPIL 2010, s. 14.

<sup>10</sup> KLAPKO—MAŇÁK 2006, s. 45.

pomáhá rekonstruovat skutečnost.<sup>11</sup> Učebnice dějepisu však nezkoumala pouze Průchová, ale také řada diplomových a bakalářských prací, z nichž dvě se dotýkaly i našeho tématu. Petr Beniač se věnoval slovenské tematice ve své bakalářské práci *Slovensko a Slováci v česky psaných učebnicích vlastivědy a zeměpisu v letech 1918-1938*.<sup>12</sup> Autor se zaměřil konkrétně na učebnice, jež se používaly na obecných a měšťanských školách. Ve svém výzkumu například zjistil, že v období první republiky se v učebnicích objevovalo propagování čechoslovakismu, a to i za cenu různých nepřesností.<sup>13</sup> Michaela Lužová se věnovala Slovensku ve své diplomové práci *Češi, Slováci a čechoslovakismus v učebnicích dějepisu a zeměpisu v letech 1918-1947*.<sup>14</sup> Lužová dospěla k podobným závěrům jako Beniač.<sup>15</sup> Na Slovensku se našeho tématu dotýkal především Matej Gajdoš ve své diplomové práci *Fenomén Československa (československá problematika) v aktuálních slovenských a českých učebniciach dejepisu – porovnanie*.<sup>16</sup> Výzkum se však zabývá pouze prvorepublikovým obdobím. V samotném výzkumu pak Gajdoš dospěl k závěru, že jak české, tak slovenské učebnice mnohdy opomíjejí historii svého protějška.<sup>17</sup>

V našem výzkumu budeme zkoumat to, jak české dějepisné učebnice v současnosti interpretují slovenskou historii z období mezi léty 1918-1992. Zaměříme se tedy na epochu, během níž byli Slováci pevnou součástí Československa.<sup>18</sup> Téma jsme si vybrali proto, že se po rozdělení obou států na společnou minulost mnohdy zapomíná. Skrze náš výzkum proto chceme zjistit, jak společnou historii interpretují dějepisné učebnice. V naší práci budeme zkoumat především učebnice druhého stupně

---

<sup>11</sup> PRŮCHOVÁ, Andrea: Význam vizuální komunikace v učebnicích dějepisu, in: NAJBERT, Jaroslav, et al.: *Promýšlet dějepis v 21. století*. Digitální aplikace pro práci s prameny historylab.cz [online], Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2017, [vid. 1. 1. 2023], ISBN 978-80-87912-85-0, dostupné z: <https://metodika.historylab.cz/kapitola/ucebnice-a-historicke-vzdelavani-pro-21-stoleti/vyznam-vizualni-komunikace-v-ucebnicich-dejepisu/>

<sup>12</sup> BENIAČ, Petr. *Slovensko a Slováci v česky psaných učebnicích vlastivědy a zeměpisu v letech 1918-1938* [online], bakalářská práce. Brno, Masarykova univerzita 2019, [vid. 5. 3. 2023], dostupné z: <https://is.muni.cz/th/blz10/>.

<sup>13</sup> BENIAČ 2019, 48-49.

<sup>14</sup> LUŽOVÁ, Michaela: *Češi, Slováci a čechoslovakismus v učebnicích dějepisu a zeměpisu v letech 1918-1947* [online], diplomová práce. BRNO, Masarykova univerzita 2020, [vid. 3. 5. 2023], dostupné z: <https://theses.cz/id/q0v6jh/>

<sup>15</sup> LUŽOVÁ 2020, s. 75.

<sup>16</sup> GAJDOŠ, Matej: *Fenomén Československa (československá problematika) v aktuálních slovenských a českých učebniciach dejepisu-porovnanie* [online], diplomová práce. Bratislava, 2022, [vid. 5. 3. 2023], dostupné z: <https://opac.crpz.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=A68E927B0776E61A885092111187&seo=CRZP-detail-kniha>

<sup>17</sup> GAJDOŠ 2022, s. 63.

<sup>18</sup> RYCHLÍK, Jan: *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Praha, Vyšehrad 2015. ISBN 978-80-7429-631-4.



základních škol a učebnice určené pro čtyřletá a víceletá gymnázia. Tuto oblast výzkumu jsme si zvolili proto, že se zde s dějepísem setkává největší množství žáků.

Náš výzkum se zaměří především na obsahové vlastnosti učebnice.<sup>19</sup> Dle Klapka učebnice slouží jednak k získávání nových poznatků, ale také k osvojování postojů a hodnot.<sup>20</sup> U dějepisu, jenž je zařazen v RVP ZV do vzdělávací oblasti „člověk a společnost“ a na gymnáziích brán všeobecně jako humanitní předmět, se dá očekávat, že především hodnoty a postoje budou hrát v edukačním procesu značnou roli.<sup>21</sup> Obsahové vlastnosti učebnice proto budeme analyzovat právě z hlediska „hodnotových orientací, postojů a kulturních vzorů.“<sup>22</sup> Naše práce se zaměří na prezentaci odlišného národa a kultury v učebnicích.<sup>23</sup> Do centra zájmu se dostanou i různá klišé a stereotypy, jež generují texty v souvislosti se Slovenskem. Rovněž se zaměříme na to, zda se při výkladu v učebnicích objevují etnické předsudky vůči Slovákům. Výzkumu podrobíme i jména osob, abychom zjistili, jakou roli Slováci v učebnicích hrají. Zaměříme se však i na to, jakou úlohu hrají Češi během výkladu slovenských dějin. Naši pozornosti neuniknou ani formulace autorů, vybraná data, ale také témata, jež se ke slovenské problematice vážou.<sup>24</sup> Vzhledem k charakteru práce se však nebudeme věnovat kapitolám věnujícím se obecnému dění v Československu. Tyto kapitoly se sice pochopitelně dotýkají i Slovenska, pro náš výzkum by ovšem nebyly nosné.

V diplomové práci neopomeneme ani mimotextové složky, jež dle výzkumu Zujeva z 80. let tvoří až 34 % učebnic.<sup>25</sup> Dle Jaana Mikka se navíc situace na přelomu tisíciletí ještě zlepšila.<sup>26</sup> Průchová tvrdí, že obrazy byly v rámci didaktiky dějepisu vnímány po dlouhá desetiletí pouze jako doplněk učebnice.<sup>27</sup> V současné době však jsou

---

<sup>19</sup> PRŮCHA 1998, s. 11-43.

<sup>20</sup> KLAPKO, Dušan: *Evaluace učebnic jako cesta k optimalizaci výchovně-vzdělávacího procesu*, in: KLAPKO, Dušan – MAŇÁK, Josef, et al.: *Učebnice pod lupou*, 4. sv. Brno, Paido 2006, s. 50. ISBN 80-7315-124-3.

<sup>21</sup> *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online], Praha, 2021 [vid. 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>, s. 5; *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online], MŠMT, 2022 [vid. 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

<sup>22</sup> PRŮCHA 1998, s. 45.

<sup>23</sup> PRŮCHA 1998, s. 84-85.

<sup>24</sup> KLAPKO, Dušan: *Analýza učebnic dějepisu pro ZŠ jako evaluační nástroj efektivní kvality didaktických textů*, in: KLAPKO, Dušan--MAŇÁK Josef, et al.: *Učebnice pod lupou*, 4. sv. Brno, Paido 2006, s. 53-72. ISBN 80-7315-124-3, s. 54.

<sup>25</sup> ZUJEV 1986, s. 127.

<sup>26</sup> MIKK, Jaan: *Učebnice: budoucnost národa*, in: KNECHT, Petr – Maňák, Josef, et al: *Hodnocení učebnic*. Brno, Paido 2007, s. 11-23. ISBN 978-80-7315-148-5.

<sup>27</sup> PRŮCHOVÁ 2017.

obrazové prameny považovány za důležitou složku učebnic, která by měla být pojímána komplexně.<sup>28</sup> Během analýzy prozkoumáme, co vyobrazení znázorňují a proč jsou v učebnici zařazena. Obraz má dle Jaana Mikka pět funkcí.<sup>29</sup> Centrem naší pozornosti se stane především obraz a jeho vliv při tvoření žákovských postojů.<sup>30</sup> Pro výzkum se jeví jako nesmírně důležité i odhalení, jaký význam přikládá obrazový materiál různým menšinám.<sup>31</sup> Pro účely naší práce však výraz „mimotextový“ zastřešíme do obecnějšího pojmu „mimovýkladový“. Centrem našeho výzkumu se totiž nestanou jen mapy, ale také textové prameny, pojmy a zajímavosti. Souhrnným úkolem první části našeho výzkumu učebnic se tedy stane analýza toho, jakými formami autoři přesvědčují žáky o učivu. Práce se tedy bude pohybovat na rozhraní historiografie a didaktiky.<sup>32</sup>

Před samotnou analýzou nejprve podrobně prozkoumáme bibliografické údaje učebnice. V této kapitole se seznámíme i s autorem. Poté se již dostaneme k samotné analýze. Obsah našeho výzkumu si rozdělíme do kapitol dle jednotlivých historických epoch. Rozdělení do epoch se bude volně inspirovat monografií *Češi a Slováci ve 20. století* od Jana Rychlíka.<sup>33</sup> První kapitola se bude zabývat Slovenskem v období první republiky. Druhá kapitola se zaměří na období od vyhlášení autonomie Slovenska až po konec druhé světové války. Ve třetí kapitole se pak zaměříme na poválečný vývoj až do invaze sovětských vojsk v srpnu 1968. Čtvrtá kapitola se bude zabývat Slovenskem v normalizačním období až do rozpadu Československa.<sup>34</sup>

Jak jsme se již zmiňovali v předchozích odstavcích, pro výzkum jsme si vybrali jak učebnice pro střední, tak i základní školy.<sup>35</sup> Ze středoškolských titulů jsme vybrali učebnici *Moderní dějiny pro střední školy: světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století* od Jana Čurdy a Jana Dvořáka.<sup>36</sup> Učebnici jsme si vybrali proto, že se jedná o jedinou gymnaziální učebnici v seznamu MŠMT, jež se věnuje tématu naší komparace.<sup>37</sup> Učebnicemi pro střední odborné školy se zabývat nebudeme, neboť tyto

---

<sup>28</sup> PRŮCHOVÁ 2017.

<sup>29</sup> MIKK 2000, tabulka 9.3.

<sup>30</sup> PRŮCHOVÁ 2017.

<sup>31</sup> Tamtéž.

<sup>32</sup> PRŮCHA 1998, s. 21-45.

<sup>33</sup> RYCHLÍK 2015.

<sup>34</sup> Tamtéž.

<sup>35</sup> PRŮCHA 1998, s. 21-56.

<sup>36</sup> ČURDA, Jan – DVOŘÁK, Jan: *Moderní dějiny pro střední školy: světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století*. Učebnice. Didaktis 2014, ISBN 978-80-7358-223-4

<sup>37</sup> Schvalovací doložky učebnic, in: *msmt.cz*, [online], [vid. 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic>; ČURDA—DVOŘÁK 2014.

školy kladou vzhledem ke svému odbornému charakteru na dějepis malý akcent.<sup>38</sup> Pro výzkum učebnic určených pro základní školy jsme si zvolili titul *Dějepis 9 pro základní školy. Nejnovější dějiny* od Veroniky Válkové.<sup>39</sup> Učebnici jsme si vybrali proto, neboť je přehledná a faktograficky dostatečně vybavená.<sup>40</sup> Značně důležitou roli pro náš výzkum bude mít učebnice *Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*, již vydalo nakladatelství Fraus. Autorsky se na učebnici podíleli pracovníci vzdělávacího oddělení Ústavu pro studium totalitních režimů.<sup>41</sup> Učebnice je nejmladší, proto věříme, že může v nejbližších letech hrát v dějepisném edukačním prostředí značnou roli.<sup>42</sup>

Před samotnou analýzou nejprve uvedeme vazbu učebnic na platné rámcové vzdělávací programy.<sup>43</sup> Poté provedeme komplexní obsahovou analýzu učebnic. Zaměříme se jak na výkladový text, tak na mimovýkladové složky, ale i na otázky, jež autoři ve svých učebnicích využívají. Náš výzkum se bude zabývat především kvalitou jednotlivých položek, kterou následně i okomentujeme. V případě nesrovnalostí navrhneme i optimálnější návrh obsahu. Zajímat nás také bude to, zda na sebe výše uvedené složky v učebnicích navazují.

Poté se dostaneme ke komparaci. Během té nejprve vymezíme na základě rámcových vzdělávacích programů učivo, na něž bychom v dané epoše chtěli upozornit. Navrhneme rovněž otázky a vhodné mimovýkladové složky, jež využijeme při výuce.<sup>44</sup> V další fázi dojde k porovnání učebnic s našim vymezením. Následně i s pomocí tabulek odhalíme, v čem se s našim vymezením shoduje či neshoduje „výkladová“ část. Uvozovky používáme proto, že badatelská učebnice výkladovou část de facto neposkytuje. U této učebnice proto budeme porovnávat témata, jež žák může zahrnout

---

<sup>38</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<sup>39</sup> VÁLKOVÁ, Veronika. *Dějepis 9 pro základní školy. Nejnovější dějiny*. Praha, SPN 2016. ISBN 978-80-7235-577-8.

<sup>40</sup> Tamtéž.

<sup>41</sup> ÚSTR, kolektiv autorů: *Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Fraus 2022. ISBN 978-80-7489-751-1.

<sup>42</sup> Tamtéž.

<sup>43</sup> *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online], Praha, 2021 [vid. 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>; *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online], MŠMT, 2022 [vid. 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

<sup>44</sup> *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online], Praha, 2021 [vid. 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>; *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online], MŠMT, 2022 [vid. 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

při řešení badatelské otázky.<sup>45</sup> Z výkladové části pak vychází i následné zařazení otázek a doprovodných úkolů. Z komparace pak vynikne obraz, který učebnice podávají o Slovensku v letech 1918-1992. Skrze komparaci tedy zjistíme, která témata považují autoři daných učebnic v rámci vymezeného období za důležitá. Také však zjistíme, zda některá důležitá témata učebnice neopomíjejí.

U každého období využijeme šest tabulek. S pomocí nich odhalíme, v čem se jednotlivé učebnice shodují při zařazení jednotlivých položek mezi sebou.<sup>46</sup> Na závěr okomentujeme i způsob hodnocení v tabulkách. Pokud učebnice obsahuje danou položku, hodnotíme výrazem „ano“. Pokud položku neobsahuje, hodnotíme výrazem „ne“. Výraz „částečně“ pak zvolíme v případech, kdy se jednotlivé složky sice objevují v učebnicích, avšak jejich znění se neshoduje s našim vymezením, v případě nepředpokládaných složek se zněním jiné učebnice. Kritéria hodnocení ovšem budou volnější, protože jednotlivé položky se u jednotlivých učebnic liší.<sup>47</sup>

Ve druhé části diplomové práce budeme pomocí empirického výzkumu zjišťovat, jak učitelé vyučují o slovenské historii v letech 1918-1992 v reálné výuce. Při vyhodnocování dotazníku využijeme jak kvalitativní, tak kvantitativní metodu. Vzhledem k nízkému počtu respondentů však bude převažovat spíše metoda kvalitativní.<sup>48</sup> Pro účely výzkumu využijeme metodu dotazníku. Uvědomujeme si, že dotazníkové šetření má své meze, ovšem z technicko-časových důvodů jsme byli nuceni přistoupit k této metodě.<sup>49</sup> Vzhledem k nízkému počtu respondentů také nepovažujeme výzkum za relevantní, hovoříme proto spíše o sondě do problematiky. Empirická sonda do reálné výuky se tedy stane spíše doplňkem naší učebnicové části. Jedná se však o doplněk stěžejní, protože samotné učebnice tvoří pouze jeden z komponentů reálné výuky. Interpretace slovenské historie z let 1918-1992 v reálné výuce by si však zasloužila daleko zevrubnější zpracování, než poskytujeme skrze naši sondu.

---

<sup>45</sup>ÚSTR 2022.

<sup>46</sup>ČURDA—DVOŘÁK 2014, VÁLKOVÁ 2016; ÚSTR 2022.

<sup>47</sup>Tamtéž.

<sup>48</sup>CHRÁSKA, Miroslav: *Metody pedagogického výzkumu*. Havlíčkův Brod, Grada 2016. ISBN 978-80-271-9225-0, s. 29.; PRŮCHA, Jan: *Přehled pedagogiky. 2. vydání*. Praha, Portál 2006. ISBN 80-7178-944-5, s. 186-188.

<sup>49</sup>ČABALOVÁ, Dagmar: *Pedagogika*. Praha, Grada 2009. ISBN 978-80-247-2993-0, s. 108-111; PRŮCHA 2006, s. 194-199.

# 1. Představení jednotlivých učebnic

## *Dějepis 9 pro základní školy. Nejnovější dějiny.*

Autorkou učebnice je Veronika Válková.<sup>50</sup> Námi zkoumaná verze vyšla v roce 2016. Jedná se o druhé vydání, jež vyšlo v SPN-pedagogickém nakladatelství.<sup>51</sup> Učebnice má platnou doložku od 24.5. 2022 do 24. 5. 2026.<sup>52</sup>

Tematicky se učebnice zabývá obdobím od konce první světové války až po konec 20. století. Autorka rozdělila učebnici do čtyř kapitol – první se věnuje úvodu do dějepis, druhá děním mezi světovými válkami, třetí druhé světové válce a čtvrtá poválečným dějinám.<sup>53</sup> V první kapitole pak nalezneme informace o uspořádání učebnice. Základní učivo se nachází na textu s bílým podkladem, v barevném pruhu se objevuje doprovodný text s různými úkoly, otázkami či zajímavostmi. Na konci podkapitol recipient nalezne otázky a úkoly, na konci kapitol se pak nachází shrnutí učiva a slovníček pojmů. Kapitoly, jež se věnují politickým dějinám, navíc obsahují časovou osu jednotlivých událostí. V každé kapitole (s výjimkou úvodní) pak nalezneme i část věnující se československým a českým dějinám.<sup>54</sup>

## *Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepis pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia.*

Na tvorbě učebnice se autorsky nejvíce podílel Jaroslav Pinkas.<sup>55</sup> Jedná se o nejnovější položku v našem výzkumu, neboť učebnice vyšla v roce 2022. Vydání se ujmul nakladatelství Fraus ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních

---

<sup>50</sup> PhDr. Veronika Válková (\*1970) v současné době vyučuje na gymnáziu Na Pražačce v Praze. Je absolventkou Filozofické fakulty univerzity Karlovy v oboru historie-latina. Mezi její nejoblíbenější období se řadí především starověk. Je autorkou šesti dějepisných učebnic. Rovněž se věnuje fantasy literatuře; Zaměstnanci školy, in: *Gymnázium na Pražačce* [online], 2019 [vid 1. 1. 2023], dostupné z: <https://www.gymnazium-prazacka.cz/zamestnanci-skoly>; Veronika Válková, in: *Databazeknih.cz* [online], [vid 1. 1. 2023], dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/veronika-valkova-2180>; *Veronika Válková. Spisovatelka* [online], [vid 1. 1. 2023], dostupné z: <https://www.veronika-valkova.com>; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>51</sup> VÁLKOVÁ 2016.

<sup>52</sup> Schvalovací doložky učebnic, in: *msmt.cz*, [online], [vid 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic>

<sup>53</sup> VÁLKOVÁ 2016.

<sup>54</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 5-6.

<sup>55</sup> Mezi spoluautory patří PhDr. Jaroslav Najbert, Ph.D.—doc. Mgr. Kamil Činátl, Ph. D.—Mgr. Václav Sixta, Ph.D.—Mgr. Roman Anýž—Mgr. Čeněk Pýcha, Ph.D.—Mgr. Peter Sokol—Mgr. Bohumil Melichar; ÚSTR 2022.

režimů. Schvalovací doložku získala učebnice 14. ledna 2022. Doložka platí do 14. ledna 2028.<sup>56</sup>

Učebnice se dělí do jedenácti kapitol. Časově se zabývá obdobím od konce první světové války po události v průběhu 21. století. Kapitoly knih nejsou rozděleny podle jednotného klíče, obsahují tudíž různé tematické celky. Učebnice klade důraz na práci se zdroji. Kapitoly učebnice proto nabízí právě několik zdrojů, jež napomáhají k vyřešení úloh. Ve zdrojích jsou rovněž zahrnuty různé tematické celky. Vyřešení úloh pak směřuje k tomu, aby žák odpověděl na badatelskou otázku, jež je obsažena v názvu jednotlivých kapitol. K řešení badatelské otázky napomáhají i informace potřebné k tématu. Ty se vyskytují především v úvodním textu a v časových osách.<sup>57</sup> Nedílnou součástí učebnice tvoří pracovní sešit. Úlohy v pracovním sešitě detailně rozvíjejí úlohy z učebnice. Řešení úloh se však zároveň neobejde bez zdrojů v učebnici. Právě skrze interpretaci zdrojů by žáci měli dojít ke konkrétním znalostem. Autoři pak uvádějí, že jedna lekce (dvoustrana v učebnici) je plánovaná na jednu vyučovací hodinu.<sup>58</sup>

### ***Moderní dějiny pro střední školy – světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století***

Na tvorbě učebnice se podílelo několik autorů.<sup>59</sup> V rámci výzkumu se řadí mezi jedinou středoškolskou učebnici. Námi dostupné vydání vyšlo v roce 2014 v brněnském nakladatelství Didaktis.<sup>60</sup> Učebnice měla platnou doložku do roku 2021.<sup>61</sup>

Učebnice obsahuje sedm kapitol. Na rozdíl od předchozích učebnic se zabývá celým 20. stoletím s přesahem do 21. století. Na začátku učebnice nás autoři seznamují se strukturou učebnice. Zde se uvádí, že základní jednotku tvoří podkapitola. Text podkapitol je členěn na výkladovou část, jež obsahuje hlavní učivo, a sloupce s informacemi, jež výkladovou část doplňují. Ve sloupcích pak

---

<sup>56</sup> ÚSTR 2022.

<sup>57</sup> ÚSTR 2022, s. 3-7.

<sup>58</sup> ÚSTR, kolektiv autorů: *Soudobé dějiny – příručka učitele badatelského dějepisu*. Fraus 2022. ISBN 978-80-7489-752-8, s. 5-12.

<sup>59</sup> Mgr. Jan Čurda — Mgr. Petr Dvořák — Mgr. Jan Dvořák — Mgr. Petr Hušek — Mgr. Jitka Jindříšková — Mgr. et Mgr. Václav Kaška, Ph.D. — Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D. — Mgr. Jiří Němec, Ph.D. — Mgr. Tomáš Pánek; ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<sup>60</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<sup>61</sup> Aktuálnější seznamy web neposkytuje; Schvalovací doložky učebnic, in: *msmt.cz*, [online], [vid. 7. 12. 2022], dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic>

nalezneme příklady, různá encyklopedická hesla, ale také odkazy na filmová díla. Před začátkem podkapitoly se objevuje motivační fotografie či text, ale také otázky, které by žáci měli být schopni po prostudování podkapitoly vyřešit. U jednotlivých částí podkapitol pak ještě autoři vymezují podotázky. V závěru podkapitoly se objevují odkazy na sekundární literaturu, jež žáci využijí k samostatnému studiu. V závěrečné kapitole se nachází historická čítanka, jež obsahuje různé dokumenty formující období 20. a počátku 21. století. Kromě faktografických poznámek zde také nalezneme část o dějinném významu dokumentu. Žákům slouží historická čítanka pro uvedení do kontextu, učitelé však nic nebrání v tom, aby k textu vymyslel doprovodné úkoly.<sup>62</sup>

## **2. Slovensko jako nepodstatná část nového státu?**

### **2.1. Analýza slovenské prvorepublikové problematiky ve vybraných učebnicích**

#### **Základní školy – vazba na RVP ZV**

Z hlediska výstupů v RVP ZV by žakovským výstupem mělo být „D-9-7-05: žák zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí.“<sup>63</sup> Minimální doporučená úroveň, která vzniká v rámci podpůrných opatření, je zahrnuta ve výstupu „D-9-7-01p, D-9-7-05p: žák uvede základní informace o vzniku samostatné Československé republiky.“<sup>64</sup> Z hlediska učiva se pak v RVP ZV dává prostor především vzniku Československa, dále se klade důraz na sociální vývoj nového státu. Pro náš výzkum se však stává značně důležité to, že RVP ZV vymezuje prostor i pro sociální a národnostní problémy Československa. Dokument pak určuje, že by se učivo mělo zabývat i mezinárodní politickou a hospodářskou situací se zřetelem na vliv obou krizí na československé dění.<sup>65</sup>

---

<sup>62</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 3-6.

<sup>63</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 57.

<sup>64</sup> Tamtéž.

<sup>65</sup> Tamtéž.

## Dějepis 9 pro základní školy. Nejnovější dějiny – nejobširnější popis Slovenska v rámci základních škol?

Hned v úvodu podkapitoly Válková uvádí, že se o samostatnost Čechů a Slováků zasloužili politici Československé národní rady, v níž figuroval i Štefánik.<sup>66</sup> Slováci pak v podkapitole vystupují jako samostatný národ, což sice může být vzhledem ke kontextu celé kapitoly, jež hovoří o Československu, diskutabilní, oddělení obou národností však v této fázi ještě není historicky nepřesné.<sup>67</sup> Rámcový vzdělávací program Čechy a Slováky neodděluje, ovšem oddělování obou národností dle našeho názoru není v rozporu s dokumentem.<sup>68</sup> Válková chce oddělením Čechů a Slováků pravděpodobně zdůraznit, že Slováci tvořili od počátku svébytný národ. Tuto svébytnost prokazují i úlohy na okraji učebnice, jež se zabývají rozborem malého a velkého znaku Československé republiky. U velkého státního znaku nalezneme úlohu, ve které by žáci měli rozeznat země tvořící Československo. Jedná se o otázku badatelskou, protože učebnice neposkytuje přímé řešení. Žáci by při rozklíčování úlohy měli využít i jiné médium než učebnici. Důležitost Slovenska však více zdůrazňuje úloha věnující se malému státnímu znaku. Autorka zde klade důraz na slovenský znak, jež nese český lev v „srdci“ svého těla. I zde se jedná o otázku badatelskou, neboť žáci opět musí využít i jiné médium než učebnici. V dalších dvou dílčích úlohách, jež se na okraji strany vyskytují, pak autorka klade důraz na současné státní symboly Slovenska. Učebnice však znaky nezobrazuje. Válková proto žáky odkazuje na pomoc od učitele zeměpisu. Autorka však skrze všechny čtyři úkoly zdůrazňuje slovenskou svébytnost.<sup>69</sup>



Obrázek 1: úloha s velkým státním znakem (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 36). Obrázek 2: úloha s malým státním znakem (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 36)

<sup>66</sup> Slovák Milan Rastislav Štefánik (1880-1919) je považován za jednoho z vůdců československého zahraničního protirakouského odboje. Měl kontakty ve francouzské armádě, ale také s francouzskou politickou scénou. Prof. Rychlík dokonce Štefánika považuje za jednoho z otců zakladatelů Československa; KÁRNÍK, Zdeněk: *Malé dějiny československé (1867-1939)*. Vimperk, Dokořán 2008. ISBN 978-80-7363-146-8, s. 30, 499; RYCHLÍK 2015, s. 14; VÁLKOVÁ 2016, s. 36.

<sup>67</sup> Pittsburská dohoda hovoří o dvou samostatných národech, naopak Martinská deklarace již hovoří o československém národě; RYCHLÍK 2015, s. 57; OLIVOVÁ, Věra: *Dějiny první republiky*. Praha, Karolinum 2000. ISBN 80-7184-791-7; VÁLKOVÁ 2016, s. 36.

<sup>68</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 57.

<sup>69</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36.



Další zmínky o Slovensku nalezneme v části o formování republiky. Celá část se dělí do tří menších celků. První z nich, jež se věnuje ústavě a politickému systému Československa, se zabývá spíše obecným děním v Československu. Na okraji stránky však autorka pro zajímavost uvádí, že československá hymna měla dvě samostatné části.<sup>70</sup> Autorka zde opět klade důraz na slovenskou svébytnost. Poměrně zajímavý je pak graf, jenž zobrazuje volební sílu politických stran v roce 1929.<sup>71</sup> Z grafu lze vyčíst, že mezi nejsilnější strany patřili i hlinkovci, avšak autorka na problematiku v dalších fázích neklade důraz. Pod grafem se pak objevuje úloha se zněním „Hlinkovci a komunisté získali více voličů až koncem 20. let. Zbýlých pět nejsilnějších stran tvořilo Pětku. Které to byly?“<sup>72</sup> Zmínění komunistů vedle hlinkovců považujeme v této fázi za polarizační.<sup>73</sup>

V celku věnujícímu se československým hranicím autoři informují o společné historii Slováků a Maďarů.<sup>74</sup> Válková zde používá velmi zajímavé přirovnání. Pro Maďary podle ní ztráta Slovenska znamenala to samé jako „kdyby od našeho území byly odtrženy dejme tomu jižní Čechy.“<sup>75</sup> Učebnice také neopomíná fakt, že vznikla nová hranice, díky které na Slovensku zůstala silná maďarská menšina, se kterou měli Slováci problémy. V závěrečných otázkách pak Válková při otázce „Podle čeho byly určovány hranice Československa?“ klade důraz na to, že princip respektování práva na sebeurčení a respektování historických hranic byl v mnohých případech problematický.<sup>76</sup> Při kladení otázky patrně naráží i na problémy na maďarsko-slovenské hranici. V závěrečném souhrnu nalezneme i otázku na národy, které žily v Československu. Otázka však nesouvisí s učebním textem. Otázku bychom zařadili spíše do následující části, jež se věnuje menšinové politice v Československu. Za velice zdařilou naopak považujeme otázku, která porovnává mapu Československa se současnou politickou mapou Evropy. Mapu Československa žáci naleznou na stejné straně, mapu současné Evropy mají dle doporučení autorky hledat v učebnicích zeměpisu. Z obsahu učebnice je patrné, že Válková opět klade značný důraz na slovenskou svébytnost.

---

<sup>70</sup> Česká a slovenská.

<sup>71</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-37.

<sup>72</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 37.

<sup>73</sup> Hlinkovci se například připojili do již zmiňované vlády panské koalice; RYCHLÍK 2015, s. 117-119; VÁLKOVÁ 2016, s. 37.

<sup>74</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 37-38.

<sup>75</sup> Za „naše“ autorka patrně považuje území současného českého státu; VÁLKOVÁ 2016, s. 37-38.

<sup>76</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 38.

V závěru části o formování republiky pak autorka uvádí, jak to bylo s národnostním rozvrstvením v Československu.<sup>77</sup> Ještě v textu předchozí části nalezneme mapu, která prohlubuje žákovy vědomosti o problematice. Není však jasné, proč mapa s národnostním rozložením není zařazena do úseku o menšinách, kde se tematicky hodí mnohem více. Samotná mapa pak neklade rozdíl mezi Čechy a Slováky, ovšem v legendě obě národnosti vystupují samostatně. Na okraji stránky rovněž nalezneme i graf, který uvádí procentuální zastoupení jednotlivých národností ve státě. Samotný graf opět nečiní rozdíl mezi oběma národnostmi, avšak legenda opět hovoří o Čechách a Slovácích rozděleně. V samotném textu však autorka vše uvádí do kontextu. Dozvídáme se, že majoritním národem ve státě byli Čechoslováci.<sup>78</sup> Na okraji učebnice se zároveň objevují úryvky z ústavy, které popisují existenci československého jazyka. Úryvky slouží jako doplnění výkladového textu, jež pojednává o československém jazyku. Autorka tedy v celé kapitole zdůrazňuje, že Slováci tvořili nedílnou součást československého národa.

Válková pak v úryvku, který je psán slovensky, naráží na blízkost slovenštiny a češtiny. Textový pramen zde však je umístěn spíše jako zajímavost. V dalších úkolech umístěných pod slovenským úryvkem, během nichž by žáci měli překládat ze slovenštiny vybrané výrazy, však Válková prokazuje, že slovenština není zcela stejná jako čeština. Toho dosahuje i tím, že při překladu žáci budou muset využít internet či slovník. Skrze obě úlohy autorka zdůrazňuje slovenskou svébytnost. Autorka dále v textu zdůrazňuje, že ke spojení Čechů a Slováků došlo z ryze pragmatických důvodů. V závěrečných otázkách pak nalezneme dvě otázky týkající se slovenské problematiky. První z nich, kterou považujeme za čistě faktografickou, klade důraz na to, že československý jazyk byl v novém státě úřední řečí. V druhé otázce, která se ptá, co ústava zaručovala menšinám, autorka nabádá k práci s ústavou. Na okraji stran pak učebnice poskytuje úryvky z ústavy. Po prostudování celé kapitoly by si žáci měli uvědomit, že Slováci patřili v rámci státu k majoritě.<sup>79</sup>

---

<sup>77</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 38.

<sup>78</sup> Zmínku o československém národě nalezneme v Martinské deklaraci; OLIVOVÁ 2000, s. 69; VÁLKOVÁ 2016, s. 38.

<sup>79</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 38-39.



Obrázek 3: Graf a mapa národnostního složení v Československu (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 38)

V podkapitole o meziválečném Československu pak nalezneme i samostatnou část o slovenském území.<sup>80</sup> Autorka tvrdí, že Slovensko hospodářsky velmi zaostávalo.<sup>81</sup> Poměrně polarizačně pak působí informace, že na Slovensku chyběla vzdělaná vrstva.<sup>82</sup> Text však udává důvody, kvůli nimž na Slovensku intelektuálové chyběli.<sup>83</sup> Značnou roli při obnově slovenského intelektuálního života v prvorepublikovém období připisuje autorka Čechům.<sup>84</sup> I v dalších fázích považuje Válková Slovensko za zaostalou zemi. Dokládají to i dva obrázky, které doplňují text. Na prvním vidíme jeden z vrcholů slovenského pohoří Malá Fatra, v jehož okolí se vyskytuje divoká příroda. Na druhém se pak objevuje muž ve východoslovenském kroji. Za značně izolovanou pak považujeme informaci, že se v Bratislavě v roce 1919 založila univerzita. Zde se však jedná o čistě faktografický údaj. Autorka však pravděpodobně chce zdůraznit, že Slováci nezaostávali úplně ve všech oblastech.<sup>85</sup>

<sup>80</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 38-39.

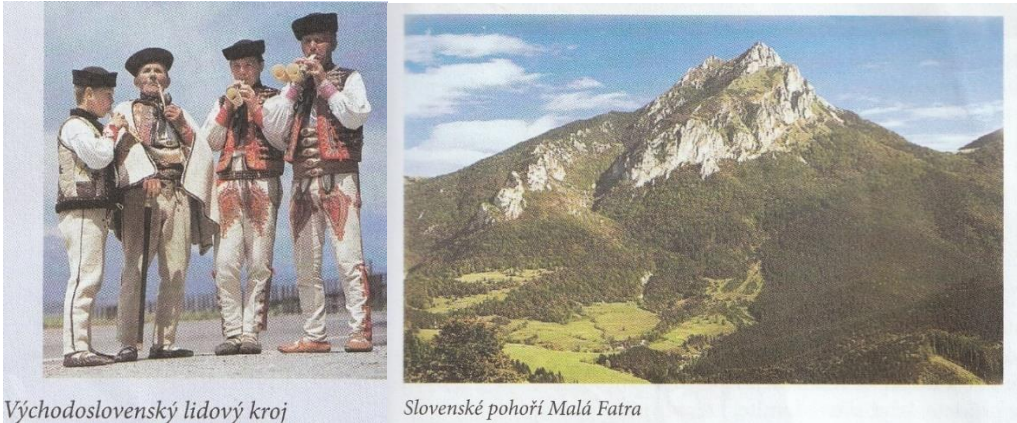
<sup>81</sup> V zemi dle Válkové téměř chyběl průmysl, rovněž zde nebylo mnoho velkých měst, zemědělství se dařilo pouze v nížinách na jihu. Formulace, že zde chyběl průmysl, není příliš šťastná. John s tvrzením učebnice nejprve shoduje, neboť uvádí, že na Slovensku před vznikem státu průmysl spíše zaostával. Uvádí však, že během období společného státu se situace spíše zlepšila; JOHN, Miroslav: *Čechoslovakismus a ČSR 1914-1938*. Beroun, BAROKO & FOX 1994. ISBN 80-85642-20-4, s. 82-84; VÁLKOVÁ 2016, s. 38-39.

<sup>82</sup> Prof. Kárník hovoří alespoň o stovkách slovenských vzdělanců; KÁRNÍK 2008, s. 30; VÁLKOVÁ 2016, s. 39.

<sup>83</sup> Text dodává, že na území probíhala v 19. století silná maďarizace, která zapříčinila absenci slovenské vzdělané vrstvy.

<sup>84</sup> Mezi další důvody však patří i akutní nedostatek slovenských úředníků; RYCHLÍK 2015, s. 95; VÁLKOVÁ 2016, s. 39.

<sup>85</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 39.



Východoslovenský ľudový kroj

Slovenské pohorie Malá Fatra

Obrázek 4: vyobrazení u kapitoly Slovensko a Podkarpatská Rus (VÁLKOVÁ 2016, s. 39), obrázek 5: totéž (VÁLKOVÁ 2016, s. 39)

V druhém odstavci věnujícímu se Slovensku se dozvídáme o vzájemném vztahu mezi Čechy a Slováky. Učebnice zdůrazňuje, že Češi se nad Slováky mnohdy povyšovali, ale také uvádí, že Češi Slovákům zabírali pracovní místa ve veřejném sektoru.<sup>86</sup> Válková považuje neoptimální chování Čechů vůči Slovákům za důvod pro stoupající popularitu Andreje Hlinky a jeho Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>87</sup> Text pak připisuje Hlinkově lidové straně poměrně značný podíl na „likvidaci“ Československa těsně před vypuknutím druhé světové války.<sup>88</sup>

V první závěrečné otázce Válková klade důraz na situaci na Slovensku obecně. Otázku nepovažujeme za zdařilou, v našem provedení bychom se spíše zaměřili na konkrétní oblasti. Během odpovědi navíc žáci pouze budou reprodukovat znění výkladového textu. Skrze otázku však Válková zdůrazňuje svébytnost Slováků v Československu. Druhou otázku, jež se věnuje vývoji vztahů mezi Čechy a Slováky, považujeme za zdařilejší Válková zde klade vhodný důraz na problematické vztahy mezi oběma národnostmi. Za značně zdařilou pak považujeme otázku, zda Hlinkovci tíhli spíše ke komunismu či fašismu. Žáci si mohou informaci odvodit z učebního textu. Při řešení však budou muset využít i znalostí z občanské výchovy. Při hledání odpovědi na poslední otázku, jež se věnuje největší národnostní menšině na Slovensku, žáci musí využít mapu a graf z části věnující se formování republiky.<sup>89</sup> Na okraji pak ještě učebnice pobízí žáky

<sup>86</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 39-41.

<sup>87</sup> Andrej Hlinka (1864-1938) byl nejen římskokatolickým knězem, ale především slovenským politikem. Nejprve účastník 1. odboje, později navázal spolupráci s SdP či maďaróny; JOHN 1994, s. 81; KÁRNÍK 2008, s. 486; VÁLKOVÁ 2016, s. 39-41.

<sup>88</sup> Na základní škole by spíše postačila zmínka o Mnichovské dohodě; OLIVOVÁ 2000, s. 279-286; VÁLKOVÁ 2016, s. 39-41.

<sup>89</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 38-40.

k vytvoření hodiny se slovenskou tematikou. Válková uvádí, aby žáci uvedli i „nějaké významné události.“<sup>90</sup> Úloha však nabízí svým charakterem žákům značnou volnost, hodina dle zadání ani nemusí souviset s prvorepublikovým obdobím. Úloha však klade vhodný důraz na svébytnost Slovenska.<sup>91</sup>

O zaostalosti Slovenska se dočteme i v části s názvem „Hospodářství v Československu.“<sup>92</sup> Zde se dozvídáme, že „Československo i přes zaostalost Slovenska a Podkarpatské Rusi bylo hospodářsky nejvyspělejším z nástupnických států, hlavně díky rozvinutému průmyslu v Čechách a vysoké produktivitě zemědělství v Čech a na Moravě.“<sup>93</sup> I díky přirovnání s vyspělými českými zeměmi Slovensko působí značně zaostale. Závěrečné otázky se pak slovenské problematiky dotýkají pouze otázkou na vývoj hospodářské situace v Československu ve 20. letech. Nepředpokládáme však, že by slovenská otázka při řešení otázky hrála důležitou roli.<sup>94</sup> V další podkapitole, která se věnuje meziválečné kultuře a vědě nenalezneme žádné zmínky o Slovensku.<sup>95</sup>

### **Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepisu pro 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia – důležitá role slovenské menšiny?**

Učebnice se nejprve slovenské problematice věnuje v lekci o zániku monarchie a vzniku republiky. Badatelská otázka se ptá, „Proč zanikla habsburská monarchie?“<sup>96</sup> Úvodní text v učebnici připisuje vliv na vznik republiky slovenským politikům. V textu nalezneme i zmínku o tom, že slovenská společnost usilovala v důsledku války o změnu. V knize se tedy hovoří o obou národnostech odděleně, avšak jak jsme ukázali v předchozích kapitolách, podobný postup je možný. Úvodní text dále uvádí i datum, během něhož se Slováci připojili ke společnému státu. Informace mohou žáci zařadit do jedné z doprovodných otázek, během nichž autoři požadují, aby žáci uvedli důvody, jež při zániku monarchie hrály roli.

První zdroj, ale také poslední v rámci lekce, jež souvisí přímo se slovenskou problematikou, obsahuje národnostní mapu habsburské monarchie z desátých let

---

<sup>90</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 40.

<sup>91</sup> Tamtéž.

<sup>92</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 39-41.

<sup>93</sup> Válková pravděpodobně považuje Slovensko za stejně zaostalé jako Podkarpatskou Rus, což vyvrací například prof. Kárník, který považuje Podkarpatskou Rus za zaostalejší; KÁRNÍK 2008, s. 116; VÁLKOVÁ 2016, s. 41.

<sup>94</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 41-42.

<sup>95</sup> Podobný postup se však dal vzhledem k charakteru kapitoly očekávat; VÁLKOVÁ 2016, s. 50-55.

<sup>96</sup> ÚSTR 2022, s. 14.

dvacátého století. K mapě se váže i otázka, pomocí níž by žáci měli zjistit, které národy žily v Rakousku-Uhersku. Autoři zde záměrně využívají mapu, která operuje se slovenskou národností. Z mapy je však zároveň patrné, že Slováci tvořili pevnou součást Uher. Další doprovodná otázka u zdroje se pak navíc ptá, které národy žily na území, na němž se nacházelo Československo.<sup>97</sup> Pokud žáci nevědí, kde se stát nacházel, mohou využít mapu, jež je umístěna v lekci o národech Československa.<sup>98</sup> Již z úvodního textu však lze vyčíst, že v Československu žili mimo jiné i Slováci. Žák na základě první úlohy může odhalit, že příčinou zániku monarchie se stala nespokojenost Slováků s tím, že jsou součástí Uher. Žáci by při řešení badatelské otázky měli dojít k závěru, že monarchie zanikla v důsledku nespokojenosti jednotlivých národností, jež jí tvořily.<sup>99</sup>



Národnostní mapa habsburské monarchie z roku 1911

**1** Jaké národy žily v Rakousku-Uhersku? Jaké národy žily v českých zemích? Jaké národy žily na území, kde se později rozkládalo Československo?

Obrázek 6: úloha s mapou rozvrstvení národností v habsburské monarchii před první světovou válkou (převzato: ÚSTR 2022, s. 14)

Další zmínky o Československu nalezneme v podkapitole s názvem „Národy Československa.“<sup>100</sup> Badatelská otázka se ptá, „jak odlišná národnost ovlivňovala život lidí v první Československé republice?“<sup>101</sup> Úvodní text ke kapitole tvrdí, že v Československu žili mimo jiné Češi a Slováci. Obě národnosti jsou tedy opět odděleny. Při kladení otázky na to, „co znamenalo přihlásit se k české, německé a slovenské národnosti v meziválečném Československu“ pak k oddělení obou

<sup>97</sup> Tamtéž.

<sup>98</sup> ÚSTR 2022, s. 16.

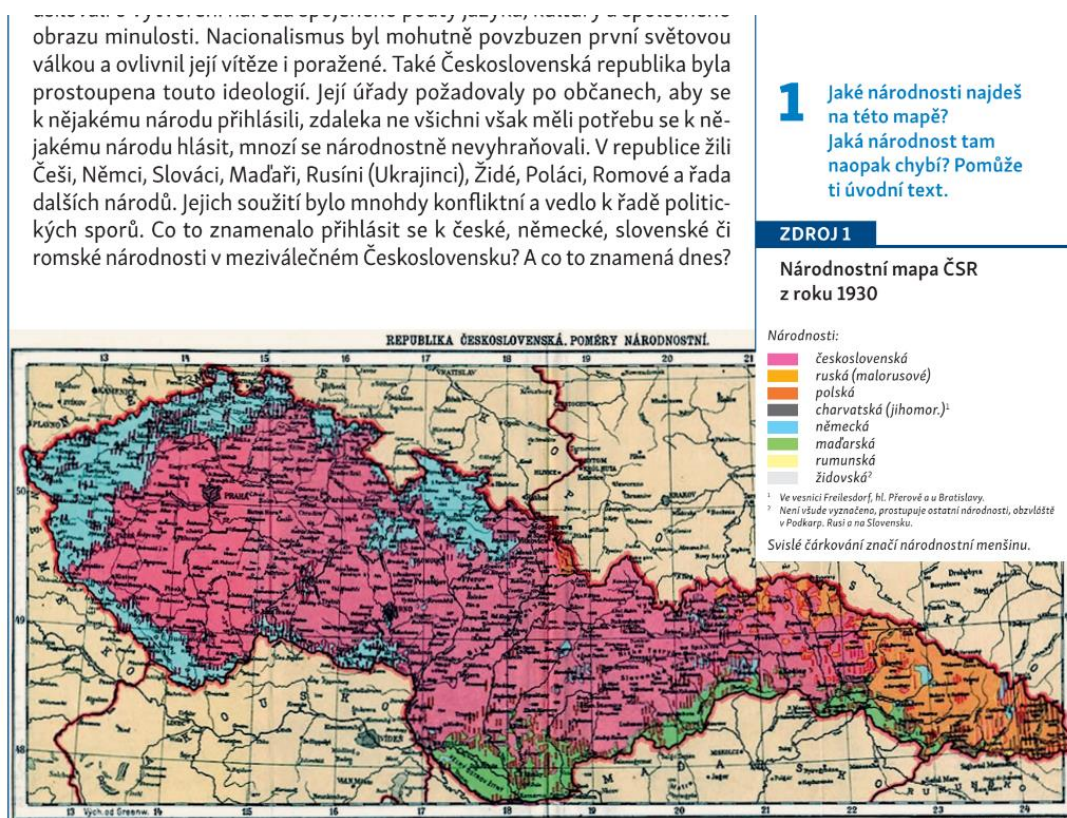
<sup>99</sup> ÚSTR 2022, s. 14.

<sup>100</sup> ÚSTR 2022, s. 16.

<sup>101</sup> Tamtéž.

subjektů dochází znovu.<sup>102</sup> V další fázi se učebnice ptá, co dnes může znamenat přihlášení se ke (mimo jiné) slovenské národnosti. Zde pravděpodobně text chce docílit toho, že by si žáci měli uvědomili, že Slováci jsou v České republice považováni za cizince, během první republiky však patřili k majoritě.<sup>103</sup>

Již z úvodního textu je tedy zřejmé, že autoři kladou důraz na slovenskou svébytnost. Rozdělení obou národností však popírá první zdroj, národnostní mapa Československa ze třicátých let, jež hovoří o československé národnosti. Na další stránce však nalezneme výklad pojmu čechoslovakismus. U výkladu autoři uvádějí i podíl Slováků na vzniku státu během první světové války. Text však uvádí, že Slováci s novým státem příliš nesouzněli. Z prvního zdroje, jež autoři poskytují při řešení badatelské otázky, lze odhalit, že se na Slovensku vyskytovala maďarská menšina. O Maďarech se zmiňuje i doprovodný text. Tímto však učebnice Slovenskou problematiku vyčerpává. Domníváme se proto, že Slovensko v kapitole hraje spíše vedlejší roli.<sup>104</sup>



Obrázek 7: národnostní mapa z roku 1930 (převzato: ÚSTR 2022, s. 16)

<sup>102</sup> ÚSTR 2022, s. 16.

<sup>103</sup> ÚSTR 2022, s. 16; KÁRNÍK 2008, s. 110-177.

<sup>104</sup> Kapitola klade větší důraz na problematiku německé a romské národnosti; ÚSTR 2022, s. 16-17.

## **Střední školy – vazba na RVP G**

V RVP G souvisí s našim tématem výstupy „žák charakterizuje dvě světové války, dokumentuje sociální, hospodářské a politické důsledky“ a „žák uvede příčiny a projevy politického a mocenského obrazu světa, který byl určen vyčerpáním tradičních evropských velmocí, vzestupem USA a nastolením bolševické moci v Rusku.“<sup>105</sup> Nedá se očekávat, že by u výstupů hrála slovenská tematika velkou roli, ovšem i v rámci těchto výstupů Slovensko může být zmiňováno. Stěžejními v našem výzkumu se však stanou výstupy „žák vysvětlí souvislost mezi světovou hospodářskou krizí a vyhrocením politických problémů, které byly provázeny radikalizací pravicových i levicových protidemokratických sil“ a dále „žák popíše a zhodnotí způsob života v moderní evropské společnosti, zhodnotí význam masové kultury.“<sup>106</sup> Slovenská tematika může hrát v těchto výstupech značnou roli. Se slovenským prostorem pak bude souviset i učivo o vzniku Československa, dále také učivo o Československu v meziválečném období, ale rovněž učivo o versaillském systému a hospodářské krizi.<sup>107</sup>

## **Moderní dějiny pro střední školy – důležitost Slováků v novém státě?**

Slovensku je tedy nejprve věnován prostor v podkapitole o poválečném uspořádání Evropy. Žák by po přečtení textu měl určit, které ekonomicko-politické důsledky měly mírové smlouvy na Maďarsko. Text věnující se versaillskému mírovému systému se zabývá Trianonskou smlouvou a jejímu vlivu na připojení Slovenska k Československu. Otázka uvádějící příslušnou část se zaměřuje na to, jaké dopady měl rozpad Rakouska-Uherska pro Maďarsko. Na základě textu by žáci měli dojít k závěru, že Maďaři ztrátu slovenského území nenesli dobře. Výkladový text také uvádí, že Maďaři byli podporováni slovenskými příznivci komunismu. Část textu věnující se hranicím na nově vzniklé hranici se pak odkazuje na okraj strany, kde jako zajímavost v jednom odstavci popisuje situaci na maďarsko-slovenských hranicích. Zajímavost slouží pro rozšíření informací z výkladového textu. V této části textu se rovněž nachází obrázek maďarských komunistických vojáků na Slovensku, jenž však má ilustrativní charakter. Slovenská problematika

---

<sup>105</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 44.

<sup>106</sup> Tamtéž.

<sup>107</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 44-45.



však během otázky věnující se situaci v Maďarsku po první světové válce hraje značnou roli.<sup>108</sup>



Obrázek 8: maďarští vojáci na Slovensku (převzato: ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 28)

Slovenské problematiky se dotýká i podkapitola o vzniku Československa. Podkapitola poskytuje otázky zaměřující se na slovenské postoje během světové války, autoři při úvodních otázkách dále kladou důraz na národnostní situaci v novém státě. Odpověď na obě otázky poskytuje výkladový text, v němž nalezneme zmínku o dohodách, jež zaručovaly Slovákům jistou formu autonomie.<sup>109</sup> Učebnice pak také uvádí i důvody, kvůli kterých nakonec autonomie nebyla naplněna.<sup>110</sup> V části věnující se událostem směřujícím ke vzniku Československa autoři zdůrazňují důležitou roli slovenského politika Vavra Šrobára.<sup>111</sup> Důležitost Vavra Šrobára podtrhuje i ukázka ze zákona o zřízení samostatného Československa v historické čítance.<sup>112</sup> V textu však nalezneme i toho, že vláda byla ustanovena v Praze v nepřítomnosti Slováků.

Nejvíce prostoru se slovenské problematice dostává v sekci o slovenské otázce a čechoslovakismu. Text se nejprve zabývá slovensko-maďarskou problematikou. Značný prostor pak učebnice věnuje Martinské deklaraci. Její ukázku autoři umístili i v historické čítance. Lze si rovněž všimnout, že autoři kladou značný důraz na pozměnění textu Martinské deklarace, neboť se o něm zmiňují jak v doplňujícím textu v historické čítance, ale také tuto informaci zmiňují

<sup>108</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 27-28.

<sup>109</sup> ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 29.

<sup>110</sup> Masaryk například argumentoval tím, že smlouva měla neformální charakter a nenabyla právní platnosti; Tamtéž.

<sup>111</sup> Vávro Šrobár (1867-1950) byl slovenský agrární politik. Patřil mezi tzv. muže 28. října; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 30; JOHN 1994, s. 338; KÁRNÍK 2008, s. 39, 499.

<sup>112</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 181.

jako zajímavost na okraji strany v samotném učebním textu.<sup>113</sup> Jak v úryvku v učebním textu, tak v historické čítance je navíc zmíněno jméno Milana Hodži jakožto iniciátora úpravy a Andreje Hlinky jakožto odpůrce úpravy. Autoři také skrze tyto mimovýkladové složky podtrhují důležitost problematiky slovenské svébytnosti v rámci Československa.<sup>114</sup>

V sekci o slovenské otázce a čechoslovakismu se výkladový text dále zmiňuje o Pittsburské dohodě, ale také o prosazování ideje čechoslovakismu. Problematika čechoslovakismu v sekci hraje nejdůležitější roli, neboť se k ní váže podotázka, jež se zabývá tím, jakou roli sehrál čechoslovakismus během vzniku nového státu. V učebnici také nalezneme výklad pojmu čechoslovakismus. Následující informace pak žáci mohou zahrnout při řešení podotázky. Autoři koncepci čechoslovakismu nepovažují za zdařilou. Text také uvádí i Milana Rastislava Štefánika jakožto jednoho z iniciátorů myšlenky čechoslovakismu. Učebnice dále popisuje i kulturně-sociální rozepře, které mezi Čechy a Slováky probíhaly.<sup>115</sup> Ke spojení obou národů dle učebnice došlo především proto, aby obě národnosti měly nově vzniklém státě většinu. Učebnice dále uvádí, že Slováci již od počátku vzniku státu usilovali o autonomii.<sup>116</sup> Autoři na závěr sekce konstatují, že „Slovenská otázka stala důležitým vnitropolitickým problémem mladé republiky.“<sup>117</sup>

Další část podkapitoly o vzniku Československé republiky se věnuje československým hranicím.<sup>118</sup> Doprovodná otázka klade důraz na dotváření československých hranic obecně, slovenská problematika zde však hraje velmi důležitou roli. Celou část doplňuje mapa nově vzniklého státu. Ta rovněž ukazuje získaná a ztracená území, ale také rozsah maďarské intervence na Slovensko v roce 1919. Mapa rozšiřuje vědomosti, jež žáci nabydou ve výkladovém textu.<sup>119</sup> Samotný učební text pak informuje, že slovenské území ohrožovaly maďarské jednotky. Také se dočteme o územních sporech na Slovensku a o krátkém působení

---

<sup>113</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 30.

<sup>114</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 30, 182.

<sup>115</sup> Autoři považují za problematickou přítomnost české inteligence na Slovensku, ale také to, že Češi nedávali tolik prostoru náboženství. Češi pak považovali Slováky za hospodářsky zaostalé.

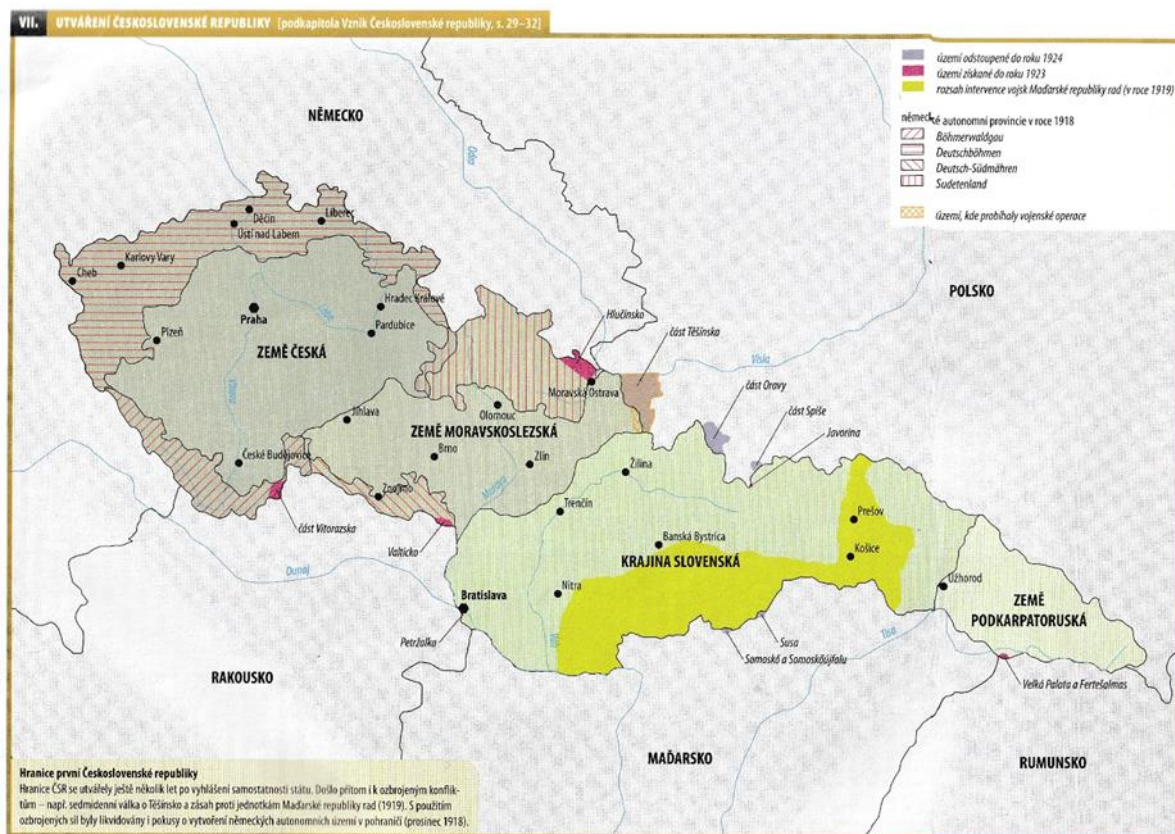
<sup>116</sup> Především Andrej Hlinka.

<sup>117</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 30.

<sup>118</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 31.

<sup>119</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 15.

Slovenské republiky rad v roce 1919.<sup>120</sup> Z textu lze odhalit, že autoři kladou v učebnici důraz především na slovensko-maďarské spory.<sup>121</sup> V další části se doprovodná otázka Slovákům nevěnuje, neboť se týká národnostních menšin. Text však uvádí, že Slováci byli považováni za majoritu.<sup>122</sup> Výkladový text pak vidí problém v přítomnosti českých vojáků na slovenském území.



Obrázek 9: hranice první republiky (převzato: ČURDA — DVOŘÁK 2014, s. 15)

V úvodních otázkách v podkapitole o Československu ve 20. letech se slovenské problematice týkají otázky na sociální, ekonomické a politické problémy Československa, ale také otázka na politický systém první republiky. V části o poválečné krizi a jejím řešení otázka neklade speciální důraz na slovenskou problematiku. V samotném textu se navíc dozvídáme pouze to, že mezi úkoly nového státu patřilo zajištění železničního spojení se Slovenskem.<sup>123</sup> V sekci o prvorepublikových stranách však nalezneme zajímavost, která uvádí, že generální stávka, jež vznikla v důsledku rozkolu sociální demokracie, probíhala i na

<sup>120</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 31.

<sup>121</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 15, 31.

<sup>122</sup> Byli považováni za součást majoritního československého národa. A to i navzdory tomu, že jich v nové republice nebylo mnoho.

<sup>123</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 31-44.

Slovensku.<sup>124</sup> Zajímavost však slouží pouze pro rozšíření výkladového textu o československých stranách.<sup>125</sup> Slovenským stranám je však věnován prostor na následující straně. Text se zde věnuje Slovenské lidové straně Andreje Hlinky.<sup>126</sup> Na následující straně pak autoři zdůrazňují, že se hlinkovci podíleli aktivně na československé politice.<sup>127</sup> V sekci o československé ústavě se dále dozvídáme o zemském uspořádání na Slovensku.<sup>128</sup> Otázky však nekladou na problematiku důraz. Učebnice v závorce rovněž informuje o zisku slovenské autonomie v roce 1938.<sup>129</sup> Všechny informace pak žáci mohou zahrnout i do úvodních otázek.<sup>130</sup>

Sekce o hospodářství rozebírá problematiku všeobecně v rámci Československa, Slovensku proto není věnován samostatný prostor. Odkaz na okraji strany však pojednává o elektrifikaci Slovenska a Podkarpatské Rusi. Kapitola se však věnuje spíše obecné situaci v Československu.<sup>131</sup> Slovensku není věnováno příliš prostoru ani v části o kultuře a školství první republiky. Text však informuje o založení bratislavské univerzity. Školství na Slovensku by se však dle textu neobešlo bez přítomnosti českých učitelů. Celá část se však zabývá spíše děním v Československu všeobecně.<sup>132</sup> K celé podkapitole o dvacátých letech v Československu pak v přílohách nalezneme graf a mapu národnostního složení z roku 1921. Učební text však s oběma položkami vůbec nesouvisí. Můžeme si však všimnout, že mapa ani graf nečiní rozdíl mezi Čechy a Slováky, naproti tomu legendy mezi oběma národnostmi činí.<sup>133</sup> Podobný postup však není v rozporu s RVP G, ovšem jak jsme si již ukázali u předchozích učebnic, z historického hlediska se jedná o jev diskutabilní.<sup>134</sup> Z mapy však lze alespoň vyčíst, že Slováci s Čechy ve státě tvořili majoritu.<sup>135</sup> Skrze obsah podkapitoly pak autoři opět

---

<sup>124</sup> Konkrétně ve Vráblicích.

<sup>125</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 44.

<sup>126</sup> Ta dle učebnice požadovala slovenskou autonomii, ve třicátých letech pak byla ovlivněna fašismem; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 45.

<sup>127</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 46.

<sup>128</sup> Autoři zde informují o tom, že župní uspořádání se v Československu realizovalo pouze na Slovensku. V roce 1928 pak bylo nahrazeno samosprávnými zeměmi, mezi nimiž figurovala i země slovenská.

<sup>129</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 45.

<sup>130</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 44.

<sup>131</sup> Ta podle učebnice probíhala pomaleji než v Čechách a na Moravě; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 46.

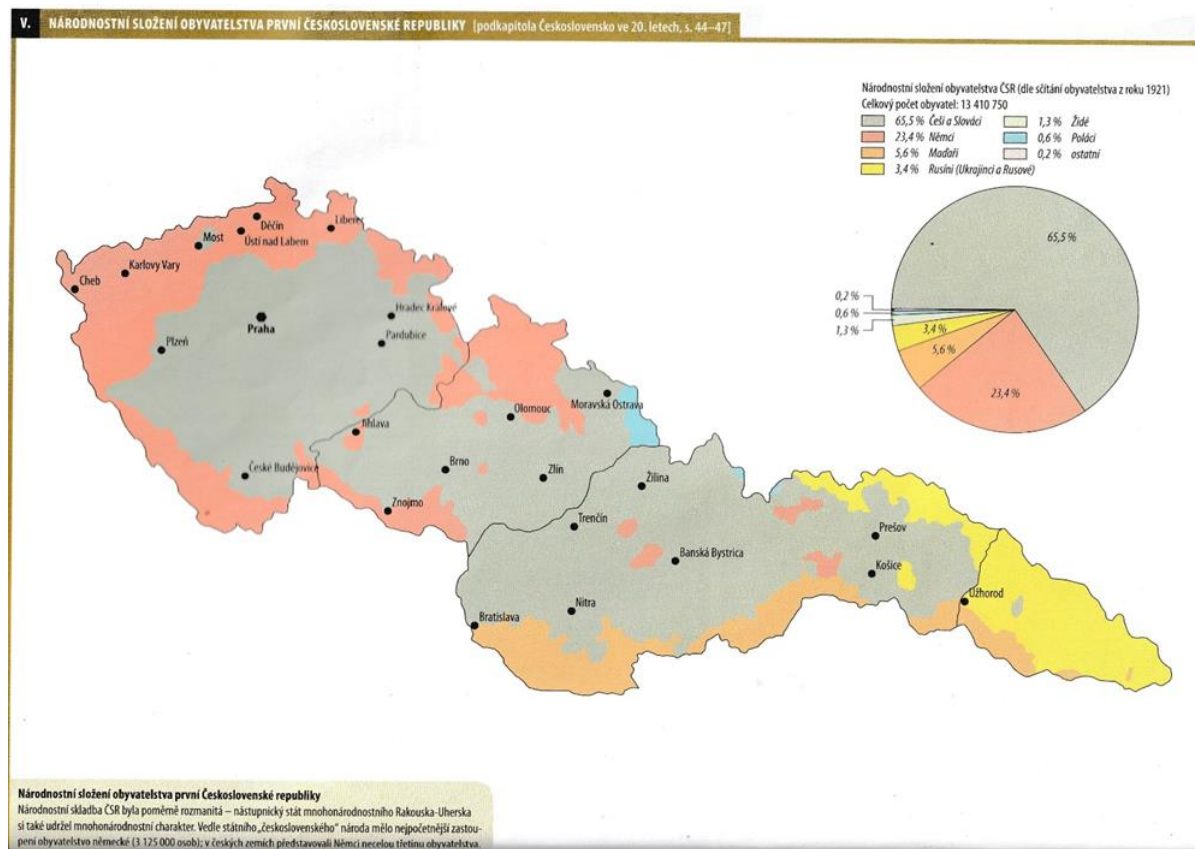
<sup>132</sup> Ti vyučovali právě i na bratislavské univerzitě; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 45-47.

<sup>133</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 40.

<sup>134</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 45-46.

<sup>135</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 40.

zdůrazňují slovenskou svébytnost v rámci Československa. Otázky však na problematiku nekladou důraz.<sup>136</sup>



Obrázek 10: mapa národnostního složení Československa (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 40)

V podkapitole s názvem „Československo v časech hospodářské krize“ se Slovenskem souvisí otázka, jaký vliv měla hospodářská krize na dění v Československu.<sup>137</sup> Text zaměřující se na začátek krize pojednává o vládě tzv. široké koalice.<sup>138</sup> Text na okraji strany pak uvádí, že se Hlinkovci se dostali do opozice. Autoři však vliv hospodářské krize na růst popularity Hlinkovců nezdůrazňují, informaci tedy otázky nezahrnují. Učební text dále informuje o tom, že se krize dotkla především slovenských zemědělců.<sup>139</sup> Tato informace pak pomáhá rozluštit otázku věnující se celé části, jež se týká jevů na začátku hospodářské krize. Pokud žák odpoví na tuto podotázku, tak pak může odpovědět i na úvodní otázku podkapitoly, která se ptá, jak se v Československu projevovala hospodářská krize.<sup>140</sup>

<sup>136</sup> ČURDA—DVOŘÁK, s. 40, 45-47.

<sup>137</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 45

<sup>138</sup> Tu považuje učebnice za značně levicovou.

<sup>139</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 54-55.

<sup>140</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 54.

## 2.2. Komparace učebnic a našeho vymezení dle RVP - Čechoslovakismus jako stěžejní učivo na základních školách?

### Základní školy – naše vymezení na základě RVP ZV

Ve výuce se o Slovensku zmíníme v souvislosti se vznikem československého státu. Zde uvedeme Štefánika jakožto jednoho ze tří zakladatelů nového státu, zdůrazníme především jeho roli v zahraničí ještě před vznikem Československé republiky.<sup>141</sup> Pro kontrast však zmíníme i to, že Slováci téměř od počátku vzniku společného státu usilovali o autonomii.<sup>142</sup> Poté rozebereme důvody, kvůli kterých Československo vzniklo. Zdůrazníme, že Češi a Slováci se chtěli spojit především proto, aby posílili své postavení na mezinárodní úrovni a aby tvořili v nově vzniklém státě většinovou populaci.<sup>143</sup> Ve výuce zmíníme i to, že Slováci zastupovali zhruba 15% československého obyvatelstva.<sup>144</sup> Dále také uvedeme, že Slováci nikdy předtím nežili s Čechy v jednom státě a že slovenské území tvořilo pevnou součást Uher.<sup>145</sup> V této souvislosti rozebereme i problémy s vymezením československé hranice, jež se stala základem maďarsko-československých konfliktů. V kontextu s problematikou se však zmíníme i o tom, že se hranice vytvořila značně uměle.<sup>146</sup>

V období fungování první republiky budeme věnovat pozornost hospodářské situaci na Slovensku. Zde zdůrazníme, že Slováci zaostávali za Čechy, avšak byli vyspělejší než Podkarpatská Rus.<sup>147</sup> Dále uvedeme, že na Slovensku hrála důležitou roli náboženská otázka. Důraz bychom tedy kladli na silný vliv katolictví na slovenském území, ale i na to, že Češi tento vliv příliš nerespektovali. Zmíníme se i o tom, že katolíci patřili mezi stoupence Hlinkovy slovenské lidové strany. Rovněž uvedeme, že strana usilovala o slovenskou autonomii.<sup>148</sup> V souvislosti s Hlinkovou slovenskou lidovou stranou zmíníme i jméno jejího zakladatele

---

<sup>141</sup> KÁRNÍK 2008, s. 30, 499; RYCHLÍK 2015, s. 14.

<sup>142</sup> RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

<sup>143</sup> CUHRA, Jaroslav et kol.: *České země v evropských dějinách*. Díl 4., Praha – Litomyšl 2006. ISBN 80-7185-794-7, s. 31; KÁRNÍK 2008, s. 31-32; JOHN 1994, s. 58.

<sup>144</sup> KÁRNÍK 2008, s. 110-177; CUHRA 2006, s. 16.

<sup>145</sup> JOHN 1994, s. 16; RYCHLÍK 2015, s. 24-25.

<sup>146</sup> JOHN 1994, s. 39; RYCHLÍK 2015, s. 68-69.

<sup>147</sup> KÁRNÍK 2008, s. 116.

<sup>148</sup> JOHN 1994, s. 80-81; RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

Andreje Hlinky. Ve výuce budeme klást důraz především na to, že vykonával funkci římskokatolického kněze.<sup>149</sup>

Závěrečné otázky budou klást důraz na československé zakladatele státu a jejich pole působnosti.<sup>150</sup> Pro lepší představu ukážeme i Štefánikovu podobiznu.<sup>151</sup> Bystřejší žáci s pomocí podobizny mohou v hodině pro zajímavost odhalit, čím se Štefánik profesně zabýval.<sup>152</sup> Druhá otázka se zaměří na důvody, kvůli kterých došlo ke spojení Čechů a Slováků.<sup>153</sup> Žáci mohou otázku vyřešit i s pomocí grafu a mapy národnostního složení.<sup>154</sup> V této souvislosti se zmíníme i o teorii čechoslovakismu, avšak problematiku uvedeme pouze jako zajímavost.<sup>155</sup> V doprovodném úkolu pak rozebereme jednotlivé části československého znaku, aby si žáci uvědomili, z jakých zemí se Československo skládalo.<sup>156</sup> Při třetí otázce žáci odhalí důvod slovensko-maďarských neshod.<sup>157</sup> Čtvrtá otázka se zaměří na hospodářskou situaci Slovenska v porovnání s ostatními zemskými částmi Československa.<sup>158</sup> Pro lepší přehled budou mít žáci po ruce mapu jednotlivých částí státu.<sup>159</sup> Poslední otázka pak bude klást důraz na to, v jakých řadách by žáci hledali voliče Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>160</sup> Při řešení otázky žákům pomůže i podobizna Andreje Hlinky. K podobizně se bude vázat doprovodný úkol, během něhož žáci odhalí, že se jednalo o církevního představitele. Žáci by tudíž odpověď na poslední otázku mohli na základě získané informace odvodit.<sup>161</sup> Dále žákům vysvětlíme pojem autonomie. Na ten sice nebudeme klást během závěrečných otázek důraz, považujeme jej však za důležitý pro pochopení další látky.<sup>162</sup>

---

<sup>149</sup> JOHN 1994, s. 81; KÁRNÍK 2008, s. 486.

<sup>150</sup> KÁRNÍK 2008, s. 30, 499; RYCHLÍK 2015, s. 14.

<sup>151</sup> Astronom, letec a kouzelník, který vybojoval Československo. Před 140 lety se narodil Štefánik, in: ČT24 [online], 21. 7. 2020 [vid. 9. 3. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3144645-astronom-letec-a-kouzelnik-ktery-vybojoval-ceskoslovensko-pred-140-lety-se-narodil>

<sup>152</sup> KÁRNÍK 2008, s. 30, 499; RYCHLÍK 2015, s. 14.

<sup>153</sup> CUHRA 2006, s. 31; KÁRNÍK 2008, s. 31-32; JOHN 1994, s. 58.

<sup>154</sup> CUHRA 2006, s. 16; JOHN 1994, s. 398,

<sup>155</sup> Teorie čechoslovakismu sice hrála v novém státě značnou roli, jak však uvádí John, za 20 let své existence se nepodařila uplatnit. Dle našeho názoru se proto žáci na základní škole teorií čechoslovakismu zabývat nemusejí; JOHN 1994, s. 61.

<sup>156</sup> Historie státního znaku, in: *Vláda České republiky* [online], [vid. 8. 3. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-statniho-znaku/statni-znak-ceske-republiky--jeho-predchudci-a-soucasna-podoba-43755/>

<sup>157</sup> JOHN 1994, s. 39; RYCHLÍK 2015, s. 68-69.

<sup>158</sup> KÁRNÍK 2008, s. 116.

<sup>159</sup> CUHRA 2006, s. 192/2.

<sup>160</sup> JOHN 1994, s. 80-81; RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

<sup>161</sup> JOHN 1994, s. 81, 399; KÁRNÍK 2008, s. 486.

<sup>162</sup> RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

## Střední školy – naše vymezení na základě RVP G

Učivo si vymežíme podobně jako na základní škole, látku však vhodně rozšíříme. Slovenskou otázku bychom zahrnuli nejprve při vzniku Československa. Zde zmíníme jméno Štefánika jakožto jednoho ze tří zakladatelů nového státu. Zdůrazníme také Štefánikovy vazby v zahraničí, konkrétně ve francouzské armádě.<sup>163</sup> Zabývat se však budeme i domácí politickou scénou. Rozebereme Martinskou deklaraci, která určovala právo Slováků na sebeurčení.<sup>164</sup> Zdůrazníme i to, že mezi hlavní zastávce československé myšlenky patřil Slovák Vavro Šrobár.<sup>165</sup> Poté rozebereme důvody, kvůli kterých Československo vzniklo. Zdůrazníme, že oba majoritní národy se chtěly spojit především kvůli tomu, aby posílily své postavení na mezinárodní, ale i vnitropolitické úrovni.<sup>166</sup> Zmínili bychom se však zároveň o tom, že Češi a Slováci k sobě měli především na kulturním poli blízko již od 19. století.<sup>167</sup>

Dále zdůrazníme, že Slováci téměř od počátku vzniku společného státu usilovali o autonomii.<sup>168</sup> Uvedeme si především vazbu na Pittsburskou dohodu, jež hovořila o jisté míře samostatnosti Slováků.<sup>169</sup> Také bychom zdůraznili, že snahy o autonomii umocňovalo například dosazování Čechů do slovenských úřadů.<sup>170</sup> Zmíníme i podíl Slováků v novém státě se zvláštním zřetelem na to, že společně s Čechy tvořili v Československu většinu.<sup>171</sup> Rovněž uvedeme, že Slováci nikdy předtím nežili s Čechy v jednom státě a že byli pevnou součástí Uher již od dob Velkomoravské říše.<sup>172</sup> V této fázi si rozebereme ideu čechoslovakismu. Zmínili bychom se o tom, že se jednalo o značně umělou koncepci, jež se v období první republiky příliš neosvědčila.<sup>173</sup> Při této příležitosti žáky informujeme i o důvodech napjatých vztahů mezi oběma národnostmi. U Slováků šlo především o kritiku Čechů za jejich laxní přístup k náboženství, Češi naopak považovali Slováky za

---

<sup>163</sup> JOHN 1994, s. 339; KÁRNÍK, 2008 s. 30, 499; RYCHLÍK 2015, s. 14.

<sup>164</sup> KÁRNÍK 2008, s. 62-69.

<sup>165</sup> JOHN 1994, s. 338; KÁRNÍK 2008, s. 39, 499.

<sup>166</sup> CUHRA 2006, s. 16; KÁRNÍK 2008, s. 31-32.

<sup>167</sup> RYCHLÍK 2015, s. 25.

<sup>168</sup> RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

<sup>169</sup> Dle Johna se však ani sami Slováci s Pittsburskou dohodou neztotožňovali, protože umožňovala různé výklady; JOHN 1994, s. 19-20.

<sup>170</sup> JOHN 1994, s. 79-80; RYCHLÍK 2015, s. 96-101.

<sup>171</sup> CUHRA 2006, s. 16; KÁRNÍK 2008, s. 110-177.

<sup>172</sup> JOHN 1994, s. 16; RYCHLÍK 2015, s. 24-25.

<sup>173</sup> JOHN 1994, s. 61; RYCHLÍK 2015, s. 80.



pouhou odnož své národnosti.<sup>174</sup> V souvislosti s odtržením slovenského území od Maďarska uvedeme i problémy s vymezením československé hranice na základě Trianonské smlouvy, jež se stala základem maďarsko-československých konfliktů. Zmíníme, že hranice se vytvořila značně uměle a že její vymezení budí vášně u Maďarů dodnes, neboť na Slovensku zůstalo po vytvoření hranice několik maďarských měst a obcí.<sup>175</sup> Zmíníme se i o vpádu maďarských bolševických jednotek na slovenské území v roce 1919 a následném vzniku Slovenské republiky rad.<sup>176</sup>

V období první republiky budeme věnovat pozornost hospodářské situaci na Slovensku. Zde zdůrazníme, že Slováci zaostávali za Čechy, Podkarpatská Rus však byla zaostalejší.<sup>177</sup> Dále se zmíníme, že se Slováci věnovali především zemědělství.<sup>178</sup> Rovněž zdůrazníme, že na Slovensku hrála důležitou roli náboženská tradice. Pozornost bychom věnovali i silnému vlivu katolictví na slovenském území. Dále se také zmíníme o tom, že katolíci patřili mezi stoupence Hlinkovy slovenské lidové strany. Uvedeme, že tato strana usilovala o slovenskou autonomii.<sup>179</sup> V souvislosti se stranou zmíníme především jméno katolického kněze Andreje Hlinky.<sup>180</sup> V naší výuce rovněž nebude chybět informace o tom, že se Hlinkova slovenská lidová strana podílela na panské koalici.<sup>181</sup> V této souvislosti uvedeme jméno Vojtěcha Tuky, kvůli jehož špiónské aféře nakonec hlinkovci panskou koalici opustili a stali se opoziční stranou.<sup>182</sup> Pro kontrast však zmíníme i jméno Milana Hodži, který se stal v roce 1935 předsedou československé vlády.<sup>183</sup>

I na střední škole využijeme závěrečné otázky, pomocí nichž shrneme nejdůležitější látku z tematického celku. Při první otázce žáci uvedou alespoň jednoho Slováka, který se podílel na vzniku Československa. Svůj výběr zároveň zdůvodní.<sup>184</sup> U druhé otázky žáci uvedou alespoň dva důvody, proč vzniklo

---

<sup>174</sup> RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

<sup>175</sup> JOHN 1994, s. 39; RYCHLÍK 2015, s. 68-69.

<sup>176</sup> KÁRNÍK 2008, s. 74-88.

<sup>177</sup> KÁRNÍK 2008, s. 116.

<sup>178</sup> RYCHLÍK 2015, s. 105.

<sup>179</sup> JOHN 1994, s. 80-81; RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

<sup>180</sup> JOHN 1994, s. 81; KÁRNÍK 2008, s. 486

<sup>181</sup> RYCHLÍK 2015, s. 117-119.

<sup>182</sup> Vojtěch Tuka (1880-1946) patřil mezi radikální luďácké politiky. Živil se však i jako maďarský vládní agent; KÁRNÍK 2008, s. 500; RYCHLÍK 2015, s. 120-125.

<sup>183</sup> JOHN 1994, s. 210-211; RYCHLÍK 2015, s. 138.

<sup>184</sup> JOHN 1994, s. 339; KÁRNÍK, 2008 s. 30, 499; RYCHLÍK 2015, s. 14.

Československo.<sup>185</sup> Při třetí otázce žáci odhalí tři možné příčiny, kvůli nimž se neujala myšlenka čechoslovakismu.<sup>186</sup> U čtvrté otázky se dozvíme, o čem rozhodla Trianonská smlouva. Ve druhé části otázky pak bude kladen důraz na to, proč dokument dodnes vzbuzuje emoce.<sup>187</sup> Při páté otázce žáci porovnájí hospodářskou situaci v jednotlivých částech Československa.<sup>188</sup> U šesté otázky žáci ve třech větách charakterizují voliče Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>189</sup> Při sedmé otázce žáci odhalí alespoň jeden důvod, kvůli kterému se Hlinkovci dostali ve třicátých letech do opozice.<sup>190</sup>

Pro lepší uchopení látky si na začátku tematického bloku nejprve rozebereme znak Československa. Při této příležitosti zadáme doprovodný úkol, během něhož se odhalí slovenská část.<sup>191</sup> Při řešení první otázky žáci využijí ukázkou ze zákona o československém státu. U doprovodného úkolu pak pomocí listiny odhalí, kdo se na vzniku státu podílel.<sup>192</sup> Poté si ukážeme i podobiznu Vavro Šrobára, s níž však dále pracovat nebudeme.<sup>193</sup> Podobný postup zvolíme i s podobiznou Milana Rastislava Štefánika.<sup>194</sup> Jako zajímavost pak uvedeme příčiny Štefánikova úmrtí.<sup>195</sup> Při řešení druhé otázky žáci mohou využít graf a mapu národnostního složení Československa.<sup>196</sup> Pro zajímavost se rovněž zmíníme o problematice československého jazyka.<sup>197</sup> Při řešení třetí otázky nejprve vymezíme pojem čechoslovakismus.<sup>198</sup> U čtvrté otázky pak žáci využijí mapu nových hranic Československa. Jako doprovodný úkol porovnájí mapu Rakouska-

---

<sup>185</sup> CUHRA 2006, s. 16; JOHN 1994, s. 338; KÁRNÍK 2008, s. 31-69, 499; RYCHLÍK 2015, s. 25.

<sup>186</sup> JOHN 1994, s. 16-80; RYCHLÍK 2015, s. 24-101.

<sup>187</sup> JOHN 1994, 16, 39; RYCHLÍK 2015, s. 24-25, 68-69.

<sup>188</sup> KÁRNÍK 2008, s. 116; RYCHLÍK 2015, s. 105.

<sup>189</sup> JOHN 1994, s. 80-81; KÁRNÍK 2008, s. 486; RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

<sup>190</sup> JOHN 1994, s. 80-81; KÁRNÍK 2008, s. 486, 500; RYCHLÍK 2015, s. 79-125

<sup>191</sup> Historie státního znaku, in: *Vláda České republiky* [online], [vid. 8. 3. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-statniho-znaku/statni-znak-ceske-republiky--jeho-predchudci-a-soucasna-podoba-43755/>

<sup>192</sup> První zákon československého státu – papír plný škrťů, in: *Muzeum 300* [online], [vid. 9. 3. 2023], dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/clanek/prvni-zakon-ceskoslovenskeho-statu-%E2%80%93-papir-plny-skrty>

<sup>193</sup> Vavro Šrobár, in: *Česká televize* [online], [vid. 9. 3. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/li-de/vavro-srobar/>

<sup>194</sup> Astronom, letec a kouzelník, který vybojoval Československo. Před 140 lety se narodil Štefánik, in: *ČT24* [online], 21. 7. 2020 [vid. 9. 3. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3144645-astronom-letec-a-kouzelnik-ktery-vybojoval-ceskoslovensko-pred-140-lety-se-narodil>

<sup>195</sup> JOHN 1994, s. 339.

<sup>196</sup> CUHRA 2006, s. 16; JOHN 1994, s. 398,

<sup>197</sup> Jednalo se spíše o právní konstrukt, jenž zajišťoval, že se na úřadech mohlo hovořit jak česky, tak i slovensky; JOHN 1994, s. 60; RYCHLÍK 2015, s. 91.

<sup>198</sup> JOHN 1994, s. 58-61.

Uherska společně s mapou prvorepublikového Československa.<sup>199</sup> Mapu prvorepublikového Československa budeme mít k dispozici při rozebírání tematického bloku po celou dobu, žáci ji tudíž mohou využít i při řešení jiných otázek.<sup>200</sup> Před vyřešením šesté a sedmé otázky nejprve vymezíme pojem autonomie.<sup>201</sup> U šesté otázky pak budeme pracovat i s podobiznou Andreje Hlinky. Žáci by na základě ní měli vyřešit doprovodný úkol, jenž odhalí, že se jednalo o katolického kněze.<sup>202</sup> U sedmé otázky nejprve vymezíme pojem panská koalice. Pro zajímavost také uvedeme strany, které se na koalici podílely.<sup>203</sup> Pro lepší představu žáků v hodině promítneme Tukovu podobiznu.<sup>204</sup>

### Komparace učebnic s našim vymezením

**Tabulka 1: shoda s našim vymezením dle RVP - "výkladová" část (1918-1938)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Vznik ČSR (důraz na Štefánika)</b>	Ano	Ano	Částečně
<b>Snaha o autonomii</b>	Částečně	Částečně	Ano
<b>Důvody vzniku společného státu</b>	Ano	Ne	Částečně
<b>Podíl Slováků v Československu</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Neshody s Maďary</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Hospodářská situace</b>	Částečně	Ne	Ne
<b>Katolická tradice</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Hlinková lidová slovenská strana</b>	Částečně	Ne	Částečně

<sup>199</sup> CUHRA 2006, s. 192/2; JOHN 1994, s. 388.

<sup>200</sup> CUHRA 2006, s. 192/2.

<sup>201</sup> RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

<sup>202</sup> JOHN 1994, s. 399.

<sup>203</sup> Mimo Hlinkovu slovenskou lidovou stranu také lidovci, agrárníci, Živnostenská strana středostavovská, němečtí agrárníci a němečtí křesťanští socialisté. Ve výuce se však zmíníme o tom, že se jednalo především o středové či pravicové strany, dále také uvedeme, že se do vlády dostali i německé strany; RYCHLÍK 2015, s. 118.

<sup>204</sup> MAHDAL, Marcel: "VACUUM IURIS", in: *Moderní dějiny* [online], 17. 3. 2012 [vid. 10. 3. 2023], dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vacuum-iuris/>

<b>Andrej Hlinka</b>	Ano	Ne	Ano
<b>*Martinská deklarace</b>			Ano
<b>*Vavro Šrobár</b>			Ano
<b>*Kulturní blízkost Čechů a Slováků</b>			Ne
<b>*Pittsburská dohoda</b>			Ano
<b>*Spory mezi Čechy a Slováky</b>			Ano
<b>*Idea Českoslovakismu</b>			Ano
<b>*Slovenská republika rad</b>			Ano
<b>*Tukova aféra</b>			Částečně
<b>*Milan Hodža</b>			Ano

\*Pouze pro střední školy

Středoškolská učebnice pojednává ve shodě s našim výkladovým vymezením o Pittsburské dohodě a Martinské deklaraci. V částečném souladu autoři postupují také při uvedení důvodů vzniku nového státu, nekladou však důraz na mezinárodní aspekt problematiky.<sup>205</sup> I popis Štefanika se s našim vymezením shoduje pouze částečně, protože text nehovoří o vazbách na Francii.<sup>206</sup> V souvislosti se vznikem nového státu však autoři vhodně uvádějí jméno Vavra Šrobára. V další fázi učebnice v souladu s vymezením rozebírá problematiku slovenské autonomie, podíl Slováků v nově vzniklém státě, ale také teorii čechoslovakismu. Nedostatečný prostor je ovšem věnován kulturní blízkosti Čechů a Slováků.<sup>207</sup> Vztahy mezi Čechy a Slováky v období první republiky však učebnice rozebírá vhodně, podobně jako vztahy Slováků a Maďarů v tomtéž období. V souvislosti s maďarskou problematikou autoři příhodně uvádějí i problematiku Slovenské republiky rad.<sup>208</sup> V další fázi se učebnice náležitě zmiňuje o katolické tradici na Slovensku a o Andreji Hlinkovi.<sup>209</sup> Důraz na roli katolictví nám však chybí u popisu Hlinkovy slovenské lidové strany, zde se proto učebnice shoduje s našim vymezením pouze

<sup>205</sup> ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 29-30.

<sup>206</sup> ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 24, 30.

<sup>207</sup> ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 27-31, 45.

<sup>208</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 30-31.

<sup>209</sup> ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 27-31, 45.

částečně.<sup>210</sup> I u vymezení Tukovy aféry dochází k částečné shodě, protože autoři zmiňují problematiku pouze jako zajímavost.<sup>211</sup> Nedostatečnou pozornost naopak učebnice věnuje hospodářské situaci na Slovensku. Ta se problematiky sice dotýká, nevěnuje se jí však komplexně.<sup>212</sup> Autoři se však vhodně zmiňují o Milanu Hodžovi.<sup>213</sup>

Válková v souladu s našim vymezením popisuje vznik Československa.<sup>214</sup> U problematiky slovenské autonomie však autorka postupuje pouze v částečném souladu s našim vymezením, neboť neklade důraz na to, že Slováci usilovali o autonomii již od vzniku Československa.<sup>215</sup> Válková se však příhodně zmiňuje o podílu Slováků v novém státě. Výkladový text sice o problematice nehovoří, vhodně s ní však pracují doprovodné otázky a mimovýkladové složky.<sup>216</sup> Zcela v souladu s našim vymezením učebnice rovněž popisuje neshody s Maďary, ale také osobnost Andreje Hlinky.<sup>217</sup> V textu nalezneme i zmínku o Hlinkově slovenské lidové straně, u té však chybí důraz na katolické voliče. Zde se proto autorka s našim vymezením shoduje pouze částečně. V dalších fázích navíc učebnice problematiku slovenského katolictví zcela opomíjí.<sup>218</sup> Alespoň částečně se však Válková shoduje s našim vymezením při rozboru hospodářské situace. Za nedostatek ovšem považujeme to, že učebnice nečiní rozdíl mezi hospodářskou situací na Podkarpatské Rusi a na Slovensku.<sup>219</sup>

Badatelská učebnice, podobně jako Válková, rovněž vhodně rozebírá vznik Československa, neboť klade důraz na podíl slovenských politiků při jejím vzniku.<sup>220</sup> Učebnice se v souladu s našim vymezením zmiňuje i o podílu Slováků v Československu.<sup>221</sup> Žáci během řešení badatelské otázky také mohou přijít na to,

---

<sup>210</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 45-46.

<sup>211</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>212</sup> V souvislosti s hospodářstvím učebnice hovoří o elektrifikaci Slovenska, o problémech se železničním spojením se Slovenskem, ale také o krizi slovenských zemědělců ve třicátých letech; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 44-46, 54.

<sup>213</sup> Zmínka o Milanu Hodžovi se sice nachází v sekci o událostech v roce 1938, učebnice se však o slovenském politikovi zmiňuje zcela ve shodě s našim vymezením; ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 27-31, 45, 66.

<sup>214</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-39.

<sup>215</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 40.

<sup>216</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 38.

<sup>217</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-49.

<sup>218</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 40.

<sup>219</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-49.

<sup>220</sup> Vzhledem k charakteru badatelské učebnice nevadí, že zde nejsou konkrétní jména; ÚSTR 2022, s. 14.

<sup>221</sup> Autoři sice neuvádí sice přesné procento, vzhledem k charakteru však učebnice našemu vymezení nerozporuje; ÚSTR 2022, s. 14.

že Slováci měli problémy s Maďary.<sup>222</sup> Učebnice rovněž nastiňuje problematiku potlačování slovenské svébytnosti, s problematikou autonomie však aktivně neoperuje.<sup>223</sup> Autoři pak zcela ignorují katolickou tradici na Slovensku, Andreje Hlinku a jeho Slovenskou lidovou stranu. Pokud bychom tedy učebnici v hodině chtěli využít, museli bychom značně přizpůsobit tematický plán hodiny.<sup>224</sup>

**Tabulka 2: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP– „výkladová“ část (1918-1938)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Nespokojenost Slováků v Habsburské monarchii</b>	Ne	Ano	ne
<b>Clevelandská dohoda</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Vlastní politický vývoj během války</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Nepřítomnost Slováků při vzniku ČSR</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Spory o území Oravy a Spíše</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Vztahy mezi Čechy a Slováky</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Čechoslovakismus</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Vzdělanost na Slovensku</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Župy na Slovensku</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Současnost bývalého Československa</b>	Ano	Ano	Ne

<sup>222</sup> ÚSTR 2022, s. 14

<sup>223</sup> Kapitola klade větší důraz na problematiku německé a romské národnosti; ÚSTR 2022, s. 16-17.

<sup>224</sup> Nepopíráme, že učebnice má v současném vzdělávacím prostoru značný přínos, ovšem její charakter značně unifikuje způsob vyučování daného období; ÚSTR 2022, s. 14-17.

Válková oproti našemu vymezení věnuje pozornost vztahy mezi Čechy a Slováky, problematice čechoslovakismu, ale také vzdělanosti na Slovensku.<sup>225</sup> Vztahům mezi Čechy a Slováky, ale i fenoménu čechoslovakismu, se věnuje i středoškolská učebnice. Ta však postupuje zcela ve shodě s našim vymezením.<sup>226</sup> Středoškolská učebnice, podobně jako Válková, však vymezuje navíc problematiku vzdělanosti na Slovensku.<sup>227</sup> Válková pak rovněž věnuje pozornost současnosti bývalého Československa. Problematiku sice autorka neuvádí v hlavním textu, dostatečnou pozornost jí však věnují mimovýkladové složky a závěrečné otázky.<sup>228</sup> Fenomémem čechoslovakismu a současností bývalého Československa se zabývá i badatelská učebnice.<sup>229</sup> Na rozdíl od našeho vymezení navíc klade důraz na nespokojenost Slováků v habsburské monarchii.<sup>230</sup> Vzhledem k faktografickému charakteru středoškolské učebnice nepřekvapí, že mimo naše vymezení hovoří o Clevelandské dohodě, o vlastním politickém vývoji Slováků během světové války, o schválení nového státu v nepřítomnosti Slováků, o sporech o území Oravy a Spíše, ale také o župách na Slovensku.<sup>231</sup>

**Tabulka 3: shoda s našim vymezením dle RVP – otázky (1918-1938)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Zakladatelé státu</b>	Ne	Ne	Částečně
<b>Důvod vzniku společného státu Čechů a Slováků</b>	Ne	Ano	Ano
<b>Neshody s Maďary</b>	Částečně	Ne	Ano
<b>Hospodářská situace (porovnání</b>	Částečně	Ne	Částečně

<sup>225</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 38-41.

<sup>226</sup> Zmiňujeme proto, aby recipient nenabyl dojmu, že se středoškolská učebnice problematice nevěnuje; ČUDA—DVOŘÁK 2014, s. 30.

<sup>227</sup> Problematiku vzdělanosti bychom zahrnuli spíše při tématice věnující se sporům s Maďary, samostatnou pozornost bychom však tématu ani na střední, ale ani na základní škole nevěnovali; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 45-47; VÁLKOVÁ 2016, s. 38-41.

<sup>228</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36.

<sup>229</sup> Dochází tedy ke shodě obou učebnic, jež jsou určeny pro základní školu. Problematiku současnosti bývalého Československa bychom mohli uvést kvůli získání mezipředmětových znalostí. Problematiku čechoslovakismu však nepovažujeme na základní škole za stěžejní; ÚSTR 2022, s. 16-17.

<sup>230</sup> Učivo považujeme za nosné, ovšem problematiku bychom probrali ještě v tematickém celku věnujícímu se první světové válce a habsburské monarchii; ÚSTR 2022, s. 14.

<sup>231</sup> Všechna uvedená témata považujeme i na středních školách za přebytečná. Na učebnici však oceňujeme to, že učitelé poskytují několik možných témat, jež může či nemusí ve své hodině zahrnout; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 29-31, 45, 182.

<b>s ostatními částmi Československa)</b>			
<b>Voliči HLŠL</b>	Částečně	Ne	Ne
<b>*Idea čechoslovakismu</b>			Ne
<b>*Hlinkovci v opozici</b>			Ne

\*Pouze pro střední školy

Závěrečné otázky u Válkové nekladou vhodný důraz na otázky věnující se vzniku Československa. Alespoň částečně se však Válková věnuje problematice Hlinkovců, klade ovšem pouze důraz na to, že Hlinkovci tíhli k fašismu. Srovnatelná situace nastává i u důvodů neshod mezi Maďary a Slováky, protože učebnice na problematiku naráží pouze otázkou na způsob určování československých hranic. Hospodářské situace na Slovensku se pak mohou dotýkat dvě otázky, žádná z nich však neporovnává situaci Slovenska s ostatními částmi státu.<sup>232</sup> I středoškolská učebnice se při otázkách zabývá hospodářskou situací pouze v částečném souladu s našim vymezením. Problematika slovenského hospodářství se zde může objevit nejen při řešení doplňujících podotázek, v souvislosti s obsahem učebního textu je však na ní kladen malý akcent.<sup>233</sup>

Problémům s Maďary se však na rozdíl od Válkové věnuje středoškolská učebnice dostatečně, protože na ně klade důraz nejen při podotázkách, ale i při otázkách úvodních.<sup>234</sup> V souladu s našim vymezením se učebnice ptá i na důvody vzniku československého státu.<sup>235</sup> I badatelská učebnice klade vhodný důraz na důvody vzniku společného státu. Ostatní vymezené oblasti při otázkách však zanedbává.<sup>236</sup> Středoškolská učebnice se rovněž táže na problematiku vzniku Československa, naše vymezení však klade větší důraz na jména slovenských tvůrců státu.<sup>237</sup> Ideu čechoslovakismu sice učebnice při otázkách zahrnuje, neptá se však na důvody, kvůli nimž se idea neuchytila.<sup>238</sup> Středoškolská učebnic se však vůbec nevěnuje problematice Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>239</sup>

<sup>232</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 38-42.

<sup>233</sup> ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 44, 46, 54.

<sup>234</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 27-30; VÁLKOVÁ 2016, s. 38.

<sup>235</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 29-30.

<sup>236</sup> ÚSTR 2022, s. 14.

<sup>237</sup> Důležité proto, aby si žáci uvědomili, že se na vzniku podíleli i Slováci; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 29-30.

<sup>238</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 29-30.

<sup>239</sup> U odstavce o slovenských a německých stranách není zařazena doplňující otázka, problematika tedy pravděpodobně nehraje roli ani u otázek, jež jsou vymezeny na počátku podkapitoly; ČURDA—DVOŘÁK 2022, s. 44-45.



**Tabulka 4: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – otázky (1918-1938)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Národy žijící v Rakousku-Uhersku</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Role čechoslovakismu (vznik státu)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Vztahy mezi Čechy a Slováky</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Národy žijící v Československu</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Postavení Slováků ve státě</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Důsledky přihlášení se ke slovenské národnosti</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Největší národnostní menšina na Slovensku</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Úřední jazyk v Československu</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Pětka</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Porovnání mapy Československa se současnou mapou Evropy</b>	Ano	Ne	Ne

Středoškolská učebnice de facto poskytuje navíc pouze podotázku na roli čechoslovakismu při ustanovení nového státu.<sup>240</sup> U ostatních otázek dochází ke shodě s ostatními učebnicemi především proto, že otázky ve středoškolské učebnici jsou mnohem otevřenější, tematika otázek z ostatních učebnic v nich proto může být zahrnuta. Nejedná se však v pravém slova smyslu o otázky mimo naše vymezení.<sup>241</sup> Válková se pak oproti našemu vymezení zabývá během otázek vztahy mezi Čechy a Slováky, ale také úředním jazykem v Československu.<sup>242</sup> Autorka se slovenské problematiky dotýká i v souvislosti s tzv. pětkou. Uvedení hlinkovců u otázky

<sup>240</sup> V úvodních otázkách podkapitoly se však na problematiku paradoxně důraz neklade; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 30.

<sup>241</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 29-45.

<sup>242</sup> O roli, jakou by na základní škole měly hrát česko-slovenské vztahy, by se dalo polemizovat, avšak zmínka o československém jazyce, který i dle interpretace učebnice byl pouhým právním konstruktem, se nám zdá přebytná; VÁLKOVÁ 2016, s. 38-40.

související s tzv. pětkou však slouží pouze pro uvedení do kontextu.<sup>243</sup> Válková také, na rozdíl od našeho vymezení, klade během závěrečných otázek důraz na svébytnost Slováků v Československu, na maďarskou menšinu žijící na Slovensku či na pozdější slovenskou samostatnost.<sup>244</sup> Svébytností Slováků a národnostmi žijícími v Československu se zabývá i badatelská učebnice. Ta oproti našemu vymezení rovněž klade důraz i na národy žijící v Rakousko-Uhersku a na důsledky přihlášení se ke slovenské národnosti v Československu.<sup>245</sup>

**Tabulka 5: shoda s našim vymezením dle RVP – mimovýkladové složky (1918-1938)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Štefánikova podobizna</b>	Ne	Ne	Ne
<b>Štefánikovo povolání/*Štefanikova smrt (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ne
<b>Graf národnostního složení Československa</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Mapa národnostního složení Československa</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Teorie čechoslovakismu (zajímavost/ *pojem)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Státní znak (doprovodný úkol a vyobrazení)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Mapa Československa obecná</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Andrej Hlinka (doprovodný úkol a podobizna)</b>	Částečně	Ne	Ne
<b>Autonomie (pojem)</b>	Ano	Ne	Ano
<b>*Vznik Československa (textový pramen)</b>			Ano

<sup>243</sup> Jak jsme prokázali v analytické části, zmínění navíc nedává smysl; VÁLKOVÁ 2016, s. 37.

<sup>244</sup> Svébytnost Slováků bychom zdůraznili již tím, že bychom věnovali slovenské problematice zvláštní pozornost. Důraz na současnou samostatnost považujeme za inspirativní. Otázka na maďarskou menšinu bychom hodnotili kladně, pokud by lépe zapadala do kontextu; VÁLKOVÁ 2016, s. 38-40.

<sup>245</sup> ÚSTR 2022, s. 14-16.

<b>*Vavro Šrobár (vyobrazení)</b>			Ne
<b>*Československý jazyk (zajímavost)</b>			Částečně
<b>*Panská koalice (pojem)</b>			Ne
<b>*Tukova podobizna</b>			Ne

\*určeno pro střední školy

Všechny tři učebnice operují s mapou národnostního složení Československa. Dostupné mapy se dají využít i jako obecná mapa při zobrazování jednotlivých částí Československa.<sup>246</sup> Badatelská učebnice se s našim vymezením při dalších položkách již neshoduje, v další fázi se proto budeme věnovat zbylým dvěma učebnicím.<sup>247</sup> Válková, podobně jako středoškolská učebnice, v textu operuje s grafem národnostního složení. Obě učebnice se pak shodují i v tom, že vhodně vymezují pojem autonomie, ale také v tom, že ani jedna z nich v mimovýkladových složkách nepracuje se Štefánikem.<sup>248</sup> Středoškolská učebnice navíc vhodně vymezuje pojem čechoslovákismus.<sup>249</sup> Válková se s našim vymezením shoduje částečně i při práci s vyobrazením Andreje Hlinky, neboť k vyobrazení se neváže žádný doprovodný úkol.<sup>250</sup> Válková však vhodně pracuje se státním znakem, v učebnici dokonce využívá jak malý, tak velký státní znak.<sup>251</sup>

Středoškolská učebnice poskytuje malé množství vyobrazení, příliš proto nepřekvapí, že v učebnici nenalezneme státní znak, podobiznu Andreje Hlinky, ale ani podobiznu Vavra Šrobára či Vojtěcha Tuky. Za jednoznačný nedostatek však považujeme to, že učebnice nevymezuje pojem panská koalice.<sup>252</sup> Středoškolská učebnice však ve shodě s našim vymezením poskytuje žákům ukázkou ze zákona o vzniku Československé republiky.<sup>253</sup> Při porovnávání map habsburské monarchie a prvorepublikového Československa dochází pouze k částečné shodě s našim

<sup>246</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 40, 68; ÚSTR 2022, s. 16; VÁLKOVÁ 2016, s. 38, 49.

<sup>247</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>248</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 40, 68; VÁLKOVÁ 2016, s. 38, 49.

<sup>249</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 30.

<sup>250</sup> Vyobrazení je navíc umístěno poněkud nešťastně v nevhodné sekci; VÁLKOVÁ 2016, s. 43.

<sup>251</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36.

<sup>252</sup> Pro uchopení slovenské problematiky ve dvacátých letech považujeme pojem „panská koalice“ za stěžejní.

<sup>253</sup> Autoři doprovodné úkoly nevyužívají, nic však nebrání tomu, aby učitelé doprovodné úkoly využívali; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 181.

vymezením, protože v učebnici chybí vhodnější mapa habsburské monarchie.<sup>254</sup> Částečně s našim vymezením se ještě učebnice zmiňuje o československém jazyku. Zde nám nevyhovuje to, že je problematika zmíněná v hlavním textu.<sup>255</sup>

**Tabulka 6: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – mimovýkladové složky (1918-1938)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Národnostní mapa habsburské monarchie</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Martinská deklarace (textový pramen a zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Územní změny na počátku Československa (mapa)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Situace na slovensko-maďarských hranicích (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Vojáci maďarské republiky rad (vyobrazení)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Čechoslovakismus (pojem)</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Stávka ČSSD Vráble (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Síla politických stran 1929 (graf)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Hlinkovci odpůrci široké koalice (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Elektrifikace Slovenska (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Úryvky ústavy (československý jazyk)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Slovenská část hymny (zajímavost)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Úryvek psaný slovensky (zajímavost)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Překlad slovenských výrazů</b>	Ano	Ne	Ne

<sup>254</sup> Mapu etnické struktury Evropy z roku 1900 umístěné na jedné z předchozích stran bychom využili pouze v krajní nouzi; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 13, 15, 40.

<sup>255</sup> Problematika viz předchozí části. Autoři navíc problematiku probírají povrchně; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 31.

<b>(doprovodný úkol)</b>			
<b>Malá Fatra (vyobrazení)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Muž ve východoslovenském kroji (vyobrazení)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Hodina se slovenskou tematikou (doprovodný úkol)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Současné slovenské státní symboly (doprovodný úkol)</b>	Ano	Ne	Ne

Jak je patrné z tabulky, učebnice se u položek, jež neobsahuje naše vymezení, společně neshodují.<sup>256</sup> Všechny učebnice tedy okomentujeme samostatně. Badatelská učebnice oproti našemu vymezení operuje s mapou národností v habsburské monarchii.<sup>257</sup> Rovněž také vymezuje pojem čechoslovákismus.<sup>258</sup> Válková oproti našemu vymezení operuje s grafem politických stran z roku 1929.<sup>259</sup> Dále v učebnici nalezneme část československé ústavy pojednávající o československém jazyku. Válková rovněž klade důraz na slovenskou část státní hymny. Autorka ve svém textu pracuje i s úryvky slovenského jazyka a s překladem slovenských výrazů. Pro ilustraci pak poskytuje i vyobrazení Malé Fatry a vyobrazení muže ve východoslovenském kroji.<sup>260</sup> Během doprovodného úkolu žákům rovněž navrhuje, aby si vytvořili hodinu se slovenskou tematikou.<sup>261</sup> Válková však klade značný důraz i na státní symboly současného Slovenska.<sup>262</sup>

Středoškolská učebnice uvádí navíc oproti našemu vymezení zajímavosti o způsobu tvorby Martinské deklaráce. Na konci učebnice nalezneme i text tohoto dokumentu.<sup>263</sup> Autoři pracují i s mapou územních změn v Československu na počátku existence státu. Navíc rovněž poskytuje vyobrazení vojáků Maďarské republiky rad na Slovensku v roce 1919, jako zajímavost pak uvádí spory na slovensko-maďarských

<sup>256</sup> Z toho lze vyčíst, že volba mimovýkladových složek v učebnicích je jednak ovlivněna kognitivní úrovní žáka, ale výběrem autora; ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>257</sup> Postup považujeme za inspirativní.

<sup>258</sup> Čechoslovákismus bychom na základní škole uvedli pouze pro zajímavost; ÚSTR 2022, s. 14-17.

<sup>259</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-37.

<sup>260</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-40.

<sup>261</sup> Hodinu se slovenskou tematikou bychom pojali více historicky, nebo jí přenechali vyučujícím zeměpisu; VÁLKOVÁ 2016, s. 38-40.

<sup>262</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-37.

<sup>263</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 30, 182.

hranicích.<sup>264</sup> V učebnici nalezneme i zmínku o stávce v důsledku rozkolu ČSSD ve slovenských Vráblích, ale také zmínku o Hlinkovcích jakožto odpůrců vlády široké koalice. V posledních dvou případech však Slováci hrají zcela marginální roli.<sup>265</sup> Jako zajímavost autoři uvádějí i problematiku elektrifikace Slovenska a Podkarpatské Rusi.<sup>266</sup>

### **3. Slovensko od získání autonomie, přes vznik samostatného státu až k opětovnému připojení k Československu**

#### **3.1. Analýza slovenské problematiky od získání autonomie po konec světové války – Slovensko jakožto spojenec Německa?**

##### **Základní školy – vazba na RVP ZV**

Období druhé republiky RVP ZV zahrnuje nejprve při výstupu „D-9-7-05: zhodnocení postavení Československa v evropských souvislostech a zhodnocení jeho vnitřního sociálního, politického, hospodářského a kulturního prostředí.“<sup>267</sup> Pro uvedení do kontextu by však žáci měli pracovat i s výstupem „D-9-7-02: Žák rozpozná klady a nedostatky demokratických systémů.“<sup>268</sup> V období rozdělení obou států pak bude hrát značnou roli výstup „D-9-7-03: Žák charakterizuje jednotlivé totalitní systémy, příčiny jejich nastolení v širších ekonomických a politických souvislostech a důsledky jejich existence pro svět, dále rozpozná destruktivní sílu totalitarismu a vypjatého nacionalismu.“<sup>269</sup> Našeho tématu se může dotýkat i výstup „D-9-7-04: Žák na příkladech vyloží antisemitismus, rasismus a jejich nepřijatelnost z hlediska lidských práv“ a výstup „D-9-7-01: žák na příkladech demonstuje zneužití techniky ve světových válkách a jeho důsledky.“<sup>270</sup> Nepředpokládáme však, že by během dvou posledně zmíněných výstupů hrálo Slovensko ve výuce na základních školách důležitou roli.<sup>271</sup> Z hlediska učiva RVP

---

<sup>264</sup> ČUDA—DVOŘÁK 2014, s. 15, 28.

<sup>265</sup> ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 44, 54.

<sup>266</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 46.

<sup>267</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 57.

<sup>268</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 56.

<sup>269</sup> Tamtéž.

<sup>270</sup> Tamtéž.

<sup>271</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 56.

ZV vymezuje prostor proberou národnostní a sociální problémy Československa. Za stěžejní však považujeme učivo o vlivu mezinárodně politické situace na dění v Československu. RVP zde totiž klade důraz i na mezinárodní popularitu fašismu a nacismu. Se slovenským děním pak ještě může souviset učivo o druhé světové válce a o situaci v „našich zemích“, okrajově i učivo o holokaustu, ale také učivo o československém odboji.<sup>272</sup>

### **Dějepis 9 pro základní školy. Nejnovější dějiny – Slovenská republika na druhé koleji?**

Působením Slováků v druhé republice se Válková zabývá v podkapitole o rozbití Československa. Autorka uvádí čtenáře do kontextu zmínkou o snaze Slováků o autonomii.<sup>273</sup> Učebnice vidí v této problematice příčinu vyostřených vztahů mezi Čechy a Slováky. Na okraji stránky text doplňuje podobizna Andreje Hlinky. Ta má však pouze ilustrativní funkci. Pod vyobrazením ale nalezneme úkol, během něhož by žáci měli zjistit, co je to klerofašismus.<sup>274</sup> Zde žáci budou muset využít i jiné médium než učebnici, neboť ani z pomoci učebního textu, ale ani z pomoci obrázku se na úkol nedá přesně odpovědět.<sup>275</sup> Závěrečné otázky pak kladou důraz na to, oč usilovala Hlinkova strana. Znění otázky nepovažujeme za zdařilé. K otázce bychom proto doplnili druhou část, která by se ptala na to, jak svého záměru chtěli Slováci dosáhnout.<sup>276</sup> Za značně zdařilou považujeme otázku „jaká byla Hitlerova a Henleinova strategie vůči československé vládě?“<sup>277</sup> Na slovenskou problematiku však otázka neklade důraz. Text sice zdůrazňuje, že Hitler využíval vnitropolitických sporů uvnitř Československa ve svůj prospěch, konflikt Čechů a Slováků však v tomto kontextu přímo zmíněn není.<sup>278</sup> Na neutěšené vztahy mezi Čechy a Slováky však klade důraz i jedna z otázek v souhrnu celé podkapitoly o meziválečném Československu. Ve shrnutí rovněž nalezneme i vysvětlení pojmu autonomie. Na základě vymezení pojmu

---

<sup>272</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 56-57.

<sup>273</sup> Za hlavního prosazovatele autonomie považuje Válková především Hlinkovu slovenskou lidovou stranu.

<sup>274</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 43.

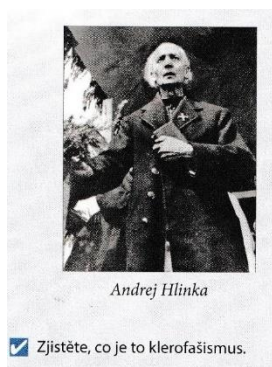
<sup>275</sup> Nedá se odpovědět ani na základě znalostí z předchozí části věnující se problematice; VÁLKOVÁ 2016, s. 39-40, 43.

<sup>276</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 43-45.

<sup>277</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 45.

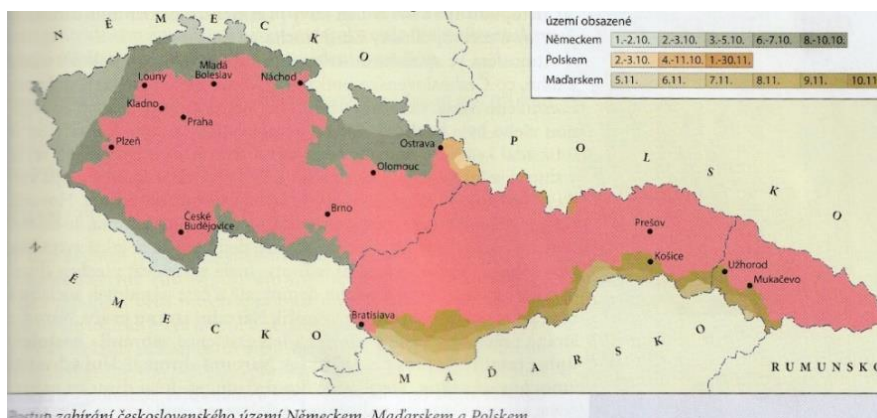
<sup>278</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 43.

proto můžeme konstatovat, že Válková klade v učebnici na problematiku slovenské autonomie značný důraz.<sup>279</sup>



Obrázek 11: Podobizna Andreje Hlinky společně s úlohou o klerofašismu (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 43)

V sekci věnující se československému pohraničí Válková klade důraz na to, že stát přišel o část slovenského území. Nad textem Válková umísťuje mapu územních změn, ze které lze přímo vyčíst, o která území se jednalo. Mapu společně s textem pak žáci využijí i při řešení otázky, jež se zabývá státy, které připravily Československo o území. Mapu územních změn pak žáci využijí i při řešení druhé části otázky, jež klade důraz na konkrétní územní ztráty. Ztráta maďarského území tedy hraje v učebnici značnou roli.<sup>280</sup> Slovenská otázka roli i v části věnující se politickým a ústavním změnám v Československu. Výkladový text se zabývá především problematikou slovenské autonomie.<sup>281</sup> Závěrečné otázky již však v této fázi problematiku slovenské autonomie nerozebírají, na problematiku tedy není kladen příliš velký důraz.<sup>282</sup>



Obrázek 12: československé územní ztráty v roce 1938 (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 47)

<sup>279</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 49.

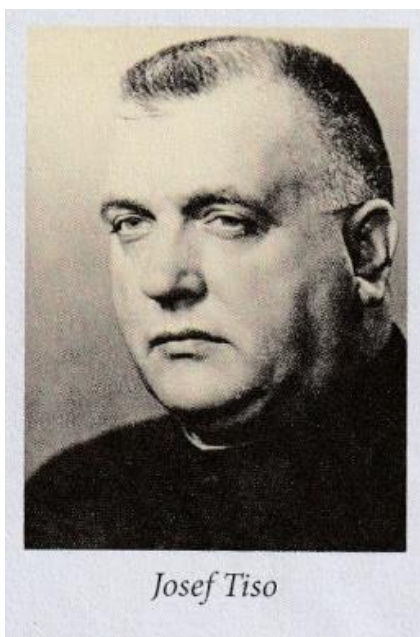
<sup>280</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 47.

<sup>281</sup> Text zdůrazňuje, že hlinkovci využili špatné situace ve státě a v říjnu 1938 vyhlásila autonomii. Učebnice rovněž uvádí, že k ústavnímu schválení autonomie došlo až v listopadu téhož roku. Stát se od této chvíle nazýval Česko-Slovenskou republikou.

<sup>282</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 47-48.



Značný důraz však učebnice klade na slovenský vliv při rozbití Československa. Učební text uvádí, že Hitler vhodně využíval sílicího separatistického hnutí na Slovensku, v jejímž čele stáli členové Hlinkovy slovenské lidové strany. Učebnice rovněž uvádí v souvislosti se stranou i jméno Josefa Tisa.<sup>283</sup> Na okraji učebnice Válková navíc umísťuje Tisovovo vyobrazení. To však má pouze ilustrativní charakter.<sup>284</sup> Učební text se pak zabývá i jednáním mezi Tisem a Hitlerem, na jehož základě došlo k vyhlášení samostatného Slovenska.<sup>285</sup> Učebnice však uvádí, že Tiso prakticky neměl jinou možnost.<sup>286</sup>



Obrázek 13: podobizna Josefa Tisa (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 48)

Válková však naznačuje, že se Češi nechtěli s územní ztrátou Slovenska smířit.<sup>287</sup> Učebnice zdůrazňuje vliv vyhlášení slovenské samostatnosti na vyjednávací pozici Háchy při jednání s Hitlerem.<sup>288</sup> Jedna ze závěrečných otázek pak klade důraz na důvody vyhlášení slovenské samostatnosti, ale také na roli, kterou během tohoto procesu hrál Josef Tiso. Odpověď na otázku bude muset žák odvodit z textu.<sup>289</sup> I při otázce „jak bylo rozbito Československo?“ se žák může zmínit o slovenské

<sup>283</sup> Učebnice zdůrazňuje, že Tiso byl katolický kněz a předseda slovenské autonomní vlády.

<sup>284</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 48-49.

<sup>285</sup> Římskokatolický kněz a předseda slovenské vlády Josef Tiso (1887-1947) sice počítal s odtržením Slovenska, avšak až v říjnu; KÁRNÍK 2008, s. 499; RYCHLÍK 2015, s. 173-181, 676; VÁLKOVÁ 2016, s. 48-49.

<sup>286</sup> Pokud by totiž nepřijal Hitlerův návrh, Hitler by nechal území na pospas Maďarům; VÁLKOVÁ 2016, s. 48-49.

<sup>287</sup> Na území Slovenska proto bylo vyhlášeno stanné právo.

<sup>288</sup> Ke schůzce totiž došlo až po vyhlášení Slovenské republiky.

<sup>289</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 48-49.

problematice.<sup>290</sup> Odpověď na otázku nalezne přímo v textu. V souhrnu celé podkapitoly o meziválečném Československu pak nalezneme i vysvětlení pojmu „separatistický“, jež se rovněž váže ke slovenské problematice.<sup>291</sup> Z obsahu kapitoly lze usoudit, že autorka klade značný důraz na problematiku vyhlášení slovenské samostatnosti a její vliv na rozbití Československa.<sup>292</sup>

V části věnující se světové válce v Evropě nalezneme zmínku o vyhlášení slovenské samostatnosti. Z mapy lze vyčíst, že Slováci měli vlastní stát. Mapa se však zabývá i tím, že Slováci patřili ke spojencům Osy. Při řešení jedné z otázek v závěrečném souhrnu pak autorka mapu aktivně využívá. Žáci by totiž dle mapy měli odhalit územní změny v Evropě, které se týkaly rovněž Slovenska. Otázka však neklade důraz na spojence Osy. Skrze práci s mapou však autorka prohlubuje mezipředmětové vztahy se zeměpisem.<sup>293</sup> V části věnující se útoku na Balkán autoři uvádějí podíl Slováků na celé operaci.<sup>294</sup> V závěrečných otázkách však na tuto problematiku není kladen důraz, informace slouží tedy pro doplnění kontextu o celé operaci. I v části o útoku na Sovětský svaz autorka zmiňuje Slováky jako spojence Hitlera. Jedna ze závěrečných otázek se pak ptá na to, kteří spojenci s Hitlerem útočili na Sovětský svaz a proč. Při odpovědi Slováky můžeme zmínit, avšak autorka pravděpodobně klade důraz spíše na Finy a Rumuny. Z textu totiž není zřejmé, jaké příčiny Slováky vedly k útoku.<sup>295</sup> Zmínku o Slovácích v souvislosti s Němci pak nalezneme i v části věnující se konečnému řešení židovské otázky. V textu se nachází zmínka o tom, že Slovensko bylo jediným státem, který za likvidaci Židů Němcům platil. Informaci však Válková spíše uvádí pro uvedení do kontextu problematiky židů v Evropě během válečného konfliktu, neboť závěrečné otázky se problematice nevěnují.<sup>296</sup>

---

<sup>290</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 49.

<sup>291</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 49.

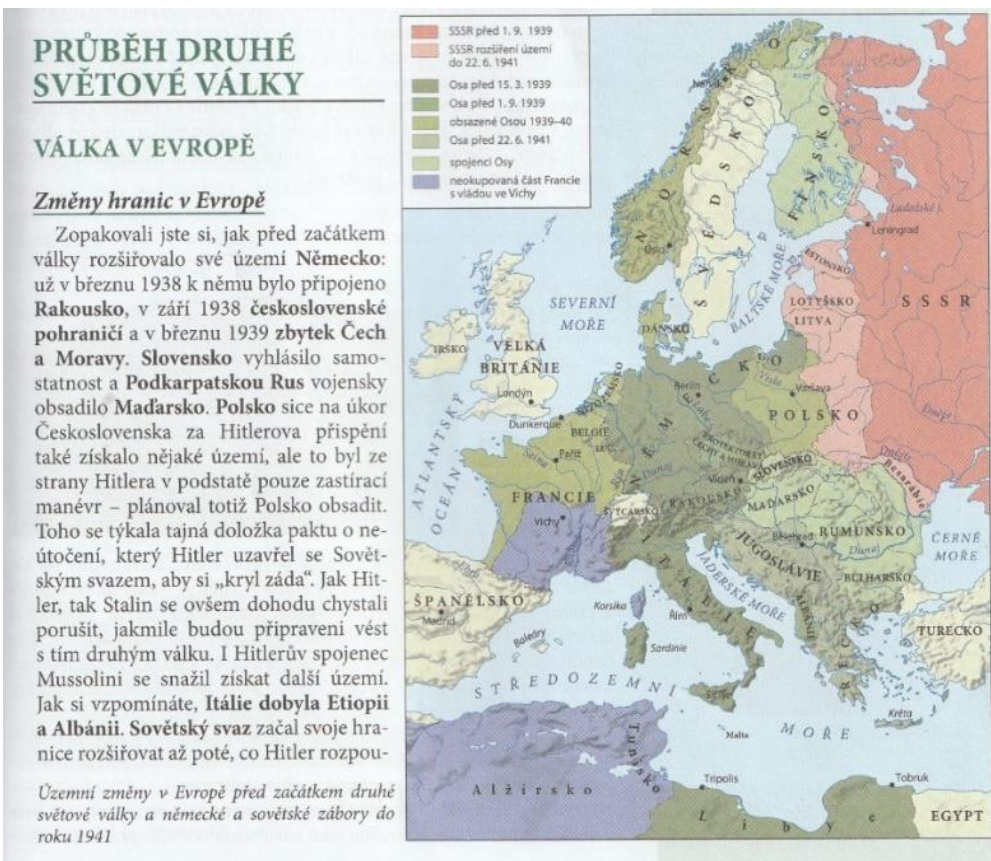
<sup>292</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 48-49.

<sup>293</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 57-58.

<sup>294</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 62.

<sup>295</sup> Lze však odvodit z předchozích částí učebnice pojednávajících o Slovensku; VÁLKOVÁ 2016, s. 63.

<sup>296</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 73.



Obrázek 14: mapa územních změn v Evropě mezi léty 1939-1941 (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 57)

Důležitou roli hraje slovenská problematika v podkapitole o Československu za druhé světové války. Celá podkapitola začíná již v sekci o zločinech proti lidskosti. Autorka totiž během závěrečných otázek klade důraz na československé dění v březnu 1939. Otázka však nesouvisí s tématem. Domníváme se, že se otázka spíše hodí na úvod podkapitoly o Československu během válečného konfliktu. Při odpovědi však v každém případě může žák zmínit i problematiku odtržení Slovenska.<sup>297</sup> V sekci o atentátu na Heydricha pak považujeme za důležitou zmínku, že se na činu podílel i Slovák Jozef Gabčík. V textu se zároveň objevuje i Gabčíkovo vyobrazení, jež však má pouze ilustrativní funkci.<sup>298</sup> Zmínka je důležitá proto, že si žáci mohou uvědomit, že ne každý Slovák spolupracoval s Němci. Závěrečné otázky kladou důraz osoby, jež provedly atentát na Heydricha. Žáci však mohou odpovědět pouze jednoslovně bez toho, aby kladli důraz na slovenský původ Gabčíka. Další otázka, jež může souviset se Slovenskem, se zabývá tím, jak se dařilo Německu společně se spojenci v roce 1942.

<sup>297</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 75.

<sup>298</sup> VÁLKOVÁ 2016, 85.

Žák zde může uvést i situaci na Slovensku, nedá se však očekávat, že autorka při otázce klade na slovenskou problematiku důraz.<sup>299</sup>



Obrázek 15: podobizna Jozefa Gabčíka (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 85)

V části věnující se osvobození území Československa nalezneme rozbor neúspěšného Slovenského národního povstání.<sup>300</sup> Učebnice rozebírá i úspěšnou karpatsko-dukelskou operaci.<sup>301</sup> Sovětským a československým vojákům však autorka připisuje zásluhy při osvobození Československa.<sup>302</sup> Jedna ze závěrečných otázek pak klade důraz na průběh povstání na Slovensku. Průběhu války na Slovensku se věnuje i otázka, která klade důraz na datum vstupu československých vojáků na československé území. Ta se nám příliš nezamlouvá, neboť žáci při jejím řešení pouze zopakují faktografický údaj z textu. Otázku bychom v ideálním případě vynechali. Z obsahu je však patrné, že autoři kladou značný důraz na Slovenské národní povstání a jeho vliv na osvobození Československa.<sup>303</sup>

Na okrajích třech stran věnujícím se dění na území Československa celosvětového konfliktu pak Válková jako zajímavost popisuje situaci na Slovensku.<sup>304</sup> Autorka navíc do textu umisťuje vyobrazení, na němž Josef Tiso zdvihá pravici.

---

<sup>299</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 86.

<sup>300</sup> Učebnice uvádí, že povstání začalo v srpnu 1944. Na přípravě se podílela Slovenská národní rada společně se zahraničním odbojem. Povstalci požadovali obnovení Československa. S iniciativou dle učebnice souhlasilo značné množství Slováků. Autorka považuje podporu povstání ze strany Slováků za důležitou pro budoucí vývoj Československa. Válková dále uvádí, že se událost značně uspěchala, proto se nakonec nezdařila.

<sup>301</sup> Díky ní vstoupila 6. října 1944 Rudá armáda spolu s 1. československým armádním sborem na území Československa.

<sup>302</sup> Válková na závěr uvádí, že v dubnu 1945 vojáci osvobodili Bratislavu.

<sup>303</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 87.

<sup>304</sup> Autorka zde uvádí, že Slováci ještě před vypuknutím druhé světové války vyhlásili samostatný stát. Učebnice se zmiňuje i o těsné spolupráci mezi Němci a Slováky. Text také zdůrazňuje, že prezidentem republiky se stal Josef Tiso.

Autorka ve svém textu popisuje slovenský režim jako totalitní. Zároveň však zdůrazňuje, že se na Slovensku zlepšila životní úroveň. Dále se autorka zmiňuje i o Slovenské národní radě, Slovenském národním povstání a o karpatsko-dukelské operaci. K zajímavosti se však neváží žádné otázky, ani žádné doprovodné úkoly. Lze tedy konstatovat, že Válková rozebírá slovenskou problematiku spíše pro uvedení do kontextu československých událostí.<sup>305</sup>



Obrázek 16: Jozef Tiso se zdviženou pravíci (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 87)

### **Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia – opomíjení Slovenské republiky?**

Zmínky o Slovensku nalezneme nejprve v podkapitole o mnichovské krizi. Autoři se v úvodním textu zmiňují o národnostních sporech se Slováky, ale také o tom, že Slováci museli přenechat část svého území Maďarům.<sup>306</sup> Učebnice však se slovenskou problematikou dále nepracuje. Badatelská otázka „Jak se lišily dobové pohledy na mnichovskou dohodu?“ totiž sice může zahrnout slovenský pohled, dostupné zdroje však Slovensko opomíjejí.<sup>307</sup> Učebnice dále doporučuje jako jeden z úkolů v HistoryLabu práci s Mnichovskou dohodou. Úloha je postavena na analýze map.<sup>308</sup> Dostupné mapy se však týkají pouze českých zemí. Slovenskou problematiku tedy autoři v celé části o Mnichovské dohodě zmiňují pouze pro uvedení do kontextu všeobecného dění v Československu.<sup>309</sup> V časové ose v části o příčinách druhé světové války pak nalezneme zmínku o německé okupaci Česko-Slovenska v březnu 1939.<sup>310</sup>

---

<sup>305</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 86-88.

<sup>306</sup> Žák zde může využít znalosti z kapitoly o národnostních problémech ČSR. Může proto odhalit, že Maďarsku připadalo území slovenské části republiky; ÚSTR 2022, s. 16-17, 31.

<sup>307</sup> ÚSTR 2022, s. 30.

<sup>308</sup> Mnichov 1938: Jaká území byla odtržena?, in: *HistoryLab*, [online], [vid. 20. 3. 2023], dostupné z: <https://www.historylab.cz/cviceni/mnichov-1938-jaka-uzemi-byla-odtrzena#slide-initial>

<sup>309</sup> ÚSTR 2022, s. 30-31.

<sup>310</sup> Žáci mohou odhalit, že po Mnichově Slováci získali kýženou autonomii; CUHRA 2006, s. 97; ÚSTR 2022, s. 33.

Žáci si mohou všimnout, že Slováci měli v období před uvedeným datem jistou formu samostatnosti. Podkapitola však s problematikou nepracuje.<sup>311</sup>



Obrázek 17: časová osa v badatelské učebnici (převzato: ÚSTR 2022, s. 32-33)

Zmínku o Slovensku nalezneme i v úvodním textu podkapitoly o odboji a kolaboraci na území bývalého Československa. Zde autoři zdůrazňují závislost samostatného Slovenska na Německu. Umístění v závorce však napovídá, že informace slouží pouze pro uvedení do kontextu, stěžejní roli zde hraje dění v českých zemích.<sup>312</sup> V podkapitole se také dočteme o operaci Anthropoid, ovšem Gabčíkovo jméno zde nenalezneme.<sup>313</sup> Se slovenskou problematikou však v podkapitole nepracují ani dostupné zdroje, ale ani badatelská otázka.<sup>314</sup> V podkapitole o holocaustu pak nalezneme v úvodním textu zmínku o tom, že holocaust probíhal i na Slovensku. Jedná se opět o informaci, jež rozvíjí problematiku holocaustu, ani v této kapitole není na slovenskou problematiku kladen důraz.<sup>315</sup>

### **Střední školy – vazba na RVP G**

V období druhé republiky se našeho tématu dotýkají především výstupy „žák vysvětlí souvislost mezi světovou hospodářskou krizí a vyhrocením politických problémů, které byly provázány radikalizací pravicových i levicových protidemokratických sil“ a „žák vymezení základní znaky totalitních ideologií a dovede je srovnat se zásadami demokracie, dále objasní příčiny a podstatu agresivní politiky

<sup>311</sup> ÚSTR 2022, s. 33.

<sup>312</sup> ÚSTR 2022, s. 42.

<sup>313</sup> Uvědomujeme si, že učebnice vzhledem ke svému charakteru operuje pouze s malým množstvím osob, na druhé straně si však myslíme, že uvedení Gabčíka by sloužilo k uvědomění, že ne všichni Slováci souhlasili s nacisty, ale také že Slováci se aktivně podíleli na československém odboji; CUHRA 2006, s. 126; KMOCH, Pavel: Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů. Praha, Academia 2018. ISBN 978-80-200-2869-3, s. 17-44; ÚSTR 2022, s. 42-43.

<sup>314</sup> ÚSTR 2022, s. 42.

<sup>315</sup> ÚSTR 2022, s. 46.

a neschopnosti potenciálních obětí jí čelit.“<sup>316</sup> S obdobím po vyhlášení samostatné Slovenské republiky pak souvisí výstup „žák charakterizuje dvě světové války, dokumentuje sociální, hospodářské a politické důsledky.“<sup>317</sup> Pohledy historiků na Slovenskou republiku se značně odlišují. U tohoto tématu proto zahrneme i výstup, ve kterém žáci „rozlišují různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace.“<sup>318</sup> Ke slovenskému prostoru v daném období se váže učivo o Evropě ve 30. letech, o hospodářské krizi v Československu, ale také učivo „o růstu mezinárodního napětí a vzniku válečných ohnisek.“<sup>319</sup> Období Slovenské republiky pak RVP zahrnuje v učivu o druhé světové válce.<sup>320</sup>

### **Moderní dějiny pro střední školy – důraz na současné slovenské vnímání Slovenského státu?**

Zmínky o Slovensku nalezneme nejprve v podkapitole s názvem „Zánik první republiky a druhá republika.“<sup>321</sup> Za zdařilé považujeme i úvodní otázky. Ta první klade důraz na vnitropolitické problémy Československa ve třicátých letech. Druhá otázka, jež se může dotýkat slovenské problematiky, se zabývá státními útvary, jež vznikly na troskách první republiky. Ve výkladovém textu u podkapitoly nalezneme ve třech odstavcích informace o Milanu Hodžovi.<sup>322</sup> Text se však nezmiňuje o tom, že se jednalo o Slováka, větší důraz učebnice klade na jeho politickou příslušnost. Informaci také nezahrnují úvodní otázky, zmínka o Hodžovi proto slouží pro uvedení do kontextu obecného dění v Československu.<sup>323</sup>

Slovenská problematika pak hraje roli v sekci o Mnichovské dohodě. Celou část doprovází podotázka na důsledky Mnichova pro Československo.<sup>324</sup> Odpověď nalezneme v historické čítance, jež nabízí text dohody. V sekci o významu dokumentu se totiž objevuje zmínka o tom, že i Slováci v důsledku dohody ztratili část svého území. Dohoda však dle textu zároveň urychlila slovenský emancipační proces.<sup>325</sup> Vzhledem k umístění poznámky mimo výkladový text však

---

<sup>316</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 44.

<sup>317</sup> Tamtéž.

<sup>318</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 42; RYCHLÍK 2015, s. 11-12.

<sup>319</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 44.

<sup>320</sup> Tamtéž.

<sup>321</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66.

<sup>322</sup> Autoři kladou důraz na jeho premiérskou funkci mezi léty 1935-1938.

<sup>323</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66, 67, 69.

<sup>324</sup> Podotázka se nám zdá rovněž zdařilá; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 67.

<sup>325</sup> Výklad považujeme za inspirativní; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 186.

předpokládáme, že autoři kladou důraz spíše na dění v českých zemích.<sup>326</sup> I při řešení úvodní otázky věnující se vnitropolitickým problémům Československa ve třicátých letech bude mít slovenská problematika díky charakteru uspořádání učebnice spíše marginální vliv.<sup>327</sup>

O něco důležitější roli hraje slovenská problematika na následující straně. V sekci o druhé republice nejprve nalezneme zmínku o vyhlášení slovenské autonomie.<sup>328</sup> Autoři na problematiku kladou značný důraz, protože v mimovýkladových složkách vymezují pojem autonomie. K celé části se pak váže podotázka na dopady mnichovského diktátu na politickou situaci Československa.<sup>329</sup> Ta se nám sice zdá zdařilá, její znění se však shoduje se zněním podotázky na předchozí straně.<sup>330</sup> Autoři se pak věnují slovenské problematice v sekci s názvem „slovenská otázka.“<sup>331</sup> K celé části se váže podotázka na vývoj postavení Slovenska v období fungování druhé republiky. Tu nepovažujeme za příliš zdařilou, protože žáci mohou zmínit fakta bez pochopení souvislostí. Otázku bychom v ideálním případě úplně vynechali.<sup>332</sup> Odpověď však může žák zahrnout i při řešení úvodní otázky, jež se zabývá státními útvary vzniklými na území bývalého Československa. Tuto otázku nepovažujeme za zdařilou, protože při jejím řešení žáci nemají po ruce příslušnou mapu.<sup>333</sup> Z charakteru otázek však plyne, že autoři kladou značný důraz na slovenskou samostatnost.<sup>334</sup> V samotném výkladovém textu autoři nejprve rozebírají autonomní snahy Hlinkovy slovenské lidové strany během první republiky. Výkladový text zde prohlubuje zajímavost o Tukově aféře.<sup>335</sup>

Do úvodní otázky věnující se státním útvarům na území bývalého Československa a do podotázky věnující se postavení Slovenska během druhé republiky žák může zahrnout i informace ze sekce o mnichovské krizi.<sup>336</sup> Autoři

---

<sup>326</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 67, 186.

<sup>327</sup> ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 66, 67, 186.

<sup>328</sup> Říjen 1938. Autoři uvádějí i autonomii Podkarpatské Rusi.

<sup>329</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>330</sup> Rozbor viz předchozí odstavec; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 67.

<sup>331</sup> ČURDA---DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>332</sup> Žáci mohou při odpovědi pouze zmínit říjnové vyhlášení autonomie a březnové vyhlášení samostatnosti ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>333</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66.

<sup>334</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66, 68.

<sup>335</sup> Problematiku u komparace již zmiňovat nebudeme, neboť jsme ji rozebrali již v předchozí kapitole; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>336</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66-68.



zdůrazňují, že Slováci využili krize pro dovršení svých emancipačních procesů. Učebnice uvádí události, jež následovaly bezprostředně po vyhlášení Mnichova. Při rozboru problematiky autoři kladou důraz na to, že autonomie využili především hlinkovci pro upevňování své moci.<sup>337</sup> V další fázi autoři rozebírají problematiku listopadové vídeňské arbitráže. Informace o arbitráži však slouží pouze pro uvedení do kontextu mnichovských událostí.<sup>338</sup> Výkladový text pak doplňuje mapa druhé republiky, na níž lze územní ztráty spatřit.<sup>339</sup> Celý odstavec pak autoři zakončují rozbohem vyhlášení samostatné Slovenské republiky. Výkladový text připisuje značný vliv při jednáních Jozefu Tisovi.<sup>340</sup> Učebnice rovněž poskytuje vyobrazení Jozefa Tisa, to však má pouze ilustrativní účely. Umístění obrázku však potvrzuje, že autoři kladou značný důraz na roli Jozefa Tisa během emancipace Slovenska.<sup>341</sup>



Obrázek 18: Jozef Tiso (převzato: ČURDA —DVOŘÁK 2014, s. 68)

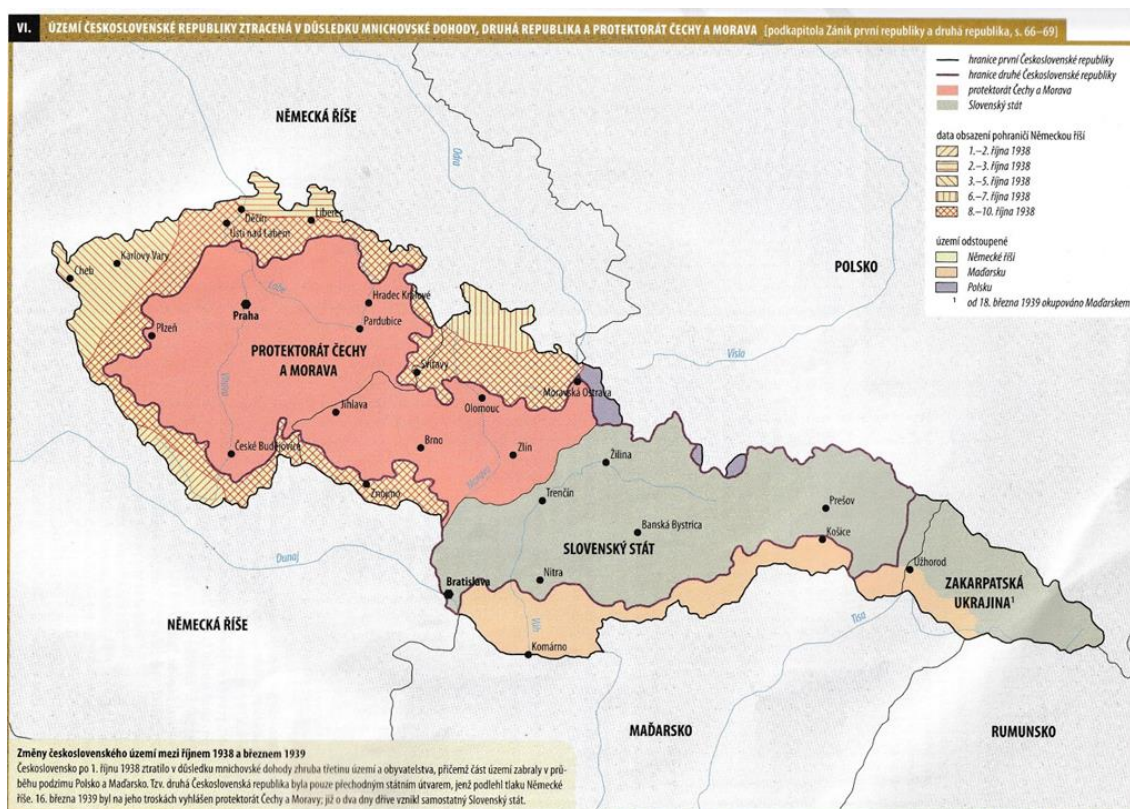
<sup>337</sup> Autoři uvádějí, že pražská vláda slovenský návrh na autonomii brzy přijala. Slováci poté měli vlastní vládu v čele s Jozefem Tisem. Učebnice rovněž zdůrazňuje, že ve Sněmu slovenské krajiny kandidovali pouze hlinkovci, kteří brzy začali různými protidemokratickými prostředky upevňovat svou moc. Učebnice uvádí zákaz komunistické strany, potlačování neluďáckých spolků a využívání polovojenské Hlinkovy gardy.

<sup>338</sup> ČURDA —DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>339</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 41.

<sup>340</sup> Celý odstavec završuje zmínka o Tisově jednání s Hitlerem a následném vyhlášení samostatné Slovenské republiky. Autoři však zdůrazňují, že Tiso neměl na výběr, neboť Hitler jej díky výhružkám de facto postavil před hotovou věc. Tisovi totiž vyhrožoval tím, že v případě nepřijetí nechá Slovensko na pospas Maďarům.

<sup>341</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.



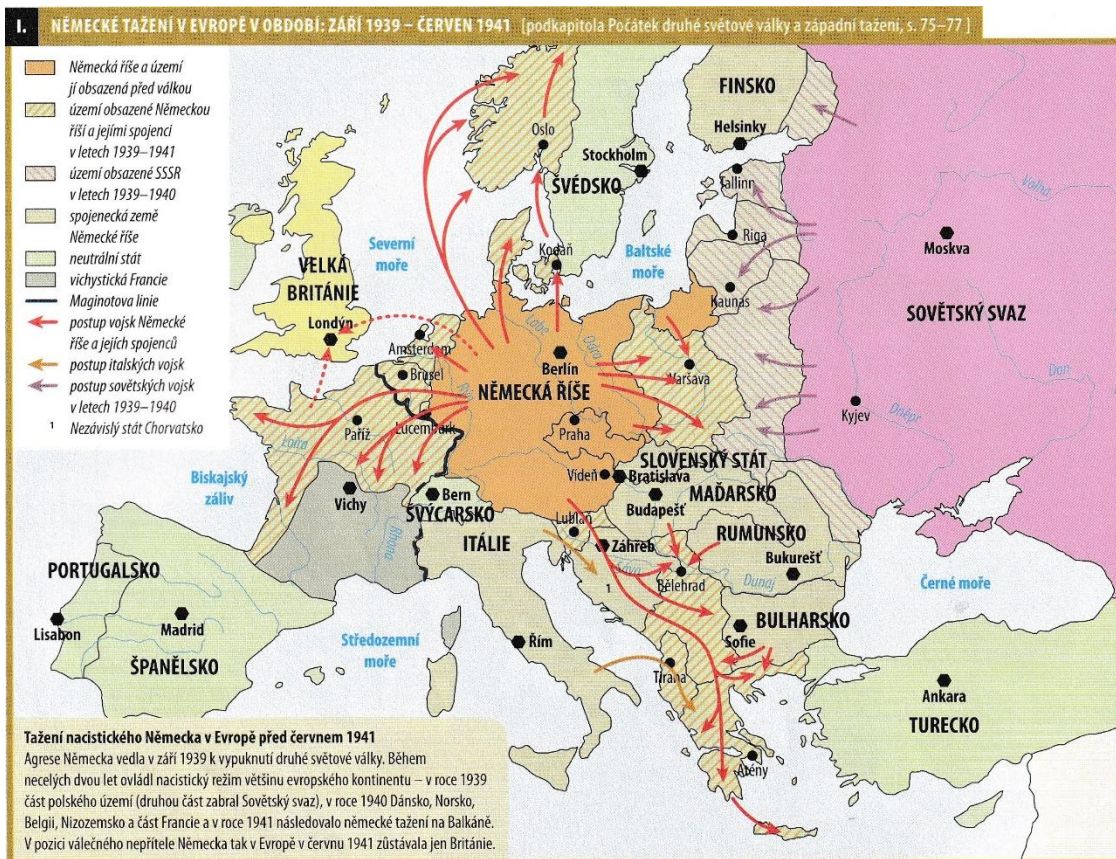
Obrázek 19: změny československého území v důsledku Mnichovské dohody (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 41)

V podkapitola o počátku válečného konfliktu v Evropě nalezneme zmínky o Slovensku v období války. Problematikou se zabývá úvodní otázka na evropské územní změny na počátku války.<sup>342</sup> Žáci se zde mohou zmínit i o samostatnosti Slovenska. Informaci získají z mapy německého tažení v Evropě na počátku války, jež doplňuje podkapitola.<sup>343</sup> Učebnice dále v odstavci o situaci na Balkáně uvádí, že se Slováci připojili k Paktu tří. Informaci však autoři zmiňují pouze pro uvedení do kontextu balkánských událostí. Podobnou zmínku nalezneme i v sekci o meziválečném Polsku. Pro uvedení do kontextu zde autoři hovoří o předválečných sporech mezi Poláky a Čechoslováky o slovenské území.<sup>344</sup>

<sup>342</sup> ČURDA — DVOŘÁK 2014, s. 75.

<sup>343</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 72

<sup>344</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 75-77.

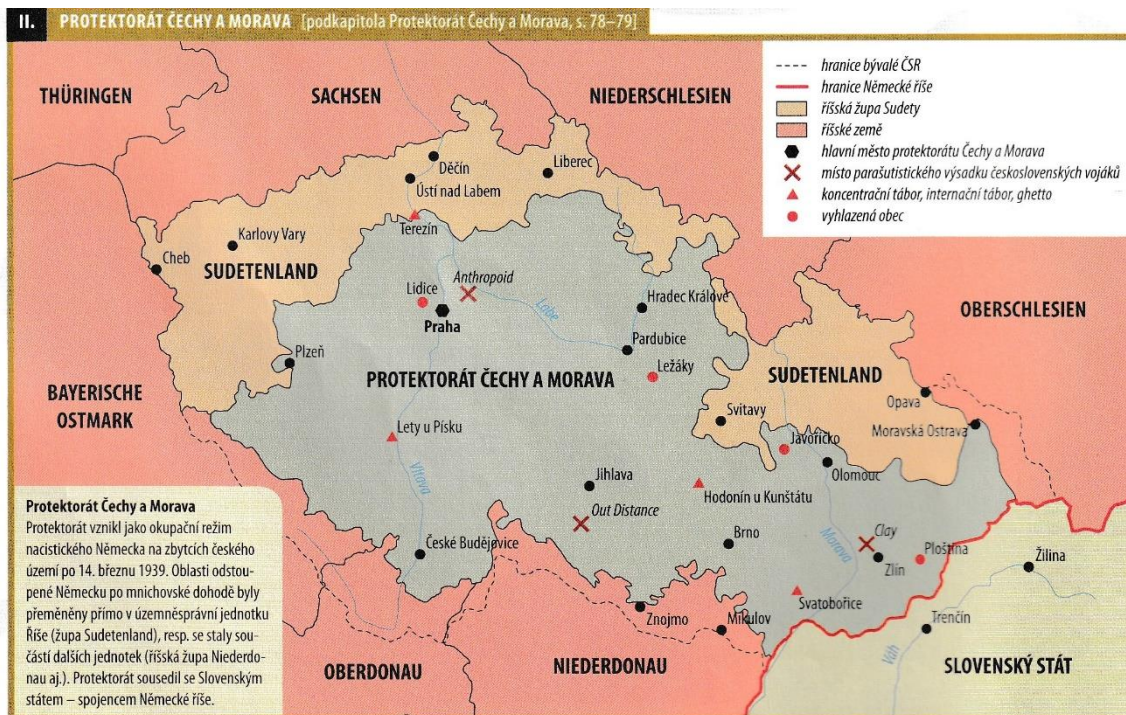


Obrázek 20: německá tažení na počátku války (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 72)

Samotné Slovenské republice se pak autoři věnují v podkapitole s názvem „Protektorát Čechy a Morava.“<sup>345</sup> Není vůbec jasné, proč podkapitola v názvu neuvádí i Slovenskou republiku. Autoři zde totiž Slovensku věnují polovinu jedné strany. Slovensko hraje částečnou roli i při otázce na to, jak se Hitlerovi podařilo vytvořit protektorát Čechy a Morava. Problematiku zahrnuje i podotázka u části věnující se protektorátu, která klade mimo jiné důraz na způsob ustanovení protektorátu. Odpovědět můžeme na základě informace, že Adolf Hitler využil problematiku slovenské autonomie ve svůj prospěch. Výkladový text však zároveň zdůrazňuje, že Hitler Slováky k vyhlášení samostatnosti přinutil.<sup>346</sup>

<sup>345</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 78.

<sup>346</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 78-79.



Obrázek 21: Protektorát Čechy a Morava (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 72)

V sekci s názvem „Slovenský stát“ se objevuje podotázka, jež klade důraz na charakteristiku tohoto útvaru. Na podotázku mohou žáci odpovědět na základě informací z výkladového textu. Učebnice se v něm zmiňuje o tom, že Slováci bojovali po boku Hitlera.<sup>347</sup> Autoři zdůrazňují i autoritativní charakter slovenského režimu.<sup>348</sup> Učebnice také informuje o odporu Slováků vůči odlišným národnostem.<sup>349</sup> Značná pozornost je věnována i Jozefu Tisovi, kterého však autoři interpretují spíše jako umírněného politika.<sup>350</sup> Na konci kapitoly se učebnice zabývá průběhem Slovenského národního povstání. Autoři pak prohlubují výkladový text o Slovenském národním povstání v zajímavosti na okraji strany.<sup>351</sup> Z obsahu učebnice je tedy zřejmé, že autoři kritizují Slovenskou republiku. Zároveň však zdůrazňují, že ani samotní Slováci s ní příliš nesouzněli.<sup>352</sup> Autoři však celou sekci

<sup>347</sup> Učebnice uvádí boje proti Sovětskému svazu a Polsku.

<sup>348</sup> Autoři dále zdůrazňují, že na Slovensku fungoval autoritativní režim, na němž se podílela Hlinkova slovenská lidová strana. Ta opírala svou moc o Hlinkovy gardy. Autoři také tvrdí, že i přes různé ideály ve státě nakonec převážil nacionalismus; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79.

<sup>349</sup> Především proti Židům a Čechům. Vztahy s Maďary učebnice považuje za napjaté. Což je zcela správné, Maďari byli rovněž satelitním státem jako Slováci, otevřený nacionalismus by zde nebyl vhodný; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79; KAMENEC, Ivan: *Slovenský stát*. Anomal 1992. ISBN 80-900235-3-3, s. 48-49.

<sup>350</sup> Jozefa Tisa autoři považují za jeden ze symbolů Slovenské republiky. Učebnice věnuje pozornost i Tisově poválečnému osudu. Autoři zdůrazňují, že se někdejší slovenský prezident nevyhnul popravě, a to i přesto, že patřil v rámci Hlinkovy slovenské lidové strany k umírněnému proudu.

<sup>351</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79.

<sup>352</sup> Tamtéž.

završují zmínkou o tom, že někteří Slováci, učebnice zmiňuje konkrétně Milana Stanislava Ďuricu, donedávna oceňovali přínos Slovenského státu.<sup>353</sup> Konec celé sekce nepovažujeme za zdařilý. A to nejen proto, že středoškoláci nepotřebují znát Ďuricovo jméno, ale také proto, že zakončení celé podkapitoly je značně tendenční a neobjektivní.<sup>354</sup>

V sekci věnující se Heydrichiádě nalezneme zmínku o Jozefu Gabčíkovi. Na jeho podíl klade důraz i podotázka, jež požaduje vyjmenování aktérů události. Při odpovědi však žáci nemusí klást důraz na Gabčíkův slovenský původ.<sup>355</sup> Stejná situace nastává i při řešení úvodní otázky, jež se táže na způsoby odporu vůči okupantům v protektorátu.<sup>356</sup> Celá podkapitola o československém odboji tedy Slováků téměř ignoruje. Zde by se přitom zmínka o Slovenském národním povstání hodila daleko víc než v předchozí podkapitole.<sup>357</sup> Podkapitola o perzekucích židů v Evropě pak popisuje pogrom ve slovenských Topoľčanoch.<sup>358</sup> Žáci mohou zahrnout informaci o pogromu i při řešení podotázky na důsledky „konečného řešení“ pro židovské obyvatelstvo.<sup>359</sup> Vzhledem k tomu, že informaci o slovenském pogromu autoři umisťují do závorky, se nedá očekávat, že problematika při řešení otázky bude hrát významnou roli.<sup>360</sup>

Významnější roli hraje slovenská problematika v podkapitole o průběhu války během let 1943-1945. Úvodní otázka klade důraz na osvobození Evropy na obou frontách.<sup>361</sup> Na otázku navazuje i podotázka u příslušné sekce, jež se zabývá děním na východní frontě od bitvy u Kurska po kapitulaci Německa. Odpovědi na obě otázky žáci naleznou ve výkladovém textu, jež se zabývá i slovenskými událostmi na konci války.<sup>362</sup> Slovensko zde vystupuje jako důležité území při

---

<sup>353</sup> Milan Stanislav Ďurica (\*1925) patří mezi slovenské historiky. Jako zastávce Slovenského státu jej uvádí i Rychlík; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79; RYCHLÍK 2015, s. 14, 661.

<sup>354</sup> Uvedli bychom zde i ty historiky, kteří ke Slovenskému státu zastávají negativní stanovisko. Rychlík například zmiňuje Dušana Kováče; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79; RYCHLÍK 2015, s. 15.

<sup>355</sup> Důraz na to, že se na odboji podíleli i Slováci, by byl dle našeho názoru vhodný; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 82.

<sup>356</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 80.

<sup>357</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 80-82

<sup>358</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 86.

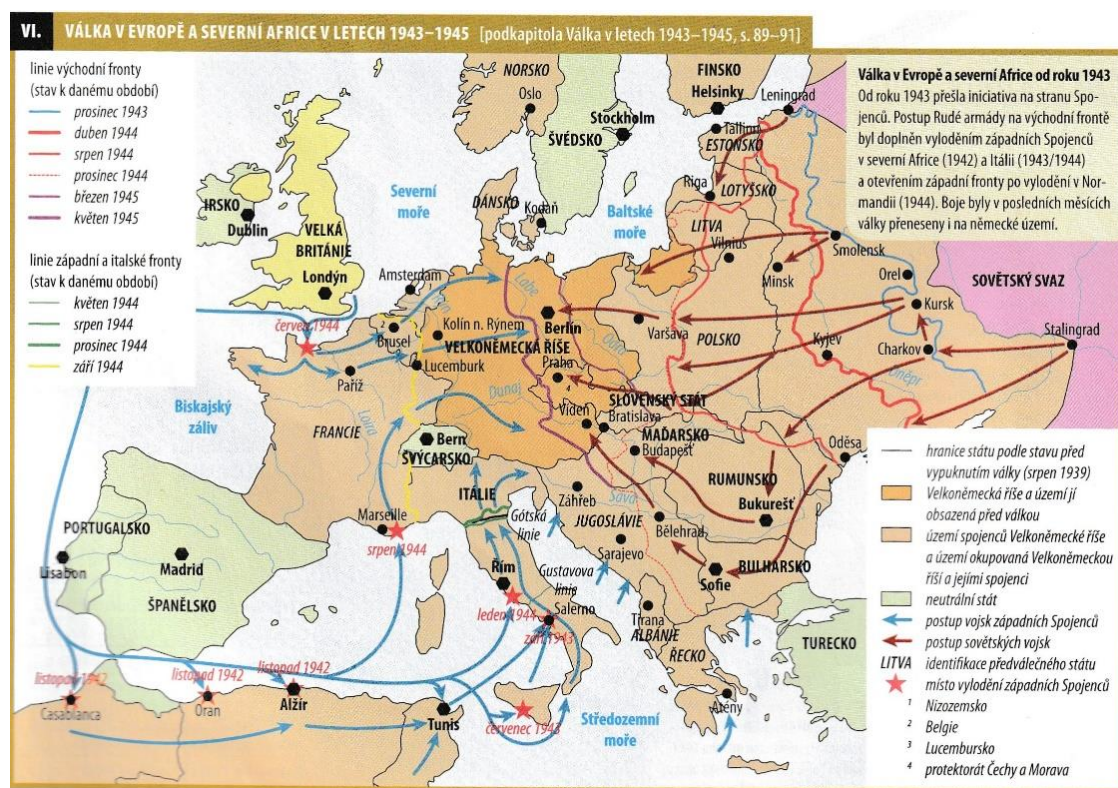
<sup>359</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 85.

<sup>360</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 86.

<sup>361</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 89.

<sup>362</sup> Ve výkladovém textu autoři konstatují, že na Slovensku v září 1944 probíhala protiněmecká povstání. Učebnice se dále zmiňuje o tom, že povstání, podobně jako karpatsko-dukelská operace, dopadla neúspěchem. Slovensko navíc obsadil Wehrmacht. Učebnice však uvádí, že díky podpoře Rumunska a Bulharska se Sovětům podařilo proniknout na východní Slovensko. Autoři rovněž zmiňují, že i díky dobytí Budapeště v únoru 1945 se Sovětům povedlo dostat i na západní Slovensko.

postupu Rudé armády.<sup>363</sup> Celou podkapitolu pak doplňuje mapa zobrazující válku v Evropě a v severní Africe, v níž nalezneme postup Rudé armády. Mapa zde slouží jako doplněk výkladového textu.<sup>364</sup>



Obrázek 22: mapa evropské a severoafrické válečné situace v letech 1943-1945 (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 74)

Zmínky o Slovensku nalezneme i v podkapitole o konci druhé světové války. Zarážející je však to, že úvodní otázky operují pouze s přídavným jménem „český“. Slovenská problematika ovšem může hrát roli při podotázce na průběh povstání českého národa. Autoři zde ve výkladovém textu popisují postup partyzánů přes slovenské území.<sup>365</sup> Celý výklad doplňuje zajímavost věnující se partyzánskému hnutí, jež rozšiřuje informace z výkladového textu.<sup>366</sup> Celou sekci doplňuje vyobrazení slovenských partyzánů, které však má pouze ilustrativní charakter. V další zajímavosti pak autoři informují o jednání československých politiků v Košicích v dubnu 1945.<sup>367</sup> V části o vysídlení pak autoři ve výkladovém textu

<sup>363</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 91.

<sup>364</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 74.

<sup>365</sup> V textu nalezneme zmínku o tom, že se partyzáni dostali na moravsko-slovenskou hranici skrze Malou a Velkou Fatru a skrze řeku Váh.

<sup>366</sup> V zajímavosti o partyzánskému hnutí se dočteme o tom, že brigáda „Jan Žižka“ přišla na území protektorátu po neúspěšném Slovenském národním povstání.

<sup>367</sup> Zmínku o Košicích bychom zařadili do hlavního textu; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 92.

rozebírají problematiku vysídlení maďarské menšiny ze Slovenska.<sup>368</sup> Jak zajímavost o Košickém jednání, tak i informace o vysídlení maďarské menšiny však slouží pouze pro uvedení do kontextu problematiky vysídlování v Československu.<sup>369</sup> Zajímavou zmínku přináší i sekce o filmech s tematikou druhé světové války. Autoři zde přikládají zajímavost, jež se dotýká problematiky šoa ve filmu. V textu pak nalezneme zmínku o úspěšném slovenském filmu „Obchod na korze.“<sup>370</sup> Zmínku žáci mohou zahrnout žáci i při odpovědi na podotázku, jež se věnuje podobám témat druhé světové války ve filmu. Avšak vzhledem k tomu, že autoři pojednávají o filmu pouze v zajímavostech, podobný postup nepředpokládáme.<sup>371</sup>



Obrázek 23: slovenští partyzáni (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 92)

### **3.2. Komparace učebnic a našeho vymezení dle RVP – transport slovenských Židů jakožto jedno ze stěžejních témat?**

#### **Základní školy – naše vymezení na základě RVP ZV**

Ve výuce nejprve zopakujeme problematiku napjatých vztahů mezi Čechy a Slováky, jež vznikaly především kvůli problematice slovenské autonomie.<sup>372</sup> Také připomeneme, že nejvíce o autonomii usilovala Hlinkova slovenská lidová strana.<sup>373</sup> Během období druhé republiky se zmíníme o maďarských územních ziscích na Slovensku.<sup>374</sup> Za značně důležité považujeme i vyhlášení slovenské autonomie

<sup>368</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 94.

<sup>369</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 92, 94.

<sup>370</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 95.

<sup>371</sup> Tamtéž.

<sup>372</sup> KÁRNÍK 2008, s. 213-250.

<sup>373</sup> V roce 1938 začaly hlasy po autonomii ještě více sílit; KÁRNÍK 2008, s. 226-231; RYCHLÍK 2015, s. 142-143.

<sup>374</sup> Ty zapříčinila tzv. Vídeňská arbitráž v listopadu 1938; CUHRA 2006, s. 95.

v říjnu 1938.<sup>375</sup> Dále zdůrazníme, že Hitler chtěl rozbít celé Československo, proto v březnu roku 1939 začal jednat s Jozefem Tisem.<sup>376</sup> Zmínili bychom se však zároveň o tom, že během jednání Hitler Tisovi vyhrožoval, tehdejší předseda slovenské vlády proto neměl na výběr.<sup>377</sup> V této souvislosti si uvedeme i datum 14. března 1939, během něhož došlo k vyhlášení Slovenské republiky.<sup>378</sup> Rovněž zmíníme, že režim v tomto státní útvaru považujeme za klerofašistický.<sup>379</sup> Dále uvedeme, že Slováci během druhé světové války patřili mezi spojence osy.<sup>380</sup> Ve výuce bychom však neopomenuli ani podíl Jozefa Gabčíka na atentátu na Heydricha. Událost samotnou ale probereme spíše v souvislosti s děním v českých zemích.<sup>381</sup> Dále se zmíníme o neúspěšném Slovenském národním povstání, jež si kladlo za úkol připojení slovenského území k Československu.<sup>382</sup> Na konci tematického celku pak uvedeme, že Slovenská republika po druhé světové válce zanikla a připojila se opět k Československu.<sup>383</sup>

První otázka v závěrečném souhrnu bude klást důraz na vysvětlení pojmu autonomie. V své druhé části se pak bude zabývat ale rolí, kterou hrála slovenská autonomie v předválečné československé politice.<sup>384</sup> U druhé otázky žáci uvedou, proč Hitler jednal v březnu 1939 s Tisem. V druhé části pak zmíní důvody, kvůli kterých Tiso německému protějškovu při jednáních vyhověl.<sup>385</sup> U třetí otázky žáci charakterizují ve třech bodech klerofašismus.<sup>386</sup> Čtvrtou a pátou otázku pak zahrneme spíše do tematického celku věnujícímu se obecnému dění na území bývalého Československa. Obě otázky však rovněž souvisí se slovenskou problematikou. U čtvrté otázky žáci uvedou alespoň jednoho Slováka, jenž během

---

<sup>375</sup> Jednalo se o jednostranné vyhlášení, dle ústavy Česko-Slovensko začalo existovat až v listopadu 1938; CUHRA 2006, s. 97.

<sup>376</sup> KÁRNÍK 2008, s. 499; RYCHLÍK 2015, s. 173-181, 676.

<sup>377</sup> KAMENEC 1992, s. 22-23; KŘEN, Jan: *Dvě století střední Evropy*. Argo 2019. ISBN 978-80-257-2848-2. 2019, s. 444; RYCHLÍK 2015, s. 173-181.

<sup>378</sup> KAMENEC 1992, s. 5; KŘEN 2019, s. 444;

<sup>379</sup> KAMENEC 1992, s. 34-35; KŘEN 2019, s. 494-495.

<sup>380</sup> KAMENEC 1992, s. 43; KŘEN 2019, s. 497.

<sup>381</sup> CUHRA 2006, s. 126; KMOCH 2018, s. 17-44.

<sup>382</sup> Aktéři Slovenského národního povstání nepopírali slovenskou státnost, chtěli však získat samostatnost v rámci obnoveného Československa; KAMENEC 1992, s. 128-129; RYCHLÍK 2015, s. 250-282.

<sup>383</sup> KAMENEC 1992, s. 138; RYCHLÍK 2015, s. 280.

<sup>384</sup> KÁRNÍK 2008, s. 213-250.

<sup>385</sup> KAMENEC 1992, s. 22-23; KÁRNÍK 2008, s. 499; KŘEN 2019, s. 444; RYCHLÍK 2015, s. 173-181, 676.

<sup>386</sup> KAMENEC 1992, s. 34-35; KŘEN 2019, s. 494-495.



druhé světové války aktivně bojoval proti nacistům.<sup>387</sup> Závěrečná pátá otázka pak bude klást státní útvary, které existovaly po 15. březnu 1939 na našem území. Žáci uvedou alespoň dva.<sup>388</sup>

Na začátku tematického celku žákům nejprve ukážeme volební plakát Hlinkovy slovenské lidové strany. Z toho žáci odhalí, oč strana usilovala.<sup>389</sup> Před vyřešením první otázky si rovněž zopakujeme pojem autonomie.<sup>390</sup> Pro zajímavost pak uvedeme maďarské územní zisky dosažené Vídeňskou arbitráží, maďarskou problematiku však v závěrečných otázkách zahrnovat nebudeme.<sup>391</sup> Před odpovědí na druhou otázku žáci dostanou k dispozici fotografii z Tisova jednání v Berlíně. K obrázku dostanou žáci i doprovodný úkol, ze kterého odhalí, že zde Tiso jednal s Hitlerem.<sup>392</sup> Při druhém doprovodném úkolu se žáci zamyslí nad tím, jak by jednali oni v Tisově situaci. Poté by uvedli alespoň jedno pozitivum, které by jejich jednání přineslo, rovněž však uvedou i jedno negativum.<sup>393</sup> Při řešení třetí otázky žáci využijí vymezení pojmu klerofašismus.<sup>394</sup> U čtvrté otázky žákům ukážeme Gabčíkovo vyobrazení.<sup>395</sup> U páté otázky žákům pomůže mapa Slovenské republiky.<sup>396</sup>

## Střední školy – naše vymezení na základě RVP G

Ve výuce nejprve zopakujeme problematiku napjatých vztahů mezi Čechy a Slováky v období první republiky, jež vznikaly především kvůli problematice slovenské autonomie.<sup>397</sup> Také připomeneme, že nejvíce o autonomii usilovala Hlinkova slovenská lidová strana.<sup>398</sup> V souvislosti se stranou uvedeme, že již v létě

---

<sup>387</sup> Míjíme zde především Gabčíka, žáci však mohou uvést i jiné vhodné jméno; CUHRA 2006, s. 126; KMOCH 2018, s. 17-44.

<sup>388</sup> CUHRA 2006, s. 95-99.

<sup>389</sup> RYCHLÍK 2015, s. 147.

<sup>390</sup> Pojem jsme vymezili již u prvorepublikové problematiky; KÁRNÍK 2008, s. 213-250.

<sup>391</sup> CUHRA 2006, s. 95.

<sup>392</sup> Tři osudové březnové dny: 14.-16. březen 1939, in: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online], [vid 12. 3. 2023], dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/doba-nesvobody-1938-1945/tri-osudove-breznov-e-dny-14-16-brezen-1939/>

<sup>393</sup> KAMENEC, s. 22-23; KŘEN 2019, s. 444; RYCHLÍK 2015, s. 173-181.

<sup>394</sup> KAMENEC 1992, s. 34-35; KŘEN 2019, s. 494-495.

<sup>395</sup> VHÚ: Před 110 lety se narodil Josef Gabčík, hrdina operace Anthropoid, in: *Ministerstvo obrany České republiky* [online], 8. 4. 2022 [vid 12. 3. 2023], dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/pred-110-lety-se-narodil-josef-gabcik--hrdina-operace-anthropoid-234606/>

<sup>396</sup> RYCHLÍK 2015, s. 150-151.

<sup>397</sup> KÁRNÍK 2008, s. 213-250.

<sup>398</sup> V roce 1938 navíc začaly hlasy po autonomii ještě více sílit; KÁRNÍK 2008, s. 226-231; RYCHLÍK 2015, s. 142-143.

roku 1938 vznikla Hlinkova garda, obranná vojenská organizace na Slovensku, s jejíž pomocí Hlinkovci na Slovensku upevňovali svou moc.<sup>399</sup> Během samotného období druhé republiky se nejprve zmíníme o maďarských územních ziscích na Slovensku. Za značně důležité považujeme i vyhlášení slovenské autonomie v říjnu 1938.<sup>400</sup> V kontextu s vyhlášením slovenské autonomie dále uvedeme, že se předsedou slovenské vlády stal Josef Tiso. Rovněž však zdůrazníme, že na Slovensku de facto držela veškerou moc pouze Hlinkova slovenská lidová strana. Další strany se totiž staly součástí Hlinkovy partaje.<sup>401</sup>

V souvislosti se vznikem Slovenské republiky zdůrazníme, že Hitler usiloval o rozbití Československa, v březnu roku 1939 proto začal jednat s Jozefem Tisem o vzniku samostatného Slovenska.<sup>402</sup> Zmínili bychom se však i o tom, že během jednání Hitler Tisovi vyhrožoval, že Slovensko nechá na pospas Maďarům.<sup>403</sup> V souvislosti se vznikem Slovenské republiky uvedeme i datum 14. března 1939, během něhož došlo k jejímu vyhlášení.<sup>404</sup> Také se zmíníme o tom, že se na Slovensku objevují dodnes dva tábory – jeden Slovenskou republiku zatracuje, druhý naopak oslavuje.<sup>405</sup> V souvislosti s tím také uvedeme, že režim ve Slovenské republice považujeme za klerofašistický.<sup>406</sup> Zde upřesníme, že se jednalo se o fašistický režim, jenž podporoval katolický klér. Rovněž zdůrazníme, že stát se vymezil proti Čechům, Maďarům, Židům a Cikánům.<sup>407</sup> Dále uvedeme, že moc ve státě držela především Hlinkova slovenská lidová strana a že v čele Slovenské republiky stál Josef Tiso.<sup>408</sup>

V souvislosti s Tisem uvedeme, že patřil k umírněnému bloku, který například do jisté míry toleroval i Čechoslováky. Proti Tisově umírněnému křídlu naproti tomu stála skupinka radikálů, kteří usilovali téměř o úplnou kolaboraci s Německem. Mezi ně patřil ministr zahraničí Vojtěch Tuka, ale také ministr vnitra

---

<sup>399</sup> SOKOLOVIČ Peter: *Hlinkova garda*. Bratislava, Ústav pamäti národa 2009. ISBN 978-80-89335-10-7, s. 39, 84; RYCHLÍK 2015, s. 159

<sup>400</sup> Jednalo se o jednostranné vyhlášení, dle ústavy Česko-Slovensko začalo existovat až v listopadu 1938; CUHRA 2006, s. 95-97.

<sup>401</sup> RYCHLÍK 2015, s. 155-158.

<sup>402</sup> KÁRNÍK 2008, s. 499; RYCHLÍK 2015, s. 173-181, 676.

<sup>403</sup> KAMENEC 1992, s. 22-23; KŘEN 2019, s. 444; RYCHLÍK 2015, s. 173-181.

<sup>404</sup> KAMENEC 1992, s. 5; KŘEN 2019, s. 444.

<sup>405</sup> Slovenskou republiku oslavují především neoludáci; RYCHLÍK 2015, s. 11-13.

<sup>406</sup> KAMENEC 1992, s. 34-35; KŘEN 2019, s. 494-495.

<sup>407</sup> CUHRA 2006, s. 130.

<sup>408</sup> KAMENEC 1992, s. 26-27.

Alexandr Mach.<sup>409</sup> Na spolupráci Slovenska s Němci budeme klást během výuky značný důraz. Uvedeme proto, že Slováci během druhé světové války patřili mezi spojence osy, k níž se připojili v listopadu 1940.<sup>410</sup> Také zdůrazníme, že Slovenská republika byla značně závislá na Německu, Slováci proto například museli po boku Němců bojovat v Sovětském svazu.<sup>411</sup> Zde se rovněž zmíníme o tom, že v květnu 1939 na Slovensku započaly transporty Židů. Ty skončily v říjnu 1942 a poté se již neobnovily. Ze slovenského území však bylo transportováno okolo 60 tisíc Židů.<sup>412</sup> Po válce se jich navíc vrátilo pouze 800.<sup>413</sup> Ve výuce bychom však neopomenuli ani podíl Jozefa Gabčíka na atentátu proti Heydrichovi. Atentát zmíníme především proto, aby si žáci uvědomili, že ne všichni Slováci souhlasili s nacismem. Událost samotnou ale probereme spíše v souvislosti s děním v českých zemích.<sup>414</sup>

V souvislosti s koncem druhé světové války se zmíníme o neúspěšném Slovenském národním povstání, jež si kladlo za úkol připojení slovenského území k Československu. Informujeme o tom, že povstání iniciovali především slovenští demokraté, ale také slovenští komunisté. Zároveň se zmíníme o tom, že centrem povstání se stala Banská Bystrica. Na konci tematického celku uvedeme, že Slovenská republika zanikla po jednání v Košicích v dubnu 1945. Slovenské území se pak připojilo opět k Československu. Informujeme však také o tom, že Slovensko osvobodila Rudá armáda v dubnu 1945.<sup>415</sup> Uvedeme zároveň, že Tiso po vstupu Rudé armády utekl do Rakouska. Po válce však neunikl osudu a později byl popraven.<sup>416</sup>

Na konci výuky pak zařadíme opakující otázky. Při první žáci uvedou alespoň dvě události, jež se staly v důsledku vyhlášení slovenské autonomie.<sup>417</sup> U druhé otázky žáci popíší, jak by se chovali při jednání s Hitlerem v březnu 1939, kdyby byli v kůži Tisa. Dále uvedou jedno negativum, ale i jedno pozitivum, jež by jejich chování mohlo přinést.<sup>418</sup> Při třetí otázce žáci charakterizují pomocí tří až

---

<sup>409</sup> Alexander Mach (1902-1980) ministerskou funkci přebíral po Karlovi Sidorovi, jenž upadl v německou nemilost; KAMENEC 1992, s. 28-29; RYCHLÍK 2015, s. 194-195, 668.

<sup>410</sup> KAMENEC 1992, s. 43; KŘEN 2019, s. 497.

<sup>411</sup> CUHRA 2006, s. 129-130.

<sup>412</sup> KAMENEC 1992, s. 114-115.

<sup>413</sup> RYCHLÍK 2015, s. 329.

<sup>414</sup> CUHRA 2006, s. 126; KMOCH 2018, s. 17-44.

<sup>415</sup> KAMENEC 1992, s. 128-138; RYCHLÍK 2015, s. 250-282.

<sup>416</sup> RYCHLÍK 2015, s. 280, 345.

<sup>417</sup> RYCHLÍK 2015, s. 155-158.

<sup>418</sup> KAMENEC 1992, s. 22-23; KÁRNÍK 2008, s. 499; KŘEN 2019, s. 444; RYCHLÍK 2015, s. 173-181, 676.

čtyř vět politický režim Slovenské republiky.<sup>419</sup> U čtvrté otázky pak žáci odhalí tři možné důvody, kvůli nimž vypuklo Slovenské národní povstání.<sup>420</sup> Při páté otázce žáci charakterizují minimálně ve dvou větách dění na Slovensku na konci války.<sup>421</sup>

Před zodpovězením na první otázku zopakujeme pojem autonomie.<sup>422</sup> Žáci budou mít k dispozici rovněž mapu druhé republiky.<sup>423</sup> Při vyřešení otázky však značnou roli sehraje text Žilinské dohody. Žáci na základě textu vypracují doprovodný úkol, během něhož svými slovy charakterizují politickou situaci na Slovensku v období druhé republiky.<sup>424</sup> Při řešení druhé otázky žáci nejprve odhalí, s kým Tiso v březnu 1939 jednal. V hodině proto využijeme fotografii z jednání, s jejíž pomocí žáci doprovodný úkol vyřeší.<sup>425</sup> Jako zajímavost pak uvedeme, že Hitler Tisovi při jednání tvrdil, že se na jižní hranici Slovenska srocují maďarská vojska.<sup>426</sup> Jako zajímavost však uvedeme i to, že se v roce 1940 pokusil Ferdinand Ďurčanský o osamostatnění slovenské politiky. Zdůrazníme, že později za svou snahu zaplatil odvoláním z funkce.<sup>427</sup> Při řešení druhé otázky, ale i otázek následujících, pak žáci budou mít k dispozici mapu Slovenské republiky.<sup>428</sup> U třetí otázky nejprve vymezíme pojem klerofašismus.<sup>429</sup> Při řešení třetí otázky budou mít žáci k dispozici i podobiznu Tuky, v hodině s ní však dále nebudeme pracovat.<sup>430</sup> Podobně využijeme podobiznu Alexandra Macha.<sup>431</sup> U čtvrté otázky žákům poskytneme mapu Evropy, jež zobrazí Hitlerovy spojení.<sup>432</sup> Pro zajímavost také uvedeme, že značnou roli při Slovenském národním povstání hrál i Gustáv

---

<sup>419</sup> CUHRA 2006, s. 130; KAMENEC 1992, s. 26-35; KŘEN 2019, s. 494-495; RYCHLÍK 2015, s. 194.

<sup>420</sup> CUHRA 2006, s. 129-130; KAMENEC 1992, s. 26-43, 114-115; KŘEN 2019, s. 497; RYCHLÍK 2015, s. 194.

<sup>421</sup> KAMENEC 1992, s. 138; RYCHLÍK 2015, s. 280.

<sup>422</sup> RYCHLÍK 2015, s. 79-82.

<sup>423</sup> RADOVANOVIČ, Dušan: Druhá republika - co víte o sváru demokracie a totality?, in: *Český rozhlas* [online], 9. 6. 2016 [vid 19. 3. 2023], dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/druha-republika-co-vite-o-svaru-demokracie-a-totality-8154276>

<sup>424</sup> RYCHLÍK 2015, s. 156.

<sup>425</sup> Tři osudové březnové dny: 14.-16. březen 1939, in: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online], [vid 12. 3. 2023], dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/doba-nesvobody-1938-1945/tri-osudove-breznov-e-dny-14-16-brezen-1939/>

<sup>426</sup> KAMENEC 1992, s. 23.

<sup>427</sup> Ferdinand Ďurčanský (1906-1974) na jaře 1940 jakožto ministr vnitra a zahraničí navázal kontakty s Brity, v červenci 1940 proto musel opustit své funkce; RYCHLÍK 2015, s. 195-196, 661.

<sup>428</sup> RYCHLÍK 2015, s. 150-151.

<sup>429</sup> KAMENEC 1992, s. 34-35; KŘEN 2019, s. 494-495.

<sup>430</sup> KAMENEC 1992, s. 140-141

<sup>431</sup> SOKOLOVIČ 2009, s. 546.

<sup>432</sup> Zde se nám zdá nejvhodnější mapa z učebnice od Čurdy a Dvořáka, která ukazuje německé tažení v Evropě na počátku války; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 72.

Husák.<sup>433</sup> Při řešení závěrečné otázky pak žákům pro lepší představu žákům ukážeme fotku s Tisova procesu.<sup>434</sup>

### Komparace učebnic s našim vymezením

Tabulka 7: Shoda s našim vymezením dle RVP – „výkladová“ část (1938-1945)

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Snahy o autonomii</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Hlinkova slovenská lidová strana</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Maďarské územní zisky během druhé republiky</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Vyhlášení autonomie</b>	Ano	Částečně	Ano
<b>Jednání mezi Tisem a Hitlerem</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Vyhlášení samostatného Slovenska</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Politický režim Slovenské republiky</b>	Částečně	Ne	Ano
<b>Spojenci Německa/Osy</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Jozef Gabčík</b>	Ano	Ne	Částečně
<b>Slovenské národní povstání</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Zánik Slovenské republiky</b>	Ne	Ne	Ne
<b>*Hlinkova garda</b>			Ano
<b>*Slovenský politický systém v období druhé republiky</b>			Ano
<b>*Slovensko na pospas Maďarům (jednání mezi Tisem a Hitlerem)</b>			Ano
<b>*Současné slovenské vnímání</b>			Ano

<sup>433</sup> Gustáv Husák (1913-1991) tehdy patřil k V. ilegálnímu ústředí KSS; CUHRA 2006, s. 130; RYCHLÍK 2015, s. 664.

<sup>434</sup> SOKOLOVIČ 2009, s. 547.

<b>bývalé Slovenské republiky</b>			
<b>*Znepřátelená etnika a národy ve Slovenské republice</b>			Ano
<b>*Skupiny uvnitř HSLS</b>			Částečně
<b>*Boje v sovětském svazu</b>			Ano
<b>*Transporty Židů</b>			Ano
<b>*Osvobození Rudou armádou</b>			Ano
<b>*Poválečný osud Tisa</b>			Ano

\*Pro střední školy

Všechny analyzované učebnice se s našim vymezením shodují při rozboru maďarských územních zisků v druhé republice a při výkladu o vyhlášení samostatného Slovenska. Ani jedna z učebnic se však nevěnuje zániku Slovenské republiky.<sup>435</sup> U ostatních položek, jež jsme vymezili společně jak pro střední, tak pro základní školy, se s našim vymezením shoduje především středoškolská učebnice s Válkovou. Ke shodě dochází při výkladu o slovenských autonomních snahách během první republiky, při popisu Hlinkovy slovenské lidové strany, ale také při zmínce o vyhlášení autonomie na podzim 1938. U položek, jež se pojí k období druhé světové války, se obě učebnice shodují s našim vymezením při popisu jednání mezi Tisem a Hitlerem, ale rovněž při důrazu na slovenské spojení s Osou a Německem. Obě výše zmíněné učebnice také vhodně hovoří o Slovenském národním povstání.<sup>436</sup>

U dalších položek však ke shodě mezi jednotlivými učebnicemi nedochází. Středoškolská učebnice například vhodně popisuje politickou situaci ve Slovenské republice.<sup>437</sup> Válková se sice o problematice zmiňuje, postupuje však pouze částečně ve shodě s našim vymezením. Ve výkladovém textu o konci druhé republiky totiž zmiňuje pouze to, že Slovensko mělo prezidenta. V části věnující se Slovensku během druhé světové války pak uvádí problematiku Slovenské republiky pouze jako zajímavost.<sup>438</sup> Válková se však shoduje s našim vymezením při zmínce o Jozefu Gabčíkovi.<sup>439</sup> Středoškolská učebnice sice Gabčíka také uvádí, ale nezdůrazňuje jeho slovenský původ.<sup>440</sup> Badatelská učebnice se rovněž věnuje atentátu, avšak Gabčíkovo jméno

<sup>435</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s.68; ÚSTR 2022, s. 31, 42; VÁLKOVÁ 2016, s. 47-48.

<sup>436</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68, 76-79, 91; VÁLKOVÁ 2016, s. 48-62, 87.

<sup>437</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>438</sup> Problematiku považujeme za stěžejní, umístili bychom jí do hlavního textu.

<sup>439</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 48, 85-88.

<sup>440</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 82.

ignoruje.<sup>441</sup> Badatelská učebnice se s našim vymezením neshoduje ani v dalších případech, okomentujeme proto pouze ty tematické celky, ve kterých dochází alespoň k částečné shodě. Autoři alespoň naznačují v jedné z časových os, že Slovensko v roce 1938 získalo autonomii. Při řešení badatelské otázky však učebnice problematiku nezahrnuje. Z důvodu slabé shody badatelské učebnice s našim vymezením proto opět musíme konstatovat, že bychom učebnici při rozboru slovenské problematiky v tomto období spíše nevyužili.<sup>442</sup>

U položek, jež jsou vymezeny pouze pro střední školy, hovoří Čurda s Dvořákem ve shodě s našim vymezením o Hlinkově gardě, ale také o politickém systému na Slovensku během druhé republiky. V období samostatného Slovenska pak autoři vhodně uvádí, že Hitler Tisovi vyhrožoval tím, že nechá Slovensko na pospas Maďarům. Ve shodě s našim vymezením učebnice probírá i problematiku „nepřátel“ Slovenské republiky. Autoři vhodně popisují i současné vnímání Slovenské republiky, ale také poválečný osud Tisa. Učebnice se ve shodě s našim vymezením zmiňuje i o slovenské účasti při bojích v Sovětském svazu, o slovenském transportu Židů během roku 1942, ale také o osvobození slovenského území Rudou armádou na konci války. Pouze při výkladu o skupinách uvnitř Hlinkovy slovenské lidové strany středoškolská učebnice postupuje pouze částečně s našim vymezením, protože neuvádí jména hlavních představitelů obou táborů.<sup>443</sup>

**Tabulka 8: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP- „výkladová“ část (1938-1945)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Spory o Oravu a Spiš</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Hodža a jeho vláda v letech 1935-1938</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Využívání sporů mezi Čechy a Němci nacisty</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Vyhlášení stanného práva na Slovensku</b>	Ano	Ne	Ne

<sup>441</sup> Problematika viz analytická část kapitoly.

<sup>442</sup> Nebo bychom tematický plán hodiny museli značně přizpůsobit učebnici; ÚSTR 2022, s. 31-43.

<sup>443</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68, 79, 91.

<b>Vliv Tisova jednání na Hitlerovo jednání s Háchou</b>	Ano	Ne	ne
<b>Slovensko a holocaust</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Obsazení Wehrmachtem na podzim 1944</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Karpatsko-dukelská operace</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Osvobození Bratislavy</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Postup 1. československého armádního sboru přes Slovensko</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Poválečný odsun Maďarů</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Genocida v Topoľčanoch</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Milan Rastislav Ďurica</b>	Ne	Ne	Ano

U položek, jež se v učebnicích vyskytují mimo naše vymezení, dochází ke dvěma zajímavým shodám. Všechny tři učebnice v textu zmiňují problematiku slovenského holocaustu.<sup>444</sup> Tu jsme však vymezili pouze pro střední školy, na základních školách považujeme informaci za příliš detailní. Ve shodě s našim vymezením postupuje tedy pouze Čurda s Dvořákem.<sup>445</sup> Karpatsko-dukelskou operaci naproti tomu naše vymezení vůbec neobsahuje. I přesto o ní hovoří jak středoškolská učebnice, tak Válková.<sup>446</sup> U ostatních položek již ke shodě mezi učebnicemi nedochází, omezíme se proto pouze na případy, ve kterých jednotlivé učebnice zmiňují věci mimo naše vymezení. Badatelská učebnice hovoří o tom, že Němci využívali spory mezi Němci a Čechy ve 30. letech pro své cíle.<sup>447</sup> Válková zmiňuje vyhlášení stanného práva na Slovensku v březnu 1939 a vliv Tisova jednání s Hitlerem na pozdější Háchovo jednání s říšským vůdcem.<sup>448</sup> Autorka také popisuje osvobození Bratislavy Rudou armádou.<sup>449</sup>

<sup>444</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79; ÚSTR 2022, s. 46; VÁLKOVÁ 2016, s. 73.

<sup>445</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79.

<sup>446</sup> Na základní škole považujeme problematiku za nadbytečnou, na střední škole bychom se o problematice zmínili v kontextu osvobozování území Rudou armádou; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 91; VÁLKOVÁ 2016, s. 87

<sup>447</sup> ÚSTR 2022, s. 31.

<sup>448</sup> Stanné právo na Slovensku nepovažujeme za důležité, o jednání mezi Hitlerem a Háchou bychom se zmínili při rozboru dění v českých zemích; VÁLKOVÁ 2016, s. 48-49,

<sup>449</sup> Na základní škole bychom se spokojili se zmínkou o tom, že Československo „osvobodila“ Rudá armáda; VÁLKOVÁ 2016, s. 87.



Středoškolská učebnice se zmiňuje mimo naše vymezení o období Hodžovy o územních sporech o Oravu a Spiš a o období Hodžovy vlády. V souvislosti s válečnými událostmi pak informuje o obsazení Slovenska Wehrmachtem na podzim roku 1944 a o postupu prvního československého armádního sboru přes Slovensko.<sup>450</sup> V učebnici také nalezneme zmínku o poválečném vysídlování maďarského obyvatelstva ze slovenského území.<sup>451</sup> Navíc oproti našemu vymezení se středoškolská učebnice zmiňuje ještě o poválečné genocidě v Topolčanech, o Milanovi Stanislavovi Ďuricovi, ale také o postupu prvního československého armádního sboru přes Slovensko.<sup>452</sup>

**Tabulka 9: shoda s našim vymezením dle RVP – otázky (1938-1945)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Problematika autonomie</b>	Částečně	Ne	Částečně
<b>Jednání Tisa s Hitlerem</b>	Ano	Ne	Částečně
<b>Charakteristika politického režimu Slovenské republiky</b>	Ne	Ne	Částečně
<b>*Slovák bojující proti nacismu</b>	Částečně	Ne	
<b>*Útvary vzniklé na území bývalého Československa</b>	Ano	Ne	
<b>**Důvody Slovenského národního povstání</b>			Ne
<b>**Děni na Slovensku na konci války</b>			Ano

\*Vymezeno pro základní školy

\*\*Vymezeno pro střední školy

<sup>450</sup> Všechny zmínky by se nevylučovaly s našim pojetím, považujeme je za poměrně důležité, z časových důvodů bychom tyto informace zobecnili; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66-69, 77, 79, 86, 91-92.

<sup>451</sup> Tu bychom zařadili spíše do další kapitoly, postup však nehodnotíme negativně; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 94.

<sup>452</sup> Na střední škole považujeme všechny zmínky za přebytečné; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79, 86, 92.

Badatelskou učebnici při okomentování shody mezi otázkami v učebnici a otázkami dle našeho vymezení můžeme vynechat, neboť k žádné shodě mezi porovnávanými položkami nedochází.<sup>453</sup> Při vymezení otázek pak dochází ke shodě mezi našim vymezením a zbylými učebnicemi pouze v případě slovenské autonomie. I o této problematice však obě učebnice hovoří pouze v částečné shodě s našim vymezením.<sup>454</sup> Válková se tématu dotýká při otázce na to, oč usilovala Hlinkova strana. Žák však může na otázku odpovědět jednoslovně bez hlubší znalosti problematiky, proto uznáváme pouze částečnou shodu.<sup>455</sup> Středoškolská učebnice pak autonomii zahrnuje při jedné z úvodních otázek, jež klade důraz na vnitropolitické problémy Československa. Ve výkladovém textu však autoři problematice věnují malou pozornost, shodu s našim vymezením proto opět považujeme pouze za částečnou.<sup>456</sup>

U dalších složek ke shodám mezi oběma učebnicemi již nedochází, každou proto okomentujeme samostatně. Válková klade při otázkách vhodný důraz na jednání mezi Tisem a Hitlerem v březnu 1939.<sup>457</sup> Ve shodě s našim vymezením se také táže na státní útvary, jež vznikly na území bývalého Československa během války.<sup>458</sup> Alespoň částečně se pak Válková ptá na podíl Gabčíka na atentátu na Heydricha. Při otázkách však neklade důraz na Gabčíkův slovenský původ.<sup>459</sup> Na politický systém Slovenské republiky se ovšem Válková netáže vůbec.<sup>460</sup> Středoškolská učebnice se naproti tomu věnuje problematice fungování Slovenské republiky alespoň částečně. V textu dokonce nalezneme podotázku, jež je ve shodě s našim vymezením. Nevyhovuje nám však, že problematiku nezahrnují úvodní otázky. Alespoň částečně s našim vymezením se shodují i otázky na jednání Tisa s Hitlerem. Zde nám nevyhovuje

---

<sup>453</sup> ÚSTR 2022.

<sup>454</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 45; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66.

<sup>455</sup> Otázku bychom proto upravili; VÁLKOVÁ 2016, s. 45.

<sup>456</sup> Větší roli zde hrají problémy se sudetskými Němci a vyhlášení Mnichovské dohody; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66-69.

<sup>457</sup> Nalezneme zde tři otázky, jež se problematiku zahrnují; VÁLKOVÁ 2016, s. 48-49.

<sup>458</sup> Nalezneme zde dvě otázky, jež se problematice věnují. Na straně 58 autorka klade důraz na územní změny v Evropě, na straně 75 pak klade důraz na události v Československu v březnu 1939; VÁLKOVÁ 2016, s. 58, 75.

<sup>459</sup> Problematika viz analýza; VÁLKOVÁ 2016, s. 86.

<sup>460</sup> VÁLKOVÁ 2016.

to, že charakter otázek odsouvá slovenskou problematiku na okraj.<sup>461</sup> Ve shodě s našim vymezením se však středoškolská učebnice táže na slovenské události na konci války.<sup>462</sup>

**Tabulka 10: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – otázky (1938-1945)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Strategie německé vlády vůči Československu</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Neutěšené vztahy mezi Čechy a Slováky</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Konkrétní územní ztráty Československa v roce 1938</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Státní útvary vzniklé na troskách první republiky</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Důsledky Mnichovské dohody</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Dopady Mnichovské dohody</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Postavení Slovenska během druhé republiky</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Evropské územní změny na počátku války</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Důvody útoku německých spojenců na Sovětský svaz</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Situace německých spojenců v roce 1942</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Podíl Gabčíka na atentátu</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Průběh Slovenského národního povstání</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Kdy vstoupili českoslovenští vojáci na území</b>	Ano	Ne	Ne

<sup>461</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 78-79.

<sup>462</sup> Autoři zde umísťují vhodnou podotázku, jež navazuje i na jednu z úvodních otázek; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 89, 91.

<b>Československa</b>			
<b>Průběh povstání českého národa</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Důsledky konečného řešení židovské otázky</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Podoby filmů s tematikou druhé světové války</b>	Ne	Ne	Ano

U nepředpokládaných položek k žádné zajímavé shodě mezi komparovanými učebnicemi nedochází. Jednotlivé učebnice proto opět okomentujeme samostatně. Válková klade důraz na německou strategii vůči československé vládě a na neutěšené vztahy mezi Čechy a Slováky. Dále se táže na územní ztráty Československa v roce 1938.<sup>463</sup> Slovensko zahrnuje i při otázce, proč útočili Slováci společně s Němci na Sovětský svaz, ale také při otázce na situaci Německa a jeho spojenců v roce 1942.<sup>464</sup> Autorka rovněž klade důraz na průběh povstání na Slovensku a na datum vstupu československých vojáků na území Československa.<sup>465</sup>

Středoškolská učebnice pak poskytuje oproti našemu vymezení otázku na státní útvary, jež vznikly na troskách první republiky.<sup>466</sup> Slovenská problematika hraje svou roli i při podotázce na důsledky Mnichovské dohody. Na další straně pak nalezneme téměř totožnou otázku. Rozdíl je pouze v tom, že zde autoři kladou důraz na dopady Mnichova.<sup>467</sup> Se slovenským tématem pak nejvíce souvisí podotázka na vývoj postavení Slovenska v období druhé republiky.<sup>468</sup> Slovenskou problematikou se zabývá i jedna z úvodních otázek, jež klade důraz na evropské územní změny na počátku války.<sup>469</sup> V učebnici nalezneme i podotázku, jež se věnuje aktérům atentátu na Heydricha.<sup>470</sup> Na problematiku atentátu klade důraz i Válková, na základní škole

<sup>463</sup> Otázky považujeme za inspirativní; VÁLKOVÁ 2016, s. 45-49.

<sup>464</sup> Výkladové texty u těchto částí sice neposkytují odpovědi, žáci však v obou případech slovenskou problematiku mohou zahrnout; VÁLKOVÁ 2016, s. 63, 86.

<sup>465</sup> Obě otázky považujeme na základní škole za přebytečné; VÁLKOVÁ 2016, s. 87.

<sup>466</sup> Otázku považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 66.

<sup>467</sup> Podotázky se nám zdají zdařilé, ovšem není příliš jasné, proč mají téměř totožné znění; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 67,68.

<sup>468</sup> Otázka se nám sice zdá vhodná, jak jsme si však prokázali v analytické části, její znění bychom museli poupravit; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>469</sup> Otázku jsme zařadili na základní školu, její zařazení by však neuškodilo ani na střední škole; ČURDA — DVOŘÁK 2014, s. 75.

<sup>470</sup> Není však kladen důraz na Gabčíkovu slovenskou národnost; ČURDA — DVOŘÁK 2014, s. 82.

však naše vymezení podobný postup vyžaduje.<sup>471</sup> Další otázky ve středoškolské učebnici se pak věnují průběhu povstání českého národa, důsledkům „konečného řešení“ na židovské obyvatelstvo, ale také podobám filmů o druhé světové válce.<sup>472</sup>

**Tabulka 11: shoda s našim vymezením dle RVP – mimovýkladové složky (1938-1945)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Mapa Slovenské republiky</b>	Částečně	Ne	Ne
<b>Autonomie (pojem)</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Tisovo jednání v Berlíně (vyobrazení)</b>	Ne	Ne	Ne
<b>Klerofašismus (pojem)</b>	Částečně	Ne	Ne
<b>*Vídeňská arbitráž (zajímavost)</b>	Částečně	Ne	
<b>*Jednání v Tisově situaci (doprovodný úkol)</b>	Ne	Ne	
<b>*Volební plakát HSLŠ (textový pramen)</b>	Ne	Ne	
<b>*Jozef Gabčík (vyobrazení)</b>	Ano	Ne	
<b>**Mapa druhé republiky</b>			Ano
<b>**Žilinská dohoda (textový pramen a doprovodný úkol)</b>			Ne
<b>**Hitlerovy výhrůžky maďarskými vojsky (zajímavost)</b>			Ano
<b>**Ferdinand Ďurčanský (zajímavost)</b>			Ne
<b>**Vojtěch Tuka (vyobrazení)</b>			Ne
<b>**Alexander Mach (vyobrazení)</b>			Ne
<b>**Mapa Hitlerových spojenců v Evropě</b>			Částečně

<sup>471</sup> Problematika viz předchozí část; VÁLKOVÁ 2016, s. 86.

<sup>472</sup> Ve všech případech slovenská problematika může být zmíněna, na základě analýzy dostupných materiálů v učebnici však předpokládáme, že hraje při řešení otázek marginální roli; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 85, 92, 95.

<b>**Gustáv Husák a SNP (zajímavost)</b>			Ne
<b>**Proces s Tisem (vyobrazení)</b>			Ne

\* Vymezeno pro základní školy

\*\* Vymezeno pro střední školy

Badatelská učebnice se při zařazení mimovýkladových složek neshoduje s našim vymezením v ničem. V komentáři tabulky jí proto opět opomeneme.<sup>473</sup> Okomentujeme proto opět pouze zbylé dvě učebnice. Jak Válková, tak středoškolská učebnice ve shodě s našim vymezením kladou důraz na vysvětlení pojmu autonomie.<sup>474</sup> Ani jedna z učebnic však neposkytuje vyobrazení z jednání mezi Tisem a Hitlerem v březnu 1939.<sup>475</sup> Středoškolská učebnice pak neobsahuje mapu Slovenské republiky.<sup>476</sup> Válková rovněž neoperuje s mapou Slovenské republiky, v učebnici však nalezneme mapu územních změn v Evropě do roku 1941. Tato mapa zobrazuje i samostatné Slovensko.<sup>477</sup> Středoškolská učebnice rovněž nevymezuje pojem klerofašismus.<sup>478</sup> Ani Válková s tímto pojmem neoperuje. Ve svém textu však zařazuje alespoň doprovodný úkol, během něhož mají žáci zjistit, co tento pojem znamená. Podobný postup se s našim vymezením v zásadě nevylučuje.

U mimovýkladových složek vymezených pouze pro základní školy se s námi Válková shoduje v tom, že ve své učebnici umisťuje podobiznu Jozefa Gabčíka.<sup>479</sup> Autorka se však v zajímavostech nezmiňuje o vídeňské arbitráži. Učební text ovšem doplňuje mapa územních změn v Československu v roce 1938. Z té lze odhalit, která území Maďaři získali.<sup>480</sup> Učebnice se však nezabývá Tisovým chováním při jednání s Hitlerem v březnu 1939, neposkytuje ani předválečný volební plakát Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>481</sup> Středoškolská učebnice ale ve shodě s našim vymezením zařazuje mapu druhé republiky.<sup>482</sup> O Hitlerových výhrůžkách se pak učebnice

<sup>473</sup> ÚSTR 2022.

<sup>474</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 49; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>475</sup> V obou učebnicích se sice vyskytuje Tisovo vyobrazení, ovšem fotografie z jednání má dle našeho názoru daleko větší potenciál; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 68; VÁLKOVÁ 2016, s. 48.

<sup>476</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<sup>477</sup> To by pro účely naší výuky v krajní nouzi postačovalo; VÁLKOVÁ 2016, s. 57-58.

<sup>478</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<sup>479</sup> VÁLKOVÁ 2016, 43, 85.

<sup>480</sup> Postup považujeme za inspirativní; VÁLKOVÁ 2016, s. 47.

<sup>481</sup> VÁLKOVÁ 2016.

<sup>482</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 41.

zmiňuje již ve výkladovém textu.<sup>483</sup> Autoři poskytují dokonce i dvě mapy, ze kterých lze vyčíst, že Slováci patřili ke spojencům Německa. K pouhé částečné shodě s našim vymezením zde ovšem dochází proto, že u obou map je na problematiku kladen malý důraz.<sup>484</sup> Středoškolská učebnice však ignoruje Žilinskou dohodu, Ferdinanda Durčanského, Vojtěcha Tuku, Alexandra Macha, ale také Gustáva Husáka a proces s Jozefem Tisem.<sup>485</sup>

**Tabulka 12: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – mimovýkladové složky (1938-1945)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Tukova aféra (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Andrej Hlinka (vyobrazení)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Tiso (vyobrazení)</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Tiso se zdviženou pravicí</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Separatistický (pojem)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Emancipační proces Slováků v kontextu Mnichovské dohody (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Slovenská republika (zajímavost)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Slovenské národní povstání (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Příchod partyzánů ze Slovenska (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Slovenští partyzáni (vyobrazení)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Jednání v Košicích v dubnu 1945 (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano

<sup>483</sup> Avšak zmínku zde autoři využívají spíše pro uvedení do kontextu; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>484</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 72, 74.

<sup>485</sup> To však vzhledem k tomu, že se jedná o položky, které slouží spíše k doplnění kontextu, nepovažujeme za závažný nedostatek; ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<b>Film „Obchod na korze“ (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
--	----	----	-----

Badatelská učebnice neposkytuje nic navíc oproti našemu vymezení.<sup>486</sup> Z tabulky je však patrné, že středoškolská učebnice a Válková poskytují navíc oproti našemu vymezení Tisovo vyobrazení.<sup>487</sup> Válková pak ve své učebnici umisťuje i druhé vyobrazení, na němž někdejší slovenský prezident zvedá pravici.<sup>488</sup> Autorka rovněž poskytuje podobiznu Andreje Hlinky.<sup>489</sup> V souhrnu celé podkapitoly o meziválečném Československu navíc nalezneme u Válkové i vysvětlení pojmu „separatistický“.<sup>490</sup> Jako zajímavost pak autorka na třech stranách popisuje dění na Slovensku během druhé světové války.<sup>491</sup> Z tabulky je rovněž patrné, že kromě zmiňovaného Tisova vyobrazení se středoškolská učebnice a Válková při umístění ostatních položek neshodují.<sup>492</sup> Středoškolská učebnice se navíc oproti našemu vymezení věnuje Tukově aféře.<sup>493</sup> Čurda s Dvořákem dále popisují emancipační proces Slováků na konci třicátých let v kontextu Mnichovské dohody.<sup>494</sup> Autoři také přidávají zajímavosti z průběhu Slovenského národního povstání.<sup>495</sup> V mimovýkladových složkách středoškolské učebnice pak nalezneme položky týkající se slovenských partyzánů.<sup>496</sup> Jako zajímavost autoři uvádějí i informaci o jednání československých politiků v Košicích v dubnu 1945.<sup>497</sup> V samotném závěru se pak učebnice v zajímavostech o filmech s tematikou šoa zmiňuje o slovenském filmu „Obchod na korze.“<sup>498</sup>

<sup>486</sup> ÚSTR 2022.

<sup>487</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68; VÁLKOVÁ 2016, s. 48.

<sup>488</sup> Vyobrazení se nám zdá vhodné i pro případnou práci v hodině; VÁLKOVÁ 2016, S. 87.

<sup>489</sup> Vhodnější spíše pro předchozí tematický celek; VÁLKOVÁ 2016, s. 43.

<sup>490</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 49.

<sup>491</sup> Většina poznámek by si však zasloužila umístění ve výkladové části; VÁLKOVÁ 2016, s. 86-88.

<sup>492</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68; VÁLKOVÁ 2016, s. 48.

<sup>493</sup> Tu bychom rozebrali v předchozích částech, postup učebnice však plně respektujeme; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 68.

<sup>494</sup> Zmínku nalezneme v historické čítance u Mnichovské dohody; ČURDA – DVOŘÁK 2014, s. 186.

<sup>495</sup> Slouží pro rozšíření informací, jež o povstání poskytuje výkladový text. Postup se nám zdá vhodný; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79.

<sup>496</sup> Vyobrazení a zmínku v jedné ze zajímavostí. Na střední škole však obě položky považujeme za spíše přebytečné.

<sup>497</sup> Zmínku o Košicích bychom zařadili do hlavního textu. Tematiku bychom však zařadili spíše do kapitoly o poválečném vývoji; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 92.

<sup>498</sup> Zmínku považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 95.



## **4. Malý akcent na padesátá léta? Slovensko a počátky komunistického režimu**

### **4.1. Analýza slovenské problematiky v letech 1945-1968 ve vybraných učebnicích**

#### **Základní školy – vazba na RVP ZV**

Slovenskou problematiku v daném období by měl zahrnovat výstup „D-9-8-01: žák vysvětlí příčiny a důsledky vzniku bipolárního světa a uvede příklady střetávání obou bloků.“<sup>499</sup> Minimální úroveň, které by žák měl dosáhnout, zahrnuje výstup „D-9-8-01p, D-9-8-02p: Žák popíše průběh a důsledky 2. světové války a politický a hospodářský vývoj v poválečné Evropě.“<sup>500</sup> K výstupům se pak váže učivo o rozdělení světa do vojenských bloků, učivo o vnitřní situaci v zemích východního bloku, ale především učivo o vývoji Československa od roku 1945 do roku 1989. Slovenská problematika může být zahrnuta i v pasáži o technice a vzdělání, ale také u učiva o sportu a zábavě.<sup>501</sup>

#### **Dějepis 9 pro základní školy. Nejnovější dějiny – malý akcent na přelom padesátých a šedesátých let?**

Ve výkladu o poválečných dějinách může hrát Slovensko roli v sekci o postupimské konferenci. Závěrečné otázky zde totiž kladou důraz na změnu evropských hranic. Při řešení otázky žáci využijí mapu, jež jednotlivé změny zobrazuje. Ve výkladovém textu však zmínku o Slovensku nenalezneme, slovenská problematika zde nemá velkou roli.<sup>502</sup>

---

<sup>499</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 57.

<sup>500</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 57.

<sup>501</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 57.

<sup>502</sup> Větší důraz učebnice klade například na rozdělení Německa a Rakouska do okupačních zón; VÁLKOVÁ 2016, s. 92-93.



o posledních svobodných volbách zařadila hned za částí o poválečné politické situaci v Československu.<sup>506</sup>

V samotném výkladovém textu o volbách v roce 1946 se navíc autorka slovenskou problematikou nezabývá. K celé sekci se však váže otázka na to, co komunistům dopomohlo k volebnímu vítězství. S odpovědí žákům může pomoci tabulka, jež zobrazuje procentuální úspěch jednotlivých stran. K tabulce se pak váží hned čtyři doprovodné úkoly. Při řešení prvního z nich mají žáci rozluštit zkratky jednotlivých stran.<sup>507</sup> Žáci mohou úkol vyřešit na základě znalostí z předchozích stran.<sup>508</sup> Následující tři úkoly pak žáci mohou zpracovat s pomocí přítomné tabulky. Při druhém úkolu autorka klade důraz na strany, jež kandidovaly ve volbách pouze na Slovensku. Další dvě úlohy pak pracují s procenty. U posledních dvou úloh Válková prohlubuje mezipředmětové vztahy s matematikou. Ani jeden z doprovodných úkolů však není vyhovující.<sup>509</sup> Řešení úloh totiž příliš nenapomáhá ke zjištění, proč komunisté ovládli volby.<sup>510</sup> Slovenskou problematiku tedy kvůli poměrně nešťastně zvoleným doprovodným úkolům a kvůli absenci problematiky v hlavním textu při otázce na to, co dopomohlo komunistům k volebnímu vítězství, s největší pravděpodobností nezařadí.<sup>511</sup>

**VÝSLEDKY PARLAMENTNÍCH VOLEB  
V KVĚTNU 1946**

Počty hlasů jsou uvedeny v procentech.

	České země	Slovensko	Celkem
KSC	40,17	0	31,05
KSS	0	30,37	6,89
ČSNS	23,66	0	18,29
ČSSD	15,58	0	12,05
ČSL	20,24	0	15,64
DS	0	62,00	14,07
SS	0	3,73	0,85
SP	0	3,11	0,71
bílé lístky	0,35	0,79	0,45

Celkem volilo 7 102 833 osob, z toho 5 490 617 v českých zemích a 1 612 216 na Slovensku.

- Co znamenají zkratky stran?
- Které strany kandidovaly pouze v českých zemích a které pouze na Slovensku?
- Kolik procent hlasů dostaly dohromady KSC a KSS?
- Vypočítejte, kolik která strana dostala hlasů.

Obrázek 25: tabulka výsledku parlamentních voleb v roce 1946 (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 125)

<sup>506</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 120-125.

<sup>507</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 125.

<sup>508</sup> Zahrnout můžou například zajímavost ze strany 122; VÁLKOVÁ 2016, s. 122-124.

<sup>509</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 125.

<sup>510</sup> Bez ohledu na to, zda úkoly vhodně rozvíjejí problematiku, považujeme za zdařilý pouze úkol na přepočítání procent na konkrétní čísla. Autoři zde inspirativně propojují poznatky z dějepisu a matematiky; LEITZ 1994, s. 37-46; VÁLKOVÁ 2016, s. 125.

<sup>511</sup> Učebnice klade důraz spíše na to, že komunisté ovládli propagandu či na to, že přidělovali půdu rolníkům; VÁLKOVÁ 2016, s. 124-125.

V sekci o územních změnách a změnách obyvatelstva nejprve nalezneme nenápadnou mapu Československa. V jedné ze závěrečných se navíc autorka táže na poválečnou změnu hranic.<sup>512</sup> Žáci na základě znalostí z předchozích kapitol a na základě dostupné mapy mohou odhalit, že se Slovensko opět připojilo k soustátí.<sup>513</sup> V závěru celé části pak nalezneme i zmínku o vysídlení maďarské menšiny. Kvůli tomu, že k vysídlení nedošlo, autorka pravděpodobně neklade na problematiku důraz během závěrečných otázek.<sup>514</sup>

Na okraji stran v sekci o zákonodárství pak Válková umísťuje jako textový pramen prezidentský dekret týkající se znárodnování. Pod textem nalezneme doprovodný úkol, během něhož mají žáci na základě analýzy textového pramenu zjistit, zda majetek mohl být konfiskován i Slovákům.<sup>515</sup> Podobná situace nastává i u práce s textovým pramenem o úpravě československého občanství.<sup>516</sup> Žáci mají během doprovodného úkolu na základě textového pramenu zjistit, zda bylo možné odebrat občanství některým Slovákům. Oba poslední prameny pak rozvíjejí výkladový text věnující se zákonodárství. Problematice se věnují i závěrečné otázky. Válková však situaci probírá v rámci všeobecného vývoje v Československu, na Slovensko ve výkladovém textu Slovensko neklade důraz. Podobný postup se dá očekávat i při závěrečných otázkách.<sup>517</sup>

V sekci o průběhu komunistického převratu nalezneme zmínku o slovenských stranách.<sup>518</sup> Závěrečné otázky však na problematiku slovenských stran nekladou důraz. Informace tedy slouží pouze pro uvedení do kontextu.<sup>519</sup> Slovenské problematiky se dotýká i sekce o životě v poválečném Československu. V části o hospodářství zde Válková klade při závěrečných otázkách zřetel na změny v československém průmyslu. Do odpovědi žáci mohou zahrnout i informaci z výkladového textu o tom, že po

---

<sup>512</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 122-123.

<sup>513</sup> Využit mohou například znalosti z části o osvobození Československa; VÁLKOVÁ 2016, s. 86-88, 122-123.

<sup>514</sup> Na základní škole považujeme zmínku za přebytečnou; VÁLKOVÁ 2016, s. 123.

<sup>515</sup> Pod textem nalezneme i doprovodný úkol týkající se maďarské menšiny, ta se však váže spíše k všeobecnému dění v Československu.

<sup>516</sup> I zde nalezneme otázku na Maďary, autorka je však probírá v kontextu s obecným děním v Československu.

<sup>517</sup> Pro lepší uchopení by zmínka o tom, že maďarská problematika se týkala především Slováků, přišla vhod; VÁLKOVÁ 2016, s. 123-124.

<sup>518</sup> Dočteme se o spojení KSČ a KSS, ale také o tom, že po převratu nedošlo k rozpadu jednotlivých stran. Což je vzhledem k nejsilnější straně na Slovensku, Demokratické straně, nepřesné, v rámci transformace poznatku do učební podoby však považujeme podobný postup za prakticky nezbytný; RYCHLÍK 2015, s. 368-369; VÁLKOVÁ 2016, s. 128.

<sup>519</sup> Válková pojednává v celé sekci o všeobecném dění v Československu; VÁLKOVÁ 2016, s. 128-129.

komunistickém převratu došlo k „industrializaci zemědělského a zaostalého Slovenska.“<sup>520</sup> Citovanou pasáž bychom však při výuce museli přeformulovat, v tomto znění totiž působí značně polarizačně.<sup>521</sup> Slováci hrají roli i v podkapitole věnující se kultuře v poválečném Československu.<sup>522</sup> V části věnující se socialistickému realismu nalezneme obraz slovenského malíře Gejzy Salaye.<sup>523</sup> V popisku obrázku autorka umisťuje i doprovodný úkol, během něhož mají žáci rozeznat slovenské a sovětské partyzány. U dalších dvou doprovodných úkolů pak žáci mají porovnat Salayův obraz s jinými obrazy umístěnými v učebnici.<sup>524</sup> Poznatky z doprovodných úkolů pak žák může využít i při otázce na vliv socialistického realismu na tvorbu umělců. Autorka zde vhodně naráží na vliv propagandy.<sup>525</sup>



Slovenský malíř Gejza Salay namaloval v roce 1954 obraz *Setkání partyzánů* se sovětskými partyzány u Černého Balogu. Volbou tématu naprosto splňuje požadavky socialistického realismu – jen se podívejte, jak se slovenští partyzáni radují ze setkání se sovětskými soudruhy! Mimo chodem – poznáte, kdo na obraze patří mezi slovenské a kdo mezi sovětské partyzány?

Obrázek 26: Salayův obraz (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 146)

Důležitou roli hrají Slováci i v podkapitole s názvem „Pokus o změnu v roce 1968.“<sup>526</sup> Pro lepší přehled autorka na okraji strany poskytuje seznam československých a českých prezidentů. Ve výčtu nalezneme i jediného Slováka, Gustáva Husáka.

<sup>520</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 132.

<sup>521</sup> Spíše bychom řekli, že došlo k industrializaci hospodářsky zaostalého Slovenska, či zemědělsky orientovaného Slovenska; VÁLKOVÁ 2016, s. 132.

<sup>522</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 145.

<sup>523</sup> Učebnice poskytuje autorův obraz společného setkání sovětských a slovenských partyzánů u Černého Balogu, jenž Salay nakreslil v roce 1954. Válková Salayův obraz označuje jako prototypickou tvorbu socialistického realismu. Svě tvrzení dokládá tím, že vyobrazení muži mají ze setkání až přespřílišnou radost; Gejzda Salay (1902-1963) se věnoval mimo jiné malbě figurálních kompozic. Tvořil v duchu realismu. Po druhé světové válce se soustředil na tematiku slovenských partyzánů; MALÁ, Alena, et al.: *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-2005. XIII., Ro - Se*. Ostrava, Výtvarné centrum Chagall 2004. ISBN 80-86171-19-1, s. 242; VÁLKOVÁ 2016, s. 146-147.

<sup>524</sup> S obrazem Šigalovým a s obrazem Fillovým; VÁLKOVÁ 2016, s. 144-146.

<sup>525</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 146.

<sup>526</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 134.

S výčtem však autorka dále nepracuje.<sup>527</sup> Ve výkladové části o pražském jaru pak autoři kladou důraz na spor mezi Novotným a Alexandrem Dubčekem.<sup>528</sup> Učebnice uvádí důvody, kvůli kterým Slováci nepodporovali Novotného.<sup>529</sup> Informace pak žáci mohou zahrnout i v závěrečné otázce, jež klade důraz na příčiny pádu Antonína Novotného. Za nezdařilý však považujeme dotaz na to, kdo Novotného vystřídal v jeho funkcích. Zde žáci mohou využít i vyobrazení, na němž se nachází Dubček společně s Ludvíkem Svobodou. Žák ovšem může odpověď reprodukovat bez hlubší znalosti tématu. Otázku bychom v ideálním případě vynechali.<sup>530</sup> Ani otázka na to, „co to byl Akční program KSČ“, nám nevyhovuje, protože neklade důraz na jednotlivé body programu.<sup>531</sup> Ani výkladový text pojednávající o problematice Akčního programu není zdařilý, protože tvrdí, že k naplnění programu nakonec nedošlo. Již na následující straně však Válková informuje o tom, že federalizace se jako jediný bod z programu prosadila. Postup autorky se nám zdá v tomto případě zmatečný.<sup>532</sup>



Noví muži v čele státu: první tajemník ÚV KSČ Alexander Dubček (vpravo) a prezident Ludvík Svoboda (vlevo)

Obrázek 27: Alexandr Dubček a Ludvík Svoboda po zvolení do čelních pozic v roce 1968 (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 135)

<sup>527</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 134.

<sup>528</sup> Slovenský politik Alexander Dubček (1921-1992) je známý jakožto jeden ze symbolů pražského jara; RYCHLÍK 2015, s. 436, 661.; VÁLKOVÁ 2016, s. 135.

<sup>529</sup> Učebnice zdůrazňuje, že Novotný na Slovensku neměl podporu, protože jakožto konzervativce nepodporoval slovenské snahy o zmírnění centralismu. Válková navíc zdůrazňuje, že Novotného podpora na Slovensku byla oslabena ještě víc po volbě Dubčeka do čela Komunistické strany Slovenska v roce 1966; VÁLKOVÁ 2016, s. 135.

<sup>530</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 135-136.

<sup>531</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 136.

<sup>532</sup> Uvědomujeme si, že v učebnici musí dojít k jisté transformaci pro potřeby výuky, při výkladu bychom však postupovali alespoň jednotně; VÁLKOVÁ 2016, s. 136-137.

## Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia – federalizace jako důležitý aspekt pražského jara?

V badatelské učebnici hraje slovenská problematika roli nejprve v podkapitole o poválečném odsunu obyvatel. Úvodní text zde poskytuje informaci o obnově Československé republiky.<sup>533</sup> U části věnující se odsunu se pak dozvíme to, že se na bývalá „německá“ území se přistěhovali mimo jiné obyvatelé ze Slovenska.<sup>534</sup> Žák může informaci o přesunu slovenských obyvatel do českého pohraničí navíc zahrnout i při odpovědi na badatelskou otázku, jež se táže na důsledky vysídlení Němců z Československa.<sup>535</sup> Vzhledem k roli úvodního textu v podkapitole ovšem nelze předpokládat, že slovenská problematika bude hrát při řešení otázky velkou roli.<sup>536</sup> Podobně je na tom Slovensko i v podkapitole věnující se počátkům sovětského bloku.<sup>537</sup> V podkapitole sice nalezneme zmínku o tom, že Stalinově osvobození střední a jihovýchodní Evropy.<sup>538</sup> Vzhledem k obecnému charakteru informace však můžeme rovnou vyloučit, že by slovenská problematika mohla hrát při řešení badatelské otázky roli.<sup>539</sup>

Důležitější roli hraje slovenská problematika v podkapitole o nástupu komunistické diktatury. V ukázce z Českého století, na kterou odkazuje učebnice, oslovuje Gottwald Júlia Ďuriš.<sup>540</sup> Učebnice však při práci s ukázkou klade spíše důraz na Národní frontu. Ďuriš proto ani zde, ani ve zbytku podkapitoly nehraje téměř žádnou roli.<sup>541</sup> Daleko zásadnější roli zde ovšem hraje Košický vládní program. V komentáři u úlohy s ukázkou z Českého století se dočteme, že se na programu podíleli i slovenští demokraté.<sup>542</sup> Problematika Košického vládního programu pak s největší pravděpodobností bude hrát roli i při řešení badatelské otázky, jež zní „kdy a jak se

---

<sup>533</sup> Vzhledem k charakteru badatelské otázky podobná zmínka dostačuje.

<sup>534</sup> Zmínku považujeme na základní škole za přebytečnou.

<sup>535</sup> ÚSTR 2022, s. 54.

<sup>536</sup> Poznátky z úvodního textu nezahrnuje ani pracovní sešit; ÚSTR 2022, s. 54; ÚSTR, kolektiv autorů: *Soudobé dějiny – badatelský pracovní sešit dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Fraus 2022. ISBN 978-80-7489-753-5, s. 42-43.

<sup>537</sup> ÚSTR 2022, s. 56.

<sup>538</sup> KAMENEC 1992, s. 138; RYCHLÍK 2015, s. 280; ÚSTR 2022, s. 56.

<sup>539</sup> Autoři v textu operují s československou optikou, což by na základní škole stačilo; ÚSTR 2022, s. 56.

<sup>540</sup> Július Ďuriš (1904-1986) byl slovenský komunistický politik; RYCHLÍK 2015, s. 304, 661; ÚSTR 2022, s. 59.

<sup>541</sup> Vzhledem k charakteru učebnice se dal podobný postup očekávat. Zvědaví žáci by se však v průběhu lekce mohli zeptat, kdo to byl Ďuriš. Podobný postup považujeme za inspirativní.

<sup>542</sup> Demokratická strana Slovenska; ÚSTR 2022, s. 59.

z Československa stala komunistická diktatura?“<sup>543</sup> Žáci při odpovědi mohou zahrnout i jednání v Košicích. Zmínku o programu nalezneme rovněž i v časové ose. Na problematiku košického vládního programu je zde tedy kladen značný důraz.<sup>544</sup>



Obrázek 28: Ukázka z Českého století. Stojící muž filmový představitel Klementa Gottwalda (Jiří Vyorálek), nejbliže po jeho levici filmový představitel Júliuse Ďuriše (Martin Veliký) (převzato: ÚSTR 2022, s. 59)



Obrázek 29: časová osa (převzato: ÚSTR 2022, s. 59)

Poměrně malou roli však hraje slovenská problematika v podkapitole o počátcích komunismu v Československu. V úvodním textu se dočteme o politických procesech v padesátých letech. Autoři zdůrazňují, že se procesy dotkly i komunistických funkcionářů.<sup>545</sup> Avšak to, že by slovenská problematika hrála roli při řešení badatelské otázky, jež klade důraz na postoje lidí ke komunistickému režimu, můžeme opět vyloučit.<sup>546</sup> V podkapitole se autorský kolektiv navíc dopouští jedné nepřesnosti. V komentáři k jednomu z dostupných zdrojů totiž autoři uvádějí, že „mezi květnem 1945 a únorem 1948 fungoval v ČSR parlamentní systém, ve kterém

<sup>543</sup> ÚSTR 2022, s. 58.

<sup>544</sup>Postup autorů v tomto případě jednoznačně podporujeme; Problematika viz předchozí analytická část; ÚSTR 2022, s. 59.

<sup>545</sup> ÚSTR 2022, s. 64.

<sup>546</sup> Tamtéž.



fungovaly čtyři strany.“<sup>547</sup> Vzhledem k charakteru učebnice předpokládáme, že učebnice hovoří pouze o českých stranách.<sup>548</sup>

Zmínku o Slovácích nalezneme i v jednom zdroji u podkapitoly o práci v Československu těsně po komunistickém převratu. Učebnice zde operuje s ukázkou filmu „Obžalovaný.“<sup>549</sup> Jako spoluautora filmu autoři uvádí i Jána Kadára.<sup>550</sup> Informace však slouží pouze k upřesnění, můžeme proto vyloučit, že by se dala zahrnout při řešení badatelské otázky. Učebnice by také měla zdůraznit, že byl Kadár Slovák.<sup>551</sup> Daleko významnější roli však hrají Slováci v podkapitole o pražském jaru. Učebnice zde poskytuje vyobrazení, na němž vidíme studenta s Dubčekovou podobiznou na listopadové demonstraci v roce 1989. Autoři k obrázku dodávají, že „studenti nesou transparent s portrétem Alexandra Dubčeka, hlavního představitele změn v době pražského jara 1968.“<sup>552</sup> K podobizně se váže i dílčí úkol v pracovním sešitě, jež se ptá na to, proč studenti vzali na demonstraci v listopadu 1989 právě tento transparent, ale také na to, co si o tomto činu mysleli jejich rodiče.<sup>553</sup> Dubček zde tedy hraje značně důležitou roli. Učebnice však při otázkách ignoruje Dubčekův slovenský původ.<sup>554</sup>



Obrázek 30: demonstrant s transparentem Dubčeka v listopadu 1989 (převzato: ÚSTR 2022, s. 70)

<sup>547</sup> ÚSTR 2022, s. 65.

<sup>548</sup> KSČ, ČSSD, Československá strana lidová a Československá strana národně sociální; LETZ, Robert: *Slovensko v rokoch 1945-1948. Na ceste ku komunistickej totalite*. Bratislava, Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie 1994. ISBN 80-85293-0-X 1994, s. 37-46; ÚSTR 2022, s. 65.

<sup>549</sup> ÚSTR 2022, s. 66.

<sup>550</sup> Ján Kadár (1918-1979) byl slovenský režisér a scénárista. Mezi jeho nejslavnější snímek patří „Obchod na korze“; Ján Kadár. Režisér, in: *Česká televize* [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/jan-kadar/>; ÚSTR 2022, s. 66.

<sup>551</sup> Žáci se však mohou na informaci doptat, případně jí můžeme zdůraznit ve výuce sami; Ján Kadár. Režisér, in: *Česká televize* [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/jan-kadar/>; ÚSTR 2022, s. 66.

<sup>552</sup> ÚSTR 2022, s. 70.

<sup>553</sup> Úloha se nám zdá poměrně kostrbatá. Není příliš jasné, k čemu přesně směřuje; ÚSTR pracovní sešit 2022, s. 59.

<sup>554</sup> Což by zde bylo více než vhodné; ÚSTR 2022, s. 70.

Úvodní text v podkapitole o pražském jaru pak nastiňuje možné důvody, kvůli nimž došlo k celé události.<sup>555</sup> Autoři dále rozebírají i problematiku federalizace státu.<sup>556</sup> U zdroje, jež poskytuje ukázkou z publicistického seriálu „Věc veřejná“, se pak autoři táží na to, „co si lidé v pořadu slibovali od *Akčního programu KSČ?*“<sup>557</sup> Jeden slovenský respondent zde vypovídá, že jej zaujal bod programu, který hovoří o kulturním vyžití Slováků v Čechách a Čechů na Slovensku. Na základě dostupné ukázky a na základě úvodního textu tedy žáci mohou odpovědět na badatelskou otázku, jež se táže na to, jak si lidé představovali budoucnost Československa na jaře 1968.<sup>558</sup>

### Věc veřejná



#### Otázky

- Co si lidé v pořadu *Věc veřejná* slibovali od *Akčního programu KSČ?*
- Jak na tebe působí atmosféra pořadu?

Zdroj: Věc veřejná: O Akčním programu KSČ (1968)

Obrázek 31: ukázka z pořadu *Věc veřejná* (převzato: Ukázka z dokumentu *Věc veřejná*, in: *dějepis21 [online]*, [16. 4. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/vec-verejna/>)

## Střední školy – vazba RVP G

Poválečné dějiny Slovenska budou hrát značnou roli především ve výstupu, během něhož „žák vysvětlí základní problémy vnitřního vývoje zemí západního a východního bloku. Žák se zejména zaměří na pochopení vnitřního vývoje a vzájemných vztahů supervelmocí USA, SSSR a na situaci ve střední Evropě a v naší zemi.“<sup>559</sup> Svě nezastupitelné místo bude mít slovenská problematika i při výstupu, při kterém „žák porovná a vysvětlí způsob života a chování v nedemokratických společnostech a v demokraciích.“<sup>560</sup> Slovensko však může hrát roli i při výstupu, během něhož „žák charakterizuje vznik, vývoj a rozpad

<sup>555</sup> V Novotného éře se omezil vliv Slováků ve státě. V úvodu také nalezneme zmínku o tom, že se ve slovenské straně našlo mnoho odpůrců Novotného, kteří jej chtěli odstranit.

<sup>556</sup> ÚSTR 2022, s. 70.

<sup>557</sup> ÚSTR 2022, s. 71.

<sup>558</sup> Ukázka z dokumentu *Věc veřejná*, in: *dějepis21 [online]*, [16. 4. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/vec-verejna/>; ÚSTR 2022, s. 70-71.

<sup>559</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 45.

<sup>560</sup> Tamtéž.

bipolárního světa, jeho vojenská, politická a hospodářská seskupení, jeho vzájemné vztahy a nejvýznamnější konflikty.“<sup>561</sup> Nepředpokládáme však, že by v posledně zmiňovaném výstupu hrála slovenská problematika důležitou roli. Ke slovenskému prostoru v daném období se pak váže učivo o východním bloku a jeho politickém, hospodářském a sociálním vývoji. Své místo může mít Slovensko i při učivu o RVHP a Varšavské smlouvě. Značnou roli může hrát slovenská problematika i při látce o životních podmínkách ve východním bloku.<sup>562</sup>

### **Moderní dějiny pro střední školy – Biľakova kolaborace jako důležité téma?**

Slovenská problematika hraje roli nejprve v podkapitole o Československu v letech 1945-1948. V textu o sovětském vlivu ve státě se autoři zmiňují o obnově předmnichovských hranic.<sup>563</sup> Daleko větší důraz ovšem autoři kladou na Košický vládní program.<sup>564</sup> Výkladový text doplňuje i text programu v historické čítance.<sup>565</sup> Informace z historické čítanky o rovnoprávném vztahu mezi Čechy a Slováky mohou žáci zahrnout při podotázce, jež se věnuje rozdílům mezi systémy první republiky a osvobozeného Československa.<sup>566</sup> I informaci o Tisově procesu, jež autoři umisťují v zajímavosti o retribučním soudnictví, mohou žáci zahrnout do zmiňované podotázky. Vzhledem k charakteru podotázky se ovšem nedá očekávat, že by žáci posledně zmiňovaný postup aplikovali.<sup>567</sup>

Informaci o Košickém vládním programu však lze daleko lépe zahrnout do podotázky, jež se zabývá rozdíly mezi prvorepublikovým a poválečným systémem v Československu. Autoři totiž v textu informují o stranách, jež byly po válce povoleny.<sup>568</sup> Poznatky o stranách pak žáci mohou zahrnout i do úvodní otázky, jež se ptá, proč se poválečný režim v Československu považoval za omezeně demokratický.<sup>569</sup> Na další straně pak nalezneme i zmínku o ministru zemědělství Júliovi Ďurišovi.

---

<sup>561</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 45.

<sup>562</sup> Tamtéž.

<sup>563</sup> S výjimkou Podkarpatské Rusi.

<sup>564</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105.

<sup>565</sup> Samotným obsahem Košického vládního programu se však učebnice zabývá spíše všeobecně v rámci Československa. S podobným postupem však souhlasíme. Pro uvedení do kontextu zde autoři informují o tom, že Košický vládní program sliboval rovnoprávný vztah Čechů a Slováků. Také však informují o důležité roli Slovenské národní rady během košických jednání; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 193.

<sup>566</sup> Žáci mohou na základě znalostí z předchozích kapitol odvodit, že se upustilo od teorie čechoslovakismu; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 30, 105.

<sup>567</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105.

<sup>568</sup> Učebnice uvádí slovenské komunisty, slovenské demokraty, ale také Stranu svobody a Stranu práce.

<sup>569</sup> Na základě znalostí z předchozích kapitol žáci mohou zmínit, že došlo ke zrušení některých stran, například ke zrušení Hlinkovy slovenské lidové strany; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 44-45, 105.

Učebnice poskytuje i Ďurišovo vyobrazení, jež má ilustrativní charakter. Ani v popisu vyobrazení, ale ani ve výkladovém textu však není zdůrazněn jeho slovenský původ. Ďuriš zde navíc v obou případech slouží jako prostředek pro uvedení do kontextu československých událostí.<sup>570</sup>



Obrázek 32: Július Ďuriš a čeští zemědělci v Sudetech (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 106)

Důležitou roli hrají Slováci v podkapitole o parlamentních volbách v roce 1946. Učebnice zde vyzdvihuje volební vítězství Demokratické strany na Slovensku.<sup>571</sup> Autoři se v textu zmiňují o tom, že se komunisté pokusili vliv Demokratické strany eliminovat. Problematiku eliminace pak prohlubuje i jedna ze zajímavostí na okraji strany. Informace o eliminaci vítězné Demokratické strany pak žáci mohou využít i při podotázce, jež se věnuje průběhu a důsledkům voleb v roce 1946.<sup>572</sup> Podotázka navazuje nepřímo i na úvodní otázku, jež se zabývá způsobem, jakým komunisté získali v únoru 1948 moc v Československu.<sup>573</sup> Do úvodní otázky o prostředcích, jež využili komunisté k převzetí moci v únoru 1948, žáci mohou zahrnout i řešení podotázky, jež se věnuje posloupnosti událostí únorového státního převratu.<sup>574</sup> Samotnou podotázku však nepovažujeme za příliš zdařilou, protože faktografické vyjmenování únorových událostí nepovažujeme za důležité. V ideálním případě bychom proto otázku vynechali. Učebnice však skrze rozbor únorových událostí však klade značný důraz na podíl Demokratické strany na únorových událostech.<sup>575</sup>

<sup>570</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105-106.

<sup>571</sup> K vítězství dle výkladového textu přispělo hlavně to, že slovenští demokraté usilovali o federalizaci státu.

<sup>572</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 106.

<sup>573</sup> Zde žáci mohou zmínit, že na Slovensku byla již před únorem eliminována Demokratická strana; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105.

<sup>574</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105, 107.

<sup>575</sup> Autoři uvádějí, že slovenští demokraté společně s ostatními stranami podali 13. února stížnost proti personálním změnám ve státních bezpečnostních složkách. Učebnice rovněž uvádí, že ministři

Podkapitola o Československu v letech 1945-1948 zahrnuje slovenskou problematiku i v části o poválečné situaci v českém pohraničí.<sup>576</sup> Celá sekce o proměnách poválečného českého pohraničí však pravděpodobně nehraje v rámci celé podkapitoly velkou roli, protože se k ní neváže ani doprovodná otázka.<sup>577</sup> Pokud by pak žák zahrnul informace z výkladového textu, konkrétně informace o přesunu slovenských Maďarů do pohraničí, do úvodní otázky, jež se věnuje způsobům únorového převratu v roce 1948, dopustil by se dokonce chyby.<sup>578</sup> Z charakteru textu totiž vyplývá, že KSČ si získala popularitu u pohraničního obyvatelstva, což v případě slovenských Maďarů můžeme vyloučit.<sup>579</sup>

V části o púnorovém vývoji se dočteme o sjednocení stran do Národní fronty, kterým prošly i slovenské strany.<sup>580</sup> Žáci mohou tyto informace z využít při odpovědi na podotázku, jež se ptá na změny v československém politickém systému v roce 1948. Odpověď na podotázku pak žáci mohou zahrnout i do úvodní otázky, jež klade důraz na charakteristiku fungování komunistického režimu v Československu na jeho počátcích. Vzhledem k tomu, že informace o slovenských stranách autoři umisťují do závorky, předpokládáme, že autoři informaci využívají pouze pro uvedení do kontextu československého dění.<sup>581</sup> Slovenská problematika pak hraje roli i v historické čítance, jež rozebírá ústavu z 9. května. Autoři zde kladou důraz na rovnoprávný vztah mezi Čechy a Slováky, jež ústava zaručovala.<sup>582</sup> Informaci žáci mohou zahrnout i při podotázce, jež klade důraz na charakteristiku nově ustanoveného režimu. Odpověď mohou zahrnout i při úvodní otázce, která se věnuje charakteristice počátků komunistického režimu v Československu. Vzhledem k umístění informace však nepředpokládáme, že by žáci podobný postup aplikovali. Informace tedy slouží pro uvedení do kontextu dění v Československu.<sup>583</sup>

---

Demokratické strany podali 20. února společně s ostatními demokratickými ministry demisi. Učebnice sice neuvádí jména ministrů, s postupem však souhlasíme; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 107.

<sup>576</sup> Autoři zde uvádějí, že se do pohraničí dostávali sociálně slabí lidé. Mezi tyto osoby patřili například slovenští Maďaři. I díky těmto obyvatel pak údajně došlo k úpadku oblasti.

<sup>577</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 108.

<sup>578</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105.

<sup>579</sup> Autoři by zde proto měli upřesnit, že slovenští Maďaři se do pohraničí nestěhovali dobrovolně; CUHRA 2006, s. 162, ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 108.

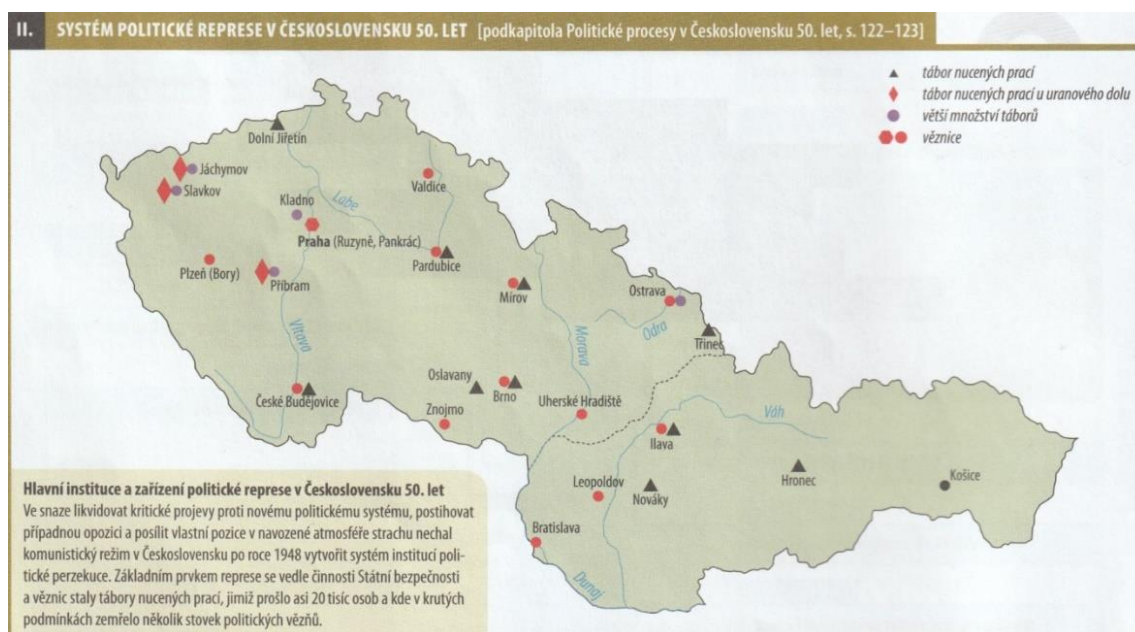
<sup>580</sup> Konkrétně Strana slovenské obrody a Strana svobody. U Strany slovenské obrody by autoři měli zdůraznit, že se jednalo o přejmenovanou Demokratickou stranu; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 118; RYCHLÍK 2015, s. 368-369.

<sup>581</sup> Autoři informaci umisťují pouze v závorce; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 118.

<sup>582</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 194.

<sup>583</sup> Větší důraz na sílu bezpečnostního aparátu; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 118.

Epizodní roli hraje slovenská problematika i v podkapitole o československých politických procesech v 50. letech. V jedné ze zajímavostí se zde dočteme o tom, že politické perzekuce slovenských duchovních doprovázely protesty tamních věřících. Informaci můžeme zahrnout i při podotázce, jež klade důraz na podobu politických procesů, ale také na osoby, jež tyto procesy postihly. Vzhledem k charakteru informace se však nedá předpokládat, že by žáci podobný postup využili.<sup>584</sup> K celé podkapitole se pak váže mapa systému politické represe v Československu. Nalezneme zde i tábory nucených prací a věznice, jež působily na Slovensku.<sup>585</sup> S mapou však nepracují žádné otázky v podkapitole.<sup>586</sup> Mapa tedy má pouze ilustrativní charakter.<sup>587</sup> V celé podkapitole tedy není na slovenskou problematiku kladen speciální důraz. Autoři zde s informacemi o vývoji pracujících jako s kontextuálním zasazením pro události v Československu.<sup>588</sup>



Obrázek 33: mapa československých pracovních táborů a věznic v 50. letech (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 98)

Stěžejní roli však hrají Slováci v podkapitole o pražském jaru. Při rozboru ústavy z roku 1960 autoři zdůrazňují centralistický charakter dokumentu. Informaci o omezení slovenských orgánů žáci mohou zahrnout i do podotázky, jež se váže na negativní hospodářské a společenské jevy, které se vyskytly v Československu

<sup>584</sup> Informace by si dle našeho názoru i proto zasloužila zařazení do hlavního textu. Problematika perzekuování slovenských duchovních může hrát v daném období značnou roli; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 122.

<sup>585</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 98.

<sup>586</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 122-123.

<sup>587</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 98.

<sup>588</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 98, 122-123.

v šedesátých letech. Informaci o omezování slovenských institucí žáci mohou zahrnout do úvodní otázky, která se zabývá důvody, jež vedly československé komunistické politiky v šedesátých letech k proměně politického systému. V části věnující se liberalizačním krokům v šedesátých letech nalezneme informaci o nástupu Alexandra Dubčeka do funkce prvního tajemníka KSČ.<sup>589</sup> Informaci o Dubčekomě nástupu pak žáci mohou zahrnout při podotázce, jež se věnuje liberalizačním krokům KSČ v druhé půli šedesátých let. Informaci můžou žáci zahrnout i do úvodní otázky, jež klade důraz na kroky ústředního výboru KSČ při tvoření reform v šedesátých letech. Celou sekci doplňuje vyobrazení vrcholných československých politiků z listopadu 1968, na němž vidíme i Dubčeka. Učebnice sice dále s vyobrazením nepracuje, i skrze vyobrazení však je evidentní, že učebnice klade na Dubčekomu roli značný důraz.<sup>590</sup>



Obrázek 34: vrcholní českoslovenští komunisté v listopadu 1969. Vpravo Alexander Dubček (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131)

Sekce o Akčním programu KSČ naopak operuje s Dubčekomým jménem pouze za účelem uvedení do kontextu.<sup>591</sup> Autoři kladou větší důraz na problematiku federalizace.<sup>592</sup> Té se věnují i v zajímavosti s názvem „Požadavky Slováků.“<sup>593</sup> Informace o federalizaci Československa žáci mohou zahrnout při podotázce, jež klade důraz na to, jakým způsobem reagoval Akční program na proces demokratizace společnosti.<sup>594</sup> Informaci o federalizaci mohou žáci využít i při řešení úvodní otázky, jež klade důraz na kroky ústředního výboru KSČ při reformě politického systému.<sup>595</sup>

<sup>589</sup> Učebnice považuje Dubčeka za vedoucí osobnost slovenských komunistů.

<sup>590</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131.

<sup>591</sup> Sekce o Akčním programu KSČ pak uvádí, že Dubček patřil mezi reformní komunisty.

<sup>592</sup> Učebnice zdůrazňuje, že Akční program se snažil vyjít vstříc i Slovákům, zahrnoval proto plán federalizace státu.

<sup>593</sup> Autoři zde poskytují hlubší vhled do problematiky. Zdůrazňují například, že se federalizace jako jediný bod v rámci Akčního programu podařila prosadit; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 132.

<sup>594</sup> Tamtéž.

<sup>595</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131.

Slováci hrají důležitou roli také v sekci s názvem „Odpor vůči prohlubování reformem.“<sup>596</sup> Výkladový text zde zdůrazňuje roli Vasil'a Biľaka během brždění reformem.<sup>597</sup> Učebnice se v této souvislosti zabývá i problematikou tzv. zvacího dopisu.<sup>598</sup> Text tohoto dokumentu nalezneme i v historické čítance. Autoři poskytují v komentáři k tzv. zvacímu dopisu i nástin Biľakova životopisu.<sup>599</sup> K celé sekci o odporu proti prohlubování reformem se ovšem neváže doprovodná otázka.<sup>600</sup> Informaci o roli Biľaka během procesu však žáci mohou zahrnout při úvodní otázce, jež se táže na to, „Proč vstoupila vojska Varšavské smlouvy na území ČSSR.“<sup>601</sup> Lze tedy konstatovat, že autoři kladou v této části na Biľakovo jméno značný důraz.<sup>602</sup>

V sekci o sovětské vojenské invazi v srpnu 1968 se učebnice věnuje především reakcím na tuto událost. Text zde rozebírá reakce slovenského obyvatelstva, ale také reakce slovenských politiků.<sup>603</sup> Informace však pojímají problematiku z hlediska československé perspektivy, na Slovensko není kladen speciální důraz. K celé sekci se však váže mapa invaze vojsk. Mapa však slouží pouze k rozšíření představy o operaci Dunaj, kterou autoři rozebírají v hlavním textu. Podotázky, ani úvodní otázky totiž mapu nevyužívají.<sup>604</sup> Větší důraz kladou autoři na slovenskou problematiku v části „Zlatá šedesátá.“<sup>605</sup> Zde autoři informují o tom, že slovenský film *Obchod na korze* natočený v roce 1965 získal Oscara.<sup>606</sup> Informaci žáci mohou zahrnout do podotázky, jež se věnuje kulturním změnám v Československu v 60. letech. Učebnice zde klade důraz na to, že i slovenská kinematografie dokázala prorazit ve světě.<sup>607</sup>

---

<sup>596</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 132.

<sup>597</sup> Vasil'a Biľaka (1917-2014) označuje v souvislosti s událostmi během pražského jara v roce 1968 Rychlík jako kolaboranta; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 132; RYCHLÍK 2015, s. 502, 659.

<sup>598</sup> Učebnice popisuje, že se v létě 1968 uskutečnila schůzka sovětské a československé delegace v Čierné nad Tisou. Na schůzku pak navazoval i sraz zástupců Varšavské smlouvy v Bratislavě. Právě v Bratislavě předala Biľakova družina Sovětům zvací dopis; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 132.

<sup>599</sup> Zdůrazněn je jeho slovensko-rusínský původ, ale také jeho značně konzervativní působení v jeho politické kariéře. Dočteme se však i o tom, že mu podpis ve zvacím dopise způsobil po sametové revoluci potíže; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 197.

<sup>600</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 132.

<sup>601</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131.

<sup>602</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131, 132, 197.

<sup>603</sup> dočteme o tom, že proti okupantům protestovali například obyvatelé Košic. Učebnice dále uvádí, že po intervenci museli vrcholní českoslovenští komunističtí funkcionáři, mezi nimi i Alexandr Dubček a Gustáv Husák, odjet do Moskvy.

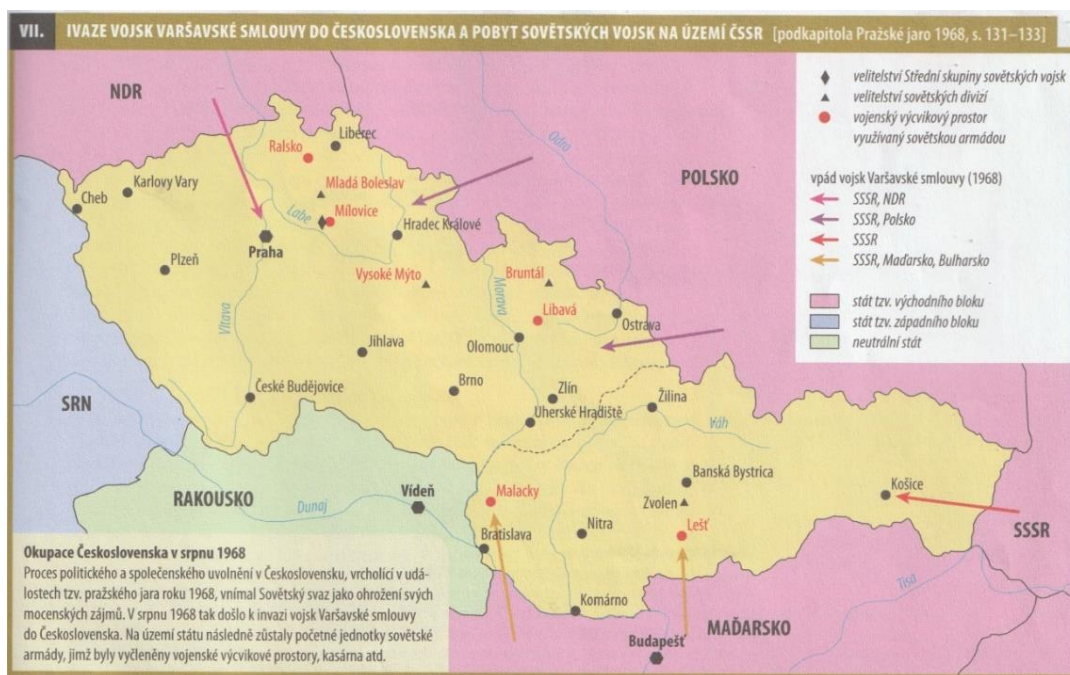
<sup>604</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 101, 131, 132.

<sup>605</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 133.

<sup>606</sup> Tamtéž.

<sup>607</sup> Důraz na slovenskou kulturu totiž učebnice klade poměrně vzácně; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131, 133.





Obrázek 35: mapa invaze sovětských vojsk (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 101)

## 4.2. Komparace učebnic a našeho vymezení dle RVP – opomíjení přelomu padesátých a šedesátých let na Slovensku?

### Základní školy – naše vymezení na základě RVP ZV

Ve výuce nejprve zmíníme, že po válce došlo k obnovení Československa.<sup>608</sup> V této souvislosti uvedeme Košický vládní program a jeho vliv na poválečné uspořádání státu.<sup>609</sup> Dále se zmíníme o politických uskupeních na Slovensku v letech 1945-1948. Uvedeme konkrétně Komunistickou stranu Slovenska a Demokratickou stranu. U Demokratické strany pak vyzdvihneme její volební úspěch v roce 1946.<sup>610</sup> V průběhu padesátých let se zaměříme na proces s buržoazními nacionalisty. V kontextu s procesem uvedeme jméno Gustáva Husáka.<sup>611</sup> Také však zmíníme, že slovenští komunisté v Praze hned po konci války zastávali centralistickou politiku.<sup>612</sup> V kontextu s děním na konci padesátých let a na počátku let šedesátých pak rozebereme i necitlivý vztah Novotného ke

<sup>608</sup> Za stěžejní považujeme již Košický vládní program z dubna 1945, na základní škole však zmíníme datum 8. května, kdy Němci opustili Prahu; CUHRA 2006, s. 149; RYCHLÍK 2015, s. 280.

<sup>609</sup> Konkrétní body bychom rozebrali spíše v souvislosti se všeobecným děním v Československu; CUHRA 2006, s. 160; LETZ 1994, s. 20-21; RYCHLÍK 2015, s. 280.

<sup>610</sup> LETZ 1994, s. 37-46; RYCHLÍK 2015, s. 293-304.

<sup>611</sup> CUHRA 2006, s. 191; RYCHLÍK 2015, s. 394-416.

<sup>612</sup> Především Ďuriš a Široký; RYCHLÍK 2015, s. 309; LEITZ 1994, s. 31-32.

Slovákům. Zdůrazníme, že i kvůli této necitlivosti došlo k jeho politickému pádu.<sup>613</sup> V souvislosti s tím se zmíníme i o tom, že proti pražskému centralismu se stavěli slovenští reformní komunisté. V tomto kontextu uvedeme Alexandra Dubčeka.<sup>614</sup> U něj pak zmíníme, že se v roce 1968 stal prvním tajemníkem ÚV KSČ.<sup>615</sup> U problematiky tzv. pražského jara informujeme žáky o tom, že reformní komunisté usilovali v Akčním programu o federalizaci státu.<sup>616</sup> Zároveň uvedeme, že se jednalo o jediný bod programu, jež se později prosadil.<sup>617</sup>

Při závěrečných otázkách žáci nejprve porovnájí mapu československého území během druhé světové války s mapou poválečného Československa a okomentují dílčí rozdíly. Při řešení budou mít žáci k dispozici obě potřebné mapy.<sup>618</sup> U druhé otázky žáci odhalí strany, jež mohly na Slovensku po válce převzít voliče bývalé Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>619</sup> Při řešení žáci mohou využít graf parlamentních voleb z roku 1946.<sup>620</sup> Jako zajímavost pak při této příležitosti zmíníme poválečný zákaz Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>621</sup> Při řešení třetí otázky žáci popíší situaci slovenských komunistů po válce a v 50. letech.<sup>622</sup> Pro zajímavost zde uvedeme, že k centralistům patřil například ministr zemědělství Július Ďuriš.<sup>623</sup> Při řešení otázky také žákům poskytneme Husákovu podobiznu.<sup>624</sup> Jako zajímavost pak zmíníme neoblomnost Husáka během procesu s buržoazními nacionalisty.<sup>625</sup> U čtvrté otázky budeme klást důraz na

---

<sup>613</sup> CUHRA 2006, s. 228; LONDÁK, Miroslav – LONDÁKOVÁ, Elena – SIKORA, Stanislav: *Predjarie. Politický, ekonomický a kulturný vývoj na Slovensku v rokoch 1960-1967*. Bratislava, Veda 2002. ISBN 80-224-0707-0, s. 137-152; RYCHLÍK 2015, s. 461-466.

<sup>614</sup> LONDÁK – LONDÁKOVÁ – SIKORA 2002, s. 137-152; KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*. Praha, Parta 1992. ISBN 80-901337-7-0, s. 29.

<sup>615</sup> CUHRA 2006, s. 230; KURAL 1993, s. 29.

<sup>616</sup> CUHRA 2006, s. 232; RYCHLÍK 2015, s. 477.

<sup>617</sup> RYCHLÍK 2015, s. 509-527.

<sup>618</sup> Československo (1945-1992), in: *Mapy.cz* [online], [vid 11. 4. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8>; RYCHLÍK 2015, s. 150-151.

<sup>619</sup> LETZ 1994, s. 37-46; RYCHLÍK 2015, s. 293-304.

<sup>620</sup> Únor přišel v květnu. Jen to Češi v roce '46 ještě nevěděli, in: *ČT24* [online], akt. 26. 5. 2016 [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1797560-unor-prisel-v-kvetnu-jen-cesi-v-roce-46-jeste-nevedeli>

<sup>621</sup> CUHRA 2006, s. 160.

<sup>622</sup> CUHRA 2006, s. 191; RYCHLÍK 2015, s. 394-416.

<sup>623</sup> Július Ďuriš (1904-1986) byl slovenský komunistický politik; RYCHLÍK 2015, s. 304, 661.

<sup>624</sup> Husák nepřiznal vinu na „protistátním spiknutí“ a skončil ve vězení na doživotí, in: *ČT24* [online], 24. 4. 2009 [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1410853-husak-nepriznal-vinu-na-protistatnim-spiknuti-a-skoncil-ve-vezeni-na-dozivoti>

<sup>625</sup> RYCHLÍK 2015, s. 394-416.

dopady centralismu na slovenskou politickou scénu.<sup>626</sup> Pro lepší představu zde žákům ukážeme Dubčekovu podobiznu.<sup>627</sup>

### **Střední školy – naše vymezení na základě RVP G**

V samotné výuce nejprve zmíníme, že po válce došlo k obnově Československa. Na střední škole uvedeme, že Československo bylo obnoveno de facto po vyhlášení Košického vládního programu.<sup>628</sup> Poté vyzdihneme vliv košického jednání na poválečné uspořádání státu.<sup>629</sup> V kontextu s obnovou Československa zdůrazníme i to, že došlo k revitalizaci prvorepublikové hranice s Maďarskem.<sup>630</sup> Zmíníme také, že se do českého pohraničí přesouvali Maďaři ze Slovenska.<sup>631</sup> Dále žáky informujeme o politických uskupeních na Slovensku v letech 1945-1948. Uvedeme konkrétně Komunistickou stranu Slovenska a Demokratickou stranu, ale také Stranu svobody a Stranu práce. U Demokratické strany pak vyzdihneme její volební úspěch v roce 1946. U Strany svobody a Strany práce zdůrazníme, že šlo spíše o trpasličí uskupení. V souvislosti s politickým děním na Slovensku pak zmíníme to, že komunisté obviňovali demokraty ze spolupráce s bývalými představiteli Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>632</sup> Rovněž zdůrazníme, že komunisté získali ve volbách v roce 1946 většinu hlasů proto, že jako jediní kandidovali jak v českých zemích, tak i na Slovensku.<sup>633</sup> Při rozboru únorového převratu se zmíníme o tom, že demisi v únoru 1948 podali i slovenští demokraté.<sup>634</sup> Uvedeme také, že událost navazovala na omezení slovenských demokratů ve Sboru pověřenců na konci roku 1947.<sup>635</sup>

---

<sup>626</sup> CUHRA 2006, s. 228-230; KURAL 1992, s. 29; LONDÁK – LONDÁKOVÁ – SIKORA 2002, s. 137-152; RYCHLÍK 2015, s. 461-466.

<sup>627</sup> Alexandr Dubček, in: *Česká televize* [online], [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/alexander-dubcek/>

<sup>628</sup> CUHRA 2006, s. 149; RYCHLÍK 2015, s. 280.

<sup>629</sup> Konkrétní body programu bychom rozebrali v souvislosti se všeobecným děním v Československu; CUHRA 2006, s. 160; LETZ 1994, s. 20-21; RYCHLÍK 2015, s. 280.

<sup>630</sup> JABLONICKÝ, Viliam: Represie na nemaďarskom obyvateľstve na okupovanom južnom Slovensku po roku 1938 a ich odraz v spoločenskom a kultúrnom vedomí, in: MITÁČ, Jan: *Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938-1945*. Bratislava, Ústav pamäti národa 2011, s. 51-73. ISBN 978-80-89335-45-9, s. 55.

<sup>631</sup> CUHRA 2006, s. 162.

<sup>632</sup> LETZ 1994, s. 37-46; RYCHLÍK 2015, s. 293-304.

<sup>633</sup> LETZ 1994, s. 39.

<sup>634</sup> Konkrétní jména není třeba uvádět ani na střední škole. Žáci by si však měli uvědomit, že se na demisi podíleli i Slováci; CUHRA 2006, s. 173.

<sup>635</sup> A to i přes úspěšnost ve volbách v roce 1946; LETZ 1994, s. 53-65.

V průběhu padesátých let se nejprve zaměříme na proces s buržoazními nacionalisty. V kontextu s procesem uvedeme jméno Gustáva Husáka.<sup>636</sup> Zdůrazníme, že proces probíhal i kvůli údajné Husákově spolupráci s Demokratickou stranou na konci války a bezprostředně po ní.<sup>637</sup> Rovněž však zmíníme, že někteří slovenští komunisté v Praze zastávali hned po válce centralistickou politiku. Zde uvedeme především Júlia Ďuriše, ale také Viliama Širokého.<sup>638</sup> V kontextu s děním na konci padesátých let a na počátku let šedesátých pak rozebereme necitlivý vztah Novotného ke Slovákům. Zdůrazníme, že i kvůli této necitlivosti došlo k jeho politickému pádu.<sup>639</sup> Dále informujeme o nové československé ústavě z roku 1960, jež byla značně centralistická.<sup>640</sup> V souvislosti s tématem se zmíníme i o tom, že se proti pražskému centralismu stavěli slovenští reformní komunisté. Zde uvedeme konkrétně Alexandra Dubčeka.<sup>641</sup> U něj pak zmíníme, že se v roce 1968 stal prvním tajemníkem ÚV KSČ.<sup>642</sup> U problematiky tzv. pražského jara informujeme žáky o tom, že reformní komunisté usilovali v Akčním programu o federalizaci státu.<sup>643</sup> Zároveň uvedeme, že se jednalo o jediný bod programu, jež se později prosadil.<sup>644</sup> V souvislosti s pražským jarem však zmíníme i jméno prosovětského komunisty Vasila Biľaka.<sup>645</sup> Žáky informujeme rovněž o tom, že tento politik podepsal zvací dopis pro Sověty.<sup>646</sup>

Při závěrečných otázkách pak žáci nejprve porovnají mapu československého území během druhé světové války s mapou poválečného Československa a okomentují dílčí rozdíly. Respondenti zmíní i konkrétní oblasti,

---

<sup>636</sup> CUHRA 2006, s. 191; RYCHLÍK 2015, s. 394-416.

<sup>637</sup> Dle Rychlíka se například během Slovenského národního povstání vzdal revolučního boje a přistoupil na spolupráci s Demokratickou stranou; RYCHLÍK 2015, s. 400-401.

<sup>638</sup> Viliam Široký (1902-1971) byl slovenský komunistický politik. Mezi léty 1953-1963 zastával funkci předsedy československé vlády; LEITZ 1994, s. 31-32; RYCHLÍK 2015, s. 309, 675; Viliam Široký, in: *Vláda České republiky* [online], [vid 17. 4. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/viliam-siroky/viliam-siroky-28012/>.

<sup>639</sup> CUHRA 2006, s. 228; LONDÁK – LONDÁKOVÁ – SIKORA 2002, s. 137-152; RYCHLÍK 2015, s. 461-466.

<sup>640</sup> Zrušen například Sbor pověřenců, který však stejně od roku 1956 neměl příliš velké pravomoci; RYCHLÍK 2015, s. 433.

<sup>641</sup> LONDÁK – LONDÁKOVÁ – SIKORA 2002, s. 137-152; KURAL 1992, s. 29.

<sup>642</sup> CUHRA 2006, s. 230; KURAL 1993, s. 29.

<sup>643</sup> CUHRA 2006, s. 232; RYCHLÍK 2015, s. 477.

<sup>644</sup> RYCHLÍK 2015, s. 509-527.

<sup>645</sup> Vasila Biľaka (1917-2014) označuje v souvislosti s událostmi během pražského jara v roce 1968 Rychlík jako kolaboranta; RYCHLÍK 2015, s. 502, 659.

<sup>646</sup> CUHRA 2006, s. 234.

o něž Československo během války přišlo.<sup>647</sup> U druhé otázky žáci uvedou alespoň jednu událost, jež souvisí se Slovenskem v období 1945-1948 a jež může mít vliv i na současnost. Svůj výběr zdůvodní.<sup>648</sup> Při třetí otázce žáci odhalí politické strany, jež mohly na Slovensku po válce převzít voliče bývalé Hlinkovy slovenské lidové strany. Svůj výběr zdůvodní.<sup>649</sup> U čtvrté otázky žáci uvedou dva možné důvody, kvůli nimž byl na konci 40. let omezen vliv Demokratické strany v Československu.<sup>650</sup> Při řešení páté otázky žáci rozeberou situaci slovenských komunistů po válce a v průběhu padesátých let. Během otázky vyjmenují oba hlavní proudy slovenských komunistů a odhalí, které skupině se dařilo v daném období lépe. Svůj výběr zdůvodní.<sup>651</sup> U šesté otázky budeme klást důraz na dopady nové ústavy z roku 1960 na Slovensko. Žáci uvedou alespoň tři možné události, jež mohla ústava v průběhu 60. let vyvolat.<sup>652</sup> Při řešení sedmé otázky žáci odhalí dva proudy slovenských komunistů, jež se vytvořily v průběhu pražského jara. Žáci odhadnou, komu se mohlo v dané době dařit lépe. Svůj výběr zdůvodní.<sup>653</sup>

Při řešení první otázky žákům poskytneme obě potřebné mapy.<sup>654</sup> Jako zajímavost zmíníme poválečné anulování vídeňské arbitráže. Informaci o vídeňské arbitráži žáci využijí i při řešení druhé otázky.<sup>655</sup> U třetí a čtvrté otázky se pro zajímavost zmíníme o poválečném zákazu Hlinkovy slovenské lidové strany.<sup>656</sup> Při řešení obou otázek pak žáci využijí graf parlamentních voleb z roku 1946. Ke grafu se bude vázat doprovodný úkol, jež odhalí „nevlivné“ slovenské politické strany v letech 1946-1948.<sup>657</sup> Graf žáci využijí i u páté otázky. I zde se ke grafu bude vázat doprovodný úkol. Během něj žáci odhalí, že komunisté získali značnou moc

---

<sup>647</sup> Československo (1945-1992), in: *Mapy.cz* [online], [vid 11. 4. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8>; RYCHLÍK 2015, s. 150-151.

<sup>648</sup> CUHRA 2006, s. 162; JABLONICKÝ 2011, s. 55.

<sup>649</sup> LETZ 1994, s. 37-46; RYCHLÍK 2015, s. 293-304.

<sup>650</sup> CUHRA 2006, s. 173; LETZ 1994, s. 37-46, 53-65; RYCHLÍK 2015, s. 293-304.

<sup>651</sup> CUHRA 2006, s. 190-191; RYCHLÍK 2015, s. 394-416.

<sup>652</sup> CUHRA 2006, s. 228-230; KURAL 1992, s. 29; LONDÁK – LONDÁKOVÁ – SIKORA 2002, s. 137-152; RYCHLÍK 2015, s. 461-466.

<sup>653</sup> CUHRA 2006, s. 234; LONDÁK – LONDÁKOVÁ – SIKORA 2002, s. 137-152; KURAL 1992, s. 29; RYCHLÍK 2015, s. 504.

<sup>654</sup> Československo (1945-1992), in: *Mapy.cz* [online], [vid 11. 4. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8>; RYCHLÍK 2015, s. 150-151.

<sup>655</sup> K anulování Vídeňské arbitráže došlo 10. února 1947 v Paříži. Došlo k obnově stavu před rokem 1938; JABLONICKÝ 2011, s. 55.

<sup>656</sup> CUHRA 2006, s. 160.

<sup>657</sup> Únor přišel v květnu. Jen to Češi v roce '46 ještě nevěděli, in: *ČT24* [online], akt. 26. 5. 2016 [vid 11. 4. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1797560-unor-prisel-v-kvetnu-jen-cesi-v-roce-46-jeste-nevedeli>

proto, že kandidovali v českých zemích i na Slovensku.<sup>658</sup> K pátému úkolu budou mít žáci k dispozici rovněž Husákovo vyobrazení.<sup>659</sup> Pro zajímavost zmíníme i Husákovu neoblomnost během procesu s tzv. buržoazními nacionalisty.<sup>660</sup>

Během řešení páté otázky žákům poskytneme i vyobrazení Ďuriše a Širokého.<sup>661</sup> U Širokého pro zajímavost dodáme, že v průběhu padesátých a na počátku šedesátých let zastával funkci československého premiéra.<sup>662</sup> U Ďuriše pak pro zajímavost uvedeme, že těsně po válce zastával funkci ministra zemědělství.<sup>663</sup> U šesté a sedmé otázky žákům nejprve ukážeme Dubčkovu podobiznu.<sup>664</sup> Jako zajímavost zde uvedeme, že Dubček byl před zvolením do čela Komunistické strany Slovenska veřejnosti prakticky neznámý. Jako zajímavost uvedeme také to, že během svých počátků ve vrcholné politice nezastával proreformní stanoviska.<sup>665</sup> Dále budou žáci pracovat s textem Akčního programu KSČ. K textu se bude vázat úkol, během něhož žáci odhalí body programu, jež se mohly týkat Slovenska.<sup>666</sup> Žáci budou pracovat i se zvacím dopisem pro sověty. Při doprovodném úkolu pak žáci odhalí osoby, jež zvací dopis podepsaly.<sup>667</sup>

---

<sup>658</sup> Únor přišel v květnu. Jen to Češi v roce '46 ještě nevěděli, in: *ČT24* [online], akt. 26. 5. 2016 [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1797560-unor-prisel-v-kvetnu-jen-cesi-roce-46-jeste-nevedeli>

<sup>659</sup> Husák nepřiznal vinu na „protistátním spiknutí“ a skončil ve vězení na doživotí, in: *ČT24* [online], 24. 4. 2009 [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1410853-husak-nepriznal-vinu-na-protistatnim-spiknuti-a-skoncil-ve-vezeni-na-dozivoti>

<sup>660</sup> RYCHLÍK 2015, s. 394-416.

<sup>661</sup> Július Ďuriš, in: *Česká televize* [online], [vid 17. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lid/e/julius-duris>; Viliam Široký, in: *Vláda České republiky* [online], [vid 17. 4. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/viliam-siroky/viliam-siroky-28012/>

<sup>662</sup> Viliam Široký, in: *Vláda České republiky* [online], [vid 17. 4. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/viliam-siroky/viliam-siroky-28012/>

<sup>663</sup> RYCHLÍK 2015, s. 304, 661.

<sup>664</sup> Alexandr Dubček, in: *Česká televize* [online], [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/alexander-dubcek/>

<sup>665</sup> RYCHLÍK 2015, s. 436.

<sup>666</sup> Dokument bychom upravili pro potřeby výuky; Akční program KSČ, in: *Pražské jaro 1968* [online], [vid 17. 4. 2023], dostupné z: [http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/405\\_1.pdf](http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/405_1.pdf)

<sup>667</sup> Zde bychom využili přímo středoškolskou učebnici; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 197.

## Komparace učebnic s našim vymezením

Tabulka 13: shoda s našim vymezením dle RVP – „výkladová“ část (1945-1968)

Položka	Válková	Badatelská učebnice	Středoškolská učebnice
<b>Košický vládní program</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Obnovení Československa</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Politické strany na Slovensku 1945-1948</b>	Částečně	Částečně	Ano
<b>Volební úspěch demokratické strany 1946</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Buržoazní nacionalisté (Gustáv Husák)</b>	Ne	Částečně	Ne
<b>Pražští centralisté</b>	Ne	Ne	Ne
<b>Necitlivý vztah Novotného ke Slovensku</b>	Ano	Ano	Ne
<b>Reformní komunisté (Alexandr Dubček)</b>	Ano	Částečně	Ano
<b>Akční program (federalizace státu)</b>	Částečně	Ano	Ano
<b>*Revitalizace hranic s Maďarskem</b>			Ne
<b>*Přesun slovenských Maďarů do českého pohraničí</b>			Ano
<b>*Spolupráce hlinkovců a Demokratické strany</b>			Ne
<b>*Volební úspěch komunistů v roce 1946 v Československu</b>			Ne
<b>*Omezení vlivu DS ve Sboru pověřenců</b>			Částečně
<b>*Demise slovenských demokratů v únoru 1948</b>			Ano
<b>*Július Ďuriš a Viliam Široký (centralisté)</b>			Ne
<b>*Ústava z roku 1960</b>			Ano
<b>*Vasil Biľak a zvací dopis</b>			Ano

\*Vymezeno pro střední školy

Z tabulky je patrné, že všechny učebnice hovoří ve shodě s našim vymezením o Košickém vládním programu, ale také o poválečném obnovení Československa.<sup>668</sup> Všechny tři učebnice píší i o slovenských politických stranách mezi léty 1945-1948.<sup>669</sup> Válková však postupuje pouze v částečné shodě s našim vymezením, protože ve výkladovém textu uvádí pouze Komunistickou stranu Slovenska.<sup>670</sup> Podobně si vede i badatelská učebnice, jež hovoří pouze o Demokratické straně.<sup>671</sup> Komparované učebnice se s našim vymezením shodují i v tom, že považují Alexandra Dubčeka za reformního komunistu.<sup>672</sup> V badatelské učebnici však chybí důraz na Dubčekův slovenský původ.<sup>673</sup> Ve všech učebnicích se autoři věnují vhodně i plánu federalizace v rámci Akčního programu KSČ.<sup>674</sup> Válková se zde ovšem shoduje s našim vymezením pouze částečně. O federalizaci totiž sice hovoří, postupuje však zmatečně.<sup>675</sup> Učebnice se pak shodují i v tom, že ignorují slovenské komunisty, jež zastávali centralistická stanoviska.<sup>676</sup>

V ostatních případech již ke shodám mezi učebnicemi nedochází, jednotlivé složky proto okomentujeme samostatně. Válková ve výkladovém textu nepopisuje volební úspěch Demokratické strany, nepopisuje ani proces s buržoazními nacionalisty.<sup>677</sup> Avšak, podobně jako badatelská učebnice, hovoří Válková o necitlivém vztahu Novotného ke Slovákům.<sup>678</sup> Badatelská učebnice rovněž nerozebírá volební úspěch Demokratické strany.<sup>679</sup> Alespoň částečně se však badatelská učebnice dotýká problematiky procesu s buržoazními nacionalisty. V jednom z úvodních textů se zde

---

<sup>668</sup> Válková sice nehovoří o obnovení Československa přímo v textu, vhodně jej však rozebírají mimotextové složky a otázky. Středoškolská učebnice nehovoří o připojení Slovenska, žáci však mohou informaci z textu lehce odvodit; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105; ÚSTR 2022, s. 54, 59; VÁLKOVÁ 2016, s. 120-123.

<sup>669</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 44-45, 105; ÚSTR 2022, s. 59; VÁLKOVÁ 2016, s. 120-121.

<sup>670</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 120-121.

<sup>671</sup> ÚSTR 2022, s. 59.

<sup>672</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131-132; ÚSTR 2022, s. 70; VÁLKOVÁ 2016, s. 135.

<sup>673</sup> ÚSTR 2022, s. 70.

<sup>674</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 132; Ukázka z dokumentu Věc veřejná, in: *dějepis21* [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/vec-verejna/>; ÚSTR 2022, s. 70; VÁLKOVÁ 2016, s. 136-137.

<sup>675</sup> Válková tvrdí, že k naplnění programu nakonec nedošlo. Již na následující straně však informuje o tom, že federalizace se jako jediný bod z programu prosadila; VÁLKOVÁ 2016, s. 136-137.

<sup>676</sup> S postupem učebnic zde jednoznačně nesouhlasíme; ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>677</sup> VÁLKOVÁ 2016.

<sup>678</sup> ÚSTR 2022, s. 70; VÁLKOVÁ 2016, s. 135.

<sup>679</sup> ÚSTR 2022.



totiž dočteme, že se procesy dotýkaly i komunistických funkcionářů. Na slovenskou problematiku však autoři nekladou potřebný důraz.<sup>680</sup>

Středoškolská učebnice rovněž nehovoří o procesu s buržoazními nacionalisty. Nehovoří ani o Novotném a jeho necitlivém vztahu ke Slovákům.<sup>681</sup> Autoři se však zmiňují o volebním úspěchu Demokratické strany v roce 1946. Ve shodě s našim vymezením popisují i přesun slovenských Maďarů do pohraničí, demisi slovenských demokratů v únoru 1948, ústavě z roku 1960, ale také zvací dopis a Vasila Biľaka.<sup>682</sup> Omezení Demokratické strany ve Sboru pověřenců pak autoři rozebírají pouze v částečné shodě s našim vymezením. Informaci o omezení totiž nalezneme v zajímavostech, nikoliv ve výkladové části. V učebnici nalezneme i zmínku o Júliovi Ďurišovi. Autoři však nerozebírají jeho centralistická stanoviska, neuvádějí však ani to, že byl Slovák.<sup>683</sup> Viliama Širokého pak učebnice zcela opomíjí. Autoři rovněž neuvádějí revitalizaci hranic s Maďarskem, spolupráci hlinkovců s Demokratickou stranou, ale také příčiny volebního úspěchu komunistů ve volbách v roce 1946.<sup>684</sup>

**Tabulka 14: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP- „výkladová“ část (1945-1968)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Osvobození Slovenska Stalinem</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Vysídlení maďarské menšiny</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Osídlování pohraničí slovenskými obyvateli</b>	Ne	Ano	Ano
<b>Federalizace a její vliv na úspěch Demokratické strany v roce 1946</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Osud stran po únorovém převratu</b>	Ano	Ne	Ano

<sup>680</sup> CUHRA 2006, s. 191; RYCHLÍK 2015, s. 394-416; ÚSTR 2022, s. 64.

<sup>681</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2022.

<sup>682</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 106-108, 131-132.

<sup>683</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105-106.

<sup>684</sup> S postupem nesouhlasíme, všechna témata považujeme za stěžejní; ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<b>Sjednocení KSČ</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Július Ďuriš</b>	Ne	Ano	Ano
<b>Industrializace Slovenska</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Obchod na korze</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Vliv Dubčekova zvolení do KSS na Novotného popularitu</b>	Ano	Ne	Částečně
<b>Jednání v Čierne nad Tisou</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Sraz Varšavské smlouvy v Bratislavě</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Protest proti okupaci v Košicích</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Jednání Dubčeka a Husáka v Moskvě v srpnu 1968</b>	Ne	Ne	Ano

Z tabulky je patrné, že se v komparovaných učebnicích nevyskytuje žádné téma mimo naše vymezení, na němž by se všichni tvůrci shodli.<sup>685</sup> V první fázi si však okomentujeme alespoň případy, při nichž došlo ke shodám u dvou komparovaných učebnic. Badatelská učebnice se věnuje mimo naše vymezení osidlování českého pohraničí slovenskými obyvateli.<sup>686</sup> Středoškolská učebnice se problematikou rovněž zabývá, postupuje však ve shodě s našim vymezením.<sup>687</sup> Podobná situace nastává i u Júlia Ďuriše. Mimo naše vymezení o něm hovoří badatelská učebnice.<sup>688</sup> Středoškolská učebnice s Ďurišovým jménem sice také operuje, činí tak ovšem v souladu s našim vymezením.<sup>689</sup> Daleko zajímavější jsou proto až dva poslední případy, během nichž se jednotlivé učebnice shodují. Válková společně s badatelskou učebnicí popisuje osud slovenských stran po únorovém převratu.<sup>690</sup> Válková navíc oproti našemu vymezení rovněž zdůrazňuje, že podpora Novotného na Slovensku byla

<sup>685</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>686</sup> ÚSTR 2022, s. 54.

<sup>687</sup> Zde zmiňujeme proto, aby nedošlo k mylné představě, že učebnice téma opomíjí; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 108.

<sup>688</sup> ÚSTR 2022, s. 59.

<sup>689</sup> V částečném souladu. Problematika viz předchozí část komparace; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105-106.

<sup>690</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 118; VÁLKOVÁ 2016, s. 128-129.

oslabena ještě více, když se Dubček dostal do čela Komunistické strany Slovenska.<sup>691</sup> S touto informací se částečně shoduje i středoškolská učebnice, jež rovněž klade důraz na Dubčekovu příslušnost v Komunistické straně Slovenska.<sup>692</sup>

U dalších složek již ke shodě mezi jednotlivými učebnicemi nedochází, každou učebnici proto okomentujeme samostatně. Válková navíc oproti našemu vymezení popisuje vysídlení maďarské menšiny ze Slovenska, poúnorové sjednocení KSČ a industrializaci Slovenska.<sup>693</sup> Badatelská učebnice se mimo naše vymezení zmiňuje pouze o poválečném osvobození Slovenska.<sup>694</sup> Středoškolská učebnice hovoří navíc o vlivu federalizace na úspěch slovenských demokratů ve volbách v roce 1946.<sup>695</sup> Čurda s Dvořákem se zmiňují i o úspěšném filmu s názvem „Obchod na korze.“<sup>696</sup> Autoři dále hovoří o schůzce sovětské a československé delegace v Čierné nad Tisou, ale také o srazu zástupců Varšavské smlouvy v Bratislavě v roce 1968.<sup>697</sup> Ve středoškolské učebnici se dočteme i o protestu košických obyvatel proti sovětské invazi či o nuceném odjezdu Dubčeka a Husáka do Moskvy během srpna 1968.<sup>698</sup>

**Tabulka 15: shoda s našim vymezením dle RVP – otázky (1945-1968)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Porovnání válečné a poválečné mapy Československa</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Nejsilnější poválečná strana na Slovensku</b>	Ne	Ne	Ne
<b>Slovenští komunisté v padesátých letech</b>	Ne	Ne	Ne
<b>Dopady centralismu na slovenskou politickou</b>	Ano	Částečně	Ano

<sup>691</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 135.

<sup>692</sup> Na střední škole bychom informaci neuváděli; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131.

<sup>693</sup> Na základní škole považujeme zmínky za přebytečné; VÁLKOVÁ 2016, s. 123, 128-129, 132.

<sup>694</sup> Zmínka se dá z učebnice spíše vydedukovat; KAMENEC 1992, s. 138; RYCHLÍK 2015, s. 280; ÚSTR 2022, s. 56.

<sup>695</sup> Postup považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 106.

<sup>696</sup> Postup rovněž považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 133.

<sup>697</sup> Zmínky považujeme i na střední škole za přebytečné, uvedli bychom je maximálně jako zajímavost.

<sup>698</sup> Poslední dvě informace bychom zařadili již do normalizační sekce; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 132.

<b>scénu v 60. letech</b>			
<b>*Událost s přesahem do dneška z období 1945-1948 na Slovensku</b>			Ne
<b>*Omezení vlivu Demokratické strany</b>			Ano
<b>*Náborové proudy slovenských komunistů během tzv. pražského jara</b>			Ne

\*Pouze pro střední školy

U porovnání otázek s našim vymezením se učebnice shodují v tom, že se nevěnují nejsilnější poválečné straně na Slovensku, ale ani slovenským komunistům v padesátých letech.<sup>699</sup> Všechny učebnice však pojednávají o dopadech centralismu na slovenskou politiku v šedesátých letech.<sup>700</sup> Badatelská učebnice se však s našim vymezením shoduje v případě centralizace pouze částečně. Autoři sice kladou důraz na federalizaci státu, neuvádí jí však jako jeden z pozdějších následků centralizačních snah z počátku šedesátých let.<sup>701</sup> Badatelská, ale i středoškolská učebnice pak ignorují otázku, jež by se dotýkala porovnání územních změn v Československu během války a po válce.<sup>702</sup> Otázku na územní změny zařazuje v učebnici pouze Válková.<sup>703</sup> V závěru odstavce se budeme věnovat otázkám, jež jsme vymezili pouze pro střední školy. Ve shodě s našim vymezením se středoškolská učebnice táže na situaci Demokratické strany.<sup>704</sup> Středoškolská učebnice se však nevěnuje událostem z období 1945-1948, jež mají přesah do dneška, ale také se při otázkách netáže na náborové proudy slovenských komunistů během pražského jara.<sup>705</sup>

<sup>699</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>700</sup> U středoškolské učebnice se věnují tématu dvě podotázky a jedna otázka úvodní, u Válkové se nacházejí dvě otázky zabývající se tématem; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131-132; Ukázka z dokumentu Věc veřejná, in: dějepis21 [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/vec-verejna/>; ÚSTR 2022, s. 70-71; VÁLKOVÁ 2016, s. 136

<sup>701</sup> Ukázka z dokumentu Věc veřejná, in: dějepis21 [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/vec-verejna/>; ÚSTR 2022, s. 70-71.

<sup>702</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022.

<sup>703</sup> Zařazuje dokonce dvě otázky věnující se problematice; VÁLKOVÁ 2016, s. 93, 122-123.

<sup>704</sup> Autoři se věnují průběhu a důsledkům voleb 1946; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 106.

<sup>705</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

**Tabulka 16: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – otázky (1945-1968)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Porovnání politického systému prvorepublikového a poválečného Československa</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Jak komunisté získali v poválečné vládě dvojnásobek míst</b>	Ano	Ano	Ano
<b>Důsledky vysídlení Němců z Československa</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Posloupnost událostí únorového převratu</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Jak komunisté získali moc v Československu</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Změny v československém politickém systému v roce 1948</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Charakteristika počátků komunistického režimu v Československu</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Změny v československém průmyslu</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Vliv socialistického realismu na tvorbu umělců</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Koho postihly politické procesy</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Kroky ÚV KSČ v 60. letech</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Kulturní změny v Československu v 60. letech</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Liberalizační kroky ÚV KSČ</b>	Ne	Ne	Ano

<b>v druhé půli 60. let</b>			
<b>Co byl Akční program KSČ</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Důvody vstupu sovětských vojsk do Československa</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Dubček a jeho transparent na demonstracích v listopadu 1989</b>	Ne	Ano	Ne

V tabulce, jež zobrazuje otázky učebnic mimo naše vymezení, dochází k jedné zajímavé shodě. Všechny komparované učebnice se totiž při otázkách dotýkají způsobu, kvůli němuž získali slovenští komunisté dvojnásobek míst v poválečné vládě.<sup>706</sup> U ostatních položek již ke shodám mezi učebnicemi nedochází, jednotlivé složky proto okomentujeme individuálně. Válková klade navíc oproti našemu vymezení při závěrečných otázkách důraz na změny v poválečném československém průmyslu. Dále se věnuje vlivu socialistického realismu na tvorbu umělců, ale také tomu, co to byl akční program KSČ.<sup>707</sup> Badatelská učebnice může zahrnout slovenskou problematiku navíc oproti našemu vymezení při otázce, jež se věnuje důsledkům vysídlení Němců z Československa.<sup>708</sup> Mimo naše vymezení se nejmladší komparovaná učebnice věnuje slovenské problematice i při otázkách, jež se věnují Dubčekově roli během listopadu 1989.<sup>709</sup>

Středoškolská učebnice vymezuje v daném období dohromady jedenáct otázek mimo naše vymezení.<sup>710</sup> Kromě již zmiňované otázky, jež se věnuje dvojnásobku míst pro komunisty v poválečné vládě, se autoři zabývají i rozdíly mezi politickým systémem první republiky a poválečným politickým systémem v Československu.<sup>711</sup> Středoškolská učebnice během závěrečných otázek klade důraz i na posloupnost událostí v únoru 1948. Autoři se rovněž táží na způsob, kterým získali českoslovenští

<sup>706</sup> Postup učebnic považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105; ÚSTR 2022, s. 58; VÁLKOVÁ 2016, s. 120-121.

<sup>707</sup> První dvě otázky považujeme za inspirativní. Třetí otázka je dle našeho názoru příliš faktografická; VÁLKOVÁ 2016, s. 132, 136, 146.

<sup>708</sup> Postup považujeme za inspirativní.

<sup>709</sup> Postup rovněž považujeme za inspirativní, autoři zde vhodně propojují dvě události, jež spolu úzce souvisí; ÚSTR 2022, s. 54, 59.

<sup>710</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 103-133.

<sup>711</sup> Otázku na porovnání systémů považujeme za inspirativní.

komunisté moc.<sup>712</sup> Komunistickému režimu v padesátých letech se pak věnují dvě otázky. Jedna se zaměřuje na změny v československém politickém systému v roce 1948. Druhá se zabývá charakteristikou fungování komunistického režimu v Československu na jeho počátcích.<sup>713</sup> Slovenská problematika může být obsažena i při otázce, jež klade důraz na politické procesy v padesátých letech, ale také při otázce, která se zabývá kroky ústředního výboru KSČ při tvoření reforem v šedesátých letech.<sup>714</sup> Na otázku, jež se věnuje krokům ústředního výboru KSČ v šedesátých letech, pak přímo navazuje i další otázka, která se zaměřuje na liberalizační kroky KSČ v druhé půli šedesátých let.<sup>715</sup> Slovenská problematika hraje rovněž roli při otázce, jež rozebírá kulturní změny v Československu v šedesátých letech.<sup>716</sup> Slovenskou problematiku pak může zahrnout i otázka, která se věnuje vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR.<sup>717</sup>

**Tabulka 17: shoda s našim vymezením dle RVP – mimovýkladové složky (1945-1968)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Mapa československého území během války</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Mapa poválečného Československa</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Graf parlamentních voleb z roku 1946</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Zákaz HSEŠ (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ne
<b>**Július Ďuriš (zajímavost)</b>	Ne	Ano	
<b>Husákovo vyobrazení</b>	Ne	Ne	Ne
<b>Neoblomnost Husáka během procesů s tzv. buržoazními</b>	Ne	Ne	Ne

<sup>712</sup> Otázku na způsob získání moci hodnotíme kladně, otázku na posloupnost událostí hodnotíme kvůli faktografickému rázu záporně; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105, 107.

<sup>713</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 118.

<sup>714</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 122, 131.

<sup>715</sup> Postup autorů považujeme za inspirativní.

<sup>716</sup> Postup autorů považujeme i zde za inspirativní.

<sup>717</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131, 133.

<b>nacionalisty (zajímavost)</b>			
<b>Dubčekovo vyobrazení</b>	Ano	Ano	Ano
<b>*Poválečné anulování vídeňské arbitráže (zajímavost)</b>			Ne
<b>*Nevlivné politické strany na Slovensku (doprovodný úkol)</b>			Ne
<b>*Kandidatura komunistů v českých zemích i na Slovensku v roce 1946 (doprovodný úkol)</b>			Ne
<b>*Július Ďuriš (vyobrazení)</b>			Ano
<b>*Funkce Júliuse Ďuriše (zajímavost)</b>			Částečně
<b>*Funkce Viliama Širokého (zajímavost)</b>			Ne
<b>*Viliam Široký (vyobrazení)</b>			Ne
<b>*Dubčekova minulost v KSČ (zajímavost)</b>			Ne
<b>*Slovenské body Akčního programu KSČ (textový pramen a zajímavost)</b>			Částečně
<b>*Jména na tzv. zvacím dopisu (textový pramen a doprovodný úkol)</b>			Ano

\*Vymezeno pro střední školy

\*\*Vymezeno pro základní školy

U tabulky, jež porovnává shodu našeho mimovýkladového vymezení s jednotlivými učebnicemi, nejprve okomentujeme položky, u kterých se shodují komparované učebnice mezi sebou. Ani jedna z učebnic nepojednává o zákazu Hlinkovy slovenské lidové strany. Žádná z učebnic také nevěnuje pozornost Gustávovi Husákovi v padesátých letech.<sup>718</sup> Všechny tři učebnice se však s našim vymezením

<sup>718</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.



shodují při využití Dubčekova vyobrazení.<sup>719</sup> Válková se středoškolskou učebnicí využívá i mapu československého území během druhé světové války.<sup>720</sup> Obě učebnice rovněž poskytují mapu poválečného Československa.<sup>721</sup> U ostatních učebnic již ke vzájemné shodě nedochází, jednotlivé položky proto okomentujeme samostatně. Válková sice neumísťuje v učebnici graf volebních výsledků z roku 1946, vhodně však využívá tabulku, jež zobrazuje procentuální úspěch jednotlivých stran ve volbách 1946.<sup>722</sup> Autorka se však nevěnuje v mimovýkladových složkách Júliovi Ďurišovi.<sup>723</sup> Ďurišovi se ale věnuje v mimovýkladových složkách badatelská učebnice.<sup>724</sup> Autoři se zde ovšem nevěnují volbám v roce 1946, neposkytují ani mapy československého území v požadovaných obdobích.<sup>725</sup>

Samotnou část při komentování tabulky vymezujeme středoškolské učebnici. Ta, podobně jako badatelská učebnice, neposkytuje graf výsledku parlamentních voleb z roku 1946. Nezmiňuje se však o anulování vídeňské arbitráže, ale ani o zdvojnásobení komunistických sil v poválečném Československu. Mimovýkladové složky se nevěnují ani nevlivným slovenským stranám po druhé světové válce.<sup>726</sup> Středoškolská učebnice však poskytuje Ďurišovo vyobrazení. Autoři se ve výkladové části věnují i funkci Júlia Ďuriše. To, že autoři pojednávají o Ďurišově funkci již v hlavním textu, by našemu vymezení nevadilo. K částečné shodě zde dochází proto, že učebnice nezdůrazňuje Ďurišův slovenský původ.<sup>727</sup> Středoškolská učebnice však zcela opomíjí Viliama Širokého.<sup>728</sup> Autoři rovněž ignorují Dubčekovu minulost v KSČ.<sup>729</sup> U Akčního programu KSČ bychom byli zcela spokojeni v případě, kdyby autoři do historické čítanky doplnili text dokumentu.<sup>730</sup> Zcela ve shodě s našim vymezením však autoři postupují při práci s textem tzv. zvacího dopisu.<sup>731</sup>

---

<sup>719</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131; ÚSTR 2022, s. 70; VÁLKOVÁ 2016, s. 135-136.

<sup>720</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 73; VÁLKOVÁ 2016, s. 49, 57.

<sup>721</sup> Ve středoškolské učebnici můžeme využít mapu politických represí v 50. letech. Válková nabízí dokonce dvě vhodné mapy; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 98; VÁLKOVÁ 2016, s. 93, 122-123.

<sup>722</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 125.

<sup>723</sup> VÁLKOVÁ 2016.

<sup>724</sup> ÚSTR 2022, s. 59.

<sup>725</sup> ÚSTR 2022.

<sup>726</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<sup>727</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 106.

<sup>728</sup> S podobným postupem jednoznačně nesouhlasíme.

<sup>729</sup> Což však nepovažujeme za hrubý nedostatek; ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<sup>730</sup> Pro pochopení problematiky považujeme seznámení se s akčním programem za nezbytné; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 132.

<sup>731</sup> Učiteli zde nic nebrání v tom, aby případný doprovodný úkol vytvořil sám; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 197.

**Tabulka 18: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – mimovýkladové složky (1945-1968)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Košický vládní program (textový pramen)</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Košický vládní program (zmínka v časové ose)</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Košický program (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Názvy jednotlivých stran v Československu (zajímavost)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Levicově orientované strany v poválečném Československu (doprovodný úkol)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Volby v roce 1946 a počty jednotlivých hlasů (doprovodné úkoly)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Strany kandidující pouze na Slovensku (doprovodný úkol)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Eliminace slovenských demokratů (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Prezidentský dekret týkající se znárodňování (textový pramen a doprovodný úkol)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Úprava československého občanství (textový pramen a doprovodný úkol)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Tisův proces</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Květnová ústava 1948 (textový pramen a zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Gejza Salay (zajímavost)</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Salayův obraz setkání partyzánů (obraz a doprovodné úkoly)</b>	Ano	Ne	Ne

<b>Protesty Slováků proti perzekuci duchovních</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Film „Obžalovaný“ - Ján Kadár (zajímavost)</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Biřakův životopis (zajímavost)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Mapa invaze vojsk Varšavské smlouvy</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Přehled československých prezidentů</b>	Ano	Ne	Ne

Jak Válková, tak středoškolská učebnice pracují s textem Košického vládního programu.<sup>732</sup> U ostatních položek již ke shodě mezi učebnicemi nedochází, jednotlivé případy proto okomentujeme samostatně. Válková navíc oproti našemu vymezení umísřuje zajímavost, v níž nalezneme názvy jednotlivých stran v Československu. Pod zajímavostí se objevuje doprovodný úkol, během něhož mají žáci určit levicově orientované strany.<sup>733</sup> Volbám v roce 1946 se věnují rovněž čtyři doprovodné úkoly pod tabulkou, jež zobrazuje výsledek voleb.<sup>734</sup> Mimo naše vymezení pracuje Válková i s textem prezidentského dekretu, který se týká znárodňování, ale také s textovým pramenem, jež pojednává o úpravě československého občanství.<sup>735</sup> Navíc oproti našemu vymezení pak Válková pracuje s Gejzou Salayem a jeho tvorbou.<sup>736</sup> V mimovýkladových složkách autorka umísřuje i seznam československých prezidentů.<sup>737</sup>

Badatelská učebnice navíc oproti našemu vymezení zmiňuje v časové ose Košický vládní program.<sup>738</sup> V jednom ze zdrojů pak využívá i ukázkou filmu „Obžalovaný“ od Jána Kadára.<sup>739</sup> Položku umísřujeme do zajímavostí proto, že poznatek slouží pouze pro upřesnění, v rámci badatelské otázky totiž nehraje žádnou roli.<sup>740</sup> Středoškolská učebnice navíc oproti našemu vymezení umísřuje zajímavosti

<sup>732</sup> Proti postupu nic nenamítáme; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 193; VÁLKOVÁ 2016, s. 120-121.

<sup>733</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 122.

<sup>734</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 125.

<sup>735</sup> Úkoly jsou však pojímány spíše v rámci všeobecného dění v Československu; VÁLKOVÁ 2016, s. 123-124.

<sup>736</sup> Postup považujeme za inspirativní; VÁLKOVÁ 2016, s. 144-147.

<sup>737</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 134.

<sup>738</sup> ÚSTR 2022, s. 59.

<sup>739</sup> ÚSTR 2022, s. 66.

<sup>740</sup> Tamtéž.

o Košickém vládním programu.<sup>741</sup> Autoři pracují i s informací o Tisově procesu, jež umisťují v zajímavostech o retribučním soudnictví.<sup>742</sup> Učebnice rovněž v jedné ze zajímavostí popisuje souboj mezi slovenskými demokraty a slovenskými komunisty.<sup>743</sup> V historické čítance pak autoři navíc oproti našemu vymezení pracují s ústavou z 9. května 1948.<sup>744</sup> V jedné ze zajímavostí se dále dočteme i o protestech slovenských věřících proti politickým perzekucím v 50. letech.<sup>745</sup> V komentáři u tzv. zvacího dopisu pak nalezneme nástin Biľakova životopisu.<sup>746</sup> Učebnice rovněž využívá mapu invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa.<sup>747</sup>

## **5. Smutek kvůli osamostatnění méně podstatné části společného státu?**

### **5.1. Analýza slovenské historie od počátku normalizace po rozdělení společného státu ve vybraných učebnicích**

#### **Základní školy – vazba na RVP ZV**

Naším tématem se bude zabývat výstup „D-9-8-01: Žák vysvětlí příčiny a důsledky vzniku bipolárního světa a uvede příklady střetávání obou bloků.“<sup>748</sup> Výstupem v rámci podpůrných opatření se pak stává. „D-9-8-04p: Žák chápe význam událostí v roce 1989 a vítězství demokracie v naší vlasti.“<sup>749</sup> S tématem pak nejvíce souvisí učivo o vývoji Československa v letech 1945-1989. K danému období však může náležet i učivo o soupeření východního a západního bloku.<sup>750</sup>

#### **Dějepis 9 pro základní školy. Nejnovější dějiny – opomíjení Gustáva Husáka?**

---

<sup>741</sup> Zajímavosti jsou umístěny v komentáři u textu v historické čítance; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 193.

<sup>742</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 105.

<sup>743</sup> Pasáž o omezení ve Sboru pověřenců bychom umístili do hlavního výkladového textu; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 106.

<sup>744</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 194.

<sup>745</sup> Informaci bychom zařadili do hlavního textu. Postup však považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 122.

<sup>746</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 197.

<sup>747</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 101, 131, 132.

<sup>748</sup> Rámcový vzdělávací program 2021, s. 57.

<sup>749</sup> Tamtéž.

<sup>750</sup> Tamtéž.

Zmínky o Slovensku nalezneme nejprve v sekci věnující se normalizaci. Autorka zde pojednává o Husákově politickém vzestupu po roce 1968.<sup>751</sup> Válková však během závěrečných otázek neklade na problematiku důraz. Učebnice naopak klade značný důraz na federalizaci Československa. Informaci totiž nalezneme jak ve výkladovém textu, ale také v otázce, jež se ptá na bod Akčního programu, který se podařilo prosadit.<sup>752</sup> Válková považuje získání větší samostatnosti Slovenska za stěžejní událost, protože v závěru celé podkapitoly o Československu po druhé světové válce vymezuje pojem federace.<sup>753</sup>

V části věnující se 70. a 80. létům v Československu nalezneme vyobrazení Husáka. V popisku pod vyobrazením Válková umísťuje informaci o době, během níž Husák zastával funkci prezidenta. Zarážející je však to, že učebnice nikde nezdůrazňuje Husákův slovenský původ.<sup>754</sup> Na Husákovu osobnost pak nekladou důraz ani závěrečné otázky. Informace o Husákovi tedy slouží pro uvedení do kontextu normalizačních událostí v Československu. Husákovo vyobrazení pak má pouze ilustrativní charakter.<sup>755</sup> K celé části věnující se normalizaci se váže i doprovodný úkol, během něhož by žáci měli zjistit, kdo to byl (mimo jiné) Vasiľ Biľak.<sup>756</sup> Doprovodný úkol rozvíjí informace z výkladového textu o politické situaci v normalizačním Československu. Závěrečné otázky však na problematiku nekladou důraz. Pod doprovodným úkolem nalezneme i zajímavost, jež pojednává o poválečném osudu slovenských Romů.<sup>757</sup> Zde se však jedná o zajímavost, která nerozvíjí hlavní text, dokonce s ní nepracují ani závěrečné otázky.<sup>758</sup>

---

<sup>751</sup> V této části se dočteme o tom, že Husák změnil své reformní názory a začal sdílet Brežněvova stanoviska. Autorka dále uvádí, že ti českoslovenští komunisté, jež byli názorově spjatí s Brežněvem, se po srpnu 1968 začali dostávat k moci.

<sup>752</sup> Válková zmiňuje, že reformistům se před nástupem Brežněvových příznivců podařilo prosadit federalizaci Československa. Výkladový text také uvádí, že díky federalizaci získali Slováci vlastní vládu; VÁLKOVÁ 2016, s. 137-139.

<sup>753</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 142.

<sup>754</sup> Vzhledem k tomu, že se jednalo o jediného slovenského prezidenta v období fungování společného státu, by bylo zmínění jeho původu vhodné; RYCHLÍK 2015, s. 547; VÁLKOVÁ 2016, s. 138-139.

<sup>755</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 139-140.

<sup>756</sup> Na základní škole považujeme zmínku o Biľakovi ve výkladovém textu za přebytnou, v mimovýkladových složkách nám však zmínka nevádí.

<sup>757</sup> Postup učebnice považujeme za inspirativní.

<sup>758</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 138-140.



„Normalizační“ prezident Gustáv Husák nastoupil do své funkce v roce 1975 a setrval v ní až do konce komunistické éry.

Obrázek 36: Gustav Husák a Leonid Brežněv (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 139)

Slovenskou problematiku zahrnuje i výkladová část o sametové revoluci. V ní klade Válková značný důraz na Veřejnost proti násilí, ale také na rezignaci Gustáva Husáka a zvolení Alexandra Dubčeka do čela Federálního shromáždění.<sup>759</sup> Situaci slovenských politických činitelů žáci mohou zahrnout i do otázky, jež se zabývá průběhem událostí posledních dvou měsíců roku 1989. Z didaktické stránky otázku nepovažujeme za zdařilou, protože během ní žáci pouze reprodukují faktografické údaje z výkladového textu. Z charakteru obsahu navíc vyplývá, že informace o Slovensku autoři využívají spíše pro uvedení do kontextu obecného dění v Československu.<sup>760</sup>

Rozdělením Československa se Válková zabývá v sekci, jež nese název „Jak to bylo dál.“<sup>761</sup> Válková zde rozebírá události, jež vedly k rozdělení Československa.<sup>762</sup> Problematikou se zabývá i jedna ze závěrečných otázek. Ta se ptá na to, „Kdy a proč došlo k rozdělení Československa?“<sup>763</sup> První část otázky nepovažujeme za zdařilou kvůli faktografickému rázu. Otázku na datum události bychom ve výuce ideálně vynechali.<sup>764</sup> Problematiku rozdělení obou států zmiňuje Válková i na úvodu celé kapitoly o poválečných dějinách.<sup>765</sup> V jedné ze zajímavostí na okraji strany u sekce „Jak

<sup>759</sup> Zmínku o Dubčekovi považujeme za zdařilou, žáci si zde propojí dohromady dvě důležité události; VÁLKOVÁ 2016, s. 141.

<sup>760</sup> Na základě analýzy by žáci mohli do odpovědi zařadit maximálně Dubčekův návrat. Mimovýkladové složky se pak Slovenskem nezabývají vůbec; VÁLKOVÁ 2016, s. 141.

<sup>761</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 142.

<sup>762</sup> Autorka zde zmiňuje, že po volbách v roce 1992 došlo k rozporům mezi českými a slovenskými zeměmi. I kvůli těmto sporům Federální shromáždění rozhodlo o zániku společného státu. V roce 1993 proto vznikly dva samostatné státy – Česká republika a Slovensko.

<sup>763</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 142.

<sup>764</sup> Tamtéž.

<sup>765</sup> Formulace výkladového textu není úplně šťastná. Autorka zde zdůrazňuje, že v roce 1993 došlo ke vzniku Evropské unie a rozdělení Československa. Žáci by si na základě textu mohli vytvořit mylnou

to bylo dál“ pak Válková popisuje státní symboly obou samostatných států po rozdělení.<sup>766</sup> Pod zajímavostí navíc nalezneme vyobrazení slovenské státní vlajky a slovenského státního znaku.<sup>767</sup> Můžeme tedy konstatovat, že autorka považuje osamostatnění Slovenska za značně důležité.<sup>768</sup> Poněkud zvláštní situace pak nastává v části o poválečném československém divadle a československé literatuře. Válková se zde totiž ptá na české a slovenské proudy literatury po roce 1968.<sup>769</sup> O Slovácích však v celé sekci nenalezneme ani jednu zmínku. Ani my však na základní škole nepovažujeme problematiku za stěžejní, s postupem učebnice proto souhlasíme.<sup>770</sup>



Obrázek 37: současná vlajka a současný znak Slovenska (převzato: VÁLKOVÁ 2016, s. 142)

### **Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepisu pro 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia – nezájem o Slovensko během období normalizace?**

První zmínku o Slovácích nalezneme v časové ose, již autoři umisťují v podkapitole o počátcích normalizace. V ose se dočteme, že v dubnu 1969 byl zvolen do pozice generálního tajemníka KSČ Gustáv Husák. Učebnice však využívá učebnici pro uvedení do kontextu československých událostí.<sup>771</sup> V sekci o pádu komunistického režimu pak nalezneme ukázkou, ze které je patrné, že lidé během listopadových demonstrací požadovali návrat Dubčekova režimu.<sup>772</sup> Další informace o slovenském dění se nachází v podkapitole o porevolučních událostech. Autoři zde zdůrazňují, že došlo k rozpadu federace.<sup>773</sup> V posledních dvou případech však Slovensko hraje marginální roli. Poznámky se totiž vztahují spíše k všeobecnému dění v Československu.<sup>774</sup>

---

představu o tom, že vznik Evropské unie má kauzální souvislost se zánikem Československa; VÁLKOVÁ 2016, s. 91.

<sup>766</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 142.

<sup>767</sup> Tamtéž.

<sup>768</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 91, 142.

<sup>769</sup> Samotná otázka opět není příliš didakticky nosná, jedná se o pouhou reprodukci výkladového textu.

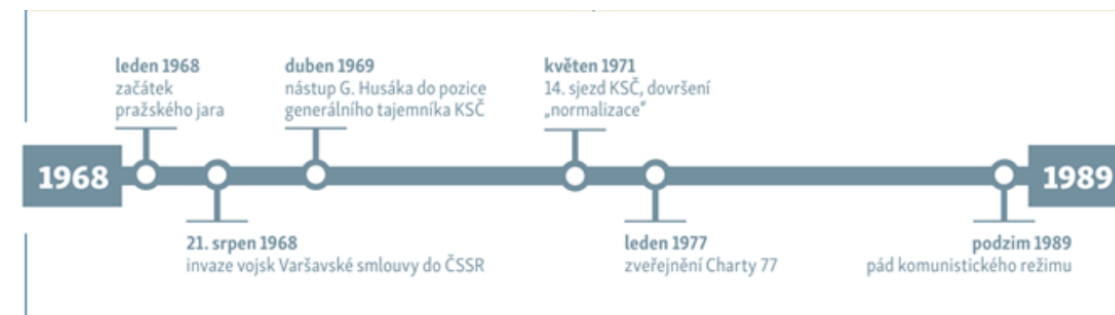
<sup>770</sup> Oceňujeme snahu Válkové při odlišení obou národností, svůj postup by však měla v celé sekci sjednotit; VÁLKOVÁ 2016, s. 147-148.

<sup>771</sup> ÚSTR 2022, s. 88.

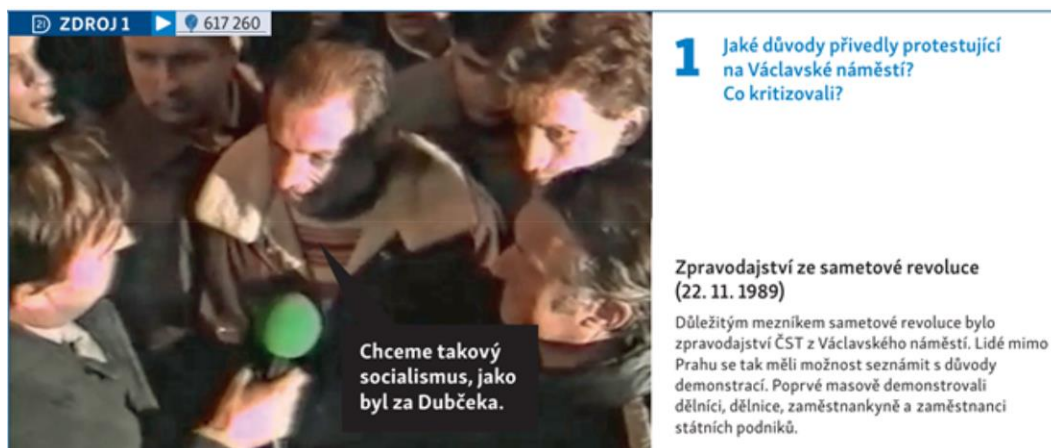
<sup>772</sup> ÚSTR 2022, s. 95.

<sup>773</sup> ÚSTR 2022, s. 96.

<sup>774</sup> ÚSTR 2022, s. 95-96.



Obrázek 38: Husákovo zvolení do čela KSČ na časové ose (převzato: ÚSTR 2022, s. 88)



Obrázek 39: aktér listopadových událostí požadující Dubčekův návrat (převzato: ÚSTR 2022, s. 95)

Stěžejní roli však hraje Slovensko v podkapitole o rozpadu Československa. V badatelské otázce se autoři ptají, „Jaké stereotypy se objevovaly ve vztazích mezi Čechy a Slováky na začátku 90. let 20. století?“<sup>775</sup> Hned na počátku podkapitoly učebnice vymezuje pojem stereotyp. V úvodní části autoři rovněž poskytují fotografii z výstavy *Soukromý nacionalismus*, jež proběhla v roce 2014 v Košicích.<sup>776</sup> Na vyobrazení mohou žáci spatřit instalaci Dalibora Bači.<sup>777</sup> Umělec při vchodu na výstavu umístil českou vlajku, kterou návštěvníci mohli či nemuseli překročit.<sup>778</sup> Umístění úvodního vyobrazení sice považujeme za inspirativní, učebnice však s vyobrazením pracuje nepracuje příliš dobře. Interpretace vyobrazení se totiž dle našeho názoru neobejde bez příručky učitele. Na základě práce s učebnicí totiž není jasné, čeho autoři chtějí dosáhnout.<sup>779</sup>

<sup>775</sup> ÚSTR 2022, s. 98.

<sup>776</sup> Tamtéž.

<sup>777</sup> Dalibor Bača (\*1973) je slovenský umělec, jenž se zabývá mimo jiné sochařstvím. Jeho díla mívají politický podtext; Dalibor Bača – Za kulisou, in: *artmap.cz* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://www.artmap.cz/dalibor-baca-za-kulisou/>; ÚSTR 2022, s. 98.

<sup>778</sup> ÚSTR 2022, s. 98; ÚSTR příručka učitele 2022, s. 156.

<sup>779</sup> Autoři by měli minimálně zpřesnit popis vyobrazení v učebnici; ÚSTR 2022, s. 98; ÚSTR příručka učitele, s. 156.





V roce 2014 byla na Slovensku v košícké galerii Kunstshalle otevřena výstava *Soukromý nacionalismus*. Její součástí byla i instalace Dalibora Bači, která vzbudila řadu mediálních polemik.

### Stereotypy

Zjednodušená představa o člověku, sociální skupině nebo národu. Zpravidla se zakládá na přisuzování charakteristik, které jsou automaticky rozšířeny na všechny členy skupiny (Češi pijí pivo, Francouzi jsou labužníci, ženy jsou emocionální, muži racionální, Židé jsou spořiví, Romové muzikální atd.)

Obrázek 40: umělecká instalace Dalibora Bači (převzato: ÚSTR 2022, s. 98)

V úvodním textu podkapitoly o rozpadu Československa autoři probírají problematiku rozdělení Československa.<sup>780</sup> Vztahy mezi Čechy a Slováky považuje učebnice za dlouhodobě napjaté.<sup>781</sup> Autoři však zmiňují o tom, že Slováci od roku 1969 formální samostatnost v rámci federace.<sup>782</sup> Učebnice konstatuje, že po Sametové revoluci se i přes různá nedorozumění na obou stranách podařilo vztahy vylepšit. Pod úvodním textem pak nalezneme pět map, jež vyobrazují změny „československého“ území“ mezi léty 1867-1993. K dokonalosti zde chybí to, že autoři nevyužívají plný potenciál map, jež umísťují pod úvodním textem. K mapám se totiž neváže žádná úloha. Úvodní text společně s mapami tedy slouží jako odrazový můstek při řešení úkolů na následující straně.<sup>783</sup>

### České země a Slovensko



Obrázek 41: mapa územních změn v českých zemích a na Slovensku mezi léty 1867-1993 (převzato: ÚSTR 2022, s. 98)

<sup>780</sup> Uvádí, že k rozdělení došlo 1. ledna 1993.

<sup>781</sup> Učebnice dále zdůrazňuje, že došlo k odluce dvou národů, jejichž soužití trvalo téměř osm desítek let. Autoři také tvrdí, že vztahy mezi oběma národnostmi byly po celou dobu napjaté. Učebnice uvádí, že Češi přistupovali ke Slovákům jako k mladšímu bratrovi. V postoji Čechů se však objevovala nejen schovávavost, ale také jistá nadřazenost vůči Slovákům. Učebnice informuje i o tom, že počátky kulturních vztahů mezi Čechy a Slováky sahaly až do 19. století. V další fázi pak učebnice zdůrazňuje, že po tzv. pražském jaru došlo k federalizaci Československa; ÚSTR 2022, s. 98.

<sup>782</sup> Na základní škole přebytná poznámka. Dle Cuhry sice federace realizována, avšak ve značně centralistické podobě. Centralistický kurz lze spatřit také v řízení bezpečnostních složek; CUHRA 2006, s. 240; PEŠEK, Jan: *Štátní moc a společnost na Slovensku 1945-1948-1989*. Bratislava, Prodama 2013. ISBN 978-80-89396-27-6, s. 118; ÚSTR 2022, s. 98.

<sup>783</sup> ÚSTR 2022, s. 98-99.

Na následující straně podkapitoly o rozdělení Československa nalezneme dohromady čtyři zdroje, které se váží ke Slovensku. První zdroj se zabývá anketou z roku 1968, jež se věnuje názorům veřejnosti na vztahy mezi Čechy a Slováky. U zdroje se nachází otázka na názory, které u respondentů převažují. V další fázi otázky mají žáci prozradit, které názory respondentů je zaujaly a které názory jsou jim osobně nejbližší.<sup>784</sup> Samotný zdroj učebnice nabízí v digitální podobě. Jak čeští, tak i slovenští respondenti v ukázce vesměs odpovídají, že s druhou národností vycházejí dobře. Vyobrazení poskytnuté učebnicí jsou však značně tendenční, protože poskytují pouze extrémní názory dotazovaných, jež však v rámci ankety tvoří jednoznačnou menšinu.<sup>785</sup>



Obrázek 42: ukázky z ankety zabývající se vztahy mezi Čechy a Slováky z roku 1968 v učebnici (převzato: ÚSTR 2022, s. 99)

### Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968



Zdroj: Více veřejně: Slovinci a Češi v roce 1968 (1968)

#### Otázky

- Co vyplývá z ankety z roku 1968? Jaké názory se v diskuzi objevují?
- Který názor tě nejvíc zaujal a je ti nejbližší?

Obrázek 43: úkol s anketou o vztazích mezi Čechy a Slováky v digitální podobě (převzato: Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968, in: *dejepis21* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/>)

<sup>784</sup> ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>785</sup> Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968, in: *dejepis21* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/>; ÚSTR 2022, s. 99.

Druhá úloha se zabývá názory veřejnosti na vztahy mezi Čechy a Slováky v roce 1992. Autoři zde umísťují tabulku s názory obyvatel na soužití obou národností.<sup>786</sup> Během otázky umístěné u zdroje pak žáci mají odhalit, které názory na problematiku vzájemných vztahů mezi Čechy a Slováky převažovaly.<sup>787</sup> K vyřešení první části otázky žákům stačí sečíst jednotlivá procenta.<sup>788</sup> Během druhé části otázky pak žáci mají porovnat názory veřejnosti na společné vztahy Čechů a Slováků v roce 1968 a v roce 1992.<sup>789</sup> Na základě práce s prvními dvěma zdroji žák dojde k názoru, že v devadesátých letech došlo ke zhoršení vztahu mezi oběma národnostmi.<sup>790</sup>

ZDROJ 2	
<b>Názory veřejnosti na vztahy mezi Čechy a Slováky v roce 1992</b>	
V březnu 1992 odpovídali lidé v českých zemích i na Slovensku v rámci průzkumu veřejného mínění mimo jiné na otázku <i>Jaké jsou podle vás dnešní vztahy mezi Čechy a Slováky?</i>	
přátelské	7,4 %
spíše přátelské	33,1 %
lhostejné	24,9 %
spíše nepřátelské	22,9 %
nepřátelské	3,7 %
neví	8,1 %

Obrázek 44: tabulka výzkumu názorů veřejnosti na vzájemné vztahy Čechů a Slováků z roku 1992 (převzato: ÚSTR 2022, s. 99)

Podkapitola o rozdělení Československa dále odkazuje na úlohu v HistoryLabu, jež pracuje s karikaturou a s novinovým článkem. Obě položky se zabývají situací po rozdělení obou států.<sup>791</sup> Otázka se ptá na to, „Proč se rozpadlo Československo?“<sup>792</sup> Podotázky v učebnici se pak zabývají tím, jak karikatura

<sup>786</sup> Tabulka žáky seznamuje s tím, že přes čtyřicet procent respondentů považovalo vztahy mezi Čechy a Slováky vesměs za přátelské, téměř 27 % respondentů však spíše za nepřátelské.

<sup>787</sup> ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>788</sup> Chápeme však, že ne vždy se podaří najít tak kvalitní zdroj jako v případě názorů na vztahy mezi oběma národnostmi v roce 1968; Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968, in: *dejepis21* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/>; ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>789</sup> ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>790</sup> Uvědomujeme si, že vyobrazení u první úlohy mají ilustrativní charakter a že je důležitější práce s digitálním zdrojem, na něž učebnice odkazuje. I přesto si však myslíme, že by ilustrace v učebnici měly být v rámci zjednodušení žákovského postupu méně tendenční; Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968, in: *dejepis21* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/>; ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>791</sup> Proč se rozpadlo Československo?, in: *HistoryLab* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265>; ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>792</sup> ÚSTR 2022, s. 99.

představuje republiku, ale také tím, komu karikatura připisuje zodpovědnost za rozpad státu.<sup>793</sup> Na základě karikatury žáci mohou odhalit, že k rozpadu federalizace došlo vesměs na popud politiků obou států. Úkol v HistoryLabu v další části pracuje s novinovým článkem z Lidových novin. Z článku je patrné, že nadpoloviční část obyvatel v obou státech tehle si rozdělení nepřála.<sup>794</sup> Není však jasné, proč učebnice žáky navádí k tomu, aby pracovali pouze s první částí úlohy. Na druhou část podotázky, jež se věnuje odpovědnosti za rozpad státu, totiž žáci bez řešení druhé části úlohy prakticky nemohou odpovědět.<sup>795</sup>



Obrázek 45: karikatura v HistoryLabu pojednávající o rozpadu Československa (převzato: Proč se rozpadlo Československo?, in: HistoryLab [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265>), obrázek 46: ukázka článku z Lidových novin v HistoryLabu (převzato: Proč se rozpadlo Československo?, in: HistoryLab [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265>)

Třetí úloha se zabývá představami Čechů o Slovácích a Češích. Tabulka poskytuje názory z výzkumu antropologa Ladislava Holého.<sup>796</sup> Z výzkumu plyne, že se Češi považovali za vyspělejší národ. Autoři pak v učebnici během otázek kladou důraz nejen na představy samotné, ale také na to, jaké názory na představy respondentů mají žáci. V poslední úloze poskytuje učebnice karikaturu věnující se rozdělení Československa. Ke zdroji se váže úkol, jež se táže na to, „Jaké byly představy autora karikatury o společném státu Čechů a Slováků?“<sup>797</sup> Dle našeho názoru však z karikatury nelze získat jednoznačnou odpověď. Domníváme se, že práce s touto karikaturou je pro žáky jak základní škole, tak i na víceletém gymnáziu příliš obtížná. Sami jsme totiž při řešení úlohy došli k nesprávnému

<sup>793</sup> Tamtéž.

<sup>794</sup> Proč se rozpadlo Československo?, in: HistoryLab [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265>

<sup>795</sup> Proč se rozpadlo Československo?, in: HistoryLab [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265>; ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>796</sup> ÚSTR 2022, s. 99; ÚSTR příručka pro učitele 2022, s. 157.

<sup>797</sup> ÚSTR 2022, s. 99.

závěru.<sup>798</sup> Autoři na závěr celé sekce popisují situaci na Slovensku po rozpadu federace. Text rozebírá neúspěšnost Slovenská národní strany po rozdělení Československa. Informace o Slovenské národní straně však slouží spíše pro uvedení do kontextu u úlohy, jež pracuje s karikaturou.<sup>799</sup>

ZDROJ 3		ZDROJ 4
<b>Představy Čechů o Čechích a Slovácích</b> V 90. letech 20. století zkoumal Ladislav Holý, jak piší české noviny o Slovácích. Výsledky shrnul do následující tabulky.		 <p>Podme, už je čas! Kresba: Peter Cagán</p>
<b>Češi</b>	<b>Slováci</b>	
moderní společnost	tradiční komunita	
historie	bez historie	
státnost	nedostatek státnosti	
pokrok	zaostalost	
dospělý	mladý	
kultura	příroda	
racionalita	emocionalita	
Západ	Východ	

Obrázek 47: tabulka výzkumu představ Čechů o Čechích a Slovácích v devadesátých letech (převzato: ÚSTR 2022, s. 99), obrázek 48: karikatura věnující se rozpadu Československa (převzato: ÚSTR 2022, s. 99)

## Střední školy – vazba na RVP G

Normalizační dějiny Slovenska budou hrát roli nejprve ve výstupu, během něhož „žák vysvětlí základní problémy vnitřního vývoje zemí západního a východního bloku. Žák se zejména zaměří na pochopení vnitřního vývoje a vzájemných vztahů supervelmocí USA, SSSR a na situaci ve střední Evropě a v naší zemi.“<sup>800</sup> Své nezastupitelné místo má slovenská problematika daného období rovněž při výstupu, při kterém „žák porovná a vysvětlí způsob života a chování v nedemokratických společnostech a v demokraciích.“<sup>801</sup> Slovensko hraje důležitou roli i u výstupu, během něhož „žák charakterizuje vznik, vývoj a rozpad bipolárního světa, jeho vojenská, politická a hospodářská seskupení, jeho vzájemné vztahy a nejvýznamnější konflikty.“<sup>802</sup> Ke slovenskému prostoru v daném období se pak váže učivo o východním bloku a jeho politickém, hospodářském a sociálním vývoji. Značnou roli může hrát slovenská problematika i při látce o životních podmínkách ve východním bloku. Nezastupitelné místo bude mít Slovensko také u učiva o pádu komunistických režimů a jeho důsledcích.<sup>803</sup>

<sup>798</sup> Na základě analýzy úkolu jsme sami došli k jiné, patrně nesprávné odpovědi; ÚSTR 2022, s. 99; ÚSTR příručka pro učitele 2022, s. 157.

<sup>799</sup> ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>800</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 45.

<sup>801</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 45.

<sup>802</sup> Tamtéž.

<sup>803</sup> Tamtéž.

## **Moderní dějiny pro střední školy – rozdělení společného státu jako stěžejní téma?**

Slovensku po roce 1968 se věnuje nejprve podkapitola s názvem „Československo v období normalizace.“<sup>804</sup> Učebnice se zde zmiňuje o vývoji vztahu mezi Alexandrem Dubčekem a Gustávem Husákem na přelomu 60. a 70. let.<sup>805</sup> Autoři však nekladou důraz na slovenský původ obou politiků.<sup>806</sup> Učebnice rovněž uvádí i příčiny Husákova úspěchu. V závorce u výkladu o Husákově politice pak nalezneme jméno slovenského konzervativce Vasiľa Biľaka. Ani u Biľaka však není zdůrazněn slovenský původ. Učebnice v závěru celé části zmiňuje, že Husák prosazoval politiku reálného socialismu.<sup>807</sup> Na další straně nalezneme vymezení pojmu reálný socialismus.<sup>808</sup> Všechny informace z odstavce o normalizaci v Československu, jež se týkají Slovenska, žáci mohou zahrnout do podotázky, která se věnuje vnitropolitickým změnám v Československu po schválení Moskevského protokolu. Odpověď z podotázky pak žáci mohou zahrnout i při úvodní otázce, jež se věnuje změnám v československém politickém a společenském životě po neúspěšném pražském jaru.<sup>809</sup> Z charakteru informací tedy plyne, že učebnice klade značný důraz na Husáka a jeho koncepci reálného socialismu.<sup>810</sup>

Informaci o Slovensku nalezneme rovněž v podkapitole o rozpadu Sovětského svazu. Autoři zde vymezují pojem satelitní stát. Jako příklad satelitního státu uvádějí Slovensko během druhé světové války. Zmínka o Slovensku však slouží pouze jako vhodný příklad při vymezení pojmu. I vzhledem k jejímu umístění v závorce můžeme vyloučit, že by informace hrála roli při řešení umístěných

---

<sup>804</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136.

<sup>805</sup> Učebnice zdůrazňuje, že Husák odmítal jak reformní komunisty, tak dogmatické konzervativce.

Učebnice se zde zmiňuje o tom, že v letech 1969-1970 působila ve vedení předsednictva ústředního výboru KSČ výkonná pětka, jež měla značné pravomoci. Učebnice ovšem zdůrazňuje, že se Husák společně se svým tzv. pragmatickým křídlem začal prosazovat ve vedení strany. Autoři v této souvislosti informují o tom, že Husák nahradil v dubnu 1969 ve funkci generálního tajemníka Alexandra Dubčeka.

<sup>806</sup> Zdůrazňování slovenského původu považujeme za důležité proto, aby si žáci uvědomili, že se na řízení společného států nepodíleli pouze Češi.

<sup>807</sup> Zmínku o reálném socialismu považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136.

<sup>808</sup> Autoři zde zdůrazňují, že se prosazoval především za Husákovy vlády; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 137.

<sup>809</sup> Abstraktnější charakter otázek vyhovuje na střední škole i nám; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136.

<sup>810</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136, 137.

v podkapitole.<sup>811</sup> Slovenská problematika se objevuje i v podkapitole s názvem „Obnovení demokracie v Československu.“<sup>812</sup> V sekci věnující se listopadovým událostem nalezneme zmínku o Veřejnosti proti násilí a Milanu Kňažkovi.<sup>813</sup> Informaci mohou žáci zahrnout i do podotázky věnující se sledu událostí vedoucích k pádu komunistického režimu.<sup>814</sup> Informaci o Milanu Kňažkovi mohou žáci využít také při řešení úvodní otázky, jež se věnuje průběhu listopadových událostí a jejich politickým důsledkům.<sup>815</sup>

Největší prostor však věnuje slovenské problematice podkapitola, jež se zabývá proměnami Československa po sametové revoluci a vzniku samostatné České republiky. Autoři zde věnují slovenské problematice celou sekci s názvem „Rozdělení české a slovenské federativní republiky.“<sup>816</sup> Výkladový text v sekci popisuje průběh a příčiny sporu mezi Čechy a Slováky na počátku devadesátých let.<sup>817</sup> Kvůli těmto sporům proto započala tzv. pomlčková válka.<sup>818</sup> Autoři v textu umisťují zajímavost, jež se věnuje pomlčkové válce.<sup>819</sup> K celé sekci se pak váže i vymezení pojmu federace.<sup>820</sup> Autoři se dále věnují i příčinám a průběhu rozdělení Československa.<sup>821</sup> Učebnice také zdůrazňuje důležitost role Vladimíra Mečiara během jednání o rozdělení státu.<sup>822</sup> V učebnici pak nalezneme mapu, jež vyobrazuje administrativní dělení české a slovenské republiky po rozdělení. Skrze mapu autoři

---

<sup>811</sup> Příklad se nám zdá zdařilý proto, že se jedná o událost, která se odehrála v nedávné době a v blízkosti současné České republiky. Žáci si dle našeho názoru pojem díky této zmínce lépe zafixují; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 154.

<sup>812</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 157.

<sup>813</sup> Milan Kňažko (\*1945) patří mezi nejznámější slovenské herce. Známe je také pro svou politickou činnost; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 158; RYCHLÍK 2015, s. 666.

<sup>814</sup> Větší důraz bychom kladli na důsledky událostí; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 158.

<sup>815</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 157-158.

<sup>816</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

<sup>817</sup> Spory podle autorů pramenily z toho, že komunistické federativní uspořádání nepřineslo ani Slovákům, ale ani Čechům větší pravomoci. Autoři uvádějí, že situaci vyostřily i další spory z minulosti, například spor o teorii čechoslovakismu.

<sup>818</sup> Spory o nový název společného státu. Nakonec zvítězil název Česká a Slovenská federativní republika.

<sup>819</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

<sup>820</sup> Pojem měl být vymezen již v normalizační kapitole; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136, 159.

<sup>821</sup> V sekci věnující se rozdělení České a Slovenské republiky autoři zdůrazňují, že v parlamentních volbách v roce 1992 zvítězilo na Slovensku Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS). Učebnice v této souvislosti uvádí, že HZDS společně s Občanskou demokratickou stranou postupně začalo jednat o rozdělení společného státu. Učebnice uvádí, že k rozdělení soustátí nakonec došlo bez referenda. Během společných jednání bylo dohodnuto, že majetek bude rozdělen v poměru 2:1 ku prospěchu Čechů. Také došlo k dohodě o oddělení měn a převzetí mezinárodních úvazků. Federace zanikla 31. prosince 1992; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

<sup>822</sup> Vladimír Mečiar (\*1942) společně s českým protějškem Václavem Klausem totiž nenašel řeč při složení federální vlády, ale ani při dalších důležitých vnitrostátních otázkách; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159; HONZÁK, František, et. al.: *Dejiny Slovenska. Dátumy, udalosti, osobnosti*. Bratislava, Slovart 2007. ISBN 987-80-8085-596-3, s. 681.

zdůrazňují, že vznikly dva samostatné státy.<sup>823</sup> Učebnice se však zabývá i reakcemi na rozdělení bývalého soustátí.<sup>824</sup> Všechny položky týkající se rozdělení společného státu pak žáci mohou zahrnout při podotázce, která se věnuje problémům společné federace Čechů a Slováků a průběhu rozpadu společného státu. Informace ze sekce o rozdělení státu mohou žáci využít i při úvodní otázce, jež se táže na příčiny a události, které vedly k rozdělení soustátí. Úvodní otázku bychom považovali za zdařilejší, pokud by vynechala faktografické vyjmenování událostí. Z obsahu celé podkapitoly však plyne, že autoři považují rozdělení Československa za stěžejní téma.<sup>825</sup>



Obrázek 49: Václav Klaus s Vladimírem Mečiarom při rozdělování společného státu (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159)



Obrázek 50: mapa administrativního členění obou států po rozdělení v roce 1993 (převzato: ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 150)

<sup>823</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 150.

<sup>824</sup> Učebnice zdůrazňuje, že rozdělení vnímali obyvatelé bývalého soustátí negativně například kvůli dělení majetku. V zahraničí naopak ocenili mírový průběh rozdělení soustátí.

<sup>825</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.



## 5.2. Komparace učebnic a našeho vymezení dle RVP – nezájem o období normalizace na Slovensku?

### Základní školy – naše vymezení na základě RVP ZV

Ve výkladové části nejprve připomeneme, že 1. ledna 1969 došlo v Československu k vyhlášení federace.<sup>826</sup> Poté se budeme zabývat osudem Alexandra Dubčeka. Zdůrazníme, že jej v pozici prvního tajemníka nahradil Gustáv Husák.<sup>827</sup> Uvedeme, že k náhradě došlo kvůli tomu, že Husák začal prosazovat sovětská stanoviska.<sup>828</sup> V souvislosti s Husákem zdůrazníme i to, že se v 70. letech stal jakožto první Slovák prezidentem Československa.<sup>829</sup> V souvislosti s děním v 70. a 80. letech se také zmíníme o tom, že normalizace na Slovensku měla mírnější průběh.<sup>830</sup> Během učiva o sametové revoluci žáky informujeme o Veřejnosti proti násilí. Zdůrazníme, že se jednalo o slovenskou dobu Občanského fóra.<sup>831</sup> Na konci tematického celku pak uvedeme, že v roce 1993 došlo k rozdělení obou států, na němž se značně podílel Vladimír Mečiar.<sup>832</sup>

Závěrečné otázky budou klást důraz na Slováka, jenž zásadně ovlivnil normalizační období. Svůj výběr žáci zdůvodní.<sup>833</sup> Při řešení otázky žákům poskytneme Husákovu podobiznu.<sup>834</sup> U druhé otázky se žáci zaměří na organizace, jež v Československu přebraly moc po sametové revoluci.<sup>835</sup> V této souvislosti žákům pro zajímavost uvedeme jméno Milana Kňažka.<sup>836</sup> Jako zajímavost se také zmíníme o Dubčekomě politickém návratu.<sup>837</sup> Při třetí otázce žáci porovnájí mapu Československa z období normalizace a mapu československého území po roce 1992.<sup>838</sup> Při zpracování otázky žáci popíší dílčí rozdíly. K dispozici budou mít obě

---

<sup>826</sup> CUHRA 2006, s. 240; HONZÁK 2007, s. 613; RYCHLÍK 2015, s. 527.

<sup>827</sup> HONZÁK 2007, s. 616; OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969-1989. Příspěvek ke stavu bádání*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2002. ISBN 80-7285-011-3, s. 47; RYCHLÍK 2015, s. 534.

<sup>828</sup> CUHRA 2006, s. 240; RYCHLÍK 2015, s. 535.

<sup>829</sup> HONZÁK 2007, s. 635.

<sup>830</sup> RYCHLÍK 2015, s. 538.

<sup>831</sup> CUHRA 2006, s. 297; RYCHLÍK 2015, s. 566.

<sup>832</sup> CUHRA 2006, s. 312-314; HONZÁK 2007, s. 681; RYCHLÍK 2015, s. 596-617.

<sup>833</sup> HONZÁK 2007, s. 616; OTÁHAL 2002, s. 47; RYCHLÍK 2015, s. 534.

<sup>834</sup> HONZÁK 2007, s. 635.

<sup>835</sup> CUHRA 2006, s. 297; RYCHLÍK 2015, s. 566.

<sup>836</sup> HONZÁK 2007, s. 686-687; RYCHLÍK 2015, 568.

<sup>837</sup> CUHRA 2006, s. 301; RYCHLÍK 2015, s. 570.

<sup>838</sup> Česko (\*1993), in: *Mapy.cz* [online], [vid 10. 5. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/s/fusakatavo>;

Československo (1945-1992), in: *Mapy.cz* [online], [vid 11. 4. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/turistic ka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8>;

potřebné mapy.<sup>839</sup> Během práce s mapou československého území po roce 1992 rovněž využijeme Mečiarovu podobiznu.<sup>840</sup> Jako zajímavost pak uvedeme, že Mečiar zastával značně nacionalistická stanoviska.<sup>841</sup>

### **Střední školy – naše vymezení na základě RVP G**

Ve výkladové části nejprve připomeneme, že 1. ledna 1969 došlo v Československu k vyhlášení federace.<sup>842</sup> Zároveň však uvedeme, že kvůli centralizačním snahám Komunistické strany nebyla federace zcela naplněna.<sup>843</sup> Poté se zaměříme na osud Alexandra Dubčeka. Zdůrazníme, že jej v pozici prvního tajemníka nahradil Gustáv Husák.<sup>844</sup> Uvedeme, že k náhradě došlo proto, že Husák začal prosazovat sovětská stanoviska.<sup>845</sup> V souvislosti s Husákem zdůrazníme i to, že se v 70. letech stal jakožto první Slovák prezidentem Československa.<sup>846</sup> Na střední škole uvedeme u Husáka i to, že se nebál používat i nejtvrďší postupy proti nespokojenému obyvatelstvu. Tyto postupy například prosazoval při potlačení demonstrací během výročí okupace v srpnu 1969.<sup>847</sup> Zároveň však zdůrazníme, že reformní komunisté v Husákově viděli jistotu, že se nebudou opakovat politické procesy z padesátých let.<sup>848</sup> V souvislosti s čelními komunistickými představiteli se ještě zmíníme o tom, že se na normalizační politice značně podílel i další Slovák, Vasiľ Biľak. Uvedeme však, že nebyl příliš akceptovatelný ani pro normalizační režim, protože měl až příliš radikální názory.<sup>849</sup>

V souvislosti s děním v 70. a 80. letech se zmíníme o tom, že normalizace na Slovensku měla mírnější průběh.<sup>850</sup> Místní inteligence nesouznící s režimem zde například dále mohla působit ve svém oboru, ovšem na podřadnějších místech.<sup>851</sup>

---

<sup>839</sup> Česko (\*1993), in: *Mapy.cz* [online], [vid 10. 5. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/s/fusakatavo>; Československo (1945-1992), in: *Mapy.cz* [online], [vid 11. 4. 2023], dostupné z: [https://mapy.cz/turistic\\_ka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8](https://mapy.cz/turistic_ka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8);

<sup>840</sup> Velké politické retro. Vladimír Mečiar zakládá novou politickou stranu, in: *Echo24.cz* [online], 2. 8. 2019 [vid. 12. 5. 2023], dostupné z: <https://echo24.cz/a/Sy8nw/velke-politicke-retro-vladimir-meciar-zaklada-novou-politickou-stranu>

<sup>841</sup> CUHRA 2006, s. 320.

<sup>842</sup> CUHRA 2006, s. 240; HONZÁK 2007, s. 613; RYCHLÍK 2015, s. 527.

<sup>843</sup> CUHRA 2006, s. 240; PEŠEK 2013, s. 118.

<sup>844</sup> HONZÁK 2007, s. 616; OTÁHAL 2002, s. 47; RYCHLÍK 2015, s. 534.

<sup>845</sup> CUHRA 2006, s. 240; RYCHLÍK 2015, s. 535.

<sup>846</sup> HONZÁK 2007, s. 635.

<sup>847</sup> CUHRA 2006, s. 140; RYCHLÍK 2015, s. 536.

<sup>848</sup> OTÁHAL 2002, s. 47; RYCHLÍK 2015, s. 534.

<sup>849</sup> OTÁHAL 2002, s. 47.

<sup>850</sup> RYCHLÍK 2015, s. 538.

<sup>851</sup> Tamtéž.

O Slovensku se zmíníme i během výkladu o Chartě 77. Uvedeme, že jedním ze signatářů dokumentu byl Dominik Tatarka.<sup>852</sup> Poté se dostaneme již k sametové revoluci. Během výkladu se zde zmíníme o Veřejnosti proti násilí. Zdůrazníme, že se jednalo o organizaci podobnou Občanskému fóru.<sup>853</sup> Na střední škole zmíníme ve výkladové části i jméno Milana Kňažka.<sup>854</sup> Během středoškolského výkladu žáky seznámíme rovněž s Marianem Čalfou a s jeho rolí během listopadových událostí.<sup>855</sup> Na střední škole pak žáky informujeme i o politickém návratu Alexandra Dubčeka. Zmíníme se o tom, že po sametové revoluci stanul do čela Národního shromáždění.<sup>856</sup> Na samotném konci tematického celku uvedeme, že v roce 1992 došlo k rozdělení Československa, na němž se podílel i Vladimír Mečiar.<sup>857</sup> V souvislosti s rozdělením společného státu rovněž zdůrazníme, že Češi a Slováci se v této době již nedokázali dohodnout ani při řešení nejstěžejnějších problémů, rozdělení proto bylo nevyhnutelné.<sup>858</sup>

Během první otázky na střední škole se zaměříme na Slováka, jenž zásadně ovlivnil normalizační období. Svůj výběr respondenti zdůvodní. U druhé otázky žáci uvedou alespoň tři důvody, kvůli nimž se jejich favorit dokázal v normalizačním období prosadit.<sup>859</sup> Při třetí otázce žáci vyjmenují alespoň dva důvody, kvůli kterých mohla mít slovenská normalizace mírnější průběh.<sup>860</sup> U čtvrté otázky se žáci zaměří na organizace, jež v Československu přebraly moc po sametové revoluci. U každé organizace uvedou alespoň jednoho člena.<sup>861</sup> Při páté otázce žáci odhalí, která skupina lidí se nejvíce podílela na rozdělení Československa. Žáci také vyjmenují alespoň dvě možné příčiny, kvůli nimž k rozdělení společného státu došlo.<sup>862</sup> U poslední otázky žáci porovnají mapu

---

<sup>852</sup> Dominik Tatarka (1913-1989) byl významný slovenský spisovatel; HONZÁK 2007, s. 641; RYCHLÍK 2015, s. 554, 676

<sup>853</sup> CUHRA 2006, s. 297; RYCHLÍK 2015, s. 566.

<sup>854</sup> HONZÁK 2007, s. 686-687; RYCHLÍK 2015, 568.

<sup>855</sup> Marián Čalfa (\*1946) zastával funkci československého premiéra; CUHRA 2006, s. 301; RYCHLÍK 2015, s. 570, 660.

<sup>856</sup> CUHRA 2006, s. 301; RYCHLÍK 2015, s. 570.

<sup>857</sup> CUHRA 2006, s. 312-314; HONZÁK 2007, s. 681; RYCHLÍK 2015, s. 596-617.

<sup>858</sup> HONZÁK 2007, s. 681.

<sup>859</sup> HONZÁK 2007, s. 616, 641; OTÁHAL 2002., s. 47; RYCHLÍK 2015, s. 534, 676.

<sup>860</sup> HONZÁK 2007, s. 616; OTÁHAL 2002, s. 47; RYCHLÍK 2015, s. 534, 538.

<sup>861</sup> CUHRA 2006, s. 297; HONZÁK 2007, s. 686-687; RYCHLÍK 2015, s. 566, 568.

<sup>862</sup> CUHRA 2006, s. 312-314; HONZÁK 2007, s. 681; RYCHLÍK 2015, s. 596-617.

normalizačního Československa a mapu československého území po roce 1992. Při zpracování odpovědi pak žáci popíší dílčí rozdíly mezi oběma mapami.<sup>863</sup>

Při řešení první otázky budou mít žáci k dispozici podobiznu Vasiľa Biľaka a Gustáva Husáka.<sup>864</sup> Jako zajímavost zde připomeneme Husákův osud během padesátých let.<sup>865</sup> Pro zajímavost zde také uvedeme, že během normalizace došlo k odstranění Dubčeka z vrcholné politiky.<sup>866</sup> V souvislosti s normalizačním obdobím využijeme pro ilustrativní účely i podobiznu Dominika Tatarky. A to navzdory tomu, že jeho jméno zmíníme spíše v kontextu všeobecného dění v Československu.<sup>867</sup> U čtvrté otázky informujeme žáky pro zajímavost o hereckém povolání Milana Kňažka.<sup>868</sup> Žákům rovněž ukážeme Kňažkovu podobiznu.<sup>869</sup> Při řešení čtvrté otázky také využijeme vyobrazení Mariána Čalfa.<sup>870</sup> Pro zajímavost pak uvedeme, že polistopadový premiér Marián Čalfa přestoupil z Komunistické strany do Veřejnosti proti násilí.<sup>871</sup> U posledních dvou otázek žáci využijí obě potřebné mapy.<sup>872</sup> I na střední škole poskytneme Mečiarovu podobiznu.<sup>873</sup> Jako zajímavost pak uvedeme to, že Mečiar později poměrně negativně ovlivnil slovenskou politiku po rozdělení Československa.<sup>874</sup>

---

<sup>863</sup>Česko (\*1993), in: *Mapy.cz* [online], [vid 10. 5. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/s/fusakatavo>; Československo (1945-1992), in: *Mapy.cz* [online], [vid 11. 4. 2023], dostupné z: [https://mapy.cz/turistic ka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8](https://mapy.cz/turistic ka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8;);

<sup>864</sup> HONZÁK 2007, s. 635; SMATANA, Ľubomír: ‚Náš Vasil Biľak‘. V rodné obci nedají na svého souseda dopustit, in: *iRozhlas* [online], 3. 8. 2018 [vid 12. 5. 2023], dostupné z: [https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/vasil-bilak-ceskoslovensko-srpen-1968-invaze-ksc-krejci-slovensko-okupace\\_1808031230\\_haf](https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/vasil-bilak-ceskoslovensko-srpen-1968-invaze-ksc-krejci-slovensko-okupace_1808031230_haf)

<sup>865</sup> CUHRA 2006, s. 190-191; RYCHLÍK 2015, s. 394-416.

<sup>866</sup> V červnu 1970 byl vyloučen z KSČ; HONZÁK 2007, s. 621.

<sup>867</sup> Dominik Tatarka, in: *ČBDB.cz* [online], [vid 12. 5. 2023], dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-55863-dominik-tatarka>

<sup>868</sup> RYCHLÍK 2015, s. 666.

<sup>869</sup> Milan Kňažko, in: *ČSFD.cz* [online], [vid 12. 5. 2023], dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/1693-milan-knazko/prehled/>

<sup>870</sup> Marián Čalfa, in: *Vláda ČR* [online], [vid 12. 5. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove vlady/historie minulych vlad/rejstrik predsedu vlad/marian-calfa-449/>

<sup>871</sup> RYCHLÍK 2015, s. 577.

<sup>872</sup>Česko (\*1993), in: *Mapy.cz* [online], [vid 10. 5. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/s/fusakatavo>; Československo (1945-1992), in: *Mapy.cz* [online], [vid 11. 4. 2023], dostupné z: [https://mapy.cz/turistic ka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8](https://mapy.cz/turistic ka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8;);

<sup>873</sup> Velké politické retro. Vladimír Mečiar zakládá novou politickou stranu, in: *Echo24.cz* [online], 2. 8. 2019 [vid. 12. 5. 2023], dostupné z: <https://echo24.cz/a/Sy8nw/velke-politicke-retro-vladimir-meciar-zaklada-novou-politickou-stranu>

<sup>874</sup> CUHRA 2006, s. 320.

## Komparace učebnic s našim vymezením

Tabulka 19: Shoda s našim vymezením dle RVP – „výkladová“ část (1968-1992)

Položka	Válková	Badatelská učebnice	Středoškolská učebnice
Vyhlášení federace	Ano	Ano	Částečně
Osud Dubčeka po pražském jaru	Ano	Částečně	Ano
Gustáv Husák (první tajemník a prezident)	Částečně	Částečně	Částečně
Mírnější průběh normalizace na Slovensku	Ne	Ne	Ne
Veřejnost proti násilí	Ano	Ne	Ano
Rozdělení Československa (Vladimír Mečiar)	Částečně	Částečně	Ano
*Nenaplnění federalizace			Ano
*Důvody volby Gustáva Husáka do čelních pozic			Částečně
*Vasil' Biľak			Částečně
*Dominik Tatarka a Charta 77			Ne
*Milan Kňažko			Ano
*Marián Čalfa			Ne
*Návrat Alexandra Dubčeka			Ne
*Nevyhnutelnost rozdělení			Ano

\*Pouze pro střední školy

Všechny učebnice se ve „výkladové“ části shodují v tom, že zdůrazňují vyhlášení federace v roce 1969.<sup>875</sup> Středoškolská učebnice však postupuje pouze částečně ve shodě s našim vymezením, protože problematiku uvádí pouze jako zajímavost.<sup>876</sup> Všechny učebnice také hovoří o osudu Alexandra Dubčeka po tzv. pražském jaru.<sup>877</sup> Středoškolská učebnice se však shoduje s našim vymezením pouze

<sup>875</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2022, s. 132; ÚSTR 2022, s. 96, 98; VÁLKOVÁ 2016, s. 137-138.

<sup>876</sup> Vzhledem k centralistickému charakteru federace však akceptujeme, že autoři nepovažují problematiku za důležitou; CUHRA 2006, s. 240; ČURDA—DVOŘÁK 2022, s. 132; PEŠEK 2013, s. 118.

<sup>877</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136; ÚSTR 2022, s. 95; VÁLKOVÁ 2016, s. 138.

částečně. Žáci v ní sice mohou odhalit, že Dubček během normalizace nefiguroval ve vrcholné politice, na problematiku je však kladen značně malý akcent.<sup>878</sup> Autoři se shodují s našim vymezením i v tom, že pojednávají o vzestupu Gustáva Husáka během normalizace. Všichni autoři však postupují pouze částečně ve shodě s našim vymezením, protože nekladou důraz na Husákův slovenský původ.<sup>879</sup> Středoškolská učebnice společně s učebnicí badatelskou navíc ignoruje fakt, že se Husák stal prezidentem.<sup>880</sup> Všechny tři učebnice hovoří i o rozdělení Československa.<sup>881</sup> Badatelská učebnice společně s Válkovou však postupuje pouze v částečné shodě s našim vymezením, protože nepracuje se jménem Vladimíra Mečiara.<sup>882</sup> Všechny tři učebnice se však shodují v tom, že nepojednávají o mírnějším průběhu normalizace na Slovensku.<sup>883</sup>

U ostatních položek již k vzájemné shodě mezi všemi učebnicemi nedochází. O Veřejnosti proti násilí hovoří ve shodě s našim vymezením pouze Válková a středoškolská učebnice.<sup>884</sup> Badatelská učebnice o problematice nehovoří vůbec.<sup>885</sup> Následující položky jsme pak vymezili pouze pro střední školu. Ke shodě s našim vymezením zde dochází při popisu působení federace v Československu, ale také při uvedení jména Milana Kňažka.<sup>886</sup> U Gustáva Husáka dochází pouze k částečné shodě s našim vymezením, protože v učebnice neklade důraz na Husákovy tvrdé postupy proti odpůrcům komunistického režimu. Jak jsme si také ukázali v předchozích řádcích, učebnice navíc nezdůrazňuje ani Husákův slovenský původ. Podobný problém nastává i u Vasil'a Bil'aka. Ani zde autoři nezdůrazňují politikův slovenský původ, dochází proto pouze k částečné shodě s našim vymezením.<sup>887</sup> U Dominika Tatarky, Mariána Čalfy a u Dubčekova návratu po revoluci se pak

---

<sup>878</sup> ÚSTR 2022, s. 95.

<sup>879</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136; ÚSTR 2022, s. 88; VÁLKOVÁ 2016, s. 137-141.

<sup>880</sup> Vzhledem k tomu, že se jednalo o jediného slovenského prezidenta v historii Československa, považujeme informaci za značně důležitou; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136; ÚSTR 2022, s. 88.

<sup>881</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159; ÚSTR 2022, s. 98; VÁLKOVÁ 2016, s. 91, 142.

<sup>882</sup> Mečiarovo jméno považujeme i na základní škole za stěžejní; ÚSTR 2022, s. 98; VÁLKOVÁ 2016, s. 91, 142.

<sup>883</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014; VÁLKOVÁ 2016; ÚSTR 2022.

<sup>884</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 157-158; VÁLKOVÁ 2016, s. 141.

<sup>885</sup> Vzhledem k charakteru učebnice však podobný postup akceptujeme; ÚSTR 2022.

<sup>886</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 157-159.

<sup>887</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136.

středoškolská učebnice s našim vymezením neshoduje vůbec, protože tyto položky ve „výkladové“ části ignoruje.<sup>888</sup>

**Tabulka 20: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP - „výkladová“ část (1968-1992)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Počátky kulturních vztahů mezi Čechy a Slováky</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Důraz na délku soužití obou národů</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Napjaté vztahy mezi Čechy a Slováky během existence společného státu</b>	Ne	Ano	Ano
<b>Získání samostatné vlády Slováků po vyhlášení federace</b>	Ano	Ano	ne
<b>Výkonná pětka (Husák a Dubček)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Nerealizace dělby moci po vyhlášení federace</b>	Ne	Ano	Ano
<b>Husák a idea reálného socialismu</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Názory veřejnosti v letech 1968 a 1992 na vztahy mezi Čechy a Slováky</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Dubček v čele Federálního shromáždění</b>	Ano	Ne	ne
<b>Spory mezi Čechy a Slováky po sametové revoluci</b>	Ne	Ano	Ano
<b>Pomlčková válka</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Názory Čechů na Čechy a Slováky v 90. letech</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Hnutí za demokratické Slovensko</b>	Ne	Ne	Ano

<sup>888</sup> Všechny položky považujeme na střední škole za důležité, jejich absenci hodnotíme negativně; ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<b>a jeho podíl na rozdělení státu</b>			
<b>Důvody rozpadu Československa</b>	Ne	Ano	Ano
<b>Způsob rozdělení Československa</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Dohody o průběhu rozdělení státu</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Situace po rozdělení Československa</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Domácí a zahraniční názory na rozdělení Československa</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Umělecké dílo Dalibora Bači na výstavě „Soukromý nacionalismus“</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Současné vztahy mezi Čechy a Slováky</b>	Ne	Ano	Ne

U položek, jež učebnice obsahují mimo naše vymezení, dochází ke dvěma zajímavým shodám.<sup>889</sup> Badatelská učebnice společně s Válkovou hovoří o tom, že Slováci získali po vyhlášení federace samostatné politické instituce.<sup>890</sup> Ke druhé zajímavé shodě dochází v případě problematiky sporů mezi Čechy a Slováky bezprostředně po sametové revoluci. Tu totiž popisuje mimo naše vymezení badatelská, ale i středoškolská učebnice.<sup>891</sup> Badatelská učebnice pak popisuje navíc oproti našemu vymezení napjaté vztahy mezi Čechy a Slováky během existence společného státu, nerealizaci dělby moci po vyhlášení federace, ale také důvody rozpadu společného státu.<sup>892</sup> U posledních třech položek dochází rovněž ke shodě mezi středoškolskou a badatelskou učebnicí.<sup>893</sup> Středoškolská učebnice však postupuje ve shodě s našim vymezením.<sup>894</sup>

U dalších položek, jež obsahují učebnice navíc oproti našemu vymezení, již k žádné vzájemné shodě mezi učebnicemi nedochází. Jednotlivé učebnice proto okomentujeme samostatně. Válková navíc oproti našemu vymezení zařazuje ve výkladové části pouze zmínku o tom, že se Dubček dostal po sametové revoluci do čela

<sup>889</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159; ÚSTR 2022, s. 98.; VÁLKOVÁ 2016, s. 137-138;

<sup>890</sup> Na základní škole zcela přebytná poznámka; ÚSTR 2022, s. 98; VÁLKOVÁ 2016, s. 137-138.

<sup>891</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159; ÚSTR 2022, s. 98.

<sup>892</sup> ÚSTR 2022, s. 98-99.

<sup>893</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159; ÚSTR 2022, s. 98-99.

<sup>894</sup> Zmiňujeme proto, aby čtenář nenabyl dojmu, že se položky v učebnici nevyskytují; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.



Federálního shromáždění.<sup>895</sup> Badatelská učebnice se navíc oproti našemu vymezení zabývá historií společného soužití Čechů a Slováků.<sup>896</sup> Badatelská učebnice se rovněž věnuje názorům veřejnosti v letech 1968 a 1992 na vztahy mezi Čechy a Slováky, ale také názory Čechů na Čechy a Slováky v devadesátých letech.<sup>897</sup> Učebnice se věnuje i dění po rozdělení Československa, reflexí společného soužití v současnosti, ale také současnými vztahy mezi Čechy a Slováky.<sup>898</sup> Středoškolská učebnice navíc oproti našemu vymezení hovoří o Husákovi a Dubčekovi ve výkonné pětce a o Husákově ideji reálného socialismu.<sup>899</sup> V souvislosti s napjatými vztahy mezi Čechy a Slováky v 90. letech se autoři středoškolské učebnice zmiňují o tzv. pomlčkové válce, o Hnutí za demokratické Slovensko a jeho podílu na rozdělení státu, o způsobu rozdělení Československa, o dohodách o průběhu rozdělení státu, ale také o domácích a zahraničních názorech na rozdělení společného státu.<sup>900</sup>

**Tabulka 21: shoda s našim vymezením dle RVP – otázky (1968-1992)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Slovenští politici a normalizace</b>	Ne	Ne	Částečně
<b>Politické organizace po sametové revoluci</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Územní změny po roce 1992</b>	Ano	Ano	Ano
<b>*Důvody prosazení se Biľaka a Husáka</b>			Ne
<b>*Dva důvody mírnějšího průběhu normalizace na Slovensku</b>			Ne
<b>*Skupina podílející se na rozdělení Československa</b>			Ano

\*Pouze pro střední školy

<sup>895</sup> Na základní škole považujeme poznámku za přebytečnou. VÁLKOVÁ 2016, s. 141.

<sup>896</sup> ÚSTR 2022, s. 98.

<sup>897</sup> Postup považujeme za inspirativní; ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>898</sup> Postup rovněž považujeme za inspirativní; ÚSTR 2022, s. 98-99.

<sup>899</sup> Postup považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136.

<sup>900</sup> Proti postupu učebnice nic nenamítáme; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

U otázek se všechny tři učebnice shodují s našim vymezením v důrazu na územní změny po roce 1992.<sup>901</sup> Středoškolská učebnice se shoduje s našim vymezením i při otázkách na politické organizace fungující po sametové revoluci.<sup>902</sup> Při otázce na slovenské politiky během normalizace se však středoškolská učebnice shoduje s našim vymezením pouze částečně, protože neklade důraz na slovenský původ politiků.<sup>903</sup> Badatelská učebnice naproti tomu slovenské normalizační politiky, ale i politické organizace po sametové revoluci ignoruje.<sup>904</sup> V otázkách, jež jsme si vymezili pouze pro střední školy, se středoškolská učebnice shoduje s námi pouze v otázce na skupinu osob, jež se podílela na rozdělení Československa.<sup>905</sup> Důvodům, proč se prosadil Biľak a Husák, a důvodům mírnějšího průběhu normalizace na Slovensku se totiž středoškolská učebnice nevěnuje.<sup>906</sup>

**Tabulka 22: Položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – otázky (1968-1992)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Názory veřejnosti na vztah mezi Čechy a Slováky v roce 1968</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Bod akčního programu, jež se prosadil</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Problémy společné federace Čechů a Slováků</b>	Ne	Ne	Ano
<b>Průběh událostí na konci roku 1989</b>	Ano	Ne	Ano
<b>Stereotypy ve vztazích mezi Čechy a Slováky na počátku</b>	Ne	Ano	Ne

<sup>901</sup> Pro zjednodušení zde spojujeme jak podotázku, tak otázku v jedno; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159; ÚSTR 2022, s. 99; VÁLKOVÁ 2016, s. 142.

<sup>902</sup> Problematiku lze zahrnout do jedné podotázky a jedné otázky, jež se věnují průběhu listopadových událostí; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 157-158.

<sup>903</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 136.

<sup>904</sup> ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>905</sup> Mohou zahrnout do otázky, jež se věnuje průběhu rozpadu Československa; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

<sup>906</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<b>90. let</b>			
<b>Názory na vztahy mezi Čechy a Slováky v roce 1992</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Porovnání názorů na vzájemné vztahy Čechů a Slováků v letech 1968 a 1992</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Představy Čechů o Češích a Slovácích v 90. letech</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Názory na společný stát Čechů a Slováků po rozdělení Československa</b>	Ne	Ano	Ne

V otázkách, jež se objevují mimo naše vymezení, dochází ke shodě pouze v jednom případě. Válková společně se středoškolskou učebnicí totiž klade důraz na průběh událostí na konci roku 1989.<sup>907</sup> U ostatních položek pak k vzájemným shodám mezi učebnicemi nedochází, jednotlivé položky proto okomentujeme samostatně. Válková klade důraz na bod Akčního programu, jež se prosadil.<sup>908</sup> Badatelská učebnice se v otázkách věnuje názorům veřejnosti na vztahy mezi Čechy a Slováky v letech 1968 a 1992 a jejich vzájemnému porovnání.<sup>909</sup> Badatelská učebnice klade důraz na vztahy mezi Čechy a Slováky i během dalších otázek. Zabývá se totiž vzájemnými stereotypy mezi Čechy a Slováky na začátku devadesátých let, představami Čechů o Češích a Slovácích ve stejném období, ale také názory na společný stát po rozdělení Československa.<sup>910</sup> Středoškolská učebnice pak navíc oproti našemu vymezení klade důraz pouze na problémy uvnitř federace.<sup>911</sup>

<sup>907</sup> Ve středoškolské učebnici se problematice věnuje jak otázka, tak podotázka. U všech otázek nám nevyhovuje faktografický charakter; ČURDA-DVOŘÁK 2014, s. 157-158; VÁLKOVÁ 2016, s. 141.

<sup>908</sup> Otázku bychom zařadili již spíše k dění během pražského jara, proti postupu Válkové však nic nenamítáme; VÁLKOVÁ 2016, s. 138-139.

<sup>909</sup> Postup badatelské učebnice považujeme za velmi inspirativní; ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>910</sup> Pro potřeby porovnání znění otázek zobecňujeme. Postup badatelské učebnice v každém případě považujeme za inspirativní; ÚSTR 2022, s. 98-99.

<sup>911</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

**Tabulka 23: shoda s našim vymezením dle RVP – mimovýkladové složky (1968-1992)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
<b>Husákova podobizna</b>	Ano	Ne	Ne
<b>Mapa normalizačního Československa</b>	Ne	Ano	Ne
<b>Mapa československého území po roce 1992</b>	Ne	Ano	Ano
<b>Vladimír Mečiar (vyobrazení)</b>	Ne	Ne	Ano
<b>**Milan Kňažko (zajímavost)</b>	Ne	Ne	
<b>**Alexander Dubček a sametová revoluce (zajímavost)</b>	Částečně	Ano	
<b>**Vladimír Mečiar (zajímavost)</b>	Ne	Ne	
<b>*Biľakovo vyobrazení</b>			Ne
<b>*Osud Dubčeka po tzv. pražském jaru</b>			Ne
<b>*Husákův osud během padesátých let</b>			Ne
<b>*Dominik Tatarka (vyobrazení)</b>			Ne
<b>*Milan Kňažko (zajímavost a vyobrazení)</b>			Částečně
<b>*Marián Čalfa (zajímavost a vyobrazení)</b>			Ne
<b>*Vliv Mečiara na směřování slovenské politiky (zajímavost)</b>			Ne

\*určeno pro střední školy

\*\*Určeno pro základní školy

Z tabulky je patrné, že výběr mimovýkladových složek je napříč jednotlivými učebnicemi značně odlišný, jednotlivé položky proto okomentujeme samostatně.

Válková ve shodě s našim vymezením umisťuje v učebnici Husákovu podobiznu.<sup>912</sup> U osudu Alexandra Dubčeka po sametové revoluci dochází pouze k částečné shodě, protože Válková o něm informuje již ve výkladovém textu.<sup>913</sup> Válková však neposkytuje mapu normalizačního Československa, ale ani mapu československého území po roce 1992. Učebnice v mimovýkladových složkách nepracuje ani s Milanem Kňažkem, ale ani s Vladimírem Mečiarom.<sup>914</sup> Ani badatelská učebnice nepracuje s Milanem Kňažkem a Vladimírem Mečiarom.<sup>915</sup> Badatelská učebnice naproti tomu poskytuje obě potřebné mapy, ve shodě s našim vymezením postupuje i při popisu návratu Alexandra Dubčeka na politickou scénu po sametové revoluci.<sup>916</sup>

Středoškolská učebnice, podobně jako učebnice badatelská, poskytuje mapu československého území po roce 1992.<sup>917</sup> Učebnice nabízí i podobiznu Vladimíra Mečiara.<sup>918</sup> U Milana Kňažka pak středoškolská učebnice postupuje pouze částečně ve shodě s našim vymezením, protože informaci o herectví zařazuje již do hlavního textu. Mečiarovo vyobrazení pak neposkytuje vůbec.<sup>919</sup> Středoškolská učebnice však neobsahuje Husákovu a Biľakovo vyobrazení, nepracuje ani s Dominikem Tatarkou a Mariánem Čalfou.<sup>920</sup> Učebnice neposkytuje v zajímavostech ani informace o osudu Gustáva Husáka během padesátých let, ale ani informace o osudu Alexandra Dubčeka během normalizace.<sup>921</sup> Středoškolská učebnice rovněž nepracuje s mapou normalizačního Československa. Učebnice také ignoruje Mečiarův vliv na směřování slovenské politiky po rozpadu federace.<sup>922</sup>

---

<sup>912</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 138-139.

<sup>913</sup> Na základní škole považujeme spíše jako doplňující informaci; VÁLKOVÁ 2016, s. 141.

<sup>914</sup> Učebnici bychom tedy museli doplnit jinými zdroji; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>915</sup> ÚSTR 2022.

<sup>916</sup> Map zde nalezneme dokonce více, což však nehodnotíme negativně. Informaci o Dubčekomě návratu pak nalezneme v úloze, jež pracuje s jeho transparentem během listopadových událostí. Informace o Dubčekomě zde má spíše charakter zajímavosti, badatelské otázky na jeho jméno nekladou důraz; ÚSTR 2022, s. 95, 98.

<sup>917</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 150; ÚSTR 2022, s. 95-98.

<sup>918</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

<sup>919</sup> Proti postupu však nemáme závažnější námítky; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 157-158.

<sup>920</sup> Proti neposkytnutí vyobrazení nic nenamítáme. Mariánu Čalfom bychom však ve výuce věnovali větší pozornost než středoškolská učebnice.

<sup>921</sup> Oba příběhy považujeme za značně důležité, ve výuce bychom jim věnovali více prostoru.

<sup>922</sup> Mečiarův vliv na slovenskou politiku považujeme za stěžejní téma; ČURDA—DVOŘÁK 2014.

**Tabulka 24: položky v učebnicích vyskytující se navíc oproti našemu vymezení dle RVP – mimovýkladové složky (1968-1992)**

<b>Položka</b>	<b>Válková</b>	<b>Badatelská učebnice</b>	<b>Středoškolská učebnice</b>
Satelitní stát (pojem)	Ne	Ne	Ano
Poválečný osud Romů v Československu (zajímavost)	Ano	Ne	Ne
Veřejná anketa zabývající se názory na vztah mezi Čechy a Slováky v roce 1968 (digitální zdroj)	Ne	Ano	Ne
Federace (pojem)	Ano	Ne	Ano
Gustáv Husák generálním tajemníkem (časová osa)	Ne	Ano	Ne
Vasil Biľak (doprovodný úkol)	Ano	Ne	Ne
Reálný socialismus (pojem)	Ne	Ne	Ano
Husákovo prezidentství (zajímavost)	Ano	Ne	Ne
Pomlčková válka (zajímavost)	Ne	Ne	Ano
Výsledky ankety zabývající se vztahy mezi Čechy a Slováky v roce 1992 (tabulka)	Ne	Ano	Ne
Stereotyp (pojem)	Ne	Ano	Ne
Státní symboly Slovenska (vyobrazení a zajímavost)	Ano	Ne	Ne
Situace po rozdělení obou států (úloha HistoryLab)	Ne	Ano	Ne
Výzkum představ Čechů o Češích a Slovácích (tabulka)	Ne	Ano	Ne
Karikatura věnující se rozdělení Československa (vyobrazení)	Ne	Ano	Ne
Slovenská národní strana	Ne	Ano	Ne

<b>(zajímavost)</b>			
<b>Česká vlajka na výstavě „Soukromý nacionalismus“ (vyobrazení)</b>	Ne	Ano	Ne

U mimovýkladových složek, jež autoři zařazují mimo naše vymezení, dochází pouze k jedné zajímavé shodě mezi učebnicemi. Jak Válková, tak středoškolská učebnice vymezují pojem federace.<sup>923</sup> U ostatních učebnic již k vzájemným shodám nedochází, jednotlivé položky proto okomentujeme samostatně. Válková navíc oproti našemu vymezení zařazuje zajímavost, jež pojednává o poválečném osudu slovenských Romů.<sup>924</sup> Autorka také pracuje v doprovodném úkolu s osobou Vasil'a Biľaka. Válková mimo naše vymezení dále uvádí Husákovo jméno v tabulce prezidentů.<sup>925</sup> Autorka pracuje v mimovýkladových složkách i se státními symboly Slovenska.<sup>926</sup> Středoškolská učebnice navíc oproti našemu vymezení pracuje s pojmem satelitní stát a s pojmem reálný socialismus.<sup>927</sup> Středoškolská učebnice pak ještě mimo naše vymezení hovoří v zajímavostech o pomlčkové válce.<sup>928</sup>

U badatelské učebnice je patrné, že oproti našemu vymezení klade daleko větší důraz na úlohu stereotypu během vzájemného soužití Čechů a Slováků. Učebnice poskytuje v digitální podobě anketu z roku 1968, jež se zabývá názory československé veřejnosti na vztahy mezi Čechy a Slováky.<sup>929</sup> Mimo naše vymezení autoři pracují i s tabulkou, která zobrazuje názory veřejnosti na vztahy mezi Čechy a Slováky v roce 1992. Jak jsme zmínili na počátku odstavce, autoři kladou značný důraz na stereotypy. Nepřekvapí proto, že v učebnici vymezují pojem stereotyp. Badatelská učebnice dále mimo naše vymezení odkazuje na úlohu v HistoryLabu, jež se zabývá situací po rozdělení obou států. V další fázi pak nalezneme úlohu, která pracuje s tabulkou názorů o představách Čechů o Slovácích a Češích v devadesátých letech.

<sup>923</sup> Z učebnic je patrné, že na problematiku federace učebnice kladou značný důraz; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159; VÁLKOVÁ 2016, s. 142.

<sup>924</sup> Zajímavost považujeme za důležitou, v rámci kapitoly je však značně izolovaná.

<sup>925</sup> Zmínku o Husákovi považujeme za důležitou, chybí nám však důraz na jeho slovenský původ; VÁLKOVÁ 2016, s. 138-139.

<sup>926</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 142.

<sup>927</sup> Pojem satelitní stát se však vztahuje ke Slovensku během druhé světové války. Vymezení pojmu reálný socialismus však považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 137, 154.

<sup>928</sup> Postup považujeme za inspirativní; ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

<sup>929</sup> Postup považujeme za inspirativní; Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968, in: *dejepis21* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/>; ÚSTR 2022, s. 99.

V jedné z dalších úloh pak badatelská učebnice poskytuje karikaturu věnující se rozdělení Československa. V jedné z úloh pak pracuje s fotografií z výstavy Soukromý nacionalismus.<sup>930</sup> Všechny doposud zmíněné položky se tedy zabývaly stereotypy.<sup>931</sup> Ve zbylých položkách, jež autoři zařazují mimo naše vymezení, se učebnice zmiňuje pro zajímavost i o Slovenské národní straně.<sup>932</sup> V jedné z časových os pak autoři umisťují i zmínku o Husákově zvolení do pozice generálního tajemníka KSČ.<sup>933</sup>

## 6. Výzkum reálné výuky

Ve výzkumu jsme pomocí dotazníku chtěli zjistit, jak učitelé vyučují o slovenské historii mezi léty 1918-1992 v reálné výuce. Sonda do učitelské praxe měla odhalit, která témata, hodnoty a postoje předávají učitelé v hodinách a jak.

### 6.1. Výzkumné otázky

Dotazník jsme rozdělili do pěti částí. V úvodní části měli respondenti vyplnit údaje, jež se týkaly jejich učitelské kariéry. Zde jsme se ptali, na kterém stupni učitelé vyučují, na délku jejich praxe a na to, zda dosáhli vysokoškolského vzdělání v oboru. Tato data jsme zjišťovali proto, abychom učitelé rozdělili do potřebných kategorií, ale také proto, abychom případně našli kauzální souvislost mezi těmito daty a dalšími odpověďmi respondentů. V dalších čtyřech částech učitelé vyplňovali otevřené otázky věnující se tomu, jak vyučují o Slovensku v daném období. Období mezi léty 1918-1992 jsme rozdělili do čtyř celků stejně jako v teoretické části.<sup>934</sup> Zajímaly nás vazby na RVP, používané materiály, stěžejní položky v rámci daného období, využití mimovýkladových složek, ale také hodnoty či postoje, jež si žáci z hodin odnášejí. Neopomněli jsme však ani to, kolik vyučovacích hodin učitelé problematice věnují, abychom získali představu, kolik prostoru je slovenské problematice ve výuce věnováno.

---

<sup>930</sup> ÚSTR 2022, s. 98-99.

<sup>931</sup> Postup učebnice považujeme za inspirativní; Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968, in: *dejepis21* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/>; ÚSTR 2022, s. 98-99

<sup>932</sup> Vzhledem k charakteru považujeme informaci za zajímavost; ÚSTR 2022, s. 99.

<sup>933</sup> Chybí však důraz na Husákovu slovenský původ; ÚSTR 2022, s. 88.

<sup>934</sup> 1918-1938, 1938-1945, 1945-1968, 1968-1992.



## 6.2. Výzkumný vzorek

Dotazník jsme rozeslali učitelům jak na středních, tak i na základních školách po celé České republice. Jednalo se o náhodný výběr známých z našeho okolí. Dotazník obdrželo 30 učitelů. Vrátilo se nám však pouze devět odpovědí. Zpětná vazba tedy dorazila jen od 30% oslovených respondentů. Pelikán uvádí, že se při vyplňování dotazníků bez přítomnosti dotazujícího počítá s 50-60% návratností.<sup>935</sup> Návratnost dotazníku je tedy značně neuspokojivá. U realizace výzkumu nás nejvíce mrzí to, že i přesto, že dotazník obdrželi skutečně jen nejbližší přátelé či spolupracovníci, byla návratnost poměrně nízká. Příčinu našeho neúspěchu vidíme v tom, že jsme oslovovali respondenty většinou v online prostředí. Respondenty jsme žádali osobně emailem či osobně přes sociální sítě, avšak ani to nestačilo. Problémem se však stala i značná rozsáhlost dotazníku. Vzhledem k nízkému počtu respondentů se tedy nejedná o relevantní výzkum, ale spíše o sondu, jež slouží jako doplněk mnohem rozsáhlejší první části práce, v níž jsme analyzovali a porovnávali učebnice středních a základních škol.

## 6.3. Dílčí výsledky šetření

Na dotazník odpovědělo pět učitelů ze základní školy. Každý z nich dosáhl vysokoškolského vzdělání v oboru. Tři učitelé vykonávali praxi do desíti let, dva učitelé naopak vyučují již přes 25 let. I všichni učitelé ze středních škol, kteří se zúčastnili šetření, dosáhli vysokoškolského vzdělání v oboru. Dva z těchto učitelů vykonávají praxi do desíti let, dva dotazovaní uvedli, že praxi vykonávají přes 25 let. Respondenty jsme však rozdělili podle toho, zda vyučují na střední či na základní škole. V samotném vyhodnocení jsme se snažili zohlednit i délku praxe, abychom případně prokázali vliv praxe na způsob výuky.

---

<sup>935</sup> PELIKÁN, Jiří: *Základy empirického výzkumu*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0, s. 115.

**1. Kterou učebnici/učebnice v hodině využíváte? Pokud nevyžíváte žádnou, uveďte důvod své volby.**

**Tabulka 25: odpovědi pěti respondentů na základní škole (využívané učebnice 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do 10 let)	Počet respondentů (praxe nad 25 let)
Využití pramenů místo učebnic	1	0
Vlastní zdroje	1	1
Lekce Dějepis+	1	0
Badatelská učebnice	1	1
Válková (pouze prvorepublikové období)	1	0
Nová doba-SPL práce (pouze žáci)	0	1
Dějiny moderní doby-Luňák a kol. (pouze žáci)	0	1

Na základní škole se nepodařilo prokázat vliv délky praxe učitelů na volbu učebnic. Tuto kategorii proto během naší analýzy nezohledníme. Na základní škole uvedl pouze jeden učitel, že nevyžívá učebnici, v hodinách totiž pracuje s prameny. Dva učitelé pak využívají jako doplněk k práci s učebnicemi blíže nspecifikované vlastní zdroje. Jeden z respondentů dále zmínil, že práci s učebnicemi doplňuje lekcemi z projektu Dějepis+.<sup>936</sup> Co se týče učebnic, tak dva učitelé uvedli, že využívají badatelskou učebnici.<sup>937</sup> Další učitel zmínil, že využívá učebnici Válkové, avšak pouze v prvorepublikovém období.<sup>938</sup> Jeden z respondentů pak uvedl, že využívá učebnici Nová doba z vydavatelství SPL Práce, popřípadě učebnici Dějiny moderní doby od Luňáka a kolektivu.<sup>939</sup> Respondent však v obou případech zdůraznil, že učebnice mají k dispozici pouze žáci.

<sup>936</sup> Dějepis+ [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.npi.cz/projekty/4588-dejepis-plus>

<sup>937</sup> ÚSTR 2022.

<sup>938</sup> VÁLKOVÁ 2016.

<sup>939</sup> Ani jedna z učebnic již nemá platnou schvalovací doložku; JOŽÁK, Jiří. *Dějepis: nová doba. 4. díl, Československo a svět 1945-1989. 3. vyd.* Praha, SPL – Práce 1999. ISBN 80-86287-08-4; LUŇÁK, Petr,

**Tabulka 26: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (využívané učebnice 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<b>Bez učebnic (osobní přesvědčení)</b>	1	0
<b>Bez učebnic (neposkytuje škola)</b>	1	0
<b>Učebnice Čorneje a Kuklíka</b>	0	1
<b>Učebnice Čurdy a Dvořáka</b>	0	1

Ze středoškolského výzkumu je naopak patrné, že dva učitelé s praxí do desíti let učebnice nevyužívají. Jeden z těchto učitelů je nevyužívá kvůli osobnímu přesvědčení, u druhého učebnice neposkytuje škola. Učitelé s délkou praxe přes dvacet pět let ve svých hodinách naopak učebnice využívají. Jeden z nich pracuje s učebnicí od Petra Čorneje a Jana Kuklíka.<sup>940</sup> Druhý odpověděl, že využívá učebnici od Jana Čurdy a Jana Dvořáka.<sup>941</sup>

**2. Které mimovýkladové složky v hodině využíváte? (grafy, mapy, doprovodné úkoly apod.)**

**Tabulka 27: odpovědi pěti respondentů na základní škole (mimovýkladové složky 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<b>Pracovní sešit Hravý dějepis</b>	1	0
<b>Mapy</b>	1	2
<b>Grafy</b>	0	1
<b>Dokumenty pramenné povahy</b>	0	2
<b>Autentické videonahrávky</b>	0	1

PEČENKA, Marek, AUGUSTA, Pavel: *Dějiny moderní doby*. 2. díl. Praha, SPL – Práce 2000. ISBN 80-86287-27-0; Schvalovací doložky učebnic, in: *msmt.cz*, [online], [vid. 26. 6. 2023], dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic>.

<sup>940</sup> Učebnice však nemá platnou schvalovací doložku; KUKLÍK, Jan - ČORNEJ, Petr: *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 4, Nejnovější dějiny*. Praha, SPN 2002. ISBN 80 7235 175 3; Schvalovací doložky učebnic, in: *msmt.cz*, [online], [vid. 26. 6. 2023], dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic>

<sup>941</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

<b>Obrazové prameny</b>	1	0
<b>Videa</b>	1	0
<b>Dokumentární záběry</b>	0	1
<b>Internet při vyhledávání stěžejních pojmů</b>	1	1
<b>Youtubový kanál Dejepis Inak</b>	1	0
<b>Využití výukových aplikací</b>	1	0
<b>Materiály pramenné povahy (pro období 1918-1945)</b>	1	0
<b>Mapy (pro období 1918-1945)</b>	1	0
<b>Grafy (pro období 1918-1945)</b>	1	0
<b>Fotografie (pro období 1918-1945)</b>	1	0
<b>Výpovědi pamětníků (pro období 1945-1992)</b>	1	0
<b>Historylab (pro období 1968-1992)</b>	1	0
<b>Slavné dny (pro období 1968-1992)</b>	1	0

Dva učitelé na základních školách vždy využívají mapy a dokumenty pramenné povahy. Jeden z těchto učitelů pracuje i s dokumentárními záběry, grafy a autentickými videonahrávkami, žáci také v jeho hodinách využívají internet při vyhledávání stěžejních pojmů. Oba dotazovaní vykonávají praxi přes 25let. Učitelé vykonávající praxi do desíti let mají o něco pestřejší výběr. Nejedná se však o zásadní rozdíl, ani zde se tedy nepodařilo prokázat zásadní vliv délky praxe na výběr pomůcek. Jeden z mladších učitelů využívá pracovní sešit *Hravý dějepis*.<sup>942</sup> Další z těchto učitelů pracuje s mapami a obrazovými prameny. Pozoruhodné je také využití slovenského youtubového kanálu *Dejepis Inak*.<sup>943</sup> Jedná se o jediný slovenský zdroj, jež uvedli učitelé na obou stupních. Avšak vzhledem k tomu, že Slováky dnes považují žáky vzhledem k rozdělení společného státu za cizí národ, se podobný postup dal očekávat. Jeden ze zmíněných učitelů zároveň uvádí, že v celém období využívá videí a vlastních aplikací, svůj výběr však nespecifikuje. Respondenti dále jednotlivě uvádějí, že

<sup>942</sup> Pracovní sešit má platnou schvalovací doložku; JINDRÁČKOVÁ, Michaela – MÁCHA, Petr: *Hravý dějepis 9: nejnovější dějiny: pracovní sešit pro 9. ročník ZŠ a víceletá gymnázia: v souladu s RVP*. Praha, Taktik 2017. ISBN 978-80-87881-97-2; Schvalovací doložky učebnic, in: *msmt.cz*, [online], [vid. 26. 6. 2023], dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic>

<sup>943</sup> *Dejepis Inak* (youtubový kanál), dostupné z: <https://www.youtube.com/@DejepisInak>

v období do roku 1945 využívají materiály pramenné povahy, mapy, grafy, ale také fotografie. V období po roce 1945 jeden z učitelů ze základní školy pracuje s výpověďmi pamětníků, svou odpověď však dále nespécifikoval. V období mezi léty 1968-1992 pak respondenti jednotlivě uvádějí, že pracují s webovou aplikací HistoryLab či se seriálem Slavné dny.<sup>944</sup>

**Tabulka 28: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (mimovýkladové složky 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
Mapy	2	2
Videa	2	2
Filmy	2	2
Dokumentární filmy	2	2
Rudí prezidenti	0	1
Slavné dny	0	1
České století	0	1
Rozhlasové pořady	0	1
Komiksy	0	1
Dobové karikatury	0	1
Grafy	0	1
Mapy (pro období 1918-1938)	1	0
Svědectví pamětníka (pro období 1938-1945)	1	0
Autentické texty (pro období 1945-1968)	1	0
Audiovizuální prameny (pro období 1945-1968)	1	0
Materiály z webu Moderní dějiny (pro období 1945-1968)	0	1
Materiály z webu paměti národa	0	1

<sup>944</sup> HistoryLab [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.historylab.cz/>; Slavné dny (rež. Pavel Zuna a kolektiv, 2010), dostupné z: <https://www.slavne-dny.cz/list>

<b>(pro období 1945-1968)</b>		
<b>Materiály z webu Jeden svět na školách (pro období 1945-1968)</b>	0	1
<b>Materiály z webu dějepis21 (pro období 1968-1992)</b>	0	1
<b>Televizní reportáže (pro období po roce 1989)</b>	1	0
<b>Novinové články (pro období po roce 1989)</b>	1	0
<b>České století (pro období po roce 1989)</b>	1	0

Ani na střední škole se nepodařil prokázat vliv délky praxe na výběr mimovýkladových složek. S touto kategorií proto v tomto momentě nebudeme operovat. Středoškolští učitelé uvádějí, že využívají mapy a videa, ale také dokumentární filmy. Jednotlivě se respondenti zmínili o práci s dokumentem Rudí prezidenti, se seriálem Slavné dny či se seriálem České století.<sup>945</sup> Posledně zmiňovaný seriál ve svých hodinách využívá i jeden z dalších učitelů, avšak pouze při výuce o Slovensku po roce 1989.<sup>946</sup> Jednotlivě respondenti rovněž uvedli, že pracují s grafy, komiksy, dobovými karikaturami či s rozhlasovými pořady. Někteří středoškolští učitelé pak pracují v různých obdobích s různými mimovýkladovými složkami. Jeden z dotazovaných uvedl, že během období první republiky pracuje s mapami. Další respondent také zmínil, že při učivu o Slovensku mezi léty 1938-1945 využívá svědectví pamětníka. U mimovýkladových složek využitých pro období mezi léty 1945-1968 se respondenti jednotlivě zmiňují o audiovizuálních pramenech a autentických textech. Učitelé dále jednotlivě uvedli, že u učiva o Slovensku mezi léty 1945-1968 využívají materiály z webu Moderní dějiny, materiály z webu Paměti národa či materiály z webu Jeden svět na školách.<sup>947</sup> V období mezi léty 1968-1992 pak jeden

<sup>945</sup> České století (rež. Robert Sedláček, 2013-2014); Rudí prezidenti (rež. Román Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018); Slavné dny (rež. Pavel Zuna a kolektiv, 2010), dostupné z: <https://www.slavne-dny.cz/list>.

<sup>946</sup> České století (rež. Robert Sedláček, 2013-2014)

<sup>947</sup> Moderní dějiny [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/>; Paměť národa [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: [https://www.pametnaroda.cz/cs?psafe\\_param=1&gclid=Cj0KCQjwnf-kBhCnARIsAFIq491WjxpV-f\\_JEkXz2FvUP8udvCmROPeYLRzowZ15OkNQ\\_KRzOAKmksaAh3dEALw\\_wcB](https://www.pametnaroda.cz/cs?psafe_param=1&gclid=Cj0KCQjwnf-kBhCnARIsAFIq491WjxpV-f_JEkXz2FvUP8udvCmROPeYLRzowZ15OkNQ_KRzOAKmksaAh3dEALw_wcB); Jeden svět na školách [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.jsns.cz/>

z respondentů pracuje s materiály z webu dějepis21.<sup>948</sup> Jeden učitel také uvádí, že v období po roce 1989 pracuje s televizními reportážemi a novinovými články.

### 3. Do kterého tematického celku zařazujete slovenskou problematiku?

Uveďte vazbu na RVP.

**Tabulka 29: odpovědi pěti respondentů na základní škole (vazba na RVP 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<i>Slovensko v období 1918-1938</i>		
<b>Klady a nedostatky demokratických systémů</b>	1	0
<b>Dějiny Československa</b>	2	0
<b>Dějiny Československa (vznik státu a 20. léta)</b>	0	1
<b>Nevedl</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1938-1945</i>		
<b>Dějiny „Československa“ během druhé světové války</b>	1	0
<b>Druhá republika a vznik Slovenského štátu</b>	1	0
<b>Druhá republika a druhá světová válka</b>	1	0
<b>Vývoj po Mnichovu, odboj a osvobození Československa</b>	0	1
<b>Nevedl</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1945-1968</i>		
<b>Příčiny vzniku bipolárního světa</b>	1	0
<b>Dějiny Československa</b>	2	1
<b>Nevedl</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1968-1992</i>		

<sup>948</sup> Dějepis21[online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.dejepis21.cz/dejepis-v-21-stoleti>

<b>Příčiny vzniku bipolárního světa</b>	1	0
<b>Dějiny socialistického Československa</b>	1	0
<b>Normalizace</b>	0	1
<b>Dějiny Československa</b>	1	0
<b>Neuvedl</b>	0	1

Během analýzy budeme pracovat pouze se čtyřmi odpověďmi, protože u každého období jeden z respondentů vazbu na RVP neuvedl. Během analýzy rovněž nezohledníme délku praxe respondentů, neboť se nám dle očekávání nepodařilo prokázat vliv tohoto faktoru na výběr výstupů z RVP. Pouze u třech období uvádí jeden respondent konkrétní výstup z RVP ZV. U prvorepublikového období se jedná o výstup „D-9-7-02: Žák rozpozná klady a nedostatky demokratických systémů.“<sup>949</sup> U poválečných dějin až do roku 1992 pak jeden učitel uvádí vazbu na výstup „D-9-8-01: Žák vysvětlí příčiny a důsledky vzniku bipolárního světa; uvede příklady střetávání obou bloků.“<sup>950</sup>

S pomocí tabulky jsme dále zjistili, že nadpoloviční většina učitelů na základních školách uvádí vazbu na učivo, jež má spojitost s obecnými československými dějinami. U prvorepublikového období zmiňuje vazbu na dějiny Československa tři učitelé. Jeden z nich tuto vazbu konkretizuje a uvádí, že se věnuje vzniku státu a 20. létům na Slovensku. V období mezi léty 1938-1945 konkretizují vazbu na učivo o československých dějinách všichni čtyři učitelé, jež tuto možnost zvolili. Danému období se však v celém rozsahu dle odpovědí věnují pouze dva respondenti. Zbylí dva učitelé se zabývají pouze druhou republikou. U poválečného období naopak nekonkretizuje vazbu na dějiny Československa ani jeden ze tří respondentů, jež tuto možnost zvolil. U období mezi léty 1968-1992 dva ze tří učitelů konkretizují vazbu na československé dějiny. Z dotazníku je patrné, že se oba učitelé věnují pouze dějinám do listopadu 1989.

<sup>949</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 56.

<sup>950</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 56-57.



**Tabulka 30: Odpovědi čtyř respondentů na střední škole (vazba na RVP 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<i>Slovensko v období 1918-1938</i>		
<b>Národnostní a politické poměry v první republice</b>	1	0
<b>Prvorepublikové dějiny</b>	1	1
<b>Dějiny 20. století</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1938-1945</i>		
<b>Období druhé republiky</b>	0	1
<b>Dějiny Československa během druhé světové války</b>	2	0
<b>Dějiny 20. století</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1945-1968</i>		
<b>Politické procesy na Slovensku</b>	1	0
<b>Období třetí republiky, totalitní systém 1948-1960</b>	0	1
<b>Evropa a svět po druhé světové válce, východní blok a jeho specifika, pád komunistických režimů</b>	1	0
<b>Dějiny 20. století</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1968-1992</i>		
<b>Rozpad ČSR</b>	1	0
<b>Československo normalizace, revoluce, rozpad ČSR</b>	0	1
<b>Evropa a svět po druhé světové válce, východní blok a jeho specifika, pád komunistických režimů</b>	1	0
<b>Dějiny 20. století</b>	0	1

Ani na střední škole se dle očekávání nepodařil prokázat vliv délky praxe na práci s RVP. Délku praxe proto během naší analýzy nebudeme zohledňovat. Na rozdíl od základní školy se na střední škole nepodařilo najít společný ukazatel, jenž by charakterizoval všechny respondenty. U všech období však jeden učitel zmínil, že se jeho učivo pojí k dějinám 20. století. Z této odpovědi však nemůžeme odvodit žádné další závěry. V další fázi proto budeme pracovat pouze s odpověďmi zbylých třech respondentů. U období mezi léty 1918-1938 se objevuje podobný ukazatel jako na základních školách – tři učitelé uvádějí, že probírají Slovenskou problematiku ve spojitosti s učivem o dějinách první republiky. Jeden z těchto učitelů konkrétně zmiňuje, že se zabývá národnostním a politickým poměrům v první republice. U výkladu slovenské historie z let 1938-1945 pak všichni učitelé uvádějí, že slovenskou problematiku probírají v rámci učiva, jež se pojí k Československu. Ani jeden z učitelů však neprobírá celé období komplexně. Jeden z respondentů totiž uvedl, že probírá pouze učivo spjaté s dějinami druhé republiky. Další dva učitelé pak zmiňují, že probírají slovenskou problematiku v rámci učiva o Československu během druhé světové války.

U poválečného období až do roku 1992 uvádí jeden z učitelů vazbu na učivo o Evropě po druhé světové válce, ale také vazbu na učivo o východním bloku a jeho specificích. U období mezi léty 1968-1945 pak stejný učitel zmiňuje i vazbu na učivo o pádu komunistických režimů.<sup>951</sup> U období mezi léty 1945-1968 pak dva učitelé vazbu na RVP více konkretizují. Jeden z nich však v této epoše nerozebírá 60. léta, druhý naopak rozebírá pouze politické procesy na Slovensku. Posledně zmiňovaná odpověď je však zajímavá v tom, že se jako jediná váže k čistě slovenské tematice. V období 1968-1992 dva respondenti uvádějí vazbu na Československé dějiny. Pouze jeden učitel však probírá celé období komplexně. Druhý z respondentů se totiž zmiňuje v dotazníku pouze o učivu o rozpadu Československa.

---

<sup>951</sup> Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 45.

#### 4. Kolik vyučovacích hodin tématu věnujete?

**Tabulka 31: odpovědi pěti respondentů na základní škole (počet vyučovacích hodin 1918-1992)**

<b>Položka</b>	<b>Počet respondentů (praxe do desíti let)</b>	<b>Počet respondentů (praxe do 25 let)</b>
<i>Slovesnko v období 1918-1938</i>		
<b>Neurčeno (v rámci dějin ČSR)</b>	0	1
<b>1 hodina (samostatná)</b>	1	0
<b>3 hodiny (neurčeno)</b>	1	0
<b>4 hodiny (neurčeno)</b>	1	0
<b>5 hodin (neurčeno)</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1938-1945</i>		
<b>Neurčeno (v rámci dějin ČSR)</b>	0	1
<b>1 hodina (nesamostatná)</b>	1	0
<b>3 hodiny (neurčeno)</b>	1	0
<b>4 hodiny (neurčeno)</b>	0	1
<b>8 hodin (neurčeno)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1945-1968</i>		
<b>Neurčeno (v rámci dějin ČSR)</b>	0	1
<b>0 hodin (v rámci dějin ČSR)</b>	1	0
<b>1 hodina (neurčeno)</b>	0	1
<b>6 hodin (neurčeno)</b>	1	0
<b>10 hodin (neurčeno)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1968-1992</i>		
<b>Neurčeno (v rámci dějin ČSR)</b>	0	1
<b>0 hodin (v rámci dějin ČSR)</b>	1	0
<b>1 hodina (neurčeno)</b>	0	1
<b>5 hodin (neurčeno)</b>	1	0
<b>6 hodin (neurčeno)</b>	1	0

Z odpovědí o časové dotaci se na základních školách nepodařilo učinit obecné závěry pro celé období, neboť odpovědi učitelů se značně odlišovaly. Problémem také bylo to, že tři respondenti u každého období neurčili, zda věnují slovenské problematice samostatné hodiny či ne. Z výzkumu se však podařilo zjistit, že pouze jeden učitel věnuje Slovensku samostatnou hodinu, a to navíc pouze v období první republiky. Další učitel se věnuje Slovensku v letech 1918-1938 v rámci československých dějin. Slovenskou problematiku v rámci československých dějin v období mezi léty 1938-1992 pak probírají dva respondenti.

U analýzy konkrétních časových dotací budeme pracovat pouze se čtyřmi odpověďmi, protože jeden respondent u každého období zmínil, že tento údaj nedokáže určit. Z dotazníku však je patrné, že se slovenské problematice věnují tři respondenti průměrně okolo čtyř hodin, Jeden již zmíněný učitel věnuje prvorepublikovému Slovensku jednu samostatnou hodinu. U období 1938-1945 se slovenská problematika objevuje u tří učitelů ve třech vyučovacích hodinách. Jeden z respondentů se však v daném období věnuje slovenské problematice až v osmi hodinách. Z odpovědí respondentů pro období mezi léty 1918-1945 se nám ovšem na základních školách nepodařilo učinit žádný platný závěr. Naproti tomu u období mezi léty 1945-1992 můžeme konstatovat, že dva učitelé s praxí do desíti let uvádějí slovenskou problematiku v pěti až desíti hodinách. Jeden profesně mladší učitel se tématem nezabývá vůbec a jeden profesně starší věnuje problematice pouze dvě hodiny. Vzhledem k tomu, že jeden profesně starší učitel konkrétní dotaci neuvedl, nemůžeme ani v tomto případě prokázat vliv délky praxe na konkrétní časové dotace. S jistotou můžeme určit pouze to, že dva učitelé uvedli, že se věnují slovenské historii mezi léty 1945-1992 v pěti až desíti hodinách a že se dva učitelé slovenské problematice věnují v daném období maximálně ve dvou vyučovacích hodinách.

**Tabulka 32: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (počet vyučovacích hodin 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<i>Slovensko v období 1918-1938</i>		
<b>Neurčeno (v rámci dějin Československa)</b>	0	1

<b>2 hodiny (částečné)</b>	1	0
<b>4 hodiny (v rámci dějin Československa)</b>	1	0
<b>6 hodin (neurčeno)</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1938-1945</i>		
<b>Neurčeno (v rámci dějin Československa)</b>	0	1
<b>2 hodiny (neuvedeno)</b>	1	1
<b>4 hodiny (v rámci dějin Československa)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1945-1968</i>		
<b>Průběžně</b>	0	1
<b>0-1 hodina (neurčeno)</b>	1	0
<b>8 hodin (neurčeno)</b>	0	1
<b>8 hodin (v rámci dějin Československa)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1968-1992</i>		
<b>Průběžně</b>	0	1
<b>1-2 hodiny (neurčeno)</b>	2	0
<b>6 hodin (neurčeno)</b>	0	1

Na středních školách se nepodařilo prokázat, že učitelé věnují slovenské problematice samostatné vyučovací jednotky. Dva respondenti však u období mezi léty 1918-1945 uvedli, že se slovenské problematice věnují v rámci dějin Československa. U období mezi léty 1945-1968 potvrdil podobný postup pouze jeden učitel. U konkrétních časových dotací jsme zjistili, že jeden z učitelů konkrétní časovou dotaci neuváděl, jednalo se vždy o učitele s praxí přes 25 let. Z toho důvodu proto s kritériem praxe vzhledem k nízké relevanci nebudeme operovat ani zde. V období mezi léty 1918-1945 se slovenská problematika objevuje u zbylých třech respondentů ve dvou až šesti hodinách. Největší prostor se věnuje slovenské problematice na středních školách při výuce o období mezi léty 1945-1968, dva učitelé se zmiňují až o osmi hodinách. Jeden respondent se však věnuje tématu maximálně jednu hodinu. U období mezi léty 1968-1992 se učitelé zabývají slovenskou problematikou nejméně. Dva učitelé totiž uvedli, že

se věnují problematice maximálně jednu až dvě hodiny. Pouze jeden respondent zmínil, že se problematice věnuje až 6 hodin.

5. Uveďte položky (př. události, osobnosti, data), jež považujete v rámci tématu za stěžejní.

**Tabulka 33: odpovědi pěti respondentů na základní škole (výkladové položky 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<i>Slovensko období 1918-1938</i>		
<b>Milan Rastislav Štefánik</b>	1	1
<b>Andrej Hlinka</b>	1	0
<b>Krize v zemědělství na Slovensku (téma)</b>	1	1
<b>Vyhlášení slovenské autonomie (datum)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1938-1945</i>		
<b>Nacionalismus v Československu (téma)</b>	1	0
<b>Vztahy mezi menšinami (téma)</b>	1	0
<b>Slovenský stát (téma)</b>	2	2
<b>Hlinkova garda (téma)</b>	1	0
<b>Transporty židů a jejich návrat (téma)</b>	1	0
<b>Společné akce odboje (téma)</b>	0	1
<b>Slovenské národní povstání (téma)</b>	1	1
<b>Josef Tiso</b>	1	0
<b>Klerofašistický stát (pojem)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1945-1968</i>		
<b>Košický vládní program (téma)</b>	0	1
<b>Jednání v Čierné nad Tisou (téma)</b>	1	0
<b>Alexandr Dubček</b>	2	0

<b>Gustav Husák</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1968-1992</i>		
<b>Alexandr Dubček</b>	0	1
<b>Gustav Husák</b>	2	0
<b>Vasil Biľak</b>	1	0
<b>Zvací dopis (téma)</b>	0	1
<b>Pomlčková válka (téma)</b>	1	0
<b>Rozpad Československa (téma)</b>	1	0

\*Tabulka zahrnuje pouze ty odpovědi, u nichž se nám jednoznačně podařilo prokázat, že souvisí se slovenským tématem

Analýza neprokázala vliv délky učitelské praxe na výběr výkladových složek. S délkou praxe proto nebudeme operovat ani zde. U třech období ze čtyř převažovaly u učitelů na základních školách složky související s politikou. U období mezi léty 1945-1992 pak dokonce ani jeden z učitelů nezmínil položku, jež by souvisela s mimopolitickými dějinami. U prvorepublikových dějin uvedli dva učitelé, že probírají problematiku zemědělské krize na Slovensku. V období druhé republiky a druhé světové války pak nepolitická témata dokonce převyšují. Asi nikoho nepřekvapí, že se v daném období objevují čtyři položky, jež souvisí s válečnými událostmi. Dva respondenti probírají Slovenské národní povstání. Jednotlivě se pak učitelé zmiňují o společných akcích odboje, o problematice transportu židů a o hlinkových gardách. Jednotlivě dále vyučující uváděli, že v období mezi léty 1938-1945 probírají problematiku nacionalismu v Československu a problematiku vztahů mezi menšinami ve státě.

V dalších odstavcích rozebereme položky související s politikou. U období první republiky dva respondenti uvedli jméno Milana Rastislava Štefánika, jeden vyučující se zmínil o Andreji Hlinkovi. Jeden vyučující uvedl v dané epoše datum vyhlášení slovenské autonomie. Z uvedených položek je patrné, že se v období první republiky nepodařilo najít typický znak, jež by spojoval všechny respondenty ze základních škol. U období mezi léty 1938-1945 se však podařilo prokázat, že se čtyři učitelé věnují problematice Slovenského státu. Poměrně překvapivé je však to, že se pouze jeden respondent zmiňuje o Josefu Tisovi a že pouze jeden učitel vymezuje pojem klerofašistický stát. Ani jeden z respondentů se navíc v tomto období nevěnuje Slovensku v období druhé republiky.

U období mezi léty 1945-1992 se u respondentů ze základních škol objevují ryze politická témata. Není příliš překvapující, že se tři dotazníky v daném období zmiňují o jménu Alexandra Dubčeka a Gustáva Husáka. U jednoho respondenta se pak v období mezi léty 1968-1992 objevuje i jméno Vasil'a Biľaka. Zbylé položky se v daném období nalezneme vždy pouze jednotlivě. U období mezi léty 1945-1968 se jedná o zmínku o Košickém vládním programu, o jednání v Čierné nad Tisou, ale také o zmínku o zvacím dopisu. U období mezi léty 1968-1992 nalezneme dvě odpovědi, jež souvisí s porevolučními dějinami. Jedna se váže k pomlčkové válce a druhá k rozpadu Československa. Z toho je patrné, že se učitelé na základní škole nevěnují Slovenskem těsně po sametové revoluci.

**Tabulka 34: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (výkladové složky 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<i>Slovensko v období 1918-1938</i>		
<b>Milan Rastislav Štefánik</b>	1	1
<b>Vavro Šrobár</b>	0	1
<b>Andrej Hlinka</b>	2	1
<b>Vojtěch Tuka</b>	0	1
<b>Josef Tiso</b>	1	1
<b>Štefan Osuský</b>	1	0
<b>Milan Hodža</b>	1	0
<b>Martinská deklarace (událost)</b>	2	1
<b>Pribinovy slavnosti (událost)</b>	1	0
<b>Připojení Slovenska k Československu (událost)</b>	0	2
<b>Jednání před založením Československa (téma)</b>	1	0
<b>Čechoslovakismus (téma)</b>	1	1
<b>Hlinkova slovenská lidová strana</b>	1	1
<b>Tukova aféra (téma)</b>	0	1



<b>Právo na sebeurčení (téma)</b>	1	0
<b>Rovnost národů (téma)</b>	1	0
<b>Hospodářství Slovenska (téma)</b>	1	0
<b>Slovenská autonomie (téma)</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1938-1945</i>		
<b>Josef Tiso</b>	2	1
<b>Vojtěch Tuka</b>	1	1
<b>Vyhlášení autonomie (událost)</b>	1	1
<b>Vznik slovenského státu (událost)</b>	1	1
<b>Slovenské národní povstání (událost)</b>	1	2
<b>Karpatsko-dukelská operace (událost)</b>	1	0
<b>Slovenský stát (téma)</b>	1	0
<b>Totalita na Slovensku (téma)</b>	1	1
<b>Hlinkovy gardy (téma)</b>	1	0
<b>Závislost na Německu (téma)</b>	1	0
<b>Holocaust a Slovensko (téma)</b>	1	0
<b>Slovenské národní ilegální orgány na konci války (téma)</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1945-1968</i>		
<b>Vladimír Clementis</b>	1	0
<b>Gustav Husák</b>	2	0
<b>Alexandr Dubček</b>	1	1
<b>Poválečná obnova na Slovensku (téma)</b>	0	1
<b>Pražské dohody (téma)</b>	0	1
<b>Slovensko a únor 1948 (téma)</b>	0	1
<b>Proces s buržoazními nacionalisty (téma)</b>	0	1
<b>Asymetrie Československa (téma)</b>	0	2
<b>Novotného postoj ke Slovensku (téma)</b>	0	1

<b>Rehabilitace slovenských politických vězňů (téma)</b>	0	1
<b>Slovensko a pražské jaro</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1968-1992</i>		
<b>Gustav Husák</b>	2	0
<b>Alexander Dubček</b>	1	0
<b>Vladimír Mečiar</b>	2	1
<b>Husákova normalizace (téma)</b>	0	1
<b>Disent a Slovensko (téma)</b>	0	1
<b>Veřejnost proti násilí (téma)</b>	1	2
<b>Pomlčková válka (téma)</b>	0	1
<b>Hnutí za demokratické Slovensko (téma)</b>	1	0
<b>Rozdělení ČSR (téma)</b>	1	1
<b>Parlamentní volby v roce 1992 (událost)</b>	0	1
<b>Zanedbávání slovenské tematiky během normalizace (přiznání učitele)</b>	1	0

Ani u středoškolské analýzy se nám nepodařilo prokázat zásadní délky praxe na výběr výkladových složek. S tímto kritériem tedy nebudeme pracovat. Prokázali jsme však to, že v období mezi léty 1918-1992 převažují u středoškolských respondentů položky úzce spjaté s politikou. V období mezi léty 1968-1992 dokonce ani jiné položky v dotaznících nenalezneme. U prvorepublikového období se nám podařilo prokázat, že středoškolští učitelé vyučují o Slovensku jako o tvůrci společného státu, ale také jako o pozdějším ničiteli tohoto útvaru. U období mezi léty 1938-1945 se objevují především témata, jež kladou důraz na negativa Slovenského státu. V období mezi léty 1945-1968 převažují položky, jež souvisí se znevýhodňováním Slováků ve společném státě. U období mezi léty 1968-1992 se pak ukázalo, že učitelé na středních školách zanedbávají normalizaci na Slovensku. Vzhledem k širokému fondu odpovědí si však všechna čtyři období rozebereme v následujících odstavcích.

U prvorepublikového období se podařilo zjistit, že pouze jeden učitel zmínil mimopolitickou položku, konkrétně téma slovenského hospodářství. V daném období

totiž převažují u středoškolských respondentů položky spjaté s politikou. Ty jsme rozdělili do dvou větví. První z nich popisuje slovenské autonomní snahy. Tři respondenti v této souvislosti uvádějí jméno Andreje Hlinky, dva učitelé jméno Josefa Tisa, jeden vyučující se v daném období zmiňuje o Vojtěchu Tukovi. Dva respondenti probírají téma Hlinkovy slovenské lidové strany. Jednotlivě pak respondenti v souvislosti s autonomními snahami probírají Tukovu aféru, Pribinovy slavnosti, právo na sebeurčení a téma rovnosti národů, jeden z vyučujících také vymezuje samostatný prostor pro slovenskou autonomii. Druhá větev výkladových položek zdůrazňuje podíl Slováků na fungování Československa. Dva respondenti se zmínili v tomto kontextu o Milanu Rastislavu Štefánikovi, jednotlivě učitelé uvedli jména Vavra Šrobára, Štefana Osuského<sup>952</sup> a Millana Hodži. Tři učitelé v souvislosti s budováním státu probírají Martinskou deklaraci, dva učitelé uvádějí konkrétní datum připojení Slovenska, jeden učitel se zabývá jednáním před založením společného státu. Dva učitelé se v daném období věnují i teorii čechoslovakismu.

U období mezi léty 1938-1945 naopak učitelé uvedli pouze u tří položek, že Slováci nesouzněli se svým státem. Tři učitelé se v této souvislosti zmínili o Slovenském národním povstání, jeden učitel uvedl karpatsko-dukelskou operaci, další respondent se zmínil o slovenských ilegálních politických uskupeních na konci války. U dalších respondentů však převažuje důraz na fungování Slovenského státu. Tři učitelé v tomto kontextu uvádějí jméno Josefa Tisa, dva učitelé jméno Vojtěcha Tuky. Dva respondenti se zmiňují o vyhlášení autonomie a o vyhlášení Slovenského státu. Jeden ze středoškolských učitelů pak probírá Slovenský stát všeobecně, jeden respondent zdůrazňuje totalitní charakter státu. Pouze jeden učitel zdůrazňuje to, že Slováci byli závislí na Německu. I v souvislosti se Slovenským státem se objevují dvě nepolitická témata. Jednotlivě respondenti probírají problematiku Hlinkových gard a problematiku slovenského holocaustu. Z daného období je tedy patrné, že opět převažují ryze politické položky. Respondenti uvedli pouze čtyři nepolitické položky oproti devíti politickým, tři nepolitické položky navíc středoškolští učitelé zmínili pouze jednotlivě. V období mezi léty 1945-1968 nalezneme pouze jedno nepolitické téma. Jedná se o problematiku poválečné obnovy Slovenska. Další položky jsou pak již ryze politické. U těchto položek je navíc patrné, že převažuje důraz na znevýhodňování Slovenska

---

<sup>952</sup> Štefán Osuský (1889-1973) se účastnil Versaillské mírové konference, zastupoval Československo ve Společnosti národů, od roku 1921 navíc zastával funkci velvyslance ve Francii; Štefan Osuský, in: *vláda.cz* [online], [vid. 4. 7. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=45084>.

v daném období. Dva respondenti se v daném období zmiňují o Gustavu Husákovi, jednotlivě pak středoškolští učitelé probírají proces s buržoazními nacionalisty a rehabilitaci slovenských politických vězňů. Dva středoškolští učitelé v dotazníku uvádějí znevýhodněné postavení Slovenska. Jednotlivě se středoškolští učitelé zmiňují o pražských dohodách a o negativním postoji Novotného ke Slovensku. Spíše neutrálně pak působí dvě zmínky o Alexandru Dubčekovi, jedna zmínka o Vladimíru Clementisovi<sup>953</sup> a jedna zmínka o Slovácích během pražského jara. U těchto položek totiž není jasné, v jaké souvislosti je respondenti uvádějí.

Jak jsme již zmínili v úvodním odstavci, u období mezi léty 1968-1992 se objevují ryze politická témata. V daném období se nám také podařilo prokázat, že se na středních školách zanedbává problematika slovenské normalizace. Pouze dva učitelé totiž uvedli, že probírají jméno Gustava Husáka, jeden respondent zmiňuje Husákovou normalizaci. Pouze jeden středoškolský učitel uvedl, že probírá i slovenský disent. K normalizaci se může vázat i jméno Alexandra Dubčeka, jenž zmínil jeden respondent, podobný postup však nemůžeme s jistotou prokázat, protože jsme neprokázali, v jakém kontextu vyučující Dubčeka zmiňuje. Jeden vyučující pak dokonce přiznal, že slovenskou normalizaci zanedbává. Větší důraz kladou středoškolští učitelé na polistopadové dějiny. Tři respondenti uvádějí, že se zmiňují o Vladimíru Mečiarovi, tři respondenti se zmiňují o Veřejnosti proti násilí. Jednotlivě pak učitelé uvádějí, že kladou důraz na pomlčkovou válku, na Hnutí za demokratické Slovensko, na rozdělení Československa, na volby v roce 1992, ale také na Michala Kováče.<sup>954</sup>

---

<sup>953</sup> Vladimír Clementis (1902-1952) od roku 1945 zastával funkci státního tajemníka na ministerstvu zahraničí, v roce 1948 nahradil Jana Masaryka ve funkci ministra zahraničí. Později se však stal jednou z obětí během procesu se Slánským; HERTL, David: Vladimír Clementis sám pomáhal budovat systém, který ho pak odsoudil k smrti, in: *Paměť národa* [online], [vid. 4. 7. 2023], dostupné z: <https://www.pam-etnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/vladimir-clementis-sam-pomahal-budovat-system-ktery-ho-pak-odsoudil-k-smrti>

<sup>954</sup> Michal Kováč (1930-2016). V porevolučním období zastával funkci slovenského ministra financí. Po rozdělení Československa se stal prvním prezidentem samostatného Slovenska; Michal Kováč (životopis), in: *prezident.sk* [online], [vid. 4. 7. 2023], dostupné z: <https://www.prezident.sk/michal-kovac/>

6. Uveďte postoje a hodnoty, které si žáci mají odnést z vyučovacích hodin.

Tabulka 35: odpovědi pěti respondentů na základní škole (hodnoty a postoje 1918-1992)

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<i>Slovensko v období 1918-1938</i>		
<b>Nacionalismus není vlastenectví (postoj)</b>	1	0
<b>Totalitní režim využívá krizi obyvatel (postoj)</b>	1	0
<b>Demokracie je dialog (postoj)</b>	1	0
<b>Dějiny nenabízejí černobílé řešení (postoj)</b>	1	0
<b>Československo přispělo k rozvoji Slovenska (postoj)</b>	1	0
<b>Negativní názor na klerofašismus (postoj)</b>	0	1
<b>Svoboda (hodnota)</b>	0	1
<b>Lidská práva (hodnota)</b>	1	1
<b>Empatie (hodnota)</b>	0	1
<b>Kritické myšlení (hodnota)</b>	1	0
<b>Spolupráce při boji za svobodu (hodnota)</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1938-1945</i>		
<b>Nacionalismus není vlastenectví (postoj)</b>	1	0
<b>Negativní názor na totalitu (postoj)</b>	2	0
<b>Negativní názor na populismus (postoj)</b>	1	0
<b>Demokracie je dialog (postoj)</b>	1	0
<b>Dějiny nenabízejí černobílé řešení (postoj)</b>	1	0
<b>Komplikovanost spolupráce s nacisty</b>	1	0

<b>(postoj)</b>		
<b>Svoboda (hodnota)</b>	0	1
<b>Lidská práva (hodnota)</b>	1	1
<b>Empatie (hodnota)</b>	0	1
<b>Vlastenectví (hodnota)</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1945-1968</i>		
<b>Negativní názor na totalitu (postoj)</b>	2	1
<b>Nebezpečnost propagandy (postoj)</b>	1	0
<b>Svoboda (hodnota)</b>	0	1
<b>Lidská práva (hodnota)</b>	1	1
<b>Empatie (hodnota)</b>	0	1
<b>Demokracie (hodnota)</b>	0	1
<i>Slovensko v období 1968-1992</i>		
<b>Demokracie komplikovaná, ale přínosná (postoj)</b>	1	0
<b>Dialog (hodnota)</b>	1	0
<b>Důležitost různých názorů na sametovou revoluci (hodnota)</b>	1	0
<b>Lidská práva (hodnota)</b>	1	1
<b>Svoboda (hodnota)</b>	0	1
<b>Empatie (hodnota)</b>	0	1
<b>Demokracie (hodnota)</b>	0	1

\*Tabulka zahrnuje pouze ty odpovědi, u nichž se nám jednoznačně podařilo prokázat, že souvisí s hodnotami či postoji

U postojů budeme vycházet z definice, že to jsou predispozice, díky kterým hodnotíme pozitivně či negativně dané subjekty.<sup>955</sup> U hodnoty budeme vycházet z definice, že se jedná o cenu, kterou má pro člověka daný subjekt.<sup>956</sup> Na základní škole se nepodařilo prokázat vazbu mezi délkou praxe a předáváním postojů a hodnot. Kritérium délky praxe proto dále nebudeme zohledňovat. V dotaznících se navíc objevovaly příliš obecné hodnoty a postoje, u nichž jsme neprokázali souvislost se

<sup>955</sup> HAYES, Nicky: *Základy sociální psychologie*. Praha, Portál 2003. ISBN 80-7178-763-9, s. 95.

<sup>956</sup> Sillamy, Norbert: *Psychologický slovník*. Vyd. 1 Olomouc, Univerzita Palackého 2001, ISBN 80-244-0249-1, s. 72.

slovenskými dějinami ve zkoumaném období. Dva respondenti u všech období uvedli hodnotu lidských práv. Jednotlivě se u celého období objevil i důraz na svobodu a empatii. U epochy mezi léty 1918-1938 zmínil jeden vyučující hodnotu kritického myšlení. U prvorepublikového období dále respondenti uvedli hodnoty a postoje, jež souvisí s kritikou totalitního režimu. Tyto položky se však hodí spíše pro jiná období. I postoj, že demokracie je dialog, jež jeden respondent zmínil u období mezi léty 1938-1945, se hodí spíše do jiné epochy. Další položky pak sice souvisí se Slovenskem v daném období, vztahují se však ke všeobecným československým dějinám. U interpretace prvorepublikové historie se jedná o postoje a hodnoty spjaté s demokracií. U epochy mezi léty 1945-1968 v souvislosti se všeobecnými československými dějinami vyučující uvádějí hodnoty a postoje, jež se váží ke kritice totality a k vyzdvihování demokracie. U období po sametové revoluci se jedná o postoje, jež souvisí s hodnotou demokracie. Jeden respondent pak u výkladu polistopadové historie vyzdvihuje hodnotu plurality názorů.

V následujícím odstavci rozebereme hodnoty a postoje, u nichž se v daných obdobích prokázala souvislost se slovenskou historií. U jednoho učitele se objevil postoj ke Slovensku jako k zaostalému státu v souvislosti s informací, že Československo přispělo k rozvoji Slovenska. Podobný postoj dle našeho názoru působí polarizačně, protože Slováci během něj vystupují jako druhořadý národ. S prvorepublikovým obdobím souvisí i postoj, skrze který by si žáci měli uvědomit, že dějiny nenabízejí černobílé řešení. Zde autoři patrně narážejí na problematiku slovenské emancipace. U prvorepublikového období pak nalezneme hodnotu, jež zdůrazňuje důležitost spolupráce v kontextu se slovenským podílem na budování státu. U období mezi léty 1938-1945 jeden z respondentů zdůrazňuje hodnotu vlastenectví. Zdá se nám však, že zdůraznění hodnoty vlastenectví v kontextu se Slovenskem v daném období může působit kontroverzně. Z charakterů ostatních postojů je však patrné, že se učitelé na základních školách vymezují proti totalitnímu charakteru Slovenského státu. Dva učitelé v této souvislosti uvádějí negativní postoj k totalitě. Jednotlivě pak respondenti zmiňují postoje, jež kritizují nacionalismus a populismus. Učitelé také uvedli postoje, které zdůrazňují složitou situaci Slováků ve vlastním státě. Jeden z těchto respondentů zmínil, že spolupráce s nacisty přinesla jisté komplikace. Druhý respondent v této souvislosti uvedl, že dějiny nenabízejí černobílé řešení. U epochy mezi léty 1968-1992 pak respondenti zmínili pouze jednu hodnotu, jež souvisí se Slovenskem. Jeden

respondent zdůraznil hodnotu dialogu v souvislosti s jednáním mezi Čechy a Slováky při rozdělování státu.

**Tabulka 36: odpovědi čtyř respondentů na střední škole (hodnoty a postoje 1918-1992)**

Položka	Počet respondentů (praxe do desíti let)	Počet respondentů (praxe do 25 let)
<i>Slovensko v období 1918-1938</i>		
<b>Přínos spolupráce se Slováky (postoj)</b>	1	1
<b>Komplikovanost soužití (postoj)</b>	0	2
<b>Československo nebylo jedinou možností (postoj)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1938-1945</i>		
<b>Zoufalí lidé dělají zoufalá řešení (postoj)</b>	1	0
<b>Hrdinství a servilita se objevují vždy (postoj)</b>	0	1
<b>Nízká hodnota svobody v nesvobodě (hodnota)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1945-1968</i>		
<b>Nutnost tolerance a respektu (hodnota)</b>	0	1
<b>Negativní pohled na umlčení svobody (postoj)</b>	1	0
<b>Negativní pohled na umlčení odlišných idejí (postoj)</b>	1	0
<i>Slovensko v období 1968-1992</i>		
<b>Evropské hodnoty (hodnota)</b>	1	0
<b>Svoboda (hodnota)</b>	0	1
<b>Demokracie (hodnota)</b>	0	1
<b>Klidné rozdělení státu (hodnota)</b>	1	1
<b>Blížkost Čechů a Slováků (postoj)</b>	0	1

\*Tabulka zahrnuje pouze ty odpovědi, u nichž se nám jednoznačně podařilo prokázat, že souvisí s hodnotami či postoji



Na středních školách budeme definovat hodnoty a postoje stejně jako na základní škole.<sup>957</sup> U analýzy na středních školách se neprokázal zásadní vliv délky praxe na výběr postojů a hodnot. Pouze u prvorepublikového období se ukázalo, že dva respondenti s praxí přes dvacet pět let považují soužití Čechů a Slováků za komplikované. U dalších postojů a hodnot se však nepodařil prokázat vliv věku, s touto kategorií proto dále nebudeme operovat. Další dva učitelé u prvorepublikové epochy zdůraznili přínos spolupráce se Slováky. Jeden respondent u zmíněného období uvádí postoj, během kterého zdůrazňuje, že Československo nebylo jedinou možností. U období mezi léty 1938-1945 učitelé zmiňují obecné hodnoty a postoje, u nichž se však podařila prokázat souvislost s historií Slovenského státu. Jeden respondent zdůrazňuje, že zoufalí lidé dělají zoufalá řešení. S tímto postojem souvisí i nízká hodnota svobody v nesvobodě, kterou uvedl jeden z dalších respondentů. Poslední vyučující pak konstatuje, že se hrdinství a servilita objevují v každé době. U období mezi léty 1945-1992 se objevilo několik hodnot a postojů, u nichž se nepodařilo prokázat přímou souvislost se Slovenskem v daném období. Jednotlivě respondenti uvedli postoj k nutnosti tolerance a respektu, negativní pohled na umlčení svobody, ale také negativní postoj na umlčení odlišných idejí. U polistopadového období pak středoškolské učitelé uvedli blíže nespecifikované evropské hodnoty, ale také hodnotu svobody a demokracie. Se Slovenskem však souvisí hodnota klidného rozdělení státu, na kterou zmínili dva vyučující. Jeden respondent pak uvádí postoj, že Češi a Slováci jsou si blízcí.

#### **6.4. Souhrnné výsledky šetření**

S učebnicemi pracuje na obou stupních šest učitelů z devíti. Na střední škole se ukázalo, že učebnici nevyužívají profesně mladší učitelé. V jednom případě neposkytuje učebnici škola, v druhém případě má vyučující osobní odpor k tomuto médiu. Ukázalo se také, že námi analyzované učebnice z teoretické části nehrají ve výuce stěžejní roli, protože tyto učebnice zmiňuje málo dotazovaných. Badatelskou učebnici využívají na základní škole dva učitelé z pěti, učebnici od Válkové jeden učitel z pěti.<sup>958</sup> S učebnicemi od Čurdy a Dvořáka pracuje pouze jeden ze čtyř dotazovaných středoškolských učitelů.<sup>959</sup>

---

<sup>957</sup> HAYES 2003, s. 95; SILLAMY 2001, s. 72.

<sup>958</sup> ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>959</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014.

Většina respondentů ze základních i středních škol však v hodinách využívá široké spektrum pomůcek, dle odpovědí by se dalo odhadnout, že v daném období učitelé nevyužívají pouze suchý výklad. Práci se slovenskými zdroji pak uvedl pouze jeden respondent. Větší využití slovenských zdrojů jsme však vzhledem k tomu, že žáci dnes Slováci vzhledem k samostatnosti obou států považují za cizince, ani nepředpokládali.

U průzkumu vazby na RVP nedošlo k žádným převratným závěrům. Zarážející je však to, že mnoho učitelů vazbu na RVP vůbec nevedlo nebo uvedlo neúplnou vazbu. Příčinu vidíme v tom, že náš dotazník byl příliš dlouhý, respondenti jej proto nevyplňovali pečlivě. Můžeme však konstatovat, že většina uvedených výstupů se váže k obecným dějinám Československa. Z toho plyne, že slovenská historie se na základních a středních školách neprobírá v samostatných vyučovacích celcích, i když rámcové vzdělávací programy podobný postup nevyklučují.<sup>960</sup> V menší míře se dále objevují se i výstupy, jež se věnují obecně demokracii či totalitám. U těchto výstupů se může slovenská problematika objevovat jako samostatné téma. Výzkum časové dotace však podobný závěr vyloučil.

U časové dotace jsme zjistili, že se učitelé napříč oběma stupni věnují slovenské historii v rámci všeobecných československých dějin. Podobný závěr jsme však vzhledem k charakteru výstupů v RVP očekávali. RVP totiž pro slovenské dějiny vymezuje prostor v rámci dějin Československa. Jeden učitel však uvedl, že Slovensku vymezuje samostatnou hodinu, ale pouze v prvorepublikovém období. Vzhledem k tomu, že učitelé zmínili, že se slovenské problematice věnují v rámci dějin Československa, jsou uvedené časové dotace pro náš výzkum nerelevantní. Nedá se totiž určit, kolik prostoru v daných hodinách učitelé slovenské problematice věnují.

U průzkumu výkladových položek jsme zjistili, že učitelé na střední i na základní škole většinou probírají témata a osobnosti spojené s politickými dějinami. Na základní škole se dokonce ukázalo, že v období mezi léty 1945-1992 respondenti zmiňují pouze položky spjaté s politikou. Pouze v období mezi léty 1938-1992 na základní škole převažují položky vážící se k válečným událostem. Na střední škole převažují politická témata ve všech epochách, v období mezi léty 1968-1992 dokonce učitelé ani jinou problematiku v dotaznících neuváděli. Co se týče konkrétních období, tak učitelé na základní škole zanedbávají dějiny druhé republiky, ale také

---

<sup>960</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání 2021, s. 56-57; Rámcový vzdělávací program pro gymnázia 2022, s. 45.

polistopadové dějiny, protože v kontextu s těmito epochami neuvádějí žádné položky. Na středních školách na základě stejného úsudku respondenti zanedbávají tematiku slovenské normalizace.

U hodnot a postojů uváděli učitelé na základních školách všeobecné položky, u nichž se nepodařilo prokázat přímou souvislost se slovenskými dějinami v daném období. Pozitivní je však to, že se na základních školách objevil pouze jeden polarizační postoj. Skrze něj jeden vyučující zdůrazňoval menší vyspělost Slováků v prvorepublikovém období. V ostatních dotaznících se polarizační postoje neobjevovaly. Dva vyučující z pěti se však na základní škole vymezili proti totalitnímu charakteru Slovenského státu. Ostatní hodnoty a postoje spjaté se Slovenskem učitelé zmiňovali jednotlivě, nemůžeme z nich proto činit obecné závěry. Na střední škole uváděli učitelé vazby, jež jsou se Slovenskem spjatější. U prvorepublikového období kladli u postojů a hodnot důraz na pozitiva a negativa společného soužití. U Slovenského státu pak středoškolští učitelé zdůrazňovali problematiku situaci jeho obyvatel. U epochy mezi léty 1945-1989 uváděli středoškolští respondenti obecné hodnoty a postoje, u nichž se neprokázala souvislost se slovenskou problematikou. U polistopadových dějin však dva učitelé kladli důraz na hodnotu klidného rozdělení Československa.

## Závěr

Válková napříč celým obdobím společné historie se Slováky klade důraz na slovenskou svébytnost. S výjimkou normalizačního období také napříč celým obdobím zdůrazňuje neutěšené vztahy mezi Slováky a Čechy. Co se týče role Čechů, tak ta je v textu spíše neutrální, autoři zdůrazňují jak pozitivní, tak i negativní aspekty vystupování vůči Slovákům. V textu se téměř neobjevují klišé a stereotypy vůči Slovákům. Autorka však nepracuje ani s postoji a hodnotovými orientacemi.<sup>961</sup> U dat, formulací a témat kladou autoři mezi léty 1918-1945 důraz na emancipaci Slovenska.<sup>962</sup> Tématiku slovenského státu však autorka probírá pouze jako zajímavost.<sup>963</sup> V období od vyhlášení druhé republiky po konec druhé světové války totiž autorka klade důraz spíše na slovenské válečné události.<sup>964</sup> V ostatních obdobích autorka uvádí položky spjaté s politikou.<sup>965</sup> Válková se však téměř nezabývá Slovenskem v komunistické éře. Výjimku tvoří pouze pražské jaro.<sup>966</sup> Značný důraz ovšem učebnice klade na rozdělení Československa.<sup>967</sup> Mimovýkladové složky a otázky pak většinou slouží jako forma k doplnění výkladového textu, tvoří tedy nedílnou součást při přesvědčování žáků.<sup>968</sup>

Badatelská učebnice v kontextu se Slovenskem klade značný důraz na škodlivost stereotypů.<sup>969</sup> Učebnice však nevytváří žádné klišé a stereotypy, jež by si žáci z učebnice převzali. Autoři však v souvislosti se Slovenskem rozebírají vztahy mezi Čechy a Slováky. Češi zde vystupují spíše jako rušitel společného soužití. Autoři napříč celým obdobím zdůrazňují slovenskou svébytnost.<sup>970</sup> Až do období do roku 1989 však zmínky o Slovensku slouží pro uvedení do kontextu československých dějin.<sup>971</sup> Slovenskou historii totiž shrnuje až podkapitola o rozpadu Československa. Autoři však zanedbávají i zde problematiku Slovenského státu. Ve zmíněné podkapitole pak nepřevažují politická témata, ale názory

---

<sup>961</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-146.

<sup>962</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-90.

<sup>963</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 86-88.

<sup>964</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 46-90.

<sup>965</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-146.

<sup>966</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 123-125, 128, 134-139.

<sup>967</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 140-142.

<sup>968</sup> VÁLKOVÁ 2016, s. 36-146.

<sup>969</sup> ÚSTR 2022, s. 98-99.

<sup>970</sup> ÚSTR 2022, s. 14-17, 30-46, 54-59, 64-66, 70-71, 88, 95-99.

<sup>971</sup> ÚSTR 2022, s. 14-17, 30-46, 54-59, 64-66, 70-71, 88, 95-97.

obyvatel na soužití ve společném státě.<sup>972</sup> Autoři také nepracují s klasickou faktografií, ale žáci si dělají vlastní názor skrze práci s různorodými zdroji, které na rozdíl od předchozích učebnic hrají stěžejní roli. Na rozdíl od ostatních učebnic v našem výzkumu také badatelská učebnice pracuje s digitálními zdroji.<sup>973</sup> Učebnici bychom nejen proto využili i ve vlastní výuce.<sup>974</sup>

Středoškolská učebnice nepředává postoje, hodnoty a vzory. V učebnici se však neobjevují ani žádné klišé ani stereotypy, ani etnické předsudky vůči Slovákům. Autoři při výkladu zdůrazňují jak pozitivní, tak negativní stránky společného soužití Čechů a Slováků. Co se týče výkladových složek, učebnice klade značný důraz na problematiku slovenské emancipace.<sup>975</sup> Vyhlášení Slovenského státu však autoři považují za nedobrovolné.<sup>976</sup> U položek v období mezi léty 1938-1945 hrají stěžejní roli válečné události, v ostatních obdobích převažují politická témata. Středoškolská učebnice se pak zabývá všemi epochami s výjimkou padesátých let, zde totiž uvádí slovenské události pouze pro uvedení do kontextu.<sup>977</sup> Značný prostor je pak věnován rozdělení Československa.<sup>978</sup> Autoři nabízejí napříč celým obdobím značnou míru faktografických údajů, ale také různých map a listin. Je ovšem na učitelích, jak s těmito položkami pracuje. Vyobrazení však v učebnici mají vždy pouze ilustrativní charakter.<sup>979</sup>

U porovnání učebnic s našim vymezením dle dostupných RVP jsme zjistili, že u prvorepublikového období převažují napříč všemi učebnicemi politická témata, ale také témata věnující se Slovákům ve vztahu k jiným národnostem. Ve stejném období také všechny učebnice kladou důraz na ideu Čechoslovakismu, ale také na svébytnost Slovenska.<sup>980</sup> U období mezi léty 1938-1945 všechny učebnice zdůrazňují emancipaci Slovenska.<sup>981</sup> Poměrně překvapivá je i problematika

---

<sup>972</sup> ÚSTR 2022, s. 98-99.

<sup>973</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022, s. 14-17, 30-46, 54-59, 64-66, 70-71, 88, 95-99; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>974</sup> ÚSTR 2022, s. 14-17, 30-46, 54-59, 64-66, 70-71, 88, 95-99.

<sup>975</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 13, 15, 27-47, 54-55, 66-69, 72-82, 85-86, 89, 91-92, 94-95, 98, 101, 103-133, 136-137, 150, 154, 157-159, 181-182, 186, 193, 194-197.

<sup>976</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79.

<sup>977</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 13, 15, 27-47, 54-55, 66-69, 72-82, 85-86, 89, 91-92, 94-95, 98, 101, 103-133, 136-137, 150, 154, 157-159, 181-182, 186, 193, 194-197.

<sup>978</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159.

<sup>979</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 13, 15, 27-47, 54-55, 66-69, 72-82, 85-86, 89, 91-92, 94-95, 98, 101, 103-133, 136-137, 150, 154, 157-159, 181-182, 186, 193, 194-197.

<sup>980</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 13, 15, 24, 27-47, 54, 66, 68, 181, 182; ÚSTR 2022, s. 14-17, 98-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 36-56.

<sup>981</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 72-82, 85-86, 89, 91-92, 94-95, 186; ÚSTR 2022, s. 31-46, 98-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 56-90.

slovenského holocaustu, o které se zmiňují všechny učebnice.<sup>982</sup> Za nedostatek však považujeme to, že obě učebnice určené pro základní školy se nezabývají dostatečně problematikou Slovenského státu.<sup>983</sup> Všechny tři učebnice pak zanedbávají Slovensko v komunistické éře.<sup>984</sup> Výjimku tvoří pouze tematika pražského jara a jeho důsledků.<sup>985</sup> Velký důraz je naopak kladen ve všech učebnicích na rozdělení společného státu.<sup>986</sup>

Při srovnání s dotazníkovou částí vyšlo najevo, že námi analyzované učebnice mají na středních a základních školách marginální vliv.<sup>987</sup> Průzkum reálné výuky se však s učebnicemi dle očekávání shodl v tom, že se Slovensku věnuje v rámci dějin Československa. U obou částí diplomové práce se navíc ukázalo, že u interpretace slovenské historie mezi léty 1918-1992 převažují položky spjaté s politikou.<sup>988</sup> U konkrétních období se ukázalo, že učitelé na základních školách se nevěnují Slovensku v dějinách druhé republiky, ale také že se nevěnují dějinám po sametové revoluci. U výzkumu učebnic se však podobné závěry na základních školách neprokázaly.<sup>989</sup> Na středních školách se ukázalo, že jak učebnice, tak učitelé v reálné výuce se nezabývají normalizačním obdobím.<sup>990</sup> Při porovnání obou částí výzkumu jsme tedy zjistili, že se slovenské historii v letech 1918-1992 v českém vzdělávacím prostoru věnuje dostatek pozornosti.<sup>991</sup>

---

<sup>982</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 79; ÚSTR 2022, s. 46; VÁLKOVÁ 2016, s. 73.

<sup>983</sup> Nalezneme pouze dílčí zmínky; ÚSTR 2022, s. 98-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 86-88.

<sup>984</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 98-149; ÚSTR 2022, s. 54-59, 64-66, 70-71, 88, 95-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 91-145;

<sup>985</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 131-132; ÚSTR 2022, s. 70, 98-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 135-136.

<sup>986</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 159; ÚSTR 2022, s. 98-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 140-143.

<sup>987</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014; ÚSTR 2022; VÁLKOVÁ 2016.

<sup>988</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 13, 15, 27-47, 54-55, 66-69, 72-82, 85-86, 89, 91-92, 94-95, 98, 101, 103-133, 136-137, 150, 154, 157-159, 181-182, 186, 193, 194-197; ÚSTR 2022, s. 14-17, 30-46, 54-59, 64-66, 70-71, 88, 95-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 36-146.

<sup>989</sup> ÚSTR 2022, s. 30-46, 98-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 46-49

<sup>990</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 97-159.

<sup>991</sup> ČURDA—DVOŘÁK 2014, s. 13, 15, 27-47, 54-55, 66-69, 72-82, 85-86, 89, 91-92, 94-95, 98, 101, 103-133, 136-137, 150, 154, 157-159, 181-182, 186, 193, 194-197; ÚSTR 2022, s. 14-17, 30-46, 54-59, 64-66, 70-71, 88, 95-99; VÁLKOVÁ 2016, s. 36-146.

## Seznam pramenů a literatury

### Prameny

#### Analyzované a komparované učebnice pro střední školy

ČURDA, Jan – DVOŘÁK, Jan: *Moderní dějiny pro střední školy: světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století. Učebnice.* Didaktis 2014, ISBN 978-80-7358-223-4.

#### Analyzované a komparované učebnicové sady pro základní školy a víceletá gymnázia

ÚSTR, kolektiv autorů: *Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia.* Fraus 2022. ISBN 978-80-7489-751-1.

ÚSTR, kolektiv autorů: *Soudobé dějiny – badatelský pracovní sešit dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia.* Fraus 2022. ISBN 978-80-7489-753-5.

ÚSTR, kolektiv autorů: *Soudobé dějiny – příručka učitele badatelského dějepisu.* Fraus 2022. ISBN 978-80-7489-752-8, s. 11-12.

VÁLKOVÁ, Veronika. *Dějepis 9 pro základní školy. Nejnovější dějiny.* Praha, SPN 2016. ISBN 978-80-7235-577-8.

#### Ostatní učebnicové sady

JINDRÁČKOVÁ, Michaela – MÁCHA, Petr: *Hravý dějepis 9: nejnovější dějiny: pracovní sešit pro 9. ročník ZŠ a víceletá gymnázia: v souladu s RVP.* Praha, Taktik 2017. ISBN 978-80-87881-97-2

JOŽÁK, Jiří. *Dějepis: nová doba. 4. díl, Československo a svět 1945-1989. 3. vyd.* Praha, SPL – Práce 1999. ISBN 80-86287-08-4

KUKLÍK, Jan – ČORNEJ, Petr: *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 4. Nejnovější dějiny.* Praha, SPN 2002. ISBN-80-7235-175-3

LUŇÁK, Petr – PEČENKA, Marek – AUGUSTA, Pavel: *Dějiny moderní doby. 2. díl.* Praha, SPL – Práce 2000. ISBN 80-86287-27-0

## Legislativní dokumenty

*Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online], Praha, MŠMT 2022, dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online], Praha, MŠMT 2021, dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Schvalovací doložky učebnic, in: *msmt.cz*. [online], dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic>

## Literatura

### Odborné monografie

BENIAČ, Petr. *Slovensko a Slováci v česky psaných učebnicích vlastivědy a zeměpisu v letech 1918-1938* [online], bakalářská práce. Brno, Masarykova univerzita 2019, [vid. 5. 3. 2023], dostupné z: <https://is.muni.cz/th/blz10/>.

CUHRA, Jaroslav et kol.: *České země v evropských dějinách*. Díl 4., Praha – Litomyšl 2006. ISBN 80-7185-794-7.

ČABALOVÁ, Dagmar: *Pedagogika*. Praha, Grada 2009. ISBN 978-80-247-2993-0.

GAJDOŠ, Matej: *Fenomén Československa (československá problematika) v aktuálních slovenských a českých učebniciach dejepisu-porovnanie* [online], diplomová práce. Bratislava, 2022, [vid. 5. 3. 2023], dostupné z: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=A68E927B0776E61A885092111187&seo=CRZP-detail-kniha>

HAYES, Nicky: *Základy sociální psychologie*. Praha, Portál 2003. ISBN 80-7178-763-9.

HONZÁK, František, et. al.: *Dejiny Slovenska. Dátumy, udalosti, osobnosti*. Bratislava, Slovart 2007. ISBN 987-80-8085-596-3.

CHRÁSKA, Miroslav: *Metody pedagogického výzkumu*. Havlíčkův Brod, Grada 2016. ISBN 978-80-271-9225-0.



- JOHN, Miroslav: *Čechoslovakismus a ČSR 1914-1938*. Beroun, BAROKO & FOX 1994. ISBN 80-85642-20-4.
- KAMENEC, Ivan: *Slovenský stát*. Anomal 1992. ISBN 80-900235-3-3.
- KÁRNÍK, Zdeněk: *Malé dějiny československé (1867-1939)*. Vimperk, Dokořán 2008. ISBN 978-80-7363-146-8.
- KMOCH, Pavel: *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha, Academia 2018. ISBN 978-80-200-2869-3, s. 17-44.
- KŘEN, Jan: *Dvě století střední Evropy*. Argo 2019. ISBN 978-80-257-2848-2.
- KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*. Praha, Parta 1992. ISBN 80-901337-7-0.
- LEPIL, Oldřich: *Teorie a praxe tvorby výukových materiálů*. Olomouc, Univerzita Palackého 2010. ISBN 978-802-4424-897.
- LETZ, Róbert: *Slovensko v rokoch 1945-1948. Na ceste ku komunistickej totalite*. Bratislava, Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie 1994. ISBN 80-85293-0-X.
- LONDÁK, Miroslav – LONDÁKOVÁ, Elena – SIKORA, Stanislav: *Predjarie. Politický, ekonomický a kultúrny vývoj na Slovensku v rokoch 1960-1967*. Bratislava, Veda 2002. ISBN 80-224-0707-0.
- LUŽOVÁ, Michaela: *Češi, Slováci a čechoslovakismus v učebnicích dějepisu a zeměpisu v letech 1918-1947* [online], diplomová práce. Brno, Masarykova univerzita 2020, [vid. 3. 5. 2023], dostupné z: <https://theses.cz/id/q0v6jh/>
- MALÁ, Alena, et al.: *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-2005. XIII., Ro – Se*. Ostrava, Výtvarné centrum Chagall 2004. ISBN 80-86171-19-1.
- MIKK, Jaan: *Textbook: Research and Writing*. Frankfurt nad Mohanem, 2000.
- OLIVOVÁ, Věra: *Dějiny první republiky*. Praha, Karolinum 2000. ISBN 80-7184-791-7.
- OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969-1989. Příspěvek ke stavu bádání*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2002. ISBN 80-7285-011-3.
- PELIKÁN, Jiří: *Základy empirického výzkumu*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0.

PEŠEK, Jan: *Štátná moc a spoločnosť na Slovensku 1945-1948-1989*. Bratislava, Prodama 2013. ISBN 978-80-89396-27-6.

PRŮCHA, Jan: *Přehled pedagogiky. 2. vydání*. Praha, Portál 2006. ISBN 80-7178-944-5.

PRŮCHA, Jan: *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno, Paido 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-49-4.

RYCHLÍK, Jan: *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Praha, Vyšehrad 2015. ISBN 978-80-7429-631-4.

Sillamy, Norbert: *Psychologický slovník*. Vyd. 1 Olomouc, Univerzita Palackého 2001, ISBN 80-244-0249-1

SOKOLOVIČ, Peter: *Hlinkova garda*. Bratislava, Ústav pamäti národa 2009. ISBN 978-80-89335-10-7.

ZUJEV, Dmitrij Dmitrijevič: *Ako tvoríť učebnice*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1986.

### **Kapitoly odborných monografií**

JABLONICKÝ, Viliam: Represie na nemaďarskom obyvateľstve na okupovanom južnom Slovensku po roku 1938 a ich odraz v spoločenskom a kultúrnom vedomí, in: MITÁČ, Jan: *Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938-1945*. Bratislava, Ústav pamäti národa 2011, s. 51-73. ISBN 978-80-89335-45-9.

KLAPKO, Dušan: Analýza učebnic dejepisu pro ZŠ jako evaluační nástroj efektivní kvality didaktických textů, in: KLAPKO, Dušan – MAŇÁK, Josef, et al.: *Učebnice pod lupou*, 4. sv. Brno, Paido 2006, s. 53-72. ISBN 80-7315-124-3.

KLAPKO, Dušan: Evaluace učebnic jako cesta k optimalizaci výchovně-vzdělávacího procesu, in: KLAPKO, Dušan – MAŇÁK, Josef, et al.: *Učebnice pod lupou*, 4. sv. Brno, Paido 2006, s. 45-52. ISBN 80-7315-124-3.

MIKK, Jaan: Učebnice: budoucnost národa, in: KNECHT, Petr – MAŇÁK, Josef, et al.: *Hodnocení učebnic*. Brno, Paido 2007, s. 11-23. ISBN 978-80-7315-148-5.

PRŮCHOVÁ, Andrea: Význam vizuální komunikace v učebnicích dějepisu, in: NAJBERT, Jaroslav, et al.: *Promyšlet dějepis v 21. století*. Digitální aplikace pro práci s prameny historylab.cz [online], Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2017, [vid. 1. 1. 2023], ISBN 978-80-87912-85-0, dostupné z: <https://metodika.historylab.cz/kapitola/ucebnice-a-historicke-vzdelavani-pro-21-stoleti/vyznam-vizualni-komunikace-v-ucebnicich-dejepisu/>

### **Webové stránky**

Dejepis Inak (youtubový kanál), dostupné z: <https://www.youtube.com/@DejepisInak>

Dějepis+ [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.npi.cz/projekty/4588-dejepis-plus>

Dějepis21[online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.dejepis21.cz/dejepis-v-21-stoleti>

HistoryLab [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.historylab.cz/>

Jeden svět na školách [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.jsns.cz/>

*Moderní dějiny* [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/>

*Paměť národa* [online], [vid. 1. 7. 2023], dostupné z: [https://www.pametnaroda.cz/cs?psafe\\_param=1&gclid=Cj0KCQjwnf-kBhCnARIsAFlg491WjxpvV-fJEkXz2FvUP8udvCmROPeYLRzowZ15OkNQ\\_KRzOAKmksaAh3dEALw\\_wcB](https://www.pametnaroda.cz/cs?psafe_param=1&gclid=Cj0KCQjwnf-kBhCnARIsAFlg491WjxpvV-fJEkXz2FvUP8udvCmROPeYLRzowZ15OkNQ_KRzOAKmksaAh3dEALw_wcB)

*Veronika Válková. Spisovatelka* [online], [vid. 1. 1. 2023], dostupné z: <https://www.veronika-valkova.com/>

### **Webové zdroje**

HERTL, David: Vladimír Clementis sám pomáhal budovat systém, který ho pak odsoudil k smrti, in: *Paměť národa* [online], [vid. 4. 7. 2023], dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/vladimir-clementis-sam-pomahal-budovat-system-ktery-ho-pak-odsoudil-k-smrti>

MAHDAL, Marcel: "VACUUM IURIS", in: *Moderní dějiny* [online], 17. 3. 2012 [vid. 10. 3. 2023], dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vacuum-iuris/>

RADOVANOVIČ, Dušan: Druhá republika - co víte o sváru demokracie a totality?, in: *Český rozhlas* [online], 9. 6. 2016 [vid 19. 3. 2023], dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/druha-republika-co-vite-o-svaru-demokracie-a-totality-8154276>

SMATANA, Ľubomír: ‚Náš Vasil Biľak‘. V rodné obci nedají na svého souseda dopustit, in: *iRozhlas* [online], 3. 8. 2018 [vid 12. 5. 2023], dostupné z: [https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/vasil-bilak-ceskoslovensko-srpen-1968-invaze-ksc-krejci-slovensko-okupace\\_1808031230\\_haf](https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/vasil-bilak-ceskoslovensko-srpen-1968-invaze-ksc-krejci-slovensko-okupace_1808031230_haf)

VHÚ: Před 110 lety se narodil Josef Gabčík, hrdina operace Anthropoid, in: *Ministerstvo obrany České republiky* [online], 8. 4. 2022 [vid 12. 3. 2023], dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/pred-110-lety-se-narodil-josef-gabcik--hrdina-operace-anthropoid-234606/>

Akční program KSČ, in: *Pražské jaro 1968* [online], [vid 17. 4. 2023], dostupné z: [http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/405\\_1.pdf](http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/405_1.pdf)

Alexandr Dubček, in: *Česká televize* [online], [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/alexander-dubcek/>

Astronom, letec a kouzelník, který vybojoval Československo. Před 140 lety se narodil Štefánik, in: *ČT24* [online], 21. 7. 2020 [vid. 9. 3. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3144645-astronom-letec-a-kouzelnik-ktery-vybojoval-ceskoslovensko-pred-140-lety-se-narodil>

České století. Kdo je kdo, in: *Česká televize* [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10362011008-ceske-stoleti/7117-kdo-je-kdo/>

Česko (\*1993), in: *Mapy.cz* [online], [vid 10. 5. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/s/fusakatavo>

Československo (1945-1992), in: *Mapy.cz* [online], [vid 11. 4. 2023], dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?source=area&id=585503&x=20.5526418&y=48.6570117&z=8>

Dalibor Bača – Za kulisou, in: *artmap.cz* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://www.artmap.cz/dalibor-baca-za-kulisou/>

Dominik Tatarka, in: *ČBDB.cz* [online], [vid 12. 5. 2023], dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-55863-dominik-tatarka>

Historie státního znaku, in: *Vláda České republiky* [online], [vid. 8. 3. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-statniho-znaku/statni-znak-ceske-republiky--jeho-predchudci-a-soucasna-podoba-43755/>

Husák nepřiznal vinu na „protistátním spiknutí“ a skončil ve vězení na doživotí, in: *ČT24* [online], 24. 4. 2009 [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1410853-husak-nepriznal-vinu-na-protistatnim-spiknuti-a-skoncil-ve-vezeni-na-dozivoti>

Ján Kadár. Režisér, in: *Česká televize* [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/jan-kadar/>

Július Ďuriš, in: *Česká televize* [online], [vid 17. 4. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/julius-duris/>

Marián Čalfa, in: *Vláda ČR* [online], [vid 12. 5. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/rejstrik-predsedu-vlad/marian-calfa-449/>

Michal Kováč (životopis), in: *prezident.sk* [online], [vid. 4. 7. 2023], dostupné z: <https://www.prezident.sk/michal-kovac/>

Milan Kňažko, in: *ČSFD.cz* [online], [vid 12. 5. 2023], dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/1693-milan-knazko/prehled/>

Mnichov 1938: Jaká území byla odtržena?, in: *HistoryLab*, [online], [vid. 20. 3. 2023], dostupné z: <https://www.historylab.cz/cviceni/mnichov-1938-jaka-uzemi-byla-odtrzena#slide-initial>

Názory veřejnosti na soužití Čechů a Slováků z roku 1968, in: *dejepis21* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://zdroje.dejepis21.cz/katalog/slovaci-a-cesi/>

První zákon československého státu – papír plný škrťů, in: *Muzeum 300* [online], [vid. 9. 3. 2023], dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/clanek/prvni-zakon-ceskoslovenskeho-statu-%E2%80%93-papir-plny-skrtu>

Proč se rozpadlo Československo?, in: *HistoryLab* [online], [vid. 7. 5. 2023], dostupné z: <https://www.skolasnadhledem.cz/game/10729?query=617%20265>

Štefan Osuský, in: *vlada.cz* [online], [vid. 4. 7. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=45084>

Tři osudové březnové dny: 14.-16. březen 1939, in: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online], [vid 12. 3. 2023], dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/doban-svobody-1938-1945/tri-osudove-breznove-dny-14-16-brezen-1939/>

Vavro Šrobár, in: Česká televize [online], [vid. 9. 3. 2023], dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/vavro-srobar/>

Velké politické retro. Vladimír Mečiar zakládá novou politickou stranu, in: *Echo24.cz* [online], 2. 8. 2019 [vid. 12. 5. 2023], dostupné z: <https://echo24.cz/a/Sy8nw/velke-politicke-retro-vladimir-meciar-zaklada-novou-politickou-stranu>

Veronika Válková, in: *Databazeknih.cz* [online], [vid 1. 1. 2023], dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/veronika-valkova-2180>

Viliam Široký, in: *Vláda České republiky* [online], [vid 17. 4. 2023], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/viliam-siroky/viliam-siroky-28012/>

Ukázka z dokumentu Věc veřejná, in: *dějepis21* [online], [16. 4. 2023], dostupné z: <http://zdroje.dejepis21.cz/katalog/vec-verejna/>

Únor přišel v květnu. Jen to Češi v roce '46 ještě nevěděli, in: *ČT24* [online], akt. 26. 5. 2016 [vid. 11. 4. 2023], dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1797560-unor-prisel-v-kvetnu-jen-cesi-v-roce-46-jeste-nevedeli>

Zaměstnanci školy, in: *Gymnázium na Pražačce* [online], 2019 [vid 1. 1. 2023], dostupné z: <https://www.gymnazium-prazacka.cz/zamestnanci-skoly>

### **Audiovizuální prameny**

České století (rež. Robert Sedláček, 2013-2014)

Rudí prezidenti (rež. Román Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018)

Slavné dny (rež. Pavel Zuna a kolektiv, 2010), dostupné z: <https://www.slavne-dny.cz/list>.